

Makrogazdasági, államháztartási folyamatok 2023

A Költségvetési Tanács részére készült
elemzések összefoglalói, 2023

A kötetben található tanulmányokról a Magyar Közgazdasági Társaság és a Költségvetési Tanács közös online konferenciát szervezett 2023. október 5-én.

A konferencia előadásai megtekinthetők a <http://y2u.be/9ADwMwwLjQw> linken.

Felelős kiadó: Such György, az Országgyűlés Hivatalának főigazgatója

Felelős szerkesztő: Dr. Kovács Árpád, a Költségvetési Tanács elnöke

A kötet a Költségvetési Tanács Titkárságának gondozásában készült.

Az elkészítésben közreműködött: Csomós Dániel, Gergics Tünde, Dr. Vilmányi Diána

Szerkesztő: Csomós Dániel

Borító: Csomós Balázs

© Országgyűlés Hivatala, 2023

© Szerzők, 2023

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Nyomtatott változat: ISBN 978-615-6704-00-9

Elektronikus változat: ISBN 978-615-6704-01-6

TARTALOM

Dr. Pleschinger Gyula A KÖTET TANULMÁNYAI ELÉ	5
Dr. Kovács Árpád BEVEZETŐ	6
Balogh Bence – Huber Judit – Isépy Tamás – Koncz Péter – Dr. Posgay István – Stammlerné Mándli Marinetta – Takács Olga 2022. ÉV MAKROGAZDASÁGI ELEMZÉSE ÉS A 2023–2026 IDŐSZAK ELŐREJELZÉSE	7
Balogh Bence – Huber Judit – Isépy Tamás – Koncz Péter – Dr. Posgay István – Stammlerné Mándli Marinetta – Takács Olga MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2023. I. FÉLÉVÉRŐL	13
Hegedűs Tamás – Huber Judit AZ EGÉSZSÉGÜGY, BENNE A FINANSZÍROZÁSI REFORMELGONDOLÁSOK MEGVALÓSÍTÁSA ÉS ENNEK HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSI FENNTARTHATÓSÁGRA	18
Dr. Belyó Pál A 2022. ÉV MAKROGAZDASÁGI ELEMZÉSE	25
Dr. Belyó Pál A MAKROGAZDASÁG, ÁLLAMHÁZTARTÁS ALAKULÁSA A 2023 I. FÉLÉVI FOLYAMATOK ALAPJÁN	28
Bogó Rozália – Csaba Iván – Matheika Zoltán – Nagy Katalin – Oblath Gábor – Palócz Éva – Vakhal Péter MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2022-RŐL ÉS 2023. I. FÉLÉVRŐL	34

Bogó Rozália – Csaba Iván – Matheika Zoltán – Nagy Katalin – Oblath Gábor – Palócz Éva – Vakhal Péter VILÁGGAZDASÁGI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ EU-RA, KÜLÖNÖSEN A NÉMET GAZDASÁGRA, MINDEZEK HATÁSA MAGYARORSZÁG GAZDASÁGÁRA, ÁLLAMHÁZTARTÁSÁRA	44
Csomós Balázs – Kicsák Gergely A 2023. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI FOLYAMATOK	52
Pulay Gyula AZ ÁFA-BEVÉTELEK NYOMÁBAN	66
Dr. Regős Gábor KÖZÉPTÁVÚ MAKROGAZDASÁGI KITEKINTÉS, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS VÁRHATÓ FOLYAMATAIRA	78
Antal Judit – Köber Csaba – Szilágyi Katalin MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP ÉS KITEKINTÉS 2023–2026	86
Bod Péter Ákos – Cserháti Ilona – Keresztély Tibor – Takács Tibor KIIGAZÍTÁS RECESSZIÓVAL ÉS ELHÚZÓDÓ INFLÁCIÓVAL	88
Köber Csaba – Szilágyi Katalin VILÁGGAZDASÁGI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ EU-RA, MINDEZEK HATÁSA MAGYARORSZÁG GAZDASÁGÁRA ÉS ÁLLAMHÁZTARTÁSÁRA	102
Dr. Csath Magdolna FENNTARTHATÓSÁG, GAZDASÁGI-TÁRSADALMI FEJLŐDÉS ÉS VERSENYPÉSSÉG MAGYARORSZÁGON	105
Halmi Péter AZ EU HELYREÁLLÍTÁSI TERVÉNEK HATÁSA AZ UNIÓ ÉS HAZÁNK GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSÉRE	108
Dr. Molnár László – Udvardi Attila AZ EGÉSZSÉGÜGYI, BENNE A FINANSZÍROZÁSI REFORMELGONDOLÁSOK MEGVALÓSÍTÁSA ÉS ENNEK HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSI FENNTARTHATÓSÁGRA	125

A KÖTET TANULMÁNYAI ELÉ

Megint eltelt egy év – és a Magyar Közgazdasági Társaságnál (MKT) az évek múlását az is jelzi, hogy ha ismét itt az ősz, akkor ismét közös konferencián mutatjuk be a Költségvetési Tanáccsal (KT) a KT számára készülő elemzéseket, háttér tanulmányokat az államháztartás folyamatairól. Büszkék vagyunk erre a több mint egy évtizedes múltra visszatekintő konferenciasorozatra, amely mára az MKT egyik zászlóshajó-rendezvényévé nőtte ki magát. Évről évre a legkiválóbb hazai elemző és kutató műhelyek vezetői, szakértői mutatják be itt legfrissebb elemzéseiket és prognózisaikat az MKT szakmai közönségének és az érdeklődőknek.

Az a turbulens gazdasági környezet, amiben a magyar gazdaságnak és a magyar államnak az utóbbi időszakban működnie kell, talán minden eddiginél nagyobb tétet is ad e konferenciának. A szomszédunkban zajló háború, az energiaválság, a magas infláció és a magas hitelkamatok, a növekedés lassulása, a recesszió kockázata, az uniós források körüli bizonytalanságok, a feszített munkaerőpiac, a klímaváltozás hatásai és a demográfiai kihívások – csak néhány azon tényezők közül, amelyeknek a hatásaival számolniuk kell a tervezés során a gazdaságpolitika irányítóinak, döntéshozóinak. Ez pedig bizony egyáltalán nem könnyű feladat – ahogyan azt a közelmúltban megemelt hiánycél vagy például a 61. Közgazdász-vándorgyűlés kapcsán felszínre tört gazdaságpolitikai viták is érzékeltetik. Éppen ezért talán minden korábbinál fontosabb, hogy ebben a soktényezős modellben minél tisztábban lássuk az államháztartás és a nemzetgazdaság folyamatait, mozgatóit, a várható kihívásokat.

Meggyőződésem, hogy a 129 éves Magyar Közgazdasági Társaság és a Költségvetési Tanács idei, közös konferenciája és az e kötetben helyet kapó, friss tanulmányok, elemzések nagyban hozzájárulnak a nemzetgazdasági és az államháztartási folyamatok jobb megértéséhez, segítséget, támpontokat adnak a döntéshozóknak. Hiszek benne, hogy a magunk eszközeivel ezáltal egy kicsit a nemzet gazdagodásához is hozzájárulunk.

Pleschinger Gyula
elnök
Magyar Közgazdasági Társaság

BEVEZETŐ

A magyar állam pénzügyi stabilitása őrzésének ügye megköveteli, hogy a tizenöt éve, a költségvetés stabilitását szolgáló szabályrendszer részeként és annak betartásán örökődő Költségvetési Tanács döntéseinek, véleményeinek szakmai megalapozottsága, tárgyyszerűsége megkérdőjelezhetetlen és mindenkor bizonyított legyen. Ez független attól, hogy a testület összetétele miként változik a hivatali terminusok alakulásával, s tagjai milyen intézményi, értékrendi, életútbéli és nem utolsósorban szakmai háttérrel érkeztek a testületbe. Így, noha határozatuk mindenkor személyes, mondhatjuk: a résztvevők „arcukat”, meggyőződésüket adják a Tanács által hozott döntésekhez, s az azt alátámasztó értékelésekhez. Véleményük megfogalmazásakor kiemelkedő fontosságúnak tartják, hogy az milyen szilárd tényeken, tendenciák, kockázatok felismerésén nyugvó szakértői munkán alapul, s az itthon és külföldön bárki által megismerhető legyen.

A Tanács döntéseinek hitelessége múlik azok átláthatóságán, azon, hogy a testület mindenkor tagjai milyen tényekre támaszkodva, milyen prognózisok, értékelések alapján jutottak el azokhoz a határozataikhoz, amelyek legjobb tudásuk szerint jobb és nehezebb években egyaránt a költségvetés stabilitásának őrzését és erősítését szolgálják. Ezért van kiemelkedő jelentősége annak, hogy a Tanács döntéseit, véleményét mindenkor nyilvános, magyar és angol nyelven készült, a világon bárhol hozzáférhető terjedelmes indokolás egészítse ki, s a megalapozó szakmai háttérmunka során készült tanulmányok, elemzések, prognózisok pedig bárki által megismerhetők legyenek.

Úgy vélem indokolt, hogy nemcsak a szűken vett szakma, hanem a magyar államháztartás pozícióját, az ott kialakuló folyamatokat látni akaró, felelősen gondolkodó valamennyi honi polgár és külföldi érdeklődő számára adott legyen a lehetőség az eddig készült több mint kétszáznegyven tanulmány, vagy akár csak az idei szakmai elemzések mindegyikébe történő betekintésre.

Bízom benne, hogy a megkezdett úton tovább haladhatunk. Ismét széles körű nyilvánosságot kaphat az a tanulmánysor, amelynek áttekintése alapján az olvasó további árnyalt képet kaphat arról, hogy a Költségvetési Tanács 2023-ben is milyen sokoldalú, több nézőpontú szakmai háttérre támaszkodva alakíthatta ki véleményeit, hozta meg döntéseit a magyar központi költségvetés tervezéséről és félévenként annak végrehajtásáról.

Mindezekért a szerzőknek, a Magyar Közgazdasági Társaság vezetőinek, nemkülönben a szerkesztésben, a kiadvány előkészítésében meghatározó szerepet vállaló Csomós Dánielnek, a KT titkárságvezetőjének és munkatársainak, Dr. Vilmányi Diánának és Gergics Tünde-nek a Tanács nevében itt, e tanulmánykötet lapjain is szeretném köszönetemet kifejezni.

Dr. Kovács Árpád
elnök
Költségvetési Tanács

2022. ÉV MAKROGAZDASÁGI ELEMZÉSE ÉS A 2023–2026 IDŐSZAK ELŐREJELZÉSE

2022-ben az Európai Unió GDP-je 3,5 százalékkal nőtt az előző évhez képest, ami a 2021-es 5,4 százalékos bővüléshez képest érdemi lassulást jelentett. Hasonló trend jellemezte a mutató alakulását az eurózóna tagországai között: a 2021-es 5,4 százalékos növekedést 2022-ben 3,5 százalékos bővülés követte. A német gazdaság 2022-ben 1,8 százalékos bővülést ért el, ami kismértékű visszalépés az egy évvel korábbi 2,6 százalékos emelkedéshez képest. Franciaországban a 2021-es 6,8 százalékos éves emelkedést 2022-ben 2,6 százalékos bővülés váltotta. A visegrádi országok növekedése az uniós átlaghoz képest két csoportra oszlik. Lengyelország és Magyarország teljesítménye meghaladta az uniós átlagot – rendre 1,4 és 1,1 százalékponttal –, miközben Csehország 1,0 százalékponttal, Szlovákia pedig 2,8 százalékponttal maradt attól el.

Az Egyesült Államok gazdasága 2022-ben, szintén érdemi lassulással jellemezhető. Így a 2021-es évi 5,9 százalékos növekedést 2,1 százalékos követte 2022-re.

A nem mezőgazdasági foglalkoztatottak száma 2022-ben 4,8 millió fővel emelkedett az USA-ban, amely 399 ezer fős havi bővülést jelent. Emelkedett az aktivitási ráta is a 16 éven feletti korosztályban 2022 végére, 0,6 százalékponttal, 60,1 százalékra. A munkanélküliek száma 2021 és 2022 között több, mint 600 ezer fővel csökkent, így a munkanélküliségi ráta a 2021-es záró – 3,9 százalékos – szintről 2022 végére 3,5 százalékra ment le.

A foglalkoztatottak száma az Európai Unió 27 tagországában 2022 végére 1,3 százalékkal 214,6 millió főre emelkedett, a foglalkoztatási ráta a 20 és 64 év közötti életkorúak között 2021-ben az EU egészét tekintve 73,1 százalékról 74,7 százalékra nőtt. A munkanélküliségi ráta az Európai Unióban 2022 végén 6,1 százalékot tett ki, amely 0,3 százalékpontos csökkenést jelent a megelőző évhez képest.

Az Európai Központi Bank a 2022. júliusi ülésén kezdte el a nagyon erős és egyre tovább erősödő inflációs nyomás okán a kamatemelési ciklusát és ekkor 50 bázisponttal, a szeptemberi ülésén 75 bázisponttal, októberi ülésén további 75 bázisponttal, decemberi ülésén már mérsékelte a kamatemelés ütemét és csak további 50 bázisponttal emelte a három irányadó kamatlábát. Így az irányadó refinanszírozási műveletek kamatlába, valamint az aktív oldali rendelkezésre állás és a betéti rendelkezésre állás kamatlába 2022. december 21-i hatállyal 2,50 százalékra, 2,75 százalékra, illetve 2,00 százalékra nőtt.

A Federal Reserve 2022. márciusi ülésén 25, május elején pedig 50 bázisponttal a 0,75–1,0 százalékos sávba emelte alapkamatát. A kamatemelési ciklus a múlt év júniusi ülésén is folytatódott 75 bázisponttal és ugyanennyivel emelt a Federal Reserve júliusi ülésén is. Ekkor már az irányadó kamatláb célsávja a 2,25–2,50 százalékos tartományba került. A FED 2022. szeptemberi döntése alapján az új kamatsáv 3,00–3,25 százalék lett, amely 75 bázisponttal volt

---

¹ Magyar Gazdaságkutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 22.

magasabb, mint az előző. Az előzőeket még két kamatemelés követte, a múlt év novemberében és decemberében is. Az előző eredményeként még mindig 75 bázisponttal, de az utóbbi esetben már csak 0,5 százalékponttal növelte a FED az amerikai alapkamatot a 4,25-4,5 százalékos sávba. Megfogalmazták 2022 decemberében, hogy enyhítés először 2024-ben következhet be, amikor év végére valahol 4 százalék felett lehet a kamatszint.

2022-ben a 10 éves állampapírok hozama az USA, az Egyesült Királyság, Japán, Franciaország és Németország esetében is erős emelkedő trendet produkált. Így a záró érték 2022-ben az USA esetében 3,8 százalékot, az Egyesült Királyság esetében 3,7 százalékot, 0,4 százalékot, Franciaországnál 3,1 százalékpont, Németországnál pedig 2,6 százalékpontot tett ki.

A múlt év során a főbb lebegő árfolyamrendszerű devizák árfolyamának alakulása a dollárhoz viszonyítva eltérő képet mutatott: az euró 5 százalékot, a jüan 9 százalékot, a jen 14 százalékkal és a font 10 százalékkal gyengült, míg a svájci frank 1 százalékkal erősödött a vizsgált időhorizonton.

A világ vizsgált, vezető tőzsdéinek árfolyama 2022-ben alapvetően hasonlóan csökkenő trendet mutatott. A DAX 14 százalékos, a Nikkei 11 százalékos, a DJI 10 százalékos, a Shanghai Composite 15 százalékos, az FTSE 100 0,1 százalékos, a STOXX pedig 13 százalékos visszaesést produkált a múlt év eleje és vége között.

Az Egyesült Államokban 2021-ben az árak 7,0 százalékkal emelkedtek, ehhez képest 2022-re az infláció kismértékben lassulva 6,5 százalék volt éves alapon.

Az Európai Unióban és az eurózóna országai esetében az infláció a 2021-es évi 2,9 százalékról 2022-re 9,2 százalékra nőtt. Minden uniós tagországban fokozódott az áremelkedés üteme. Az EU-ban és az eurózónában is elsősorban az energiaárak és az élelmiszerárak alakulása hajtotta fel az inflációt. Az euróövezet éves inflációs rátájához a legnagyobb mértékben az élelmiszer, az alkohol és a dohányáru járult hozzá (+2,88 százalékpont), ezt követik az energia (+2,79 százalékpont), a szolgáltatások (+1,83 százalékpont) és a nem energetikai ipari termékek (+1,70 százalékpont) hozzájárulásai.

A magyar gazdaság teljesítménye 2022-ben éves szinten 4,6 százalékkal bővült mind nyers, mind a szezonálisan és naptárhatással kiigazított és kiegyensúlyozott adatok alapján is. A 2022. évi GDP értéke 66 616 milliárd Ft volt folyóáron. 2022. évi 4,6 százalékos GDP-növekedés az előző évi éves 7,2 százalékos GDP-növekedéshez képest jelentősen elmaradt, azonban a 2021-es 7,2 százalékos GDP érték a 2020-as COVID-19-világjárvány miatt bekövetkezett gazdasági leállást követő hirtelen megindulásának az eredménye volt. A 2022-es év más volt, mint az előző évek, a 2020-2021-es COVID-19-világjárványos időszak vagy a 2020-as éveket megelőző „békés” évek. Ugyanis 2022. február 24-én kirobbant orosz-ukrán háború és az azt követő gazdasági környezet, a szankciós intézkedések jelentősen befolyásolták a magyar gazdaság teljesítményét. Ennek fényében még inkább kedvezőnek tűnik az éves 4,6 százalékos GDP-növekedés.

Termelési oldalról a mezőgazdaságon kívül valamennyi nemzetgazdasági ág hozzájárult a GDP-növekedéséhez. A legnagyobb súlyú hozzájárulást a szolgáltatási szektor adta, amely az előző év azonos időszakához képest 7,2 százalékkal nőtt. A szolgáltatási szektoron belül a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás teljesítménye bővült a legnagyobb (27,7 százalék) mértékben, annak ellenére, hogy előző év bázisa kimagasló volt. Vagyis 2021-ben az ágazat teljesítménye éves szinten 44,1 százalékkal nőtt. Az ágazat bővülésének második helyén a szál-

lítás raktározás ágazat (14,3 százalék) állt, harmadik helyet pedig a művészet, szórakozás, szabadidő ágazat (10,0 százalék) foglalta el. Ez utóbbi esetében az erőteljes növekedés magas (12,2 százalék) bázis mellett következett be. A 2022. évi ipari termelése 5,4 százalékkal, míg a feldolgozóipari termelés 5,9 százalékkal nőtt 2022-ben az előző évhez viszonyítva. Az építőipar – amely a 2022. évi GDP-hez 0,2 százalékponttal járult hozzá – 2022-ben éves szinten 3,1 százalékkal bővült. A jövőbeni kilátásokat tekintve, az építőipari új szerződések állománya 2022-ben 3,1 százalékkal maradt el a 2021-től.

Felhasználási oldalról a GDP-növekedéséhez a végső fogyasztás 3,2 százalékponttal, a bruttó felhalmozás 0,7 százalékponttal, míg az export-import egyenlege 0,7 százalékponttal járult hozzá. A végső fogyasztásnak a hozzájárulását leginkább háztartások fogyasztása adta. A háztartások tényleges fogyasztása 5,8 százalékkal nőtt, a közösségi fogyasztás pedig 1,3 százalékkal csökkent éves szinten. Így a végső fogyasztás összesen 4,7 százalékkal bővült az előző év azonos időszakához képest. A fogyasztás bővülésében továbbra is komoly szerepet játszottak a természetbeni társadalmi juttatások (pl. júniusi és a novemberi nyugdíjemelések, illetve a novemberi nyugdíjprémium, a gyermeket nevelő családokat érintő adókedvezmények, minimálbér és a garantált bérminimum, az egyes szektorokban bevezetett béremelések stb.). A bruttó felhalmozás 2,2 százalékkal bővült. Így a végső fogyasztást és a bruttó felhalmozást is magába foglaló belföldi felhasználás 2022-es volumene 3,9 százalékkal nőtt az előző év azonos időszakához képest. 2022. évi 4,6 százalékos GDP-hez az export-import egyenlege 0,7 százalékponttal járult hozzá. Ezen belül az export összesen 9,5 százalékpontos, az import összesen pedig 8,8 százalékpontos hozzájárulást adott a 2022-es GDP-növekedéshez. Összességében az áruk külkereskedelmi forgalma nagyobb mértékben járul hozzá a GDP-növekedéséhez, azonban a 2022-es növekedés tekintetében az áruk külkereskedelmi forgalma kisebb mértékben nőtt, mint a szolgáltatásoké.

2022-ben a foglalkoztatottak száma négy év után először haladta meg a koronavírus okozta válság előtti szintjét és tovább emelkedett a tavalyi évben az aktivitás is. Nőtt az alkalmazottak száma, elsősorban a versenyszférában, továbbá az aktivitás fokozódása mellett a munkanélküliségi ráta is tovább csökkent, így az változatlanul az egyik legalacsonyabb az európai uniós tagországok között. A gazdaság újraindulásával párhuzamosan tovább fokozódott a munkaerőhiány jelensége, amely az év során már meg tudta haladni a válság előtti szintjét is. A bruttó átlagkereset 2022-ben 17,4 százalékkal 500 ezer forintra emelkedett, amelyen belül a költségvetési szférában regisztráltak gyorsabb béremelkedést az egyes területeket érintő bérrendezések nyomán, míg a versenyszférában a minimálbér és garantált bérminimum emelése, valamint a munkaerőhiány játszott döntő szerepet.

2022-ben az infláció átlagosan 14,5 százalék volt Magyarországon az előző évi 5,1 százalék után. Eközben a szezonálisan kiigazított maginfláció 3,9 százalékról 15,7 százalékra növekedett. Éves átlagban mind a headline infláció, mind a maginfláció számottevően nőtt, így a mutató értéke jelentősen meghaladta a Magyar Nemzeti Bank 2-4 százalék közötti célsávját. Az egyes termékcsoportok közül a legnagyobb áremelkedést, átlagosan 26,0 százalékot, az élelmiszerek esetében mértek, ezt követte a háztartási energia árának 21,7 százalékos növekedése. Mindkét termékcsoportnál tapasztalt áremelkedés esetében a háború komoly szerepet játszott. A történelmi magasságokba emelkedő energiaárak következtében módosítani kellett a háztartási energiára vonatkozó hatósági árazáson, míg az élelmiszerek esetében a megnöve-

kedett energiaköltségek mellett az aszály, a volatilis forintárfolyam, a termelékenységi problémák és a kereslet-kínálati egyensúlytalanságok jelentősen befolyásolták a hazai inflációt. A tartós fogyasztási cikkek ára 12,2 százalékkal, az egyéb cikkek ára 12,0 százalékkal, a szeszes italok, dohányárúké 9,9 százalékkal, a szolgáltatásoké 7,1 százalékkal, a ruházatkódási cikkeké pedig 5,5 százalékkal nőtt. A Magyar Nemzeti Bank inflációs alapmutatói közül az indirekt adóktól szűrt maginfláció 15,6 százalékos, a feldolgozott élelmiszerek nélkül számított maginfláció 12,1 százalékos, míg a ritkán változó árú termékek inflációja 13,0 százalékosra tett ki.

Az MNB 2022 folyamán több lépésben emelte meg alapkamatát és az év eleji 2 százalékos feletti mértékűről októberében 13 százalékosra. Az effektív kamatlábat, amelyet az egy napos (O/N) betét jelenti októbertől 18 százalékra emelte. A lépések indoka legfőképpen a mindinkább magas hazai inflációs környezet és a pénz- és elsősorban devizapiaci turbulenciák voltak.

Az magasabb kamatkörnyezet nyilvánvalóan nagyobb terhet jelent az államháztartás számára is. Az államadósság lejáratainak hosszításával tompítható az átárazódások negatív, illetve költségnövelő hatásai. A devizaarány 20 százalékosról 25 százalékra emelkedett, amely ugyan egyfelől nagyobb árfolyamkockázatot jelent, ugyanakkor megfelel az ÁKK Finanszírozási tervében megfogalmazott célsávnak.

A 2022. év végi előzetes adatok alapján az államháztartás központi alrendszerének hiánya 4 753,4 milliárd forintot tett ki. A deficithez a központi költségvetés 4 611,5 milliárd forintos és a társadalombiztosítási alapok 405,8 milliárd forintos hiánya, valamint az elkülönített állami pénzalapok 263,9 milliárd forintos többlete járult hozzá. Az EDP jelentés szerint az uniós módszertan szerinti hiány 6,2 százalék lett. A sikeres gazdasági újraindítás és a felgyorsult infláció eredményeként a költségvetés bevételei jelentősen nőttek az év folyamán. A bevételi oldalt erősítették a költségvetési kiigazítás során bevezetett különadók is. A kiadási oldalt a honvédelem, az uniós források megelőlegezése, valamint az orosz-ukrán háború miatt bekövetkező energiaválság hatására jelentősen növekvő rezsi támogatások határozzák meg. Emellett jelentős összegek kerültek kifizetésre a családok és a nyugdíjasok támogatása érdekében.

Az államháztartás bruttó, konszolidált, névértéken számított adóssága 2022 végén 45 562 milliárd forint volt, amely a GDP 73,3 százalékának felelt meg az egy évvel korábbi 76,8 százalék után.

Az elhúzódó, immár egy éve tartó, orosz-ukrán háború és az erre válaszként érkező szankciók, valamint az emelkedő energiaárak miatt egy bizonytalan makrogazdasági környezetben készítettük előrejelzésünket. Emiatt lényeges megjegyezni, hogy az előrejelzés az április 12-ig elérhető adatok figyelembevételével készült. Az alappályánk egy javuló inflációs környezettel és ezzel egyetemben egy az év végére növekedő belső kereslettel számol. Az egyik alternatív pályánk egy magasabb inflációs környezetet vetít előre, míg a másik pálya az EU-s források körüli bizonytalanság miatt a beruházások és a költségvetési kiadások visszafogottabb bővülésével számol.

A gazdasági kilátásokat övező bizonytalanságok és a hazánkban tapasztalható magas infláció miatt a gazdasági növekedés mértéke 2023-ban 0,7, 2024-ben 3,2, 2025-ben 3,8, 2026-ban pedig 2,8 százalék lehet.

A historikusan magas inflációs környezetben az idei év első felében a lakossági fogyasztás csökkenésére, majd visszafogott emelkedésére számítunk. Emellett a magas kamatkörnyezet és a továbbra is szigorú hitelezési sztenderdek miatt a vállalatok vélhetően elhalasztják be-

ruházásait. Ezen tényezők pedig a belső kereslet zsugorodásához vezetnek. Az év végéhez közeledve a belső kereslet fokozatos növekedése valószínűsíthető, azonban a GDP bővüléséhez való hozzájárulása visszafogott maradhat az év folyamán. A belső kereslet idén 2,4 százalékkal csökkenhet, míg a következő három évben rendre 2,8, 4,4 és 3,4 százalékos bővülést várunk. A kormányzati kiadások visszafogása valószínűsíthető idénre. A további években pedig kiegyensúlyozottan növekedhetnek a kormányzati kiadások. Az Európai Unió forrásai nagyobb mértékű lehívásának gazdasági hatásait számszerűsítettük az egyik kockázati forgatókönyvben.

Az export alakulását idén több tényező is befolyásolja. Az export bővülését segíti az exportpartnerek fokozatos bővülése. Ugyanakkor az elhúzódó háború negatív kockázatokat hordoz, ami mérsékelheti a kivitelt. Az import alakulását leginkább az export és a belső kereslet bővülése határozza meg. Az export volumenbővülése becslésünk szerint 2023-ban 6,9, 2024-ben 3,5, 2025-ben 3,3, míg 2026-ban 7,7 százalék lehet. Az import idén 4,4 százalékkal a következő három évben pedig rendre 2,7, 2,5, illetve 6,8 százalékkal bővülhet.

Magyarországon 2022-ben átlagosan 14,5, míg 2023 I. negyedévében 25,4 százalékkal emelkedtek a fogyasztói árak. A hazai infláció szempontjából lefelé mutató kockázat az energiaárak alakulása körüli bizonytalanságok, melyeket az első alternatív forgatókönyvben tárgyalunk. Emellett további jelentős negatív kockázatokat hordoz az orosz-ukrán konfliktus fennmaradása, a mezőgazdasági terméshozamok alakulása miatti élelmiszerár emelkedés, illetve az árstoppok kivezetését övező bizonytalanság. Azonban az eurozóna inflációja a várakozásokkal ellentétben alacsonyabban alakult idén év elején, illetve már látszik az inflációs fordulat, amely csökkentheti az importált infláció mértékét. Összességében a pénzromlás üteme 2023-ban 18,9, 2024-ben 5,2, 2025-ben 3,7 és 2026-ban 2,7 százalék lehet, tehát éves átlagban az előrejelzési horizont végéig (pontosabban 2025-ben) visszatér a jegybanki célsávba.

Feltételezéseink szerint az alapkamat az idei év végéig maradhat 13 százalék és csak a következő évtől várjuk a kamatkondíciók lazítását. Azonban a 18,5 százalékos irányadó kamatot, mely a hitelezés szempontjából meghatározó, a jegybank az infláció mérséklődésével párhuzamosan még az év vége előtt elkezdheti csökkenteni. A jegybanki alapkamat az idei év végén 13, 2024 végén 7,9, 2025 végén pedig 3,6 százalékot tehet ki. A kamatsökkentés feltétele azonban az infláció tartós mérséklődése, enélkül lazítás még csak fel sem merülhet.

A költségvetés 2023-ban a GDP 3,9 százalékának megfelelő hiánnyal zárhat, ami megegyezik a költségvetési törvényben előrejelzett deficitcélal. Az alacsonyabb költségvetési hiányt lehetővé tévő 1,5 százalékos feletti GDP növekedés alapforgatókönyvünk előrejelzése szerint nem fog megvalósulni. Összességében folytatódhat a költségvetés konszolidációja, amely eredményeképp az ESA-hiány az előrejelzési horizont végén már a maastrichti 3 százalékos kritérium alá mérséklődhet. A GDP-arányos bruttó államadósság az idei évben 68,7 százalékra csökkenhet, amely 4,8 százalékpontos mérséklődést jelent. A költségvetés alakulására kockázatot jelent az orosz-ukrán háború elhúzódása, az európai uniós források beérkezésének további késedelmé ill. részleges elmaradása.

Kivetítésünk alapján 2024-ban a kormányzati szektor ESA-hiánya a GDP 2,6 százalékát teheti ki, mely érték minimálisan magasabb a Kormány által várt 2,5 százalékos deficitcél-nál. A különadók teljes mértékű kivezetésére nem lesz lehetőség, de csökkentésükre igen. A kormányzati várakozásokhoz képest magasabb infláció megnöveli a nyugdíjkiadásokat,

de a tartalékok visszatartásával ezt kezelni tudja a kormányzat. Előrejelzésünk alapján 2025-ben és 2026-ban a GDP-arányos 1,5 százalékos és 1,0 százalékos hiánycélok teljesülhetnek. A GDP-arányos államadósság 2024 és 2026 között folyamatosan csökkenni fog: előbb 67,5 majd 64,5 és az időhorizont végén 61,1 százalékra.

Az első alternatív pálya esetében az alapfeltevéseink az, hogy a háború elhúzódik, illetve az érvényben lévő 10 szankciós csomag után újabb szankciós területek következnek. Mindemellett a napokban egy évvel meghosszabbításra került, az ukrán mezőgazdasági termékek uniós behozatalát megkönnyítő intézkedéseknek a magyar gazdaságra gyakorolt hatása.

A növekvő energiaköltségek, a magas infláció, illetve a kedvezőtlen kamatkörnyezet negatívan befolyásolná a gazdasági növekedést, amelynek köszönhetően a foglalkoztatás is lassabb ütemben tudna csak bővülni, a munkanélküliségi ráta magasabb szinten ragadhat.

A második alternatív pálya az elsővel ellentétben a jelenlegi helyzet pozitív irányba történő elmozdulását predesztinálja. Az optimista forgatókönyv középpontjában a Magyarországnak járó, az Európai Unió által zárolt források lehívása áll. Amennyiben ez megtörténne számos felfüggesztett hazai beruházást meg lehetne valósítani, ami a beruházások és a kormányzati kiadások növelésén keresztül ösztönözné a gazdasági növekedést.

Az extra források és a dinamikusabb GDP növekedés összességében pozitív hatást gyakorolna a költségvetési egyenlegre is, amely kedvezőbb adósságpályát eredményezne.

MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2023. I. FÉLÉVÉRŐL

2023 első negyedévében az Európai Unió gazdasága a szezonálisan és naptárhatásokkal kiigazított adatok szerint 1,1 százalékkal nőtt az előző év azonos negyedévéhez képest. A következő negyedévben viszont a növekedés lassulását állapíthattuk meg, a GDP 0,4 százalékkal bővült. Az előző negyedévhez képest az első negyedévben 0,2 százalékos, a másodikban pedig 0,0 százalékos volt a GDP növekedése az EU-ban.

A nem mezőgazdasági foglalkoztatottak száma az USA-ban 2023 első negyedévének végére 2022 végéhez képest 0,6 százalékkal emelkedett, ugyanez a mutató 2023 júniusának végére, 2022 végéhez képest 1,1 százalékkal produkált magasabb értéket. A munkanélküliségi ráta az idei év első felében elég hektikusan alakult az USA-ban. Az első negyedév végén 3,5 százalékot tett ki, ami azonos volt a múlt év végi szinttel. A második negyedév végére a mutató értéke 3,6 százalékon állt, tehát minimálisan, 0,1 százalékponttal emelkedett, úgy, hogy 2023 májusának végén 3,7 százalék volt.

Az Európai Unióban 0,5 százalékkal, az eurózónában pedig szintén 0,5 százalékkal nőtt az idei első negyedévben a megelőző negyedévhez képest a foglalkoztatottak száma. A második negyedévben mindkét esetben 0,2 százalékos volt az említett mutató bővülésének mértéke. Az Európai Unióban, júniusban 5,9, míg az eurózónában 6,4 százalékon állt a munkanélküliségi ráta. Ez éves szinten 0,2, illetve 0,3 százalékpontos csökkenést jelent.

A Federal Reserve februárban, márciusban és májusban is egyaránt 25 bázisponttal emelte alapkamatát, ami azt jelentette, hogy az irányadó dollárkamat májustól 5,25 százalék lett. 2023. júniusi ülésén a FED nem folytatta az idei évben addig jellemző kamatemelési ciklusát, tíz egymást követő ülés után először nem emelt kamatot.

Az Európai Központi Bank az idei év első feléve során folytatta kamatemelési ciklusát, februárban 0,5 bázisponttal, majd márciusban, májusban és júniusban egyaránt 0,25 bázisponttal növelte irányadó kamatlábát, ami így júniustól 4,25 százalék lett.

A brit jegybank, valamint a régiós bankok közül a román központi bank továbbra is sorozatos kamatemelésekkel próbálta az inflációt visszaszorítani, a lengyel és cseh központi bank viszont nem emelt kamatot az idei első félév során.

Az idei év első felének egészét tekintve a világ vezető devizái közül az euró és az angol font erősödött, míg a svájci frank, a jen és a jüan gyengült a dollárhoz képest.

Az áttekintett időszakban az általunk vizsgált vezető tőzsdék árfolyamainak mozgását – az FTSE 100 kivételével – alapvetően emelkedési trend jellemezte. A DAX 3, a DJI 3, a Shanghai Composite 3, a STOXX 5, a Nikkei pedig 29 százalékos árfolyam emelkedést ért el, viszont az FTSE 1 százalékos árfolyamcsökkenést produkált az idei első félév során.

---

¹ Magyar Gazdaságkutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 15.

Csökkenő pályát írt le az USA-ban az inflációs mutató 2023 első félévében. A januári 6,4 százalékot, februárban 6,0 százalék, márciusban 5,0 százalék, áprilisban 4,9 százalék, májusban 4,0 százalék, júniusban pedig 3,0 százalék követte.

Az Európai Unióban 2023 első féléve során az infláció egyenletesen csökkenő trendjét azonosíthattuk. A visegrádi országok közül Csehországban és hazánkban az idei januárban, Lengyelország és Szlovákia esetében pedig februárban tetőzött az infláció, majd mindegyik országnál csökkenő inflációs trend volt megfigyelhető a tárgyalt időszak végéig.

Az EKB 2023. júniusi előrejelzése szerint az euróözone gazdasága idén 0,9 százalékkal, 2024-ben 1,5 százalékkal és 2025-ben 1,6 százalékkal bővíülhet. Az infláció esetében a jegybank arra számít, hogy idénre már 5,4 százalékra mérséklődhet, 2024-re 3,0 százalékos, 2025-re pedig 2,2 százalékos áremelkedést prognosztizált az EKB.

2023 első félévében a magyar gazdaság teljesítménye tovább folytatta a lassulását, amely leginkább az orosz-ukrán háború és az erre bevezetett szankciós intézkedések miatt kialakuló kedvezőtlen nemzetközi és hazai gazdasági környezetre való reakciónak tekinthető. A magyar gazdaság növekedésének visszaesése nem egyedülálló. 2023 második negyedévére az uniós átlag az előző negyedévi 1,2 százalékról 0,5 százalékra gyengült. Emellett míg az első negyedévben csak négy országban csökkent a GDP volumene, ez a második negyedévre már kilenc országot érintett. 2023 első félévben a magyar gazdaság teljesítménye 1,7 százalékkal csökkent az előző év azonos időszakához képest. A szezonálisan és naptárhatással kiigazított bruttó hazai termék (GDP) az első negyedévben éves alapon 1,1 százalékkal, míg a második negyedévben már 2,3 százalékkal csökkent. Az előző negyedévhez viszonyítva a GDP az első negyedévben -0,3 százalékkal, illetve a második negyedévben is -0,3 százalékkal mérséklődött. A felhasználási oldalról a külkereskedelmi egyenleg játszott jelentős szerepet a GDP alakulásában, azonban az erőteljes külkereskedelmi többlet sem tudta ellensúlyozni a belső kereslet csökkenését. A külkereskedelmi egyenlegen az első félévben az export 3,4 százalékkal nőtt és az import 1,9 százalékkal csökkent. Ezzel a külkereskedelmi egyenleg az 2023 első negyedévben 4,4 százalékponttal, míg a második negyedévben 5,4 százalékponttal fogta vissza a GDP volumenének a csökkenését. A belföldi felhasználás az első félévben összességében 6,3 százalékot csökkent, ami negyedévenként 4,9 százalékos és 7,6 százalékos csökkenést jelentett, amelyet a magas inflációs környezet váltott ki. A beruházás az első negyedévben 6,0 százalékkal, majd pedig a második negyedévben 15,6 százalékkal esett vissza. Bár a gép- és a berendezésberuházás mindkét negyedévben erősödni tudott, azonban az építési beruházások volumene jelentősen csökkent. A háztartások fogyasztási kiadása a második negyedévre éves szinten kis mértékben javult. Míg az első negyedévben 3,9 százalékkal csökkent, addig a második negyedévben 3,2 százalékkal mérséklődött. A kormányzattól kapott természetbeni juttatás volumene a 2015. évi átlagáron számított, előző év azonos időszakához viszonyítva az első negyedévben 4,7 százalékkal, a második negyedévben pedig 6,2 százalékkal nőtt.

A termelési oldalról nézve 2023 első félévében a bruttó hozzáadott érték növelését egyedül a mezőgazdaság támogatta, amelyben szerepet játszott az extra alacsony bázis, amely a tavalyi történelmi aszálynak volt köszönhető. A szolgáltatási szektor ereje 2023 első negyedévéig tartott, utána már ennek a szektornak a teljesítménye is csökkent. Az ipar és az építőipar teljesítménye mindkét negyedévben csökkent, így ez a két szektor tovább gyengítette a GDP-volumenét. A mezőgazdaság az első negyedévben 0,5 százalékponttal, míg a második

negyedévben 1,7 százalékponttal járult hozzá az adott negyedévi GDP alakulásához. Ehhez a mezőgazdaság teljesítménye az első negyedévben, bázishatás nélkül, éves szinten 20,2 százalékkal nőtt. A második negyedévben az éves bázison számított 67,9 százalékos növekedésben már jelentős szerepet játszott a bázishatás, azonban ezen túlmenően is nőtt a szektor teljesítménye. Az ipar teljesítménye 2023 év elejétől folyamatosan csökkent, az első félévben az ipari termelés 4,8 százalékkal, az értékesítés pedig 7,8 százalékkal csökkent. Az építőipar teljesítménye 2023 első félévben, az előző év azonos időszakához képest 7,0 százalékkal csökkent, ahol az épületek építése 6,1 százalékkal, míg az egyéb építmények építése 8,4 százalékkal csökkent. A szolgáltatási szektor teljesítménye az első félévben 0,7 százalékkal szűkült. A szolgáltatási szektor az első negyedévben 0,7 százalékponttal segítette a GDP-növekedését, azonban a második negyedévben már gyengítette (-1,5 százalékpont).

Az első félévben emelkedett a foglalkoztatottak száma, fél év alatt a második negyedévre 20,1 ezer fővel 4 millió 729 ezer főre, míg éves alapon 35 ezer fővel, így már meghaladja a koronavírus-válság előtti szintet is. Tovább emelkedett a magyar gazdaságban az aktivitás, így az aktivitási ráta (67,3 százalék) már magasabb, mint a járványhelyzetet megelőzően (64,9 százalék). Az aktivitási ráta emelkedésével ugyanakkor emelkedett a munkanélküliek száma és részaránya is. 2023 első félévében 192,1 ezer főre nőtt az álláskeresők száma, ami 2022 azonos időszakához mérten 18,4 ezer fős emelkedést jelent. Az intézményi statisztikák alapján az alkalmazottak száma már meghaladta a teljes félévre a 2019 negyedik negyedévi szintjét, elsősorban a versenyszféra folyamatos bővülése nyomán. A közfoglalkoztatottak száma az idei első félévben 67,7 ezer főre csökkent, az emelkedő foglalkoztatás miatt nem is volt szükség a Start munkaprogramok felfuttatására. Az első félévben a bruttó átlagkereset 16,5 százalékkal 567 600 forintra emelkedett. A versenyszférában ennél némiképp gyorsabb ütemben, 17,9 százalékkal 582 500 forintra, míg a költségvetési szférában 12,7 százalékkal 521 500 forintra emelkedett az átlagos kereset értéke. A bérfolyamatokra a fokozott munkaerőhiány és a magas inflációs környezet gyakorol hatást. A félév során átlagosan 23,6 százalékos infláció hatását is figyelembe véve a nettó reálkereset 7,1 százalékkal csökkent.

Az infláció 2023 januárjában tetőzött, majd az első félév folyamán egyre inkább erősödtek a dezinflációs folyamatok, aminek köszönhetően hat hónap alatt 5,6 százalékponttal csökkent az éves bázison számított pénzromlási ütem. Ez átlagosan 23,7 százalékos inflációt jelentett, amely lényegesen meghaladja a Magyar Nemzeti Bank által kijelölt 3 százalékos középtávú inflációs célt. A pénzromlás lassulásához a bázishatás növekvő súlya, a kedvező makrogazdasági környezet, az erősödő forintárfolyam, a szigorú jegybanki politika, illetve a csökkenő vásárlóerő következtében visszaeső kiskereskedelmi forgalom egyaránt hozzájárult. Az első félévi inflációt elsősorban az élelmiszerárak 38,4 százalékos, illetve a háztartási energia 42,9 százalékos árnövekedése fűtötte. A hatósági árszabályozás feltételrendszerének módosítása a vezetékes gáz esetében átlagosan 63,6 százalékos, az elektromos energiánál pedig átlagosan 27,3 százalékos inflációt eredményezett 2023 első hat hónapjában. A járműüzemanyagok ára a hatósági ár kivezetése után a vizsgált periódusban átlagosan 26,2 százalékkal emelkedett. A szolgáltatások területén 2023 első félévében az infláció 13,1 százalékot, a tartós fogyasztási cikkek esetében 10,1 százalékot, míg a ruházatkodási cikkekénél 9,3 százalékot ért el.

A magyar jegybank Monetáris Tanácsa 2023 első félévében nem változtatott monetáris kondícióin, azaz 13,0 százalékon hagyta alapkamatait. Ennek döntő oka az volt, hogy az inflá-

ció tetőzött és markánsan magas maradt a vizsgált időszakban. Ugyanakkor jelen kézirat lezárásáig összesen két alkalommal 100-100 bázisponttal 16,0 százalékosra csökkentette irányadó kamatát (O/N betéti kamat).

A magyar államadósság devizaaránya a 2022. december végi 25,0 százalékos arányról 2023 júniusának végére 25,2 százalékra emelkedett. Ez az arány megfelel a 2023. évi finanszírozási tervben meghatározott maximum 30 százalékos sávelőírásnak. Az alsó érték eltörlése mellett a cél az, hogy a devizaarány ebben a sávban maradjon (az árfolyamkockázat is kisebb az alacsonyabb devizaarány mellett), amelyet az ÁKK a devizalejáratok jellemzően forintpiacról történő megújításával ért el.

A forint euróárfolyama a 2022. decemberi 400 forintról 2023. június végi árfolyamot vizsgálva 380 forintra változott, ami 20 forintos erősödést jelent. A jegybanknak ugyan nincsen árfolyamcélja és nem is szeretne abba a hibába esni, hogy árfolyamcél és inflációs célt is alkalmaz. Nem elhanyagolható ugyanakkor az a tény, hogy a gyengébb forintárfolyam az inflációt emeli a magasabb importárakon keresztül.

A magyar gazdaság 2023 első félévében zsugorodást mutatott, amelyet leginkább a fogyasztás és a beruházások visszaesése magyaráz. A visszafogott belső kereslet az év második felében is jellemző lehet. Számításaink szerint a GDP 2023-ban 0,3 százalékkal eshet vissza, melyet a következő két évben 2,5 és 2,8 százalékos bővülés követhet.

A belső keresleti tételeket tekintve az év második felében a fogyasztás fokozatos emelkedésére számítunk: negyedik negyedévre akár éves alapon bővíthet is a fogyasztás. Éves szinten idén a fogyasztás 1,5 százalékos visszaesése valószínűsíthető, azonban jövőre a fogyasztás 1,8 és 2,5 százalékos növekedése is lehetséges. A beruházási kedvet tekintve a magas kamatkörnyezet, a korábbi profitveszteségek és az EU-s források elmaradása miatt csökkentek év elején a beruházások és ez a trendszerű zsugorodás az év második felére is jellemző lehet. A beruházások 2023-ban 10,1 százalékkal csökkenhetnek, amit a következő években rendre 8,1 és 3,1 százalékos bővülés követhet.

A magyar exportteljesítmény az év második felében emelkedhet, ami növelheti az importot is. A külkereskedelmi partnerek bővülése és a várhatóan záródó negatív eurózóna kibocsátási rés a hazai exportteljesítmény növekedését támogatja. Az export volumene 2023-ban 3,7, 2024-ben 2,6, 2025-ben pedig 6,4 százalékkal növekedhet. Az import teljesítmény 0,2 százalékkal eshet vissza idén és jövőre az exportbővüléssel összhangban 4,1 és 6,2 százalékkal növekedhet. A jövő évtől kezdődően a növekvő fogyasztás is növelően hathat az import teljesítményre. Összességében az előrejelzési horizonton a nettó export pozitívan járulhat hozzá a GDP növekedéshez.

A foglalkoztatottak száma előrejelzésünk időhorizontján végig emelkedik, egyre bővülő ütemben. A globálisan erősödő gazdasági bizonytalanság és a lassuló növekedés ellenére azt várjuk, hogy a hazai feszes munkaerőpiac továbbra is ellenálló marad. Előrejelzésünk szerint 2023-ban éves alapon 34,9 ezer fővel, 2024 során fokozatosan emelkedő ütemben, 37,9 ezer fővel növekvő foglalkoztatotti létszámmal számolunk. Az aktívak száma előrejelzésünk szerint idén 46 ezer fővel nőhet, jövőre pedig további 20,9 ezer fővel bővíthet. A munkanélküliségi ráta fokozatos mérséklődésére számítunk: 2023 év végére az aktívak 3,8, 2024-ben pedig 3,3 százaléka nem rendelkezik majd álláshellyel várakozásaink szerint. Ezzel együtt is a munkaerőhiány fokozódhat, mivel a vállalatok részéről egyre nagyobb igény mutatkozhat

a képzett munkavállalók iránt, míg az alacsony képzettségűek csak nehezen tudnak majd elhelyezkedni, az ő foglalkoztatásuk érdekében képzési programokra van szükség a közfoglalkoztatás mellett. A következő évek bérdinamikáját elsősorban a gazdasági helyzet határozza meg. Arra számítunk, hogy 2023 egészében a magas inflációs környezet miatt a reálbérek csökkennek, ugyanakkor a következő években már bekövetkezhet a trendforduló, és ismét emelkedhetnek reál értelemben is a bérek.

Éves szinten az infláció 17,8 százalék lehet. Az évközi dinamikákat tekintve az első negyedévben 25,3 százalékon tetőzhetett az infláció és év végére akár elérheti az egyszámjegyet is. Becsléseink alapján idén 17,8, 2024-ben 5,5, míg 2025-ben 3,7 százalék lehet a fogyasztói árindex növekedési üteme. A külső inflációs nyomás, az energia és olajárak mérséklődése támogathatja a jelenleg is tapasztalt dezinflációs folyamatot. A monetáris politika idén megkezdte az irányadó kamat csökkentését, amely vélhetően szeptemberben éri el az alapkamat szintjét. Az előrejelzési horizonton a monetáris kondíciók lazulásával számolunk.

2023 első félévének végére az államháztartás központi alrendszere 2 896 milliárd forint pénzforgalmi hiányt halmozott fel, ami az éves hiánycél 85,1 százalékának felel meg.

A költségvetési bevételi oldalán a magas infláció a várakozásokon felül visszafogta a lakossági fogyasztást és ennek hatására az általános forgalmi adó és jövedéki adó bevételek jelentősen elmaradtak a kormányzati tervektől. Ezt némileg kompenzálta a gazdálkodó szervezetek többletbevétele. A kiadási oldalon a legjelentősebb problémát az államadósság megnövekedett kamatterhei jelentik, ezt követi a hiányt növelő tételek sorában az állami vagyonnal kapcsolatos kiadások növekedése. A költségvetési szervek és szakmai fejezeti kezelésű előirányzatok kiadásainak visszafogása sem a terveknek megfelelően alakul, bár a kiadási többlet negatív egyenlegét némileg csökkenti, hogy a két tételhez kapcsolódó bevételek is magasabbak a vártnál. Az uniós bevételek elmaradására a kormányzat az év első felében az uniós programok kiadásainak még jelentősebb visszafogásával reagált, ez viszont összességében érdemi pozitív hatást gyakorol, elsősorban a költségvetés pénzforgalmi egyenlegére. A kedvezőtlen költségvetési folyamatok eredményeként a tervezett 3,9 százalékos GDP-arányos hiánynál 1,3 százalékponttal magasabb, 5,2 százalékos deficittel számolunk az idei évre vonatkozóan. A bruttó államadósság 2023 végére a GDP 70,8 százalékára mérséklődhet.

Előrejelzésünk alapján 2024-ben beindul a gazdasági növekedés, de mértéke elmarad a 2024. évi törvényjavaslatban tervezett értéktől. A 2023-ban kialakult fogyasztási adóbevételek elmaradása még 2024-ben is érdemben éreztetni fogja a hatását. Ezt ellentételezheti, hogy 2024-ben várhatóan meg fognak érkezni az uniós programok elmúlt időszakban elmaradt bevételei. A kiadási oldalon továbbra is a magasabban teljesülő kamatbevételek fogják rontani a költségvetés helyzetét. Noha az uniós programok elindulásához kapcsolódó hazai kifizetések költségvetési hatása természetesen növeli a kiadásokat, de az uniós programok költségvetési egyenlege így is pozitív lesz és a gazdasági növekedésre is kedvező hatást gyakorol. Prognózisunk szerint – a jelenleg rendelkezésre álló információk alapján – az államháztartás hiánya 2024. évi költségvetési törvényben várt 2,9 százalékos hiánynál 0,8 százalékponttal magasabb, 3,7 százalékos lesz. Kivetítésünk alapján az államadósság a GDP 70,4 százalékára mérséklődhet az év végére.

AZ EGÉSZSÉGÜGY, BENNE A FINANSZÍROZÁSI REFORMELGONDOLÁSOK MEGVALÓSÍTÁSA ÉS ENNEK HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSI FENNTARTHATÓSÁGRA

A magyar egészségügyi rendszer állapotára vonatkozó társadalmi megítélés már a 1990-es évek rendszerváltozása óta az egyik rendszeresen visszatérő téma. Az egészségügyi rendszer működésének társadalmilag negatív megítélését jelentősen javította a 2020 tavaszától indult COVID-19 világjárványban való helyzetállása. Ugyanakkor a pandémia rávilágított arra, hogy egyre aktuálisabb a tervezett fejlesztéseket megvalósítása. A Kormány 2019-ben egy kormányhatározatban már meghatározta a legfontosabb feladatokat, úgy mint a „valós költségekre épülő finanszírozási rendszer kidolgozása, az Állami Egészségügyi Ellátó Központ fenntartása alá tartozó egészségügyi szolgáltatók felügyeletét és irányítását megalapozó kontrollring és monitoring rendszer kialakítása, a járó- és fekvőbeteg-szakellátásban minőségi indikátorok bevezetése, eredményalapú finanszírozási technikák, valamint az ellátási szinteken átívelő, integrált és betegközpontú, kötegelt típusú finanszírozási formák kidolgozása”. A teljesség igénye nélkül néhány fontosabb fejlesztés, amelynek részletei az adott fejezetben érhetők el:

- Az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér (EESZT) folyamatos fejlesztése.
- Az egészségügyben dolgozók bérrendezései.
- A külföldről érkező orvosok integrációjának egyszerűsítése.
- Az ügyeleti rendszer átalakítása.
- Az egészségügyi irányítási rendszer átalakítása.
- A háziorvosi és a védőnői rendszer átalakítása.
- Az egynapos ellátás fejlesztése.
- A krónikus betegek ápolási rendszerének átalakítása.
- Az Országos Mentőszolgálat eszközparkjának fejlesztése.
- A meddőségkezelési terület és a humán reprodukciós tevékenység átalakítása, ingyenessé tétele.
- A kötelező, ingyenes újszülöttkori szűrővizsgálatok kiterjesztése, például: SMA-szűrés.
- Innovációs megoldások, egyéb fejlesztések az egészségügyben: „ÉletMentő” mobil applikáció, telemedicinával kapcsolatos fejlesztések, egészségügyi skill-laborok országos hálózatának kidolgozása, a mesterséges intelligencia alkalmazása az egyes egészségügyi területeken, illetve a legmodernebb robotsebészeti eszköz (DaVinci robot) program elindítása az Országos Onkológiai Intézet és a Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és rendelőintézetben, a Semmelweis Egyetemen, illetve a Pécsi Tudományegyetemen.

Az éves GDP és a GDP-arányos egészségügyi és állami egészségügyi kiadásokat összehasonlítva látható, hogy az egészségügyi és az állami egészségügyi kiadásokban viszonylagos állandóság van és nem követték a GDP-növekedés kilengéseit. A GDP-arányos egészségügyi

---

¹ Magyar Gazdaságkutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 22.

kiadások a vizsgált 11 évben néhány kivételtől eltekintve (2016, 2017-2019) GDP hét százaléka felett voltak. A 2017-2019-es időszakban ez annak tudható be, hogy bár nominálisan nőtt az egészségügyi kiadások összege, azonban a magasabb GDP miatt összességében csökkent az egészségügyre fordított kiadás. A vizsgált 2010-2021-es időszakban az állami egészségügyi kiadás nagyobb mértékben nőtt, mint az összes egészségügyi kiadás. Míg 2010-ben a GDP-arányos teljes egészségügyi kiadás (7,4 százalék) és a GDP-arányos állami egészségügyi kiadás (5,0 százalék) között 2,5 százalékpont különbség volt, addig 2021-ben ez az eltérés 2,0 százalékpontra csökkent.

A nominálisan emelkedő egészségügyi kiadások mellett az egy főre jutó egészségügyi kiadás is nőtt. Az egy főre jutó egészségügyi kiadásokon belül az egy főre jutó állami kiadások nominálisan csak a 2012-es évben csökkentek.

Összehasonlítva az egy főre jutó egészségügyi kiadások növekedési ütemét az egy főre jutó állami egészségügyi kiadások növekedési ütemével, három időszak volt, amikor az egy főre jutó állami egészségügyi kiadások nagyobb mértékben nőttek. Ez a három időszak: 2013-2015, 2017-2016 és 2020-2021. Az utolsó időszak a COVID-19 világjárványhoz kötődik, amikor a magyar egészségügyi rendszernek egy teljesen ismeretlen és bizonytalan időszakig tartó bizonytalan túlzott terhelést jelentő környezetben kellett eredményesen működnie. Ebben az időszakban az állami kiadások jelentősen megnöttek.

Az egészségügyi kiadásoknak a kormányzaton kívüli másik két alrendszer (önkéntes finanszírozási rendszerek, háztartások) közül az egészségügyi kiadások második legnagyobb finanszírozási alrendszere a háztartások, amely a teljes költség 24,6 és 29,4 százaléka között finanszírozta az egészségügyi kiadásokat. A háztartások a vizsgált időszak első öt évében növelték az egészségügyi kiadásokhoz való hozzájárulásukat, amely 2014-ben 28,4 százalék volt. A következő két évben (2015–2017) 27,3–27,7 százalék között ingadozott, majd 2018-ban 26,8 százalékon állt, amelyet a pandémia előtti évben 1 százalékponttal 27,8 százalékra emelkedett. A pandémia évében (26,1 százalék) és az azt követő évben (24,6 százalék) tovább csökkent az egészségügyi kiadásoknak a háztartások általi finanszírozása.

Az egészségügyi kiadások főbb tételeinél a három alrendszer (kormányzat, önkéntes, háztartás) által finanszírozott legnagyobb tételek között súlyponteltérés található:

- A teljes egészségügyi kiadások esetében a legnagyobb tétel a gyógyító és rehabilitációs fekvőbeteg és egynapos ellátás, amely a vizsgált időszakban 30 százalék között alakult a vizsgált időszakban. Ezt követte a gyógyszerkiadások, amely a 2020-ig 25,5–26,5 százalék között állt, majd pedig a pandémia évében (24,2 százalék) és a következő, 2021-es évben (21,7 százalék) tovább csökkent. A kiadások ranglistájának harmadik helyén a járóbeteg-ellátás volt, amely 22 százalék között mozgott a vizsgált öt évben.
- A kormányzati alrendszer által finanszírozott egészségügyi kiadások esetében a legnagyobb arányt a gyógyító és rehabilitációs fekvőbeteg és egynapos ellátás adta, amely 39,5–42,2 százalék között ingadozott 2017–2021 között. A második és a harmadik legnagyobb kiadási tétel (gyógyszer és járóbeteg-ellátás) mérete 18 százalék körül alakult 2017 és 2019 között, azonban 2020-ban és 2021-ben a gyógyszerkiadások nagyobb mértékben csökkentek.
- Az önkéntes egészségügy-finanszírozási alrendszer három legnagyobb kiadása itt már eltér az előző alrendszertől és mindhárom külön-külön 20 százalék körüli arányt képvisel.

viseltek. 2017-ben a legnagyobb arányt (25,1 százalék) a gyógyszerkiadás adta, amely 2021-re (19,6 százalék) minden évben csökkent. 2017-ben a második legnagyobb arányt (23,4 százalék) a prevenció kiadások adták, amely 2021-re 22,6 százalékra csökkentek. A 2017-ben (22,7 százalék) a harmadik helyen a járóbeteg-ellátás állt, amely pandémia évében 26,2 százalék, majd 2021-ben 27,4 százalékra nőtt.

- A háztartási alrendszer egészségügyi kiadásai esetében a legnagyobb kiadási arányt a gyógyszerkiadás adta, amely 2021-ig 47 százalék körül mozgott. Ez a mutató 2021-ben 45,9 százalékra csökkent. A második legnagyobb kiadás a járóbeteg-ellátás volt, amely a 2019-es év kivételével minden évben emelkedett, így 2021-re 34,0 százalék lett. A kiadási ranglista harmadik helyén a gyógyító és rehabilitációs fekvőbeteg és egynapos ellátás költségei szerepeltek, ez a 2020. év kivételével 10–11 százalék között alakult. 2020-ban, a pandémia évében 8,5 százalékra csökkent, amely a járványhelyzet miatt bevezetett egészségügyi korlátozásokra (kijárási tilalom, kórházak látogatási tilalma, nem sürgősségi beavatkozások elhalasztása stb.) vezethető vissza.

Az államháztartás kiadásainak funkcionális bontása alapján azt vizsgáltuk, hogy az egészségügyi kiadások GDP-hez viszonyított arányának 2020. évi megugrása, ami miatt az OECD az e mutatóban három legmagasabb értéket elért országok között jegyezte hazánkat, mennyiben köszönhető a GDP csökkenésének, illetve a közkiadások növelésének. Számításaink szerint a mutató javulása döntő mértékben a ráfordítások bővülésének köszönhető. Az egészségügyi közkiadások 39 százalékos reálérték-növekedése olyan emelkedést jelentett, hogy a kiadások a 2021-es csökkenés után is 28 százalékkal haladták meg a járvány előtti, 2019-es szintet.

Az egészségügyi kiadások nemzetközi összehasonlítását három témában vizsgáltuk a V6 országokban, a 2010-2021 közötti időszakban:

- Az állami (kötelező) és a magán (önkéntes) egészségügyi kiadásoknak az összes egészségügyi kiadáshoz viszonyított aránya az alábbi módon alakult: a V6 országok közül Csehországnál a legmagasabb 80 százalék feletti az állami kiadások aránya. A második legnagyobb arány 74,0–74,7 százalékkal 2013-ig Ausztriában volt, majd ezt követően 2014-től Szlovákia a 80 százalékos arányával megelőzte Ausztriát a rangsorban. A ranglista harmadik helyén Szlovénia állt a 71,1–73,4 százalék között ingadozó állami egészségügyi kiadási aránnyal. Magyarország a vizsgált időszakban a V6 országok rangsorában az utolsó helyen állt, annak ellenére, hogy 2015-től – a 2019-es évet kivéve – folyamatosan emelkedett az állami egészségügyi kiadások aránya. Magyarországon az állami egészségügyi kiadás aránya 2015 előtt 65,5 és 67,1 százalék között mozgott, majd 2015-ben 68,2 százalékra nőtt, amely kisebb stagnálás után 2018-ban 69,6 százalékra emelkedett. Ugyan 2019-ben 0,9 százalékponttal 68,7 százalékra mérséklődött, azonban a pandémia első évében 70,8 százalékra, majd pedig 2021-ben 72,5 százalékra nőtt az állami egészségügyi kiadás aránya.
- A GDP arányos egészségügyi kiadások:
  - *A GDP-arányos teljes egészségügyi kiadás*
A COVID-19 világvárvány hatása a V6 országoknál megjelent, ugyanis Lengyelország kivételével valamennyi országban nőtt a GDP-arányos egészségügyi kiadás 2020-ban és 2021-ben. Ausztria a 10 százalék feletti GDP-arányos egészségügyi kiadással

vezeti a V6 országok ranglistáját. A második helyen Szlovénia állt a 8 százalékos feletti GDP-arányos egészségügyi kiadással. A ranglista harmadik helyén három ország (Csehország, Szlovákia, Magyarország) osztozik. Míg 2010 és 2014 között mindhárom országban 7,5 százalék között ingadozott a GDP-arányos egészségügyi kiadása. Addig 2014–2020-as időszakban Csehország ezen a 7,4-7,6 százalékos szinten maradt, viszont a másik két ország esetében kis mértékben, 6,7 és 7,0 százalék közötti értékre csökkent a mutató mértéke. Ezt követően 2020-ban és 2021-ben Csehországban erőteljes emelkedéssel a korábbi 7,5 százalék körüli mértékről 2020-ra 9,2 százalékra és 2021-re 9,5 százalékra emelkedett. A másik két ország esetében enyhébb növekedés volt megfigyelhető: 2020-2021-ben Magyarországon 7,3 és 7,4 százalékra, Szlovéniában pedig 7,1 és 7,8 százalékra nőtt a GDP-arányos egészségügyi kiadás mértéke. A V6 országok közül Lengyelországban a legalacsonyabb a GDP-arányos egészségügyi kiadás, amely 6,5 százalék körül ingadozott a vizsgált időszakban.

- A GDP-arányos állami (kötelező) és magán (önkéntes) egészségügyi kiadás Ausztria kimagasodik mindkét mutató tekintetében, de leginkább a 7 százalékos feletti GDP-arányos állami egészségügyi kiadásoknál szembetűnő. Ausztriában a GDP-arányos egészségügyi kiadás növekedése csak az állami egészségügyi kiadások növekedésének az eredménye. A GDP-arányos állami egészségügyi kiadások rangsorában a második helyen Csehország, a harmadik helyen pedig Szlovénia állt. Ugyanakkor ebben a két országban a magán (önkéntes) egészségügyi kiadásoknál Szlovénia 2013-tól a második helyen állt 2,5 százalék körüli értékével. Csehország pedig szintén 2013-tól 1,8-2,0 százalékos értékével a negyedik helyre szorult vissza. Érdekes, hogy Csehországban a GDP-arányos magánegészségügyi kiadás nem a pandémia időszakában, hanem korábban a 2016-2017 években nőtt meg 2,0 százalékra. Magyarországon a 2019-es év kivételével a GDP-arányos állami egészségügyi kiadás 5 százalék körül ingadozott, amellyel Lengyelország előtt az utolsó előtti helyen állt a V6 országok között. Ugyanakkor a másik mutató, a GDP-arányos magánegészségügyi kiadás mértéke Magyarországon a 2012-es erőteljes csökkenésbe fordult át. A kezdeti 2,6 százalékról 2021-re 2,0 százalékra mérséklődött.
- Az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított egészségügyi kiadások A COVID-19 világválság hatására valamennyi vizsgált országban az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított állami és magánegészségügyi kiadások növekedtek. A teljes egészségügyi kiadások tekintetében Ausztria jelentős fölényrel vezeti a V6 országok ranglistáját. A második és harmadik helyen Szlovénia és Csehország állt a teljes vizsgált időszakban. A többi három országnál (Szlovákia, Lengyelország, Magyarország) három szakaszt különíthetünk el, kisebb mértékű eltérések vannak. A legjelentősebb eltérés 2010-2014 között ekkor a három ország rangsora Szlovákia, Magyarország és Lengyelország volt. Az almutatók (egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított állami és magán egészségügyi kiadások) esetében eltérő a növekedési ütem. Míg az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított állami egészségügyi kiadások növekedési üteme lineárisan nő, addig az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított magánegészségügyi kiadásoknál Ausztria és Szlovénia kivételével elég változókonan ingadozott. Mindkét almutatónál V6 országok közötti rangsorában továbbra is Ausztria

vezetett. A második helyen az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított állami egészségügyi kiadásoknál Csehország, a harmadik helyen pedig Szlovénia állt. Magyarország Lengyelországgal közösen az utolsó helyen szerepelt. A másik almutató (egy főre jutó vásárlóerő-paritáson (USD) számított magán egészségügyi kiadások) esetében az első helyen Ausztria, a második helyen Szlovénia és a harmadik helyen Magyarország állt.

A magyar magánegészségügyi piac méretét és dinamikáját a Heal Partners 2023. júniusi elemzésének feldolgozásával mutatjuk be, amely a szereplőket a magántulajdonú, döntően magánpiacra dolgozó egészségügyi szolgáltatók körével azonosította. A számítások szerint 2021-ben a magánegészségügyi magánkiadások 508,8 milliárd forintot tettek ki, aminek 9 százaléka volt önkéntes egészségügyi biztosítás, 91 százaléka a háztartások közvetlen kiadása. A NEAK-tól származó bevételekkel és a kimenőben lévő hálapénz becsült értékével korrigálva, a 2022-re várható növekedési ütem alapján a magyar magánegészségügyi piac becsült értéke több, mint 800 milliárd forintra bővült 2022-ben, ami négy év alatt 40 százalékos növekedést jelent. Okkal valószínűsíthető, hogy a hálapénz megszüntetéséből fakadó lakossági többletforrás jelentős része a magánegészségügyi rendszerben kötött ki. A legtöbb cég jövedelmezősége ugyanakkor a bevételnövekedés mellett is romlott. A magánegészségügyi piac a jelek szerint kezd beleütközni a „zsebből fizetés” korlátaiba.

Nemzetközi kitekintésünk első részében V4-es partnereink egészségügyi rendszereit mutattuk be, és vetettük össze mutatóikat egymással, Magyarországgal és az EU27 átlagával. Az egészségügyi kiadások terén közös vonás a V4-ben, hogy euróban kifejezve és a GDP arányában is jelentős az elmaradás az EU27 súlyozott átlagához képest. A legközelebb Csehország áll hozzá, ahol az egy főre jutó kiadások vásárlóerő-paritáson az EU27 átlagának 67 százalékát tették ki 2019-ben, míg Lengyelországban 45 százalék, Szlovákiában és Magyarországon 43 százalék volt az arány. A GDP-hez viszonyított arányban hasonló a sorrend, annyi eltéréssel, hogy Szlovákia némileg megelőzte Lengyelországot.

Az egészségügyi kiadásokon belül Lengyelországban kiugróan magas a kórházi kiadások aránya, ami „fejnehéz” rendszerre utal. A járóbeteg-ellátás részesedése kisebb szórást mutat egymáshoz és az EU27-hez képest is. Lengyelország, Magyarország és leginkább Szlovákia esetében a tartós gondozás aránya jelentősen elmarad az uniós átlagtól. A prevenciók kiadásokban Magyarország teljesíti a legjobban.

A közfinanszírozás aránya Csehországban és kisebb mértékben Szlovákiában haladja meg az uniós átlagot, Lengyelországban és különösen Magyarországon azonban jelentősen alatta marad. Csehországban az EU27-hez képest alacsonyabb a zsebből fizetés aránya, míg Szlovákiában jelentősen meghaladja az uniós átlagot. A zsebből fizetés aránya Lengyelországban is magas, míg Magyarországon közel kétszerese az EU27 átlagának. Az önkéntes magánbiztosítás kiadásai Lengyelországban jelentik a legnagyobb arányt, az uniós átlagot is meghaladva.

Az orvosi konzultációk és a kórházi ágyak száma mind a négy visegrádi országban meghaladja az uniós átlagot. A konzultációk magas száma a gyengén működő kapuőr-szerepre vezethető vissza, a magas kórházi ágyszám pedig arra utal, hogy azok is kórházi kezelést kapnak, akiket hatékonyabban működő rendszerben járóbeteg szakellátásban vagy tartós ápolás keretében látnának el.

A nemzetközi kitekintés második részében az OECD által az Európai Bizottsággal együttműködve készült Health at a Glance Europe 2022 jelentés alapján mutatjuk be a legfrissebb elérhető európai körképet. A járvány elleni küzdelem érdekében az EU országokban 2020-ban bővültek az egészségügy pénzügyi forrásai, a GDP jelentős csökkenése ellenére is. Az egy főre jutó kiadások átlagosan 5 százalékkal nőttek.

A 2020. évi egy főre jutó egészségügyi kiadásokban vásárlóerőparitáson a három legmagasabb értékkel rendelkező ország az EU-n belül Németország, Hollandia és Ausztria volt, míg a három legalacsonyabb értéket Bulgária, Horvátország és Románia mutatta fel. A lista eleje és vége között a különbség mintegy háromszoros. Magyarország az EU27-lista utolsó harmadában volt 2020-ban, 1672 euróval. Az EU27 átlaga 3159 euró volt.

Összevetve a kiadások járvány előtti és utáni reálérték-növekedési ütemét, az EU átlagában a növekedés 2013 és 2019 között 3,0 százalékos volt, míg 2020-ban 2019-hez képest 5,5 százalékos, ami 2004 óta a legnagyobb éves bővülés volt. A legnagyobb növekedést Bulgária mutatta fel, közel 20 százalékkal, majd Csehország következett 15 és Magyarország 11 százalékkal. A lista végén Szlovákiában, Lengyelországban és Belgiumban ezzel szemben csökkentek az egészségügyi kiadások 2020-ban.

Az egészségügyi kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2020-ban az EU súlyozott átlagában elérte a 10,9 százalékot. A három legmagasabb arányt Németország, Franciaország és Svédország érte el, az EU27 átlaga alatt 21 ország szerepelt. A speciális gazdasági szerkezetű Luxemburgot és Írországot nem számítva a három utolsó helyen Szlovákia, Lengyelország és Románia szerepelt. Magyarország éppen előttük a GDP 7,3 százalékaival.

A nemzetközi kitekintés harmadik részében bemutatjuk a Dániában 2007-ben elindított kórházreformot és tapasztalatait, valamint ismertetjük a Szlovákiában ennek mintájára kidolgozott reformterveket és a szintén hasonló célokat megfogalmazó német kormányzati törekvéseket.

Dániában az egészségügyi ellátórendszer strukturális átalakítása eredményeképpen 2019-re a kórházi ágyak száma mintegy megfeleződött, miközben a működés és ellátás hatékonysága javult. Az egészségügyi reformok célja nem a rendszerszintű ráfordítások csökkentése volt, így az egészségügyre fordított kiadások GDP-hez viszonyított aránya maradt a korábbi magas szinten. A fekvőbeteg-ellátáson megtakarított összeget a járóbeteg-szakellátás és a tartós ápolás fejlesztésére fordították, így változatlan költségen jobb ellátási hatékonyságot sikerült elérni. Ugyancsak itt a kezelhető okokból történő betegségek okozta halálozási arány 2018-ban határozottan az EU átlaga alatt volt. Bár a mutató az EU egészében is javult, az arány csökkenése 2011 és 2018 között az EU-ban 11 százalékos, míg Dániában 20 százalékos volt. Az EU-n belül Finnország mellett Dánia volt az az ország, ahol 2020-ban is nőtt a várható élettartam. A radikális szerkezet-átalakítás az egészségügy rendszermutatói és a lakosság egészségi állapota szempontjából is kedvező eredményeket hozott.

Szlovákiában a kórházi reformtervekről szakmai és politikai konszenzus alakult ki immár öt éve, de a gyakori kormányváltások miatt a megvalósításnak egyelőre csak az előkészítő lépéseiről született döntés. A reform háromszintű intézményrendszer létrehozását célozza meg a fekvőbeteg-ellátásban, meghatározva, hogy adott szinten milyen egészségügyi ellátást kell biztosítani a betegek részére, ehhez igazítva differenciáltan, minőségi mutatók alapján a finanszírozást is, átalakítva ezzel együtt egyben a betegutakat is. A 65 működő kórház nagyobb

része az első szinten működne, és csak sürgősségi ellátást vagy alapvető műtéteket végeznének el. A második szinten, a regionális kórházakban látnák el a magasabb szintű beavatkozásokat, műtéteket – ilyenből 10 működne az országban. A harmadik szint a magasan specializált intézményeké, amelyből 2-3 lenne. A reformtervek fontos eleme az egészségügyi és a szociális rendszer integrációja, azzal a céllal, hogy szociális okból ne tartsanak fenn kórházi ágyakat, ugyanakkor biztosítsák a megfelelő ellátást az érintetteknek. Szintén fontos feltétele az új kórházi rendszer működésének a járóbeteg-ellátás színvonalának fejlesztése. A reformtervek alapgondolata nem a megtakarítás, hanem az adott költségvetési keretből történő minél nagyobb hatékonyság, a „value for money” elérése, így az egyes intézkedések során elért megtakarítások a rendszerben maradnának.

A 2022-ben elindított német kórházreform tervei három fő pillérre támaszkodnak: a kórházak minősítése, besorolása három kategóriába; a finanszírozási rendszer reformja; a kisebb kórházak profiltisztítása, funkcióinak szűkítése alap- és sürgősségi ellátásokra, a kezelések átszervezése járóbeteg szakellátásba vagy nagyobb regionális kórházakba. A kormányzati tervek szerint az új finanszírozási rendszer 2024 januárjában lépne életbe.

A következtetések, javaslatok témában főbb megállapításokként a következőket fogalmaztuk meg. A közfinanszírozású egészségügyi kiadások a COVID-járvány előtti évekhez képest jelentősen megnöttek Magyarországon, és az előterjesztések szerint maradnak továbbra is a járvány előttinél magasabb szinten. Ennek csökkentését összehasonlító elemzéseink alapján nem javasoljuk, tekintve, hogy a bővüléssel együtt is az EU27 utolsó harmadában vagyunk az egészségügyi kiadásokban, a magánfinanszírozás mértéke pedig ma is kiugróan magas. A ráfordítások csökkentését az sem teszi reális lehetőséggé, hogy az időközben megemelkedett orvosi és szakdolgozói bérek tartósan beépültek az állandó költségek közé.

Tekintve az egészségügyi rendszerekben optimális esetben is meglévő implicit árfelhajtó hatásokat (mint az orvostudomány folyamatos fejlődését vagy a társadalom előregedését), még a színvonal és az ellátási biztonság fenntartásához is forrásbevonásra vagy gazdaságilag hatékonyabb működésre van szükség. Finanszírozási oldalon kedvező elmozdulást jelenthet, ha a magánforrások jelentős része a zsebből kifizetések helyett önkéntes biztosítási rendszereken keresztül csatornázódna be az egészségügybe. Ez nem csak a megtakarítási szintet bővítené az országban, hanem vonzóbb biztosítási csomagok megjelenéséhez is vezethet.

Szolgáltatói oldalon a nemzetközi tapasztalatok alapján jó esélyt látunk arra, hogy a kórházreform kormányzati kommunikáció alapján valószínűsíthető iránya – amely a dán rendszerrel, valamint a szlovák és német törekvésekkel mutat párhuzamot – hatékonyabb működéshez vezethet. Szintén megerősítik a nemzetközi tapasztalatok azt, hogy rendszerszinten a legkedvezőbb változás akkor várható, ha a „fejnehéz” kórházi rendszer átalakításával felszabaduló források az egészségügyben maradnak, és azokat a járóbetegellátás, valamint a tartós ápolás fejlesztésére lehet fordítani.

A 2022. ÉV MAKROGAZDASÁGI ELEMZÉSE

A 2022-ben az év első felének viszonylag kedvező gazdasági növekedése folyamatosan lassult és recesszióba fordult. Az év elejei kedvező folyamatok után a harmadik negyedévtől bizonytalansággal terhelt hónapok következtek. Az előrejelzésekben még évi 5 százalékos körüli bővülést is jeleztek, de az év második felére már nyilvánvaló lett a kedvezőtlen folyamatok hatása, így a lassuló növekedés, a folyó fizetési mérleg további romlása, az emelkedő költségvetési deficit, az infláció megugrása és a forint árfolyam romlása. 2023-ra pedig már nyilvánvaló lett, hogy az ikerdeficittel terhelt és emiatt is komoly fiskális-monetáris nehézségekkel küszködő gazdasági visszaesés és a fogyasztói árak emelkedésének szinte mindenre kiterjedő hatása befolyásolja majd a folyamatokat. Az orosz-ukrán háború az egész európai gazdaságra károsan hat. A gazdaságokra és társadalmakra egyre nehezebben elviselhető állapotokat jelent. Ez az állandósulni látszó állapot hazánkra is egyre fokozódó terheket rak, szinte minden gazdasági-pénzügyi folyamatunkra kiterjed, kezdve az energia-nyersanyag ellátás romlásával az infláció okozta sokkig. A gazdasági válság leküzdése jelentős támogatásokat igényelne a legtöbb gazdálkodó szervezet, a családok és szinte valamennyi intézmény számára, de ennek kevés az esélye a tartalékok felhalmozásának korábban elhalasztott lehetősége miatt.

2022-ben a bruttó hazai termék volumene 4,6 százalékkal nőtt, a gazdaság teljesítményének harmadik negyedévtől bekövetkezett lassulásával és az infláció éves szintű 14,5 százalékos emelkedésével. A költségvetés hiányának szinten tartása sem sikerült, jelentősen lassultak a beruházások-fejlesztések. Az államadósság csökkenése is csak kisebb mértékben valósult meg.

A COVID-válság utáni gyors helyreállítás – az említett okokból – megakadt és újra jelentkezik mindazon problémák, amelyek megoldásához jelentősebb forrás és pozitív külgazdasági folyamatok is kellenének. Így újra érezhető lett a magyar gazdaság alacsony innovativitása és az importált tudás és technológia szűkössége. Szinte valamennyi ágazat küszködik az alacsony termelékenységgel és a nem kellő hatékonyság miatti alacsony nyereségességgel.

A gazdasági lassulást leginkább a lakossági fogyasztás visszaesése, majd a kritikus helyzetbe kerülő termelői ágazatok teljesítményeinek visszaesése vagy csökkenő üteme is jelezte. Az idegenforgalom szervezetei a külföldiek által látogatott helyeken – a kimagaslóan gyenge forint következtében – gyors ütemben zárkoztak fel a 2019. évi teljesítmény közelébe, hogy visszanyerjék prosperitásukat, működőképességüket. A 2022. évi költségvetés nem a jóváhagyott keretekkel teljesült, és a következő, 2023-ast is alapjaitól újra kell értelmezni. A korábban jóváhagyott, de újra tervezett büdzsé nem bír el további kiadásokat a béremelések, a nyugdíjak, a családtámogatások és a vállalkozásokat érintő jövedelemnövelés-adócsökkentés területein.

---

¹ Eco-Vista Kft. A kézirat leadásának időpontja: 2023. április 28.

A 2013-ban kezdődött rezsicsökkentés 2022-ben alaposan átalakult. Meghatározták az éves átlagfogyasztás mértékét, ezen határig az eddig is ismert kedvezményes árat szükséges fizetni. A romló jövedelmi helyzet miatt a kormány 2021 őszén átmenetileg árstopot vezetett be egyes alapvető élelmiszerekre, amit többször meghosszabbítottak és 2022 novemberében a kormány kibővített. 2022-ben további intézkedéseket kellett bevezetni, 2021 novemberében üzemanyag-árstopot is bevezettek, ami helyett 2022. február 28-án hatósági árássá tették a 95-ös benzint és a gázolaj nagykereskedelmi árát is. 2022. július 21-én megjelent a rendelet a rezsicsökkentés változásáról. Az üzemanyag árstopról a 2021. november 11-i kormányinfón hallhattunk először, és tavaly november 15-e óta élt egészen 2022. december 6-ig.

A rezsicsökkentést, az ársapkákat az elmúlt években több szempontból is kritizálták, a gazdasági folyamatok miatt úgy tűnik, hogy ezek fenntartása nem képzelhető el sokáig. A költségvetésnek az állami intézmények kiadásait érintő korlátozásokon túl komolyabb megszorításokra lehet szükség, hogy a hosszabb ideje magas költségvetési hiány csökkenhessen és a gazdaságot ne terhelje az amúgy is nagyon magas adósságszolgálat további emelkedése.

Az infláció kétszámjegyű üteme 2023 második felére talán egyszámjegyűre mérséklődhet, de a forint volatilitása és kialakult nagyon gyenge szinthez – ha nem is romlik tovább – neheztelni fogja az egyensúly helyreállítását. Erősödnek a vállalatok gazdálkodásának feszültségei, a munkaerőpiac és főleg a bérszint emelésének akadályai. Az átmeneti javulás után szinte „osztorcsapásként” érinti a családokat az elkerülhetetlen reáljövedelem-szűkülés. A feltehetően még sokáig elhúzódó háború miatti ellátási nehézségekkel együtt a korábbi járvány ismét fenyeget.

Megakadtak a vállalati beruházások is...

2022 közepétől a legtöbb ágazatban és szakmában jelentős kétségeket támasztott az energiaár hatalmas növekedése, és nehézségeket okozott a gazdálkodásukat akár ellehetetlenítő árstop-árkorlátozások. A vállalati gazdálkodás mutatói 2022 végén az egy évvel korábbihoz viszonyítva érezhetően romlottak, a cégek beruházásaikban megint visszafogtak, bizonytalanok lettek a nagyobb összegű források igénybevételére. A további hónapok kereslete bizonytalan. A cégek bizalmi indexei 2022 végétől romlanak, mert az infláció magas szintje, az árak emelkedése a munkaerőpiaci helyzet pesszimizmusukat erősíti.

A különösen Európában megoldatlan energiaellátási problémák felszínre hozták hazánkban a magas energia-intenzitást, és a jelentősen kritikus környezeti terhelést. Most érzik igazán a vállalatok a korábbi lassú belső erőforrás fejlesztés miatti elmaradásokat. 2022 őszétől a kamatok jelentős emelkedése a vállalatok hitelfelvételét meg is akasztotta. Segíthetne ezen, hogy létrehozta a kormány a Nemzeti Tőkeholding Zrt.-t, amely mintegy ezermilliárd forintnyi új forrást juttathat majd a gazdaságba. Ez egy ideig a központilag irányítható, állami hátterű gazdasági tulajdon növekedését is jelenthetné.

A foglalkoztatottak száma 2022-ben 0,5 százalékkal még bővült, de az év második felétől nehezülő gazdasági folyamatok a munkaerőpiaci helyzetet is rontja és a munkanélküliségi ráta már akár 5 százalék közelébe emelkedhet. A vállalatoknak gondot jelentett már a 2022-es minimálbér-emelés is, hiszen a mintegy 20 százalékos növekedés jelentős béregyenlőtlenséget, munkahelyi feszültségeket és a munkaerőköltségek kitermelésének nehézségeit okozta.

A 2023. évi lehetőségek pedig annak a kényszerhelyzetnek megoldhatatlanságát jelzik, hogy a reálbérszínvonal megőrzése lehetséges-e a magas inflációs környezetben. Az éves kötelező béremelés mértékének meghatározása, a versenyképesség növelés ellehetetlenülése, az ár-bérspirál tényleges veszélyé válása az év végi gazdaságpolitikai gondoknak csak kis szelete.

Hosszabb ideig magas maradhat az infláció...

A 2022-es pénzügyi mutatók előre jelezték a recesszió kialakulását. Mind a fiskális, mind a monetáris jellemzők a korábbi válságból történő kilábalást segítő intézkedések miatt is komoly mértékben romlottak, és a következő évekre jelentős bizonytalanságokat jeleznek. Az inflációval és az árfolyamalakulással összefüggő várakozások nagyon kedvezőtlenek. 2022-ben a GDP arányos költségvetési hiány 6,1 százalékra emelkedett, a folyó fizetési mérleg egyenlege a tökemérleggel együtt több mint 9 milliárd euróra nőtt. A HUF/EUR árfolyam pedig jelentősen gyengült, éves átlagban 391,33 forint volt.

A márciusban még 8,3 százalékos élelmiszerár emelkedés december hónapra több mint négyszeresére nőtt. A 2022 során befagyasztott árak termékköre, un. „elfojtott” inflációt jelent és a beszerzési és az értékesítési árak különbségeiből adódó vállalati veszteségeket is végül a fogyasztók fizették, a kereskedelmi cégek a többi termék áremelésével jelentősen túl is kompenzálták veszteségeiket, sőt talán komoly nyereséget is szereztek ebből. A társadalmi folyamatok egyre kedvezőtlenebbé váltak. Hatalmasat esett 2022 végére, de talán már elérte mélypontját a magyar háztartások fizetőképessége. A rezsicsökkentés részleges megszüntetése a háztartások mintegy negyedének költségvetését veszélyezteti.

2022 decemberére a lakosság pénzügyi vagyona tovább nőtt és az MNB adatai szerint a bruttó 80 ezer milliárd Ft-ot már meghaladja, azaz jóval nagyobb, mint az ez évi várható GDP összege. A költségvetés az év folyamán egyre jobban „rákényszerült” ennek a forrásnak a bevonására, újabb és újabb államkötvényeket bocsájtott ki és ez folyamatossá válik.

2022 utolsó negyedévére romlottak a gazdaság várható alakulását jelző folyamatok. Az egyre kedvezőtlenebb folyamatok következtében a költségvetés kiigazítása már biztos. A folyó fizetési mérleg még hónapokig deficitese marad, a külkereskedelmi mérleg-egyenleg helyzete aggasztó, az irányadó kamatszint – régiós országokhoz viszonyítva is – nagyon magas, a monetáris politika várhatóan lépni fog ennek megoldásában. A költségvetés deficitje az EU-s forrásokból nem javulhat, azok 2022 folyamán elmaradtak, és úgy alakulhat, hogy még 2023-ban is csak kis részben érkezhettek. A gazdaság és az adósságfinanszírozás a forint 2022-ben szélsőséges árfolyam-hullámszáma miatt – ahogy 2022-ben is volt – nehéz marad.

A 2022-es év egyértelműen az MNB és a Kormány gazdaságpolitikájának gyors és hatékony összehangolásának nélkülözhetetlen megteremtését sürgette, azaz rövid időn belül a forint helyzetének stabilizálását, és az egy számjegyre csökkenő infláció elérését.

A következő hónapok inflációs hatásaiban nagy szerepet játszanak a bázishatások, továbbá az energiaárak folyamatos csökkenése. Az egyes élelmiszertermékekre bejelentett árcsökkenéssel együtt az infláció fokozatos, majd az év közepétől meredek csökkenésében lehet bízni. Végül az infláció csökkenésétől és a külső kockázati tényezők javulásától lehetséges lesz a várt monetáris fordulat is.

A MAKROGAZDASÁG, ÁLLAMHÁZTARTÁS ALAKULÁSA A 2023 I. FÉLÉVI FOLYAMATOK ALAPJÁN

A 2023 első félévi folyamatok továbbra is bizonytalansággal terhelt hónapokat jeleznek, és hosszú ideje a fogyasztói árak emelkedésének szinte mindenre kiterjedő hatását mutatja. Az előző év összességében még viszonylag kedvező gazdasági növekedése már négy negyedéve folyamatosan lassult és recesszióba fordult. 2023 elejétől ikerdeficittel terhelt, komoly fiskális-monetáris nehézségekkel küszködő gazdasági visszaeséssel küszködtünk. Az orosz-ukrán háború az egész európai gazdaságra káros, hazánkban is minden gazdasági-pénzügyi folyamatra kiterjed. A vállalkozásokra, a háztartásokra nehezedő folyamat jelentős támogatásokkal kezelhető lenne, de a tartalékok felhalmozásának korábban elhalasztott lehetősége miatt a legtöbb gazdálkodó szervezet, a családok és szinte valamennyi intézmény számára nehéz időszakot jelez.

A gazdasági növekedés üteme jelentősen lelassult és szinte valamennyi ágazatban visszaesett. 2023 I. negyedévében a bruttó hazai termék 1,1 százalékkal csökkent a megelőző év azonos időszakához és 0,3 százalékkal az előző negyedévhez képest.

A GDP termelési oldalán az első félévben az ipar hozzáadott értéke 4,8 százalékkal, ezen belül a feldolgozóiparé 3,4 százalékkal csökkent a múlt év azonos időszakához képest. Az építőipar hozzáadott értéke jelentősen, 7,0 százalékkal maradt el az egy évvel korábbitól, míg a mezőgazdaság teljesítménye számottevően, – a rendkívül alacsony bázishoz képest – 20,2 százalékkal nőtt. A felhasználást vizsgálva, a háztartások tényleges fogyasztása 1,3 százalékkal, ezen belül a háztartások fogyasztási kiadása 2,1 százalékkal csökkent, míg a közösségi fogyasztás 0,2 százalékkal, a végső fogyasztás 0,8 százalékkal esett vissza 2022 második negyedévével egybevetve. A bruttó állóeszköz-felhalmozás 1,4 százalékkal nőtt, az összes bruttó felhalmozás 3,7 százalékkal visszaesett.

Az év végéig a mezőgazdaság teljesítménye fog növekedni, az alacsony előző évi bázis hatására akár 50 százalékkal is. A többi ágazattól azonban ez évben nem várható érdemi fejlődés.

A költségvetésnek az állami intézmények kiadásait érintő korlátozásokon túl komolyabb megszorításokra lehet szüksége, hogy a hosszabb ideje magas költségvetési hiány csökkenhessen és a gazdaságot ne terhelje az amúgy is nagyon magas – már most évi 2.500 milliárd Ft fölé becsülhető – adósságszolgálat további emelkedése. A rezsicsökkentés, az ársapkák fenntartása több szempontból is, így a gazdasági folyamatok lassulása miatt is csak részlegesen, változtatásokkal képzelhető el.

Az éves szinten várhatóan 15 százalékos körüli infláció üteme 2023 végére sem szelődül egy számjegyre, emellett a forint volatilitása és kialakult gyenge szintje – ha nem is romlik tovább – kérdésessé teszi az egyensúly gyors helyreállítását. A monetáris politika kényszerű pályája jelentősen nehezíti a hitelezési folyamatok javulását, bizonytalanságot jelent az év folyamán

---

¹ Eco-Vista Kft. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 8.

a forint árfolyamára. Erősödnek a vállalatok gazdálkodásának feszültségei, a munkaerőpiac és főleg a bérszint emelésének akadályai.

Az átmeneti javulás után szinte „ostorcsapásként” érintette az elmúlt hónapokban a családokat az elkerülhetetlen reáljövedelem-szűkülés, amely javulására rövid távon nincs is esély. A kereslet jelentős szűkülése, a kiskereskedelmi forgalom komoly mértékű visszaesése, a beruházások kényszerű visszafogása-lassítása-felfüggesztése ugyanakkor a külkereskedelmi mérlegben hosszabb idő után végre javulást hozott. Az export relatív növekedése és az import jelentősebb szűkülése a fizetési mérleg javulását eredményezi. A feltehetően még sokáig elhúzódó háború miatti ellátási nehézségek – esetleges a következő években is elképzelhető újabb energia-krízis – sőt a korábbi pandémia fellángolása is valós veszélyhelyzetet jelentenek.

A gazdasági teljesítmény megint mélyponton...

A 2022 harmadik negyedévben bekövetkezett recesszió 2023 második félévében enyhülhet és éves szinten talán már nem esik vissza a GDP sem. Az infláció az előző év 14,5 százalékos mértéke után még mindig magas, 15 százalék körüli lesz és csak 2024-re várható érezhető csökkenése. A költségvetés 2023 első féléves igen magas hiánya – sőt augusztus végére szinte a teljes évi hiány elérése – nem tesz lehetővé jelentős fejlesztéseket. A 2024. évi költségvetés pedig egyértelműen a szigorú gazdálkodás lépéseit vázolja. A finanszírozás kényszerűen magas kamatokkal valósítható meg és így jelentősen megnőnek az adósságfinanszírozás terhei. Az államadósság csökkenése jövőre is csak kis mértékben lehetséges.

2023-tól a COVID-válság utáni gyors helyreállítás megakadt és újra jelentkeznek a korábban is nehezen megoldható problémák. Érezhető az alacsony innovativitás, az importált tudás és technológia szűkössége. Szinte valamennyi ágazatban változatlanul probléma az alacsony termelékenység és hatékonyság miatti alacsony nyereségesség. A különösen Európában megoldatlan energiaellátási problémák felszínre hozták hazánkban a magas energia-intenzitást, és a jelentősen kritikus környezeti terhelést. Most érzik a vállalatok a korábbi lassú belső erőforrás fejlesztés okozta hiányokat is.

Az autóipar és akkumulátor gyártás kivételével kritikus helyzetben működnek a többi ipari termelői ágazatok. A külső és belső egyensúlyi mutatók gyengülése és a nagyon magas infláció jelzik, hogy 2023 folyamán nem várható gazdasági bővülés. A folyamatok jellemzői a kereslet jelentős visszaesése, a kereskedelmi forgalom zuhanása, az idegenforgalom teljesítményeinek csökkenése.

A fizetési mérlegre ugyanakkor kedvező, hogy 2023 első félévének végére az elmúlt negyed-évekhez képest az export gyorsabban bővül, mint az import. Az egy évvel ezelőtti helyzethez viszonyítva (euróban számolva) a kivitel 5,2 százalékkal nagyobb, az import 5,5 százalékkal kisebb. Az import csökkenésének oka elsősorban az energiaárak jelentős mérséklődése, és továbbá csökkentő hatású a lakossági fogyasztás visszaesése, azaz a csökkenő energiabehozatali igény. Az exportban az elmúlt évek során – és a jelenleg is gyors ütemben tervezett – kapacitásbővítő beruházások következtében, alapvetően a jármű- és akkugyártó ágazatok termékei iránti külső kereslet oldaláról mutat növekedési lehetőséget. 2023-ban – ha nem lesz érezhető további sokk – mintegy 2 milliárd euró külkereskedelmi mérleg többlet is lehetséges.

A költségvetés helyzete labilis...

Az első félévben – a gazdasági visszaesés okozta problémákon túl – komoly mértékben romlott a költségvetés helyzete és ez a következő évekre nehezen megoldható, és bizonytalanságokkal terhelt pénzügyi helyzetre utal. A fiskális és monetáris politika disszonanciái már 2021-től elbizonytalanították az inflációval és az árfolyamalakulással összefüggő várakozásokat, és most további jelentős kockázatokat mutatnak.

A változatlanul fennálló veszélyhelyzet eddig is szükségszerűen megnövelt forrás-felhasználást jelentett és a fiskális folyamataink később nehezen helyrehozható romlását okozta. A megelőző év költségvetési lazítása, a rendkívüli – a jóváhagyott büdzsében nem is tervezett – kiadásnövelések, azaz a fizetéseket, a nyugdíjakat, a családtámogatásokat és a vállalkozásokat is érintő jövedelemnövelő-adócsökkentő intézkedések további fenntartása komoly korlátozásokkal valósulhat meg.

A múlt év végén módosított 2023. évi költségvetés – most már láthatóan túl optimistán – 1,5 százalékos GDP növekedéssel, csökkenő hiánnyal és mérséklődő államadóssággal számol és további módosításokat igényel. A kormány a korábban meghatározottnál magasabban, a GDP 3,9 százalékaiban határozta meg az új hiánycélt, amelyet már a félév elteltével újra emelni kellett, a következő évi költségvetés reális tervezését is megnehezítve. Ezek következtében az adósságráta csökkenése is csak kisebb ütemben lehetséges.

Az év elejétől bekövetkezett folyamatok alapján a fogyasztáshoz kapcsolt adókból az első öt hónapban 3 504 milliárd forintot fizettek be, ami 7,3 százalékkal több, mint egy évvel korábban. Általános forgalmi adóból az egy évvel korábinál 2,5 százalékkal, jövedéki adóból 10,1 százalékkal több bevétel érkezett.

A bruttó államadósság 2022 év végén 48 837 milliárd forintot ért el, az idei első negyedév végén pedig a bruttó államadósság már 51 175 milliárd forint volt, azaz három hónap alatt a GDP 73,3 százalékaról 2023 március végére 74,9 százalékra nőtt. Az államháztartás – önkormányzatok nélküli – pénzforgalmi szemléletű konszolidált hiánya május végén 2 763 milliárd forint lett, ami az éves hiánycél mintegy négyötöde (81,3 százaléka). A központi költségvetés hiánya május végén 2 752 milliárd forint volt, ez az előirányzott éves deficit 77,3 százaléka.

2023 második felében tehát – már a tavaly december végén bejelentett költségvetési szigorításokon túl – újabb komolyabb változtatásokra lesz szükség, hogy a hosszabb ideje magas költségvetés hiány csökkentése megvalósulhasson. Az egyes állami beruházások leállítása mellett újra előkerül az állami vagyon privatizálása, így mintegy kilencven értékes ingatlan eladása.

Az egyensúlyi folyamatok megbomlása – a 2021 második felétől bekövetkezett – egyre növekvő fogyasztói áremelkedést és az ikerdeficit 13 éve nem tapasztalt kialakulását okozta. A 2022. évi 14,5 százalékos és az idén 15 százalék körüli várt infláció mérséklődés majd csak jövőre várható 10-8 százalék körülire. A szinte egyedülállóan magas magyar infláció okai között figyelemre méltó a vállalatok túlárazási gyakorlata is, amelyet a jelentős kereslet-viszsaesés állíthat meg.

A háztartások szempontjából jelentős ársapkák, árkorlátozások „elfojtott” inflációt jelentettek, és hozzájárultak a beszerzési és az értékesítési árak különbségeiből adódó vállalati

veszteségekhez. Ezeket a különbséget a költségvetésnek előbb-utóbb meg kell fizetnie. Ez pedig egyértelműen a fogyasztók, illetve az állampolgárok terhe.

Az infláció magas üteme mellett a forint volatilitása és átlagos gyenge szintje is nehezíti az egyensúly helyreállítását. Az irányadó kamatszint – régiós országokhoz viszonyítva is – nagyon magas. A költségvetés deficitje csak jelentős megszorításokkal kezelhető, az EU-s források ez évben minden bizonnyal elmaradnak és fokozottan szükségessé válik a pénzügyi források bevonása. A gazdaság és az adósságfinanszírozás viszont a forint szélsőséges árfolyam-hullámzása mellett nehéz, a magasabb kamatkörnyezet miatt drágul az ország finanszírozása, ami nagyobb kamatterhekben jelentkezik.

A monetáris szigorítás során az elmúlt hónapokban 18 százalékra emelt magas egyenapos kamat szintjének a jelenlegi 13 százalékos alapkamat szintjéhez igazítás/csökkentés az év végéig megtörténhet. Elképzelhető lenne az MNB régóta fennálló 3 százalékos inflációs célkitűzésének a megemlése is, ez segíthetné, hogy az infláció a meghatározott sávba kerüljön. Az infláció elfogadható szintreinek elérése mindenképpen eltarthat két-három évig is. Nehézséget okoz a jegybank magasra – mintegy 2.000 milliárd forintra nőtt – vesztesége is, amelynek eltüntetése a jegybanki törvény módosításával és az EKB engedélyével a következő években az MNB működési bevételeiből és nem költségvetési pénzekből válik megoldhatóvá.

A romló pénzügyi mutatók közül a költségvetési hiány minimum a GDP 4,7 százalékára nőhet és az államadósság is magasabb lehet a tervezettnél, a GDP 72 százaléka. A HUF/EUR árfolyam éves átlagban 395-410 lehet, ezt valószínűsíti a nemzetközi hitelminősítők legújabb értékelése is, azaz az eddigi – egyelőre nem romló – minősítések megerősítése.

A költségvetés szerkezetére és kiadási tételeire komoly hatással lehet az egyes meghatározó rendszerek átalakításának folytatása, így jellemzően az egészségügyi ellátásoknak, az oktatásban dolgozók munkafeltételeinek és bérezésének megváltoztatása.

A vállalati csődök száma növekszik...

A vállalati gazdálkodás mutatói 2023 első félévében romlottak, a korábbi viszonylag nagyobb összegű, olcsó források már nem támogatják a cégek beruházásait. 2022 végétől több ágazatban és szakmában már komoly gazdálkodási nehézségek jelentkeztek, részben a gazdálkodásukat nehezítő árstop-árkorlátozás, de a kereslet nagysága és struktúrája is bizonytalanra vált. 2023 elejétől sok vállalkozás nem is indítja a korábban tervezett beruházását. Stagnálnak a cégek bizalmi indexei, pesszimizmusukat erősíti az infláció magas szintje, érezhető az árfolyam volatilitás miatti bizonytalanság, és a munkaerőpiaci helyzet nehézségei. A bankok 2021-től megvalósult vállalati és lakossági hitelállomány bővülését a recesszió kialakulásával 2023-ban a kamatok jelentős emelkedése gátolja.

A vállalatok nagy részének gondot jelentett már 2022-ben is a kötelező minimálbéremelés – hiszen a mintegy 20 százalékos növekedés jelentős béregyenlőtlenséget, munkahelyi feszültségeket és a munkaerőköltségek kitermelésének nehézségeit okozta. 2023-ban pedig az infláció mértéke már meghíúsítja a reálbér-emelkedést. A bér-árszpirál tényleges veszélyé válhat, több tényező is az elhúzódó magas inflációs folyamatot erősíti, míg a béremeléseknek most már komoly gazdasági korlátai vannak.

A bruttó átlagkereset 2023 első félévében 556 700 forint volt, 13,6 százalékkal több, mint egy évvel azelőtt. A bruttó medián kereset 437 900 forint, ami 16,5 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit. A teljes foglalkoztatotti körre számított reálkereset (370 200 forint) jelentősen, 13,5 százalékkal csökkent, a közszférában számottevően, 19,9 százalékkal esett vissza. A foglalkoztatottak száma 0,5 százalékkal emelkedett, a munkanélküliségi ráta pedig 3,6 százalék. A nyilvántartott munkanélküliek 9,8 százaléka 25 éven aluli fiatal, 53,9 százalékuk első munkahelyét kereste, A munkanélküliek egyharmadának nincs szakképzettsége. Az álláskereső 42 százaléka legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

A társadalmi folyamatok kedvezőtlenek...

A 2023 II. félévében a lakossági jövedelmek és a fogyasztás hatalmasat zuhant, mélyponton van a magyar háztartások fizetőképessége. A rezsicsökkentés részleges megszüntetése és a magas szinten beragadt infláció a háztartások mintegy negyedének költségvetését ellehetetleníti.

Az első félév során a 20 százalék feletti infláció, különösen a napi megélhetést nehezítő még magasabb – az átlagnál szinte kétszeres – élelmiszerár emelkedés miatt egyre jobban zsugorodik a lakásvásárlásra fordítható jövedelem is. Emellett a lakásvásárlók egyre jobban eladósodnak és az ingatlanárak és a banki kamatok növekedése miatt növekvő összegű és kamatozású hiteleket kell felvenniük.

A nyugdíjas háztartások helyzete különösen aggasztó. Várható, hogy a havi nyugdíjak reálértéke jelentősen csökkenni fog és egyre jobban nyílik az átlagnyugdíj és kereset közötti olló. De jelentősen lassabb az átlagnyugdíj növekedése a háztartások minimális megélhetési költségének emelkedéséhez viszonyítva is.

Az egészségügy, a lakástámogatások és a családtámogatások esetében készül a kormány a kiadások átfogó felülvizsgálatára, amely alapján intézkedési tervet is készít. Ennek megvalósulása középtávon átalakíthatja az állami kiadások szerkezetét is.

A háztartási felvételekből az is kiténik, hogy csökken a szociális érzékenység és a segítőkészség, a lakosság növekvő hányada keresné külföldön a boldogulását. Ugyanakkor a magasabb jövedelmi helyzetű családok körében látható a pénzügyi gyarapodás. A lakosság pénzügyi vagyona összességében folyamatosan nő, az MNB adatai szerint 2023-ban már jóval meghaladja az éves GDP összegét. A lakosság jobb anyagi helyzetben lévő rétegei a pénzügyi megtakarítását részben a hazai privátbanki szolgáltatóknál helyezi el. E cégek által kezelt vagyont mintegy 55 ezer számlán vezetik és azokon egy ügyfél átlagban legalább 55-60 millió forintot tart. Emellett a kormány a már egyéb formákban lévő lakossági pénzek fokozottabb bevonását „gerjeszti” az állampapírok kedvezőbb kamatozásával is.

A legfontosabb gazdasági mutatók várható alakulást valamennyi – gazdasági prognózist készítő – szervezet folyamatosan értékeli. **A legfrissebb előrejelzések arra utalnak, hogy ebben az évben még csak lassan közelítünk ahhoz, hogy megszűnhessen a recesszió és újra növekedési pályára állhasson a magyar gazdaság.**

1. táblázat: A makrogazdaság helyzete és előrejelzés (előző év = 100 %)

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
GDP volumen alakulása	95,0	107,1	104,6	99,5-100	103-103,5
Mezőgazdasági termelés	92,2	98,1	68,8	140	120
Ipari termelés	92,3	106,2	105,4	100	103
Építőipari termelés	91,4	109,2	103	95	103
Kiskereskedelmi forgalom	101,7	107,0	104,6	97	102
Idegenforgalom	55,5	143,2	127,5	101	104
Információ, kommunikáció	106,5	121,7	107,5	102	106
Háztartások fogyasztása	98,1	104,3	106	97	99
Állóeszköz-felhalmozás	92,9	105,2	102,2	96	100
Folyó fizetési mérleg egyenlege (GDP %)	2,8	-0,6	-2,0	2	2,5
Külkereskedelmi behozatal (import)	96,1	109,1	109,5	99	102
Külkereskedelmi kivitel (export)	93,9	110,3	110,3	102	106
Bruttó átlagkereset	109,7	108,7	106,5	107,5	108,5
Munkanélküliségi ráta	4,3	4,1	3,6	4,0	3,9
Fogyasztó árszínvonal alakulása	103,3	105,1	114,5	115	108
Költségvetési hiány (a GDP %-ában)	-7,8	-6,8	-6,1	-5,2	-3,6
Államadósság (a GDP %-ában)	80,4	79,9	73,3	72,0	69,0
Forint/euró árfolyam, Ft	351,17	358,52	391,33	395-410	380-395

Forrás: KSH, 2023-2024 évekre saját számítás

MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2022-RŐL ÉS 2023. I. FÉLÉVRŐL

Reálgazdasági helyzet és kilátások

Noha a magyar gazdaság a tavalyi évet nagyon élénk növekedéssel indította, az év végére olyan mértékben kibontakoztak a növekedést lefojtó tényezők, hogy a negyedik negyedévben a GDP jóformán stagnált az előző év azonos időszakához képest. A legfőbb ilyen tényező a csúcspontot döntő infláció volt, amely a jegybanki kamatemelések nyomán a finanszírozási feltételek romlásához vezetett. 2023 első felében pedig a GDP már csökkent év/éves alapon – az első negyedévben tetőző infláció, illetőleg a kedvezőtlen hitelkondíciók mellett a fiskális konszolidációs intézkedések keresletszűkítő hatása, illetőleg az uniós források szűkössége is rányomja bélyegét a gazdasági dinamikára.

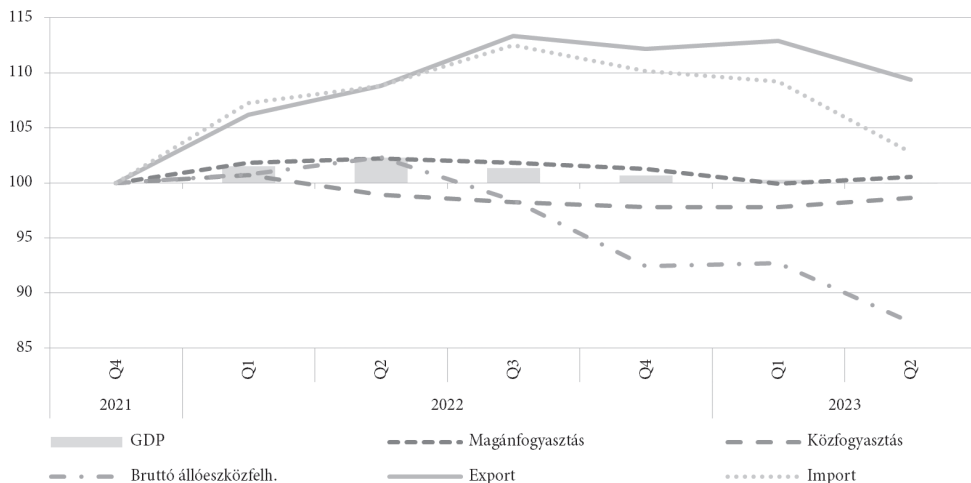
A szezonálisan kiigazított GDP a tavalyi második negyedévben tetőzött – ekkor 6,4 %-kal meghaladta a 2019 utolsó negyedévében mért, COVID előtti csúcsszintet. Az ezt követő zsugorodás következtében a többlet 4 %-ra zsugorodott. 2022 első félévében a növekedést főként a magánfogyasztás húzta, amelynek drasztikus lökést adtak az év elejére időzített kormányzati intézkedések.

Ezt követően a fogyasztást visszafogta a megugró infláció, ám a visszaesés a vártnál enyhébb maradt. Ezzel szemben az *állóeszköz-felhalmozás* a tavalyi második negyedévet követően meredek esésnek indult – a beruházási statisztika számai alapján alapvetően az építési beruházások zuhanása miatt. Az állami, a háztartási és a vállalati szektor egyaránt visszafogta *építési beruházásait* – ehhez hozzájárult az építési költségek robbanása az orosz-ukrán háború kitörését követően, a kamatemelések, a fiskális megszorítások, a háztartások általános jövedelmi helyzetének a romlása, illetőleg egy fontos hiteltámogatási konstrukció, a Zöld Otthon Program megszüntetése 2022 őszén. A vállalati szektor némely szegmensében (így a feldolgozóipar egy részében) folytatódott a beruházások bővülése, aminek következtében a *gépberuházások* szezonálisan kiigazított volumene – egy kisebb, átmeneti mélyrepülés ellenére – minimálisan magasabb szinten állt az idei második negyedévben, mint egy évvel korábban. Vagyis, noha a belföldi, valamivel később pedig a külső keresleti kilátások érdemben romlottak tavalyi év közepe óta, ez nem minden vállalati szegmensben és nem minden beruházási típusnál vezetett a beruházási aktivitás eséséhez.

---

¹ Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 15.

1. ábra: Kiemelt felhasználási komponensek 2022-2023-ban
(szezonálisan kiigazított volumenek, 2021. IV. negyedév=100)

Forrás: saját számítások az Eurostat adatai alapján

Ezzel együtt elmondható, hogy míg 2022 közepéig a belföldi felhasználás hajtotta a növekedést – azon belül is elsősorban a fogyasztás – addig azt követően a belföldi felhasználás volt a lassulás, majd a visszaesés fő tényezője – de csak másodsorban a fogyasztás, elsősorban a beruházások. A magánfogyasztás, azon belül a fogyasztási kiadások csak fokozatosan és visszafogottan reagáltak a jövedelmi viszonyok romlására: habár a reálkeresetek már csökkentek a tavalyi utolsó negyedévben, a magánfogyasztás még ekkor is nőtt valamelyest. Idén a fogyasztás csökkenésbe váltott, de a csökkenés mérsékelt üteme mindkét negyedévben meglepetést keltett. A meglepetés oka egyrészt az, hogy mindkét negyedévben, de főként a másodikban, a fogyasztási kiadások jelzett dinamikája oly mértékben eltér a kiskereskedelmi statisztika által jelzett meredek forgalomcsökkenés ütemétől, hogy az a hihetőség határát súrolja. Ehhez bizonyos fokig hozzájárulhatott egyrészt a külföldi költségek – ezen belül az itthoni magas árak miatt a külföldre irányuló bevásárlóturizmus – megnövekedése, továbbá viszonylag új elemként a magán-egészségügyi szolgáltatások megnövekedett igénybevétele.

Másrészt az első negyedévben meglepetően szélesre nyílt a rés a reálkereset-tömeg és a fogyasztási kiadások csökkenésének üteme között. (Ennél nagyobb különbséget csak a 2020-21-es lezárások idején mértek, ellenkező előjellel.) A jövedelemszámla adatai alapján nem kizárt, hogy az első negyedévben a vegyes jövedelmek kedvező alakulása tompította a reálkereset-esés hatását.

Eközben a nettó export a tavalyi év első felében a belföldi felhasználás erőteljes bővülésével párhuzamosan inkább negatívan, az év közepétől pozitívan, az idei első két negyedévben pedig nagyon pozitívan járult hozzá a gazdasági növekedéshez. Ez csak részben függött össze az exportdinamika alakulásával: az idei első félévben a nettó export hozzájárulása az import

erős lassulása, majd csökkenésbe fordulása miatt vált igazán jelentőssé. Vagyis a nettó külkereskedelmi pozíció javulását elsősorban a belföldi kereslet lefékezése segítette elő.

A belföldi keresletnek ez a hullámváltsága tükröződik a *termelési oldal* komponenseinek alakulásában is, bár nem feltétlenül a várt módon. A hazai kereslet megugrása a tavalyi első félévben a várakozásoknak megfelelően kiugró lendületet adott a szolgáltatásoknak, azon belül a piaci szolgáltatásoknak, majd ez a lendület az év vége felé fokozatosan alábbhagyott. A tavalyi keresleti hullám az építőipart már nem dinamizálta: az első negyedév után az ágazat kibocsátása a korábbi csúcscsúcs alá ereszkedett, majd az idén komolyabb esést él át. Az ipar jó ütemben bővült tavaly – ebben a stabil exportkereslet játszott a elsődleges szerepet, amely még az év vége felé is aránylag ütésállóan mutatkozott. A mezőgazdaságot tavaly megtizedelte a korábban megszokott mérce szerint természeti csapással felérő időjárás, idén az ágazat kibocsátása visszapattant. Az idei évvel kapcsolatban az a figyelemre méltó, hogy a belföldi kereslet beesése a vártnál enyhébb csökkenést eredményezett a szolgáltatásoknál – a szolgáltatások az első negyedévben még kissé nőttek is (habár a piaci szolgáltatások már ekkor is jelképes mértékben csökkentek). A legdrámaibb visszaesés az *ipar* belföldi eladásainál ment végbe – ez az exportértékesítés hozzávetőleges stagnálásával párosulva az idei első félévben az ipari hozzáadott érték 4 %-ot meghaladó esését eredményezte, holott az év elején az elemzők döntő többsége még kisebb-nagyobb növekedést várt az idei évre. A belföldi értékesítés esése tükrözheti az iparvállalatoknak a készletek leépítésére való törekvését, a kereslet lanyhulására adott reakcióképpen.

1. táblázat: A GDP 2022-ben és 2023 első két negyedévében mért év/éves növekedési rátáinak súlyozott átlaga (%)

Csehország	Magyarország	Lengyelország	Románia	Szlovákia
1,3	2,3	3,1	3,7	1,5

Forrás: Eurostat adatai alapján saját számítás

Az elmúlt másfél év átlagos növekedési teljesítményét tekintve Magyarország túlszárnyalta Csehországot és Szlovákiát, ugyanakkor jócskán elmaradt a lengyel és román növekedés mögött. Ehhez hozzá kell tenni, hogy az *idei első félévet* önmagában nézve Magyarország szenvedte el a legkomolyabb GDP-csökkenést. Ezt nem lehet kizárólag a bázishatással magyarázni: a tavalyi első félévben a magyar növekedés elmaradt a lengyelországi ütemtől, az idei első félévben mégis számottevőbb volt a magyar GDP-csökkenés a lengyelnél. Ebben minden bizonnyal szerepet játszott a prociklikus növekedésösztönzés 2022 elején, majd pedig a kényszerűségből alkalmazott, szintén prociklikus kereslet-visszafogás szerencsétlen kombinációja.

Az idei recesszióval kapcsolatban még két mozzanatot érdemes megemlíteni. Az egyik, hogy a GDP-visszaesés ellenére a makroszintű foglalkoztatás stabil maradt. A foglalkoztatottak száma éves összevetésben folyamatosan (bár szerény ütemben) bővül, miközben a munkanélküliek száma ugyan emelkedik, ám a hivatalos munkanélküliségi ráta nem emelkedett 4 % fölé. Összgazdasági szinten viszont a munkaerőpiac meglehetősen feszes maradt, a munkaerőhiány továbbra is jelen van.

Másrészt megemlítendő a *külkereskedelmi mérlegnek* az elmúlt másfél évben megfigyelhető extrém hullámozása. Tavaly a külkereskedelmi mérleget nem csupán a belföldi kereslet első félévi megugrása rontotta jelentősen, hanem a nagymértékű *cserearányromlás* is. 2022-ben az importált energiahordozók árának meredek emelkedése miatt jelentős cserearány-vesztés érte az országot, ezért a cserearányhatással kiigazított GDP, a bruttó hazai reáljövedelem (RGDI) az év egészét tekintve csökkent, miközben a GDP számottevően emelkedett. 2023 első felében – a termés enyhébb és a belföldi felhasználás súlyos visszaesése formájában – a gazdaság annak következményeit kénytelen viselni, hogy az előző év ugyanebben az időszakában – politikai okokból – kétféle módon is megakadályozták, hogy a belföldi kereslet alkalmazkodjon az ország számára kedvezőtlen külkereskedelmi árány-változásokhoz és az RGDI alakulásához. A kormány egyrészt ársapkákkal lefogta az importár-emelkedés belföldi hatását, másrészt kiadásival és kedvezményeivel hatalmas belföldi többletkeresletet támasztott. A túlkereslet és a cserearányromlás együttes hatásaként az elkerülhetőnél lényegesen nagyobb mértékben romlott a külkereskedelmi egyenleg. Az emiatt keletkezett korrekciós kényszer következménye, hogy 2023 első felében a cserearányok javulását nem a belföldi felhasználás emelkedése, hanem annak jelentős csökkenése kísérte. Ennek eredményeképpen 2022-ben az EU-n belül is kimagasló mértékben romlott a külkereskedelmi mérleg, ezzel szemben az idei első félévben Magyarországon volt a legnagyobb mértékű a GDP arányos javulás is (7,6 %).

A jövőbeli kilátásokat illetően sok a bizonytalanság, ám az bizonyosra vehető, hogy a belföldi kereslet csökkenése – legalábbis e kereslet egyes szegmenseit illetően – a vége felé közeledik. A folytatódó dezinfláció nyomán a reálkeresetek ősztől kezdve emelkedni kezdenek. Várakozásunk szerint ennek hatása csak késleltetve jelentkezik a magánfogyasztásban, így az év végi stagnálásközei állapotot követően a jövő évtől indulhat meg a fogyasztás szerény bővülése. A hazai keresletre továbbá élénkítően hathat a kamatlábak fokozatos mérséklődése. Ugyanakkor az állami kereslet továbbra is nyomott marad, és a külpiazi kereslet alakulása is roppant bizonytalan. Az európai keresletet illetően érdemes megjegyezni, hogy noha a jelek szerint szeptember után az ECB már nem fog kamatot emelni, az eurózána kamatszintje tartósan magas maradhat. Így az év második felében legfeljebb a belföldi felhasználás csökkenésének lassulására számíthatunk, és ennek pozitív növekedési hatását is mérsékelheti a nettó export pozitív növekedési hozzájárulásának a gyengülése. Jövőre a fogyasztás mellett a beruházások is növekedésbe fordulhatnak, de a növekedési ütem nagyon mérsékelt marad. A világgazdaság is várhatóan csak kismértékben fog magára találni 2024-ben, így a külkereskedelem legfeljebb minimálisan fogja támogatni a magyarországi növekedést.

Ennek megfelelően korábbi prognózisunkkal összhangban **az idei évre vonatkozóan továbbra is a GDP 0,5 %-os csökkenését várjuk. 2024-ben visszatér a GDP-növekedés, ám ennek üteme várhatóan szerény marad – jelenleg 2,5 % körüli éves bővülésre számítunk.**

Államháztartási és pénzügyi folyamatok és kilátások

A kormányzati szektor ESA-hiánya a GDP-arányában a pandémia előtti 2 %-ról 2020-ban 7,5 %-ra nőtt, majd 2022-ig 6,2 %-ra mérséklődött. A 2021 és 2022 között megvalósult 0,9 százalékpontos egyenlegjavulás európai uniós összevetésben szerény nagyságú volt. Ha

azonban figyelembe vesszük, hogy ez az egyenlegjavulás a kamatkiadások növekedése, valamint a földgázkészletfeltöltés és a rezsitámogatások tetemes többletköltségei mellett valósult meg, akkor az implicit költségvetési konszolidáció mértéke 2022-ben már meghaladta a GDP 3 %-át is.

Az országgyűlési választásokat megelőző *jövedelemélénkítő lépések* államháztartási egyenlegre gyakorolt negatív hatását tetézték az ukrajnai háború miatt kibontakozó *energiakrízis* nem várt terhei. Mindez már nem volt ellensúlyozható a költségvetés ciklikus komponensének a javulásával és a járvánnyal kapcsolatos támogatások kifutásával. Ezért 2022 folyamán a kormány jelentős *bevételnövelő és kiadáscsökkentő intézkedéseket* hozott. Emellett a *felgyorsult infláció* is hozzájárult a költségvetési hiány megfékezéséhez. Így az államháztartás energiakrízis miatt jelentkező ráfordítások nélkül számított elsődleges kiadásai nemcsak a GDP arányában, hanem reálértéken is csökkentek.

A gyökeresen átszabott **2023. évi költségvetési törvényt** a rezsivédelmi célok határozzák meg: a *Rezsivédelmi Alap* előirányzata az eredetileg tervezett 670 milliárd forintról 2 580 milliárd forintra nőtt. Ezt a számottevő növekményt a tervszámok alapján a 2022. évi bevételek pozitív bázishatása, az extraprofit adók további emelése és a megtakarítási intézkedések csak részben fedeznék. Emiatt az eredményszemléletű hiánycél a GDP arányában 3,9 %-ra emelkedett a korábban elérni kívánt 3,5 %-ról. Ez durván 1 százalékpontos éves egyenlegjavulást jelentene, ha kiszűrjük a földgázkészletek növelésének előző évi egyszeri hatását.

2023-ban a központi alrendszer **évközi pénzforgalmi hiánya** augusztus végére megközelítette a 3 300 milliárd forintot és ezzel elérte az éves előirányzat 97 %-át. A kormányzati szektor eredményszemléletű hiánya ugyanakkor a második negyedévvél záruló egy évben a GDP 8,3 %-a körül alakult. A nagyra duzzadt deficit részben átmeneti, egyedi, illetve szezonális hatásokat tükröz, így a rezsitámogatások kifizetése és az extraprofit adók beérkezése közötti időbeli aszimmetriát. A költségvetési egyenleg alakulását azonban szisztematikus hatások is negatívan befolyásolták. Az év első 7 hónapjában a kedvezőtlen makrogazdasági folyamatok következtében tetemes *adóelmaradás képződött*. Leginkább szembeszökő az alulteljesítés az áfa esetében, ami összefügg a kiskereskedelmi forgalom visszaesésével. Míg 2022-ben a felgyorsult infláció hozzájárult a magas bevételi dinamikához, ez a hatás 2023-ra visszajára fordult.

A Kopint-Tárki prognózisa szerint **2023-ban a kormányzati szektor ESA-hiánya** a GDP arányában 5 % körül alakulhat. A hiánycél túllépése elsősorban az adó- és járulékbévételek elmaradásával függ össze és csak kisebb részben kiadási többletek következménye, ami főként a nyugdíjak várható évközi indexálásához kapcsolódik. Előrejelzésünket inkább *negatív kockázatok* övezik. A bevételek kiesése az alapesetben feltételezettnél érdemben magasabb is lehet, amennyiben a fogyasztási, illetve a jövedelmi dinamika nem javul az év hátralévő részében. Ennél kisebb mértékű negatív kockázat jelentkezik a kamatkiadásoknál. A pozitív oldalon a szakmai fejezetek kiadásainak az év első 7 hónapjában látott visszafogott alakulása mozgásteret nyújthat az egyenleg stabilizálására, de ezt behatárolja a kapcsolódó kiadási jogcímek „farnehéz” lefutása és determináltsága.

A járvány alatt 80 % fölé szűkött **GDP-arányos államadósság** 2022 végéig 73,3 %-ra mérseklődött. Miközben az adósságállomány *névértéke* meredeken nőtt, az adósságráta csökkentését a nevezőhatáson keresztül erőteljesen támogatta a magas gazdasági növekedés és a felgyorsult infláció. A nominális GDP kétszámjegyű bővülésének köszönhetően az adósság-

rátá várhatóan tovább csökken az idén is, de a tervezettnél lassabban. Előrejelzésünk szerint a GDP-arányos államadósság 71,5 % körül alakulhat az év végén.

A **jegybank** 2023 májusában megkezdte a tavaly októberben rekordnagyságúra felemelt **irányadó rátá** csökkentését, ami augusztus végére 14 %-ra mérséklődött. A jelenleg még az irányadó eszköz szerepét betöltő egynapos betéti tender kamata és a jegybanki alapkamat várhatóan már szeptemberben összeér. A magas kamatszintnek köszönhetően a **forint eu-róval szembeni árfolyama** 2022 decembere és 2023 júniusa között 10 %-kal erősödött és ezzel gyakorlatilag ledolgozta a tavaly elszenvedett leértékelődést. Mivel a szigorú monetáris kondíciók jelentős mennyiségű forró pénzt vonzottak be a forint piacára, a forinteszközök kamatelőnynek csökkenésével egyre inkább nő az *árfolyam kockázatérékenysége*. Ez további árfolyamgyengülést vetíthet előre.

Az **állampapír-piaci hozamok** a tavalyi meredek emelkedést követően 2023 második negyedévére már gyakorlatilag valamennyi lejáraton csökkenő pályára kerültek. Az eltelt bő másfél évben a *hozamgörbe rövid oldalán* az emelkedés mértéke magasabb volt és hosszabb ideig tartott, de a tetőzést követő hozamesés is gyorsabb volt, mint a *hosszú lejáratokon*. Ez a mintázat összhangban áll a hozamgörbe várható elmozdulásaival egy inflációs hullám leszálló ágában. A 2023 augusztus végéig közel 9 %-ra mérséklődő 3 hónapos referenciahozam a tavaly ősz elején látott szintjéhez tért vissza, míg a 10 éves állampapírok hozamának 7 % körüli értéke a tavaly májusi szintnek felelt meg. A hozamok esése júniusban átmenetileg felgyorsult az állampapírok iránti keresletet ösztönző *intézkedések* következtében. A jegybanki kamatcsökkentési ciklus előrehaladtával és az infláció csökkenésével párhuzamosan a hozamok mérséklődése várhatóan tovább folytatódik az év hátralévő részében, bár lassabb ütemben.

2023-ban éves szinten emelkedő, de az év folyamán hónapról-hónapra csökkenő infláció

Túlzás nélkül állítható, hogy az elmúlt másfél év legdrámaibb makrogazdasági fejleménye Magyarországon az infláció elszabadulása, a fogyasztói áraknak a kilencvenes évek közepe óta nem tapasztalt, és az európai országokét is messze meghaladó emelkedése volt. 2022-ben Magyarország a 15,3 %-os éves árindexszel² még „csak” a negyedik helyen állt az inflációs rangsorban, a balti országok után, 2023 első felében azonban már egyértelműen a negatív lista élére került. A 2023 első félévi 24 %-os magyar HICP infláció 9 százalékponttal haladja meg a sorban következő Lettországot és majdnem háromszorosa az EU-átlagnak (8,3 %).

A kimagasló magyar HICP elsősorban az **élelmiszerárak** elszabadulásával magyarázható. Az inflációs folyamat csúcspontján, 2022 decemberében az élelmiszerárak **49,6 %-kal** voltak magasabbak, mint 1 évvel korábban, azaz majdnem a másfélszeresükre nőttek. Összességében a másfél év alatt az élelmiszerek ára Magyarországon 78,6 %-kal emelkedett. S noha az élelmiszerek áremelkedése a többi EU-országban is élen járt (az energia mellett) az inflációban, ilyen mértékű emelkedésre egyetlen országban sem került sor.

² A KSH módszerével mért éves fogyasztói árindex 2022-ben 14,5 % volt. Az Eurostat által egy- ségesen alkalmazott HICP (Harmonizált Fogyasztói Árindex) módszertan szerint pedig 15,3 %.

Ugyanakkor, az élelmiszerárak 2022 második félévi rakétaszerű emelkedését 2023 első felében az árnövekedés viszonylag gyors mérséklődése követte. Ennek ellenére 2023 júliusában a magyar élelmiszer-infláció (21 %!) még mindig 8-9 százalékponttal meghaladta a legmagasabb élelmiszer-árindexű országokét is.

Az élelmiszer-árstopok hatásáról vita folyik a kormány és a szakértők között, az adatok alapján azt bizton kijelenthetjük, hogy az ársapkák nem fejtettek ki pozitív hatást az élelmiszerárak emelkedésével szemben, hiszen a magyar élelmiszer-áremelkedés úgy haladta meg sokszorosan a többi országét, hogy máshol nem alkalmaztak ilyen radikális eszközt. Sokkal valószínűbb az, hogy addicionális áremelkedést okoztak, mivel olyan ártorzító hatást fejtettek ki, amely a boltokat eltérítette a normál árképzési gyakorlatuktól, ami torz és megmagyarázhatatlan árszintek kialakulásához vezettek egyes termékek esetén.

A 2023 első félévi kimagasló magyar árindex oka többek között az is, hogy a magyar kormány sokáig befagyaszta tartotta a háztartási energia és az üzemanyagok árát, majd ezek drasztikus megemlése 2022 utolsó harmadában, illetve 2023-ban fejtette ki áremelő hatását. a késleltetett hatás miatt 2023 első hét hónapjában a magyar energiaár-index lett a legmagasabb az EU-ban.

Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a magyar fogyasztói árindex szinte minden egyéb termék- és szolgáltatáscsoportban a legmagasabb, vagy a legmagasabbak egyike volt 2023 első felében. Az Eurostat által mért 12 HICP kategóriából 9-ben a magyar árindex volt a legmagasabb 2023 első 6 hónapjában. Ez azt jelzi, hogy a magyar gazdaságot az elmúlt másfél évben nem csak egyes termék- és szolgáltatáscsoportok kiemelt áremelkedése jellemezte, hanem egy általánosan erős inflációs tendencia. Ez 2022 folyamán nem választható el a választási költségvetés során kiosztott 2 ezer milliárd forintnyi vásárlóerő kiáramlásától, amely megakadályozta, hogy az amúgy is erős inflációs környezetben gátat szabjon a további áremeléseknek. Ez csak 2022 végén, 2023 első felében következett be, amikor az infláció mérséklődésében, a bázishatás mellett, a kereslet-csökkenés is szerepet játszott.

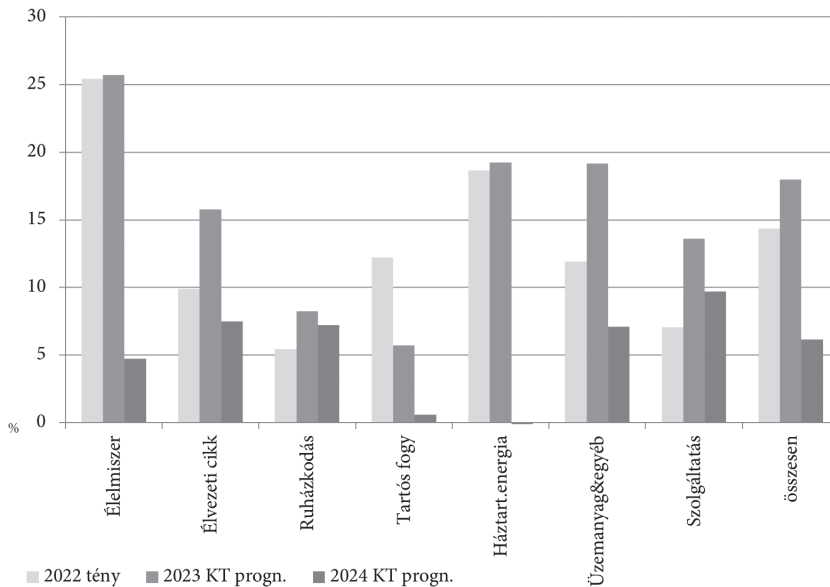
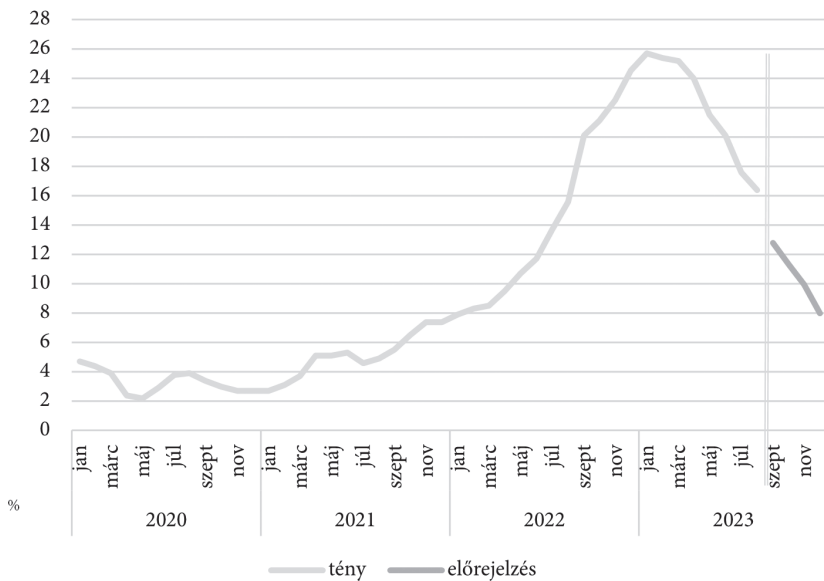
2023-ra a Kopint-Tárki **18 %-os** éves átlagos fogyasztói árindexet jelez előre, amelyet lefelé és felfelé mutató kockázatok egyaránt jellemeznek, plusz-mínusz 0,3-0,4 %-kal.

Az első félévi 23,6 % után a második félévre 12,5 %-os átlagos árindex várható. A csökkenés oka elsősorban a bázishatás, mivel az infláció 2022 második felében, és különösen az év végén tetőzött. Emellett a keresleti tényezők korlátozó hatása még a második félévben is érvényesülhet az áremelésekben, de kisebb mértékben, mint az első félévben.

Az év végére vonatkozóan a 2023. áprilisi jelentésünkben is megírtuk, hogy 2023 végére a fogyasztói árindex 10 % alá esik. Az év hátralévő részében tovább csökkenő fogyasztói árindexet a mezőgazdasági, ipari és építőipari termelői árindexek mérséklődése is alátámasztja.

2. ábra: A magyar év/év fogyasztói árindex 2023. évi várható lefutása és az éves előrejelzések 2023-24-re

Forrás: KSH, saját előrejelzés

Ezen belül az élelmiszerek árindexe az év egészében kimagasló lesz, kb. 25 %, hasonló a 2022. évihez, csak az éves lefutás különbözik: 2022-ben az év második felében, 2023-ban pedig az első felében volt 40 % körüli. Az élelmiszerek esetében a kiskereskedelmi különadók 2023. évi további emelése is növeli az árakat, amelyet a kereskedőknek az árképzésben kell kigazdálkodniuk.

Mindent egybevetve, 2023 végére, **az élelmiszerek 57 %-kal lesznek magasabbak**, mint 2021 átlagában, azaz több, mint másfélszeresre emelkednek. Ez már feltehetőleg hosszú távon beépül a magyar árstruktúrába, mivel az árak csökkenésére csak sporadikusan lehet számítani.

2024-ben 6 % körüli fogyasztói árindexet várunk.

Makrogazdasági mutatók és a Kopint-Tárki prognózisa (éves változás, százalék)

	Tényadatok					Előrejelzés		
	2021	2022	2023			2023		2024
			I. né.	II. né.	júl. - aug.	2023 ápr.	2023 szept.	2023 szept.
GDP-aggregátumok reálnövekedése								
GDP összesen	7,1	4,6	-0,9	-2,4		-0,5	-0,5	2,5
<i>Belföldi felhasználás</i>	5,8	3,9	-4,9	-7,6		-3,0	-3,9	2,4
Magánfogyasztás	4,4	5,8	-2,5	-1,6		-2,0	-1,5	1,6
Közösségi fogyasztás	3,9	-1,3	-4,6	2,3		-2,0	-0,8	0,0
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	5,9	1,2	-6,0	-15,6		-4,0	-7,5	2,4
Bruttó felhalmozás összesen	9,6	2,2	-8,1	-21,3		-4,3	-8,6	2,4
Export	10,3	11,8	6,6	0,2		3,5	2,7	2,9
Import	8,7	11,1	1,9	-5,6		0,6	-1,2	2,2
Ipari termelés	9,5	6,1	-3,3	-6,3	-2,6 ^e	-1,0	-3,6	4,0
Fogyasztói árindex	5,1	14,5	25,4	21,9	17,0	18,0	18,0	6,0
Foglalkoztatás, jövedelmek								
Foglalkoztatottak számának növekedése ^a	0,7	1,3	0,5	0,7	0,6 ^f	0,0	0,3	0,9
Foglalkoztatási ráta ^a	63,0	64,1	64,2	64,6	64,7 ^f	64,2	64,6	65,4
Munkanélküliségi ráta ^a	4,1	3,6	4,1	3,9	4,0 ^f	4,1	4,0	3,7
Termékegységre jutó bérköltség ^b	0,1	1,3	16,3	23,3		17,6	13,5	3,9
Bruttó nominális keresetek ^c	8,9	17,4	10,8	16,5		15,0	15,0	8,0
Nettó reálkeresetek	3,6	2,5	-11,6	-4,6		-2,5	-2,5	1,9
Megtakarítási ráta a GDP %-ában ^d	6,5	3,9	4,5	5,6		6,5	6,5	6,5

	Tényadatok					Előrejelzés		
	2021	2022	2023			2023		2024
			I. né.	II. né.	júl. - aug.	2023 ápr.	2023 szept.	2023 szept.
Folyó fizetési és tökemérleg a GDP %-ában	-1,3	-6,1	-2,5 ^g			-0,5	-0,5	1,0
Államháztartás								
Államháztartási egyenleg, a GDP %-ában	-7,1	-6,2	-9,8	-3,8 ^h		-4,9	-4,9	-3,6
Bruttó államadósság, a GDP %-ában	76,6	73,3	74,9	74,7		71,4	71,4	69,5
Rövidtávú hozam (3 hó), időszak vége	2,16	12,32	14,48	10,03	9,32 ⁱ	8,5	8,5	5,5
Hosszút. hozam (10 év), időszak vége	4,51	8,98	8,44	6,98	7,04 ⁱ	6,5	6,5	5,5
Nemzetközi feltételek								
Nemzetközi kereskedelem volumene	10,4	5,4				2,4	2,4	3,4
Brent olajár (USD/hordó, időszaki átlag)	70,8	101,0	81,1	78,3	83,1	86,0	86,0	80,0
GDP-változás az Eurózónában, %	5,6	3,3	1,4	0,1		0,9	0,9	1,6
GDP-vált. az új EU-tagországokban, %	6,3	4,0	7,1	4,7		0,9	0,9	2,7
Forint/euró, időszaki átlag	359	391	389	373	382	390	385	385
Dollár/euró, időszaki átlag	1,18	1,06	1,07	1,09	1,10	1,05	1,07	1,08

a: Munkaerő-felmérés alapján, időszaki átlag, 15-74 éves népesség. A közfoglalkoztatottak a foglalkoztatottakhoz sorolódnak

b: Feldolgozóipar, bruttó hozzáadott érték és (a természetbeni juttatásokat is tartalmazó) havi átlagos munkajövedelem alapján euróban mért egységbérkölttség százalékos változása, évekzreddtől kumulált adat

c: A megfigyelt munkáltatói kör adatai alapján

d: Háztartások négy negyedéves halmozott nettó finanszírozási képessége a GDP %-ában

e: július

f: május-július

g: MNB által közölt szezonálisan kiigazított adat

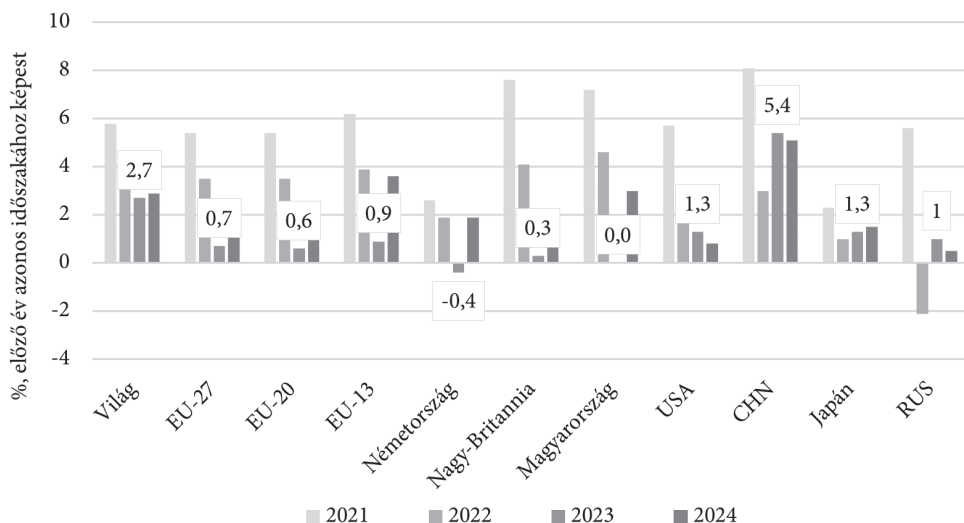
h: MNB előzetes pénzügyi számlái alapján számított becslés

i: augusztus

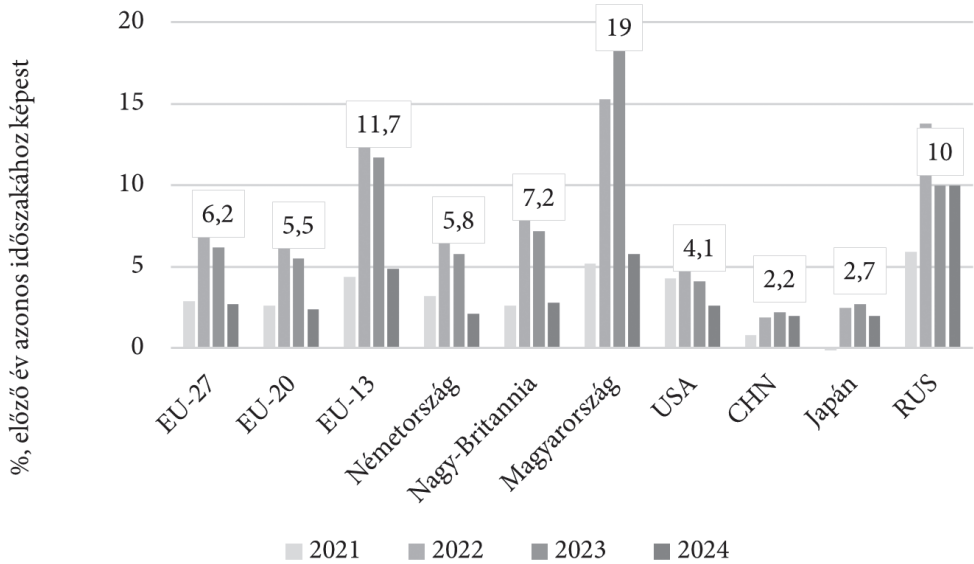
VILÁGGAZDASÁGI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ EU-RA, KÜLÖNÖSEN A NÉMET GAZDASÁGRA, MINDEZEK HATÁSA MAGYARORSZÁG GAZDASÁGÁRA, ÁLLAMHÁZTARTÁSÁRA

A világgazdasági helyzetet továbbra is jelentős bizonytalanságok övezik. A geopolitikai feszültségek, amelyek fékezik a növekedést nem enyhülnek. A tavaly megindult orosz-ukrán konfliktus tovább tart: azok a félelmek, hogy a háború még évekig elhúzódhat egyre inkább beigazolódnak. A tavalyi 3,3 %-os globális növekedés után az idén – a korábbi reményekkel ellentétben – némi lassulás várható. E tekintetben az OECD júniusi előrejelzése az idei évre 2,7 %-os, jövőre 2,9 %-os globális növekedést vár. Az IMF friss prognózisa ennél optimistább: mind 2023-ra, mind 2024-re 3 % körüli növekedést vár. A többi intézet prognózisa is egyetért abban, hogy az idén a tavalyinál lassúbb globális GDP bővülés várható, s a jövő évi kilátások is nagyon vegyesek.

1. ábra: Mérsékelt növekedés (alul) és lassuló infláció (köv. oldal) a világgazdaságban

³ Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 8.

Forrás: OECD, EUROSTAT, saját előrejelzés, 2023-as értékek jelölve

A prognózisidőszakon túl a növekedés gyorsulása elsősorban azon múlik, hogy az infláció mennyire enyhül és a reáljövedelmek mennyire emelkednek. Régióként továbbra is nagyok a különbségek. Noha az inflációs ráták mindenütt csökkenésnek indultak, a maginfláció magas, sőt több országban növekvő maradt, ami bizonytalanságot jelent a tekintetben, hogy mikor és milyen mértékben enyhülhet a monetáris politika növekedést fékező hatása. A legtöbb országban prioritás marad a dezinflációs folyamatok elősegítése és a pénzügyi stabilitás megőrzése.

A **világkereskedelem bővülése** a 2008-as pénzügyi válság után veszített jelentősen a lendületéből, és a korábbi trendekhez nem tért már vissza, majd 2020-ban ismét egy törés volt a trendben a világjárvány miatt. A mögöttes okok sokfélék. A globális értékláncok terjedése a 2010-es évekre lelassult, sőt, egyes ágazatokban még vissza is szorult. Az FDI befektetések átrendeződtek, Kína a világ legnagyobb beruházójaként jelent meg, nemcsak Európában és az USA-ban, hanem a korábban alacsony tőkevonzó képességgel rendelkező Afrikában is. Az az új törekvés, hogy az USA és az EU teljesen leválassza magát a kínai termelőkről, nagy valószínűséggel nem jár sikerrel. A kereskedelmi háborúk, a nemzetközi munkamegosztás adminisztratív eszközökkel való korlátozása egyik félnek sem előnyös. Egy új irányt vihetnek a világkereskedelmi folyamatokba a készülő vagy már érvényben lévő környezetvédelmi előírások és a karbonvám intézménye, különösen az EU-ban, mivel ezek jelentősen drágíthatják a kereskedelmet, még akár a szabadkereskedelmi blokkon belül is. Mindez utat nyithat arra, hogy a termelés magasabb ár- és bérszínvonalú országba települjön, mivel az alacsonyabb termelési költségű országok árelőnye így lassan elolvad. A világkereskedelem bővülési üteme az átrendeződés hatására valószínűleg nem fog érdemben megváltozni, az évtized végéig a 3-5 %-os átlagos növekedési ütem lehet a jellemző. Oroszország további elszigetelődése

valószínűsíthető, és bár van kereslet az orosz energiahordozókra a világon, a piac csak jóval alacsonyabb árszínvonalat fogad majd el.

A **nemzetközi kőolaj- és földgázpiaci irányzatokat** is jelentős bizonytalanságok jellemzik. A Brent nyersolajár éves átlagban 80 dollár körül mozog hordónként. Miközben idén júniusban 71-76 dollár körül mozgott a hordónkénti ár, július végétől egy emelkedő trend rajzolódott ki, s augusztusban 86-89 dollárra is felkúszott az olajár. Ebben részben a nyári utazások miatt megélenkülts kereslet játszott szerepet, részben olyan tényezők, mint, hogy Szaúdi-Arábia júliustól csökkentette kitermelését. A globális olajkereslet az idén az IEA várakozásai szerint napi 102,2 millió barrelre emelkedhet, azaz napi 2,2 millió hordóval lesz több, mint tavaly. A Kínáról érkező vegyes hírek ellenére a növekmény 70 %-a a kínai kereslet bővülésének tudható be. Az OECD országok kereslete is magasabb volt a nyári hónapokban, mint ahogyan azt korábban várták. A globális olajkitermelés az idén napi 101,5 millió hordóra nőhet (napi 1,5 millió hordóval haladva meg a múlt évi teljesítményt). Az orosz olajexport a becslések szerint az elmúlt hónapokban stabil maradt. A szállítások mintegy 80 %-a Kínába és Indiába irányult. A következő hónapokban a kínai piac szűkülése várható, mivel a szaúdi és az orosz kitermelés visszafogása várhatóan szeptember végéig kitart, sőt a szaúdiaké az év végéig meg lett hosszabbítva. Összességében tehát van esély arra, hogy az év második felében az olajárak tartósan megindulnak felfelé. Egyelőre a legtöbb előrejelzés az idei évre – éves átlagban – 80 dollár körüli hordónkénti nyersolajárral számol, ami a konjunkturális kilátások fényében jövőre sem nagyon változhat, de jelentősek a bizonytalanságok.

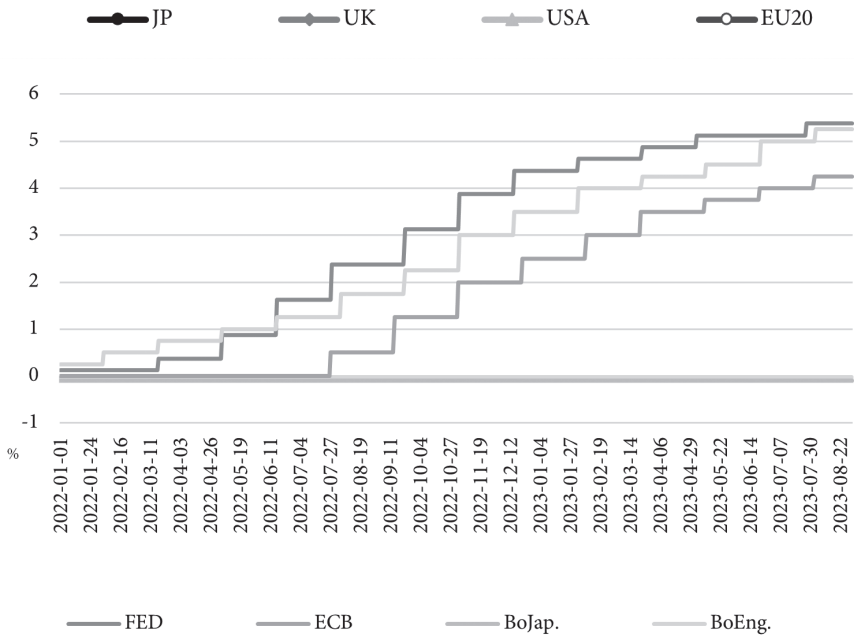
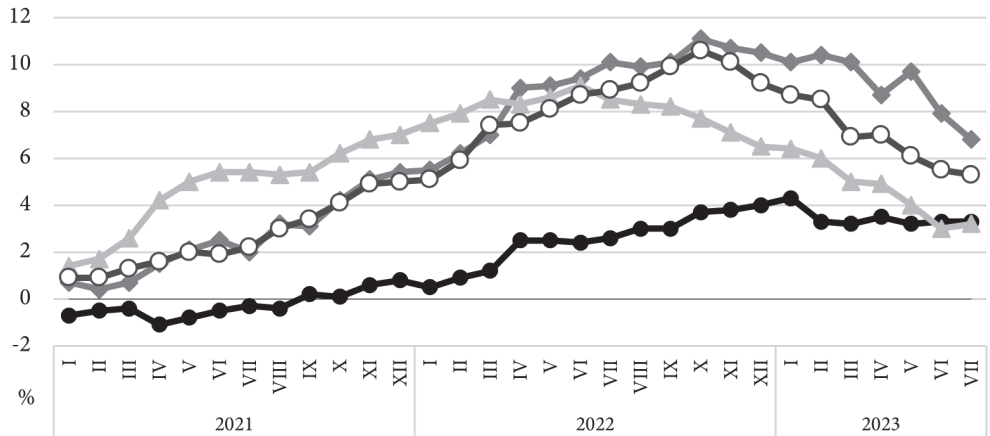
Míg a **gázárak** a korábbi töredékére estek vissza (idén júliusban mintegy negyede volt a gáz ára a tavaly decemberi szintnek) az európai ipari gázkereslet az év első 7 hónapjában 12 %-kal csökkent. Ennek többféle oka lehet: részben a kedvezőtlen piaci-konjunkturális helyzet, az energiahatékonyság javulása, a cégek kitelepülése, a meglévő készletek leépítése stb. Ugyanakkor a piacon nagyok az áringadozások, minden hír kisebb-nagyobb piaci mozgásokat idéz elő, s a félelem, hogy az árak megindulnak felfelé, megmaradt.

A világgazdasági árak drágulása 2019-hez képest szinte minden **nyersanyagot** érintett. Az ár-emelkedési hullámról később rácsatlakozott a háború okozta ársokk is, különösen az élelmiszerek és a mezőgazdasági nyersanyagok piacán. Az élelmiszereknél idén felemás a kép: egyes termékek (kávé, kakaó, rizsfélék) sokkal drágábbak, mint tavaly, míg mások (pálma, szója, repce és napraforgó) 30-40 %-kal is kevesebbe kerülnek, mint 2022-ben. Ugyanakkor a 2019-es átlaghoz képest a drágulás még így is jelentős. Az ipari fémek ára esett 2022-ben, elsősorban az építőipari felhasználásra termelt, konjunktúraérzékeny fémeké. A kínai gazdaság ugyanis jóval a várakozások alatt teljesít, építőipara jelentősen elmarad a korábbi években tapasztalt kapacitáskihasználtságtól. Ahogy az élelmiszerek árában, úgy az ipari fémek esetében sem várható, hogy a járvány előtti szintekre esnének vissza az árak. Néhány kivételtől eltekintve továbbra is 40-50 %-kal magasabbak, mint 2019 átlagában. Az inflációs nyomás az nyersanyagok oldaláról tehát idén nyugvóponton van, 2030-ig azonban arra lehet számítani, hogy a klímavédelmi, valamint gazdaságösztönző programok nyersanyag igénye újabb rekordszintekre fogja emelni a nyersanyagárakat.

A legfrissebb **inflációs** adatok az ár-emelkedés ütemének mérséklődését jelzik ugyan, a **monetáris politika** számottevő lazítására nemigen lehet számítani. Noha a 2021-től meglóduló

inflációval szembesülő nagy jegybankok – így a FED és az EKB – az elemzői értékelések szerint megkéskve változtattak korábbi laza monetáris politikájukon, az eltelt bő egy évben látott kamatemelési ciklusok jelentős monetáris szigorítást eredményeztek.

2. ábra: Infláció és jegybanki alapkamatok alakulása a fontosabb régiókban

Forrás: OECD, EUROSTAT, FED

A FED részéről nincsen egyértelmű kommunikáció: az idén négy alkalommal, összesen 100 bázisponttal emelték az irányadó kamatot, amely jelenleg az 5,25-5,50 %-os sávban mozog. Az inflációs ráta bár csökken, de még mindig a jegybanki célérték felett mozog, s mivel a gazdaság robusztus, a munkaerőpiac feszes, további kamatemelések sem zárhatók ki. Az EKB az idén két 50 bázispontos, és három 25 bázispontos emelést hajtott végre, tavaly nyár óta összességében 400 bázisponttal emelte a kamatot. Az *Egyesült Királyságban* a nyári hónapokban is tovább folytatódott az erőteljes kamatemelés, mivel az infláció változatlanul 6 % felett mozog, s így újabb – még ha nem is 50 bázispontos – kamatemelések várhatók. Még *Svájcban* is a kamatemelés eszközához nyúltak, hogy az inflációt a jegybanki célérték (2 %) alá szorítsák, de itt a kamatiigazítás mértéke csak 25 bázispont volt, s a jegybanki alapkamat 1,75 %-kal sokkal alacsonyabb, mint a többi fejlett országban. Japánban egyelőre kitanak a laza monetáris politika mellett, noha a szigorítás gondolata itt is kezd felmerülni: nem annyira az infláció mértéke, mint inkább a jen gyengesége miatt. *Oroszországban* és *Törökországban* mind a magas infláció, mind a nemzeti valuta árfolyamgyengülése brutális kamatemelésekre kényszerítette a jegybankokat. Ugyanakkor – a feltörekvő országok közül talán egyedüliként – *Kínában* a jegybank a monetáris lazítás mellett döntött, amit elsősorban az utóbbi időben a gazdaság lassulását sugalló előrejelzések indokolnak.

Az *Európai Unió nemzetközi környezete* vegyes képet mutat. Az idei *amerikai* növekedés jóval lassúbb lesz a tavalyinál, s jövőre további gyengülés várható. Ebben a jegybanki politikának és az inflációnak jelentős szerepe van. Az amerikai GDP az előrejelzések szerint 2023-ban 1,6 %-kal, 2024-ben pedig 1,0 %-kal nő. A magánfogyasztás és a beruházások növekedése várhatóan mérséklődik. Az export egyelőre viszonylag kedvező képet mutat, s a nettó export az idén támasztani fogja a növekedést.

A *japán* gazdaság az idén 1,3 %-kal, jövőre is több mint 1 %-kal növekedhet. Az idén a magánfogyasztás és a bruttó állóeszközfelhalmozás lesz a növekedés két fő mozgatórugója, amiben az állami ösztönző intézkedéseknek még nagy szerepük van. Jövőre már az export is hozzájárul a növekedéshez, miközben a magánfogyasztás bővülése erőteljesen lelassul.

Az *Egyesült Királyságban* az idén szerény, 0,3 %-os növekedés várható, s élénkülés jövőre sem várható. Az állami fogyasztás és a beruházások támasztják a növekedést, míg a magánfogyasztás visszafogott marad. A lanyha külső kereslet és a Brexit hatása következtében az export az idén akár 3-4 %-kal is csökkenhet. A nyomott belföldi kereslet miatt az import is csökken, így a nettó export pozitívan járul hozzá a GDP növekedéséhez. Az infláció az idén még magas marad, aminek következtében a monetáris szigorítás folytatódik és a fiskális politika is restriktív marad.

Annak ellenére, hogy egyre-másra jelennek meg vészjósló hírek a *kínai gazdaság* különféle válságjelenségeiről és a korábbi évtizedekben megszokott gazdasági növekedés már a múlté, de ez inkább tudatos vállalás, ami azt jelzi, hogy Kína új fejlődési szakaszba lépett a 2015-ben beindított „*Made in China 2025*” program következetes megvalósítása révén. Az alacsony árfekvésű tömegtermékek exportőri szerepét, az ipar 4.0 eszköztára felhasználásán alapuló ágazatok és hálózatok fejlesztése és a kínai cégek globális terjeszkedése váltotta fel. Mára már a hagyományos ázsiai partnerországai mellett komoly befolyásra tett szert Oroszországban, valamint Afrika és Latin-Amerika számos országában is. 2022-ben már nagyobb volt

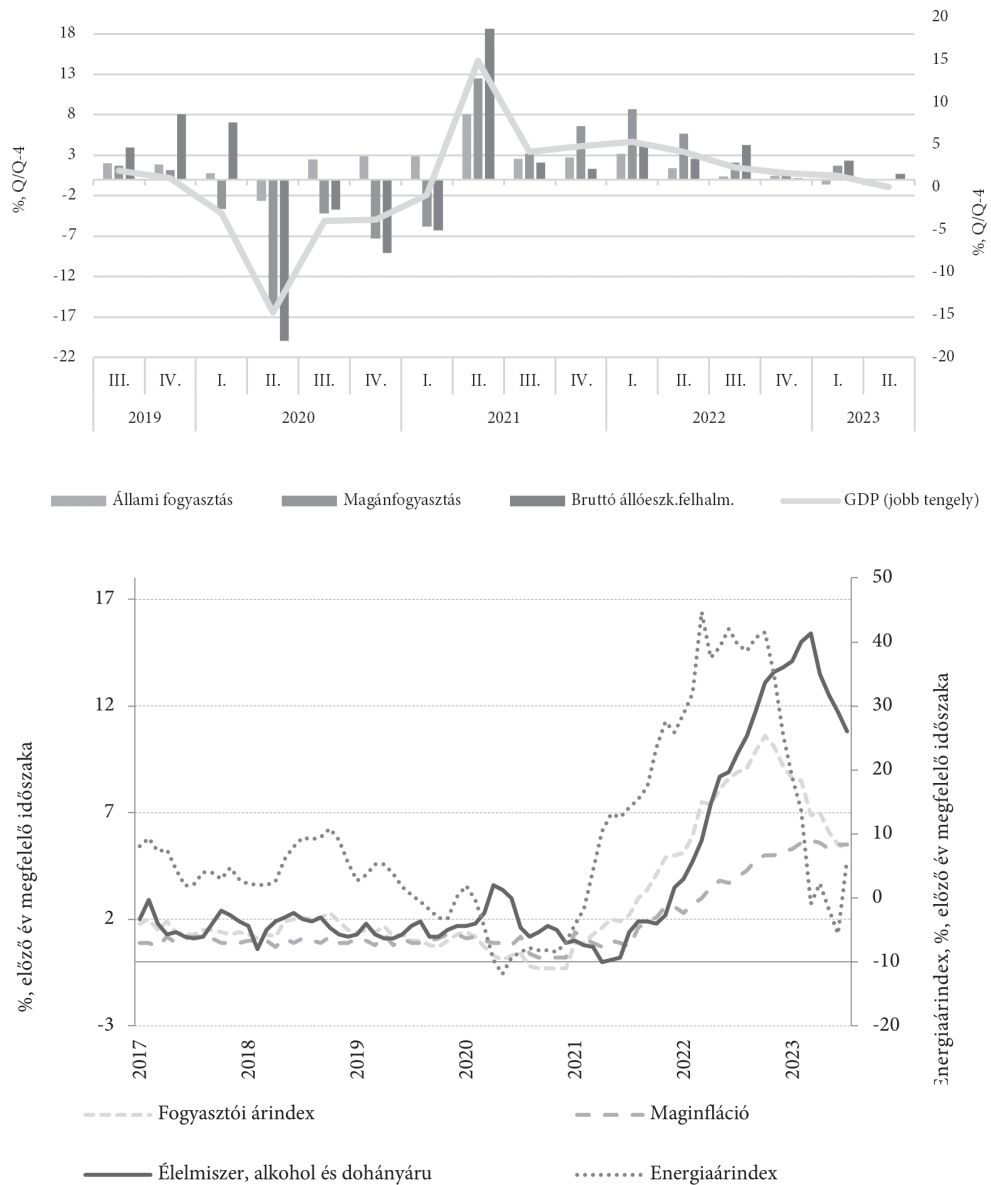
az ország GNI-ja, mint a GDP-je, ami azt jelzi, hogy a kínaiak több terméket és szolgáltatást állítottak elő a nagyvilágban, mint amennyit a külföldi cégek Kína határain belül.

A **fejldő világ** igen sok országa elveszett évtized elé néz, mivel a klímaváltozás okozta katasztrófák mellett az ukrajnai háború következményei, az élelmiszerhiány, a gyorsan szigorodó pénzügyi feltételek tovább növelték az éhezést és a szegénységet, visszafordítva a fenntartható fejlődési célok (SDG) terén elért eddigi eredményeket. A számottevő gazdasági potenciállal rendelkező országok közül 2023-ban és 2024-ben egyaránt *India* gazdasági növekedése lesz a leggyorsabb. Idénre 6, jövőre 7 százalék körüli GDP bővülésre számíthatnak, mindazonáltal továbbra is súlyos kihívások állnak a világ legnépesebb országa előtt. Fokozódik a BRICS országok (Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-Afrikai Köztársaság) aktivitása, egyre inkább a „Globális Dél” szószólóiként, a G7 csoport riválisaként lépnek fel. Egyik fontos célkitűzésük a kereskedelmük de-dollarizálása. Bankjuk, az Új Fejlesztési Bank (NDB) az IMF/Világbank csoport versenytársává igyekszik válni.

Az **Európai Unió** gazdasági kilátásait az idén is elsősorban a még mindig magas infláció és az orosz-ukrán konfliktus eszkalálódása és annak következményei befolyásolják. Mind az euróövezet, mind az euróövezeten kívüli tagországok esetében lassúbb lesz az idei és a jövő évi növekedés a korábban vártnál. Az idei évre az EU-27 országai átlagában 0,7 %-os GDP bővülést várunk, ami jövőre 1,9 %-ra gyorsulhat. Hasonló trend figyelhető meg az euróövezet országaiban is: az idei évre 0,6 %-os, jövőre 1,7 %-os GDP bővülés várható. Az EU-27 számára gondot okoz, hogy az unió legnagyobb országa, Németország a recesszió szélén táncol. A német gazdaságot jobban megviselték az orosz-ukrán háború és az oroszokra kivetett szankciók következményei, mint ahogyan azt korábban feltételezték. Az energiaválság, a magas infláció a felhasznált energia szerkezetének átalakítása nagyobb költségeket és versenyképességbeli veszteségeket okoztak, mint amire a szakemberek és a politikusok korábban számítottak. Így az idén a német GDP enyhe zsugorodására lehet számítani: mind a magánfogyasztás, mind a beruházások visszaesnek, az állami fogyasztás is csökken, csak az export mutat némi bővülést. Jövőre ugyan már szerény élénkülésre számítanak (1-2 %-os GDP bővülés), de a lefelé mutató kockázatok jelentősek maradnak.

Az *infláció* mind az EU-27, mind az EU-20 esetében 2022-ben még 5-7 % között alakul, országonként nagy különbségekkel, míg jövőre – részben a bázishatás következtében – csökkenhet, de továbbra is a jegybanki célértékek fölött marad. Az infláció az euróövezetben 10,6 %-on tetőzött tavaly októberben, a legfrissebb, idén júliusi infláció 5,3 %-ra mérséklődött éves szinten, s augusztusban nem csökkent tovább. A maginfláció, amely jobban mutatja az inflációs nyomást, azonban továbbra is 5-6 % között mozog.

3. ábra: A GDP (felső ábra) és az infláció (alsó ábra) alakulása az euróövezetben

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis, IFW Kiel, Eurostat, GDP NSA⁴

⁴ Eurostat adatok

A növekedés lassulása egyelőre nem okoz érdemi változást a *munkaerőpiacon*, a munkanélküliség 6 % körül mozog, a munkaerőpiaci feszültségek, amelyet a munkaerőhiány okozott a konjunkturális fellendülés időszakában, egyes ágazatokban továbbra is jellemzőek maradnak.

Az *államháztartás* helyzete az EU-20 országokban vegyes képet mutat. A költségvetési egyenleg 2020 óta, amikor a COVID-19 hatásainak csökkentését mérséklő intézkedések következtében a hiány mindenütt elszállt, mindenütt javuló tendenciát mutat, s várhatóan 2024-re visszatér a Maastricht-i keretek közé. Az *államadósság* tekintetében már nem ennyire fényes a helyzet. 2022-ben a GDP-arányos bruttó államadósság az EU-20 átlagában 93,2 % volt, ami 2024-re 90 % körülre csökkenhet. Az egyes országok között nagyok a különbségek: hat ország (Görögország, Olaszország, Franciaország, Portugália, Spanyolország, Belgium) esetében 100 % felett van és a prognózisidőszakban marad is a GDP-arányos adósságrata.

A pandémia két éve alatt látott ultralaza jegybanki politikákat és költségvetési expanziót követően 2022-től az *Európai Unióban érvényesülő gazdaságpolitikai keverékben irányváltás* következett be. *Mind a monetáris, mind a fiskális politikák hűtik az európai gazdaságot*, miközben a gazdasági aktivitás 2023-ra érdemben lelassult. Tavaly már az EU szintű strukturális költségvetési egyenleg is javult és a következő két évben strukturális értelemben várhatóan tovább szigorodik a fiskális politika iránya. 2024-ben a Stabilitási és Növekedési Paktum követelményeit felfüggesztő általános mentesítési záradék hatályát veszti, amit az Európai Bizottság a *fiskális szabályrendszer reformjával* szándékozik összekapcsolni. Az új szabályrendszer a tagállamok által benyújtandó középtávú költségvetési-strukturális tervekre épülne, amelyek a nettó elsődleges kiadások pályájának több évre szóló rögzítésén keresztül biztosítanák az államadósság fenntarthatóságát.

A *közép-kelet-európai országokban* is az infláció okozza a legnagyobb gondot. Ahogyan az Európai Unió legtöbb országában is, a koronavírus járvány lecsengése utáni időszakra datálható az inflációs nyomás kezdete, amelyben több tényező szerepet játszott. Az ellátási zavarok (részben a túlkereslet, részben a korlátozások miatt) hamar minden termék és szolgáltatás piacán érezhetőek lettek, további inflációs nyomást generálva, amit tovább rontott az energiahordozók drágulása. Az orosz-ukrán háború 2022-ben az energiahordozók árát emelte tovább a beszállítási bizonytalanságok miatt. A tagállamok készletfelhalmozásba kezdtek, ami egy inflációs szuperciklust indított el. A közép-kelet-európai tagállamok többsége importra szorult energiahordozókból, és az energiaválság idején minden tagállamban gyorsan emelkedtek az energia- és üzemanyagárak, nem ritkán 100 %-ot meghaladó mértékben. Emellett minden tagállamban az élelmiszerek drágultak leginkább, részben az energiaárak drágulásának multiplikátor hatása miatt.

A 2023. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI FOLYAMATOK

A magyar államháztartás hiánya a koronavírus-válságra való reagálás következtében jelentősen megnőtt, és bár a költségvetési hiány mértéke évről évre csökken, a költségvetés egyensúlya még nem állt helyre. A tavaly júliusban elfogadott törvény alapján a költségvetési hiánycél a GDP 3,5 százaléka volt, amelyet a kormány 2022 végén a GDP 3,9 százalékára módosított, majd 2023 októberében 5,2 százalékra emelt. A 2023. évi magasabb hiány fő oka, hogy az infláció egyértelműen negatívan hat a költségvetésre, ugyanis egyidejűleg növeli a kiadásokat és mérsékli a fogyasztási adók alapját. Előrejelzésünk szerint a megemelt kormányzati várakozással összhangban a GDP 5,2 százaléka lehet a deficit idén. Az új hiánycél mellett is szükséges azonban a kiadások szoros kontrollja az év hátralevő részében. A GDP-arányos bruttó államadósság csökkenése előrejelzésünk szerint idén is folytatódik, és 2023. év végére 71 százalékra mérséklődhet az adósságráta. A költségvetési folyamatok a releváns mentesítési záradékok mellett várhatóan összhangban lesznek a deficitre és az államadóságra vonatkozó hazai és nemzetközi előírásokkal.

A makrogazdasági folyamatok alakulása

A 2023 márciusában módosított 2023. évi költségvetési törvény makrogazdasági prognózisa 1,5 százalékos, az MNB 2023. szeptemberi előrejelzése (-0,5) – 0,5 százalék közötti gazdasági növekedéssel számol az idei évre. 2023 második negyedévében a hazai GDP 2,4 százalékkal mérséklődött éves bázison. Negyedéves összevetésben négy egymást követő negyedéve csökken a gazdasági teljesítmény, az idei harmadik negyedévben azonban újra megindulhatott a növekedés negyedéves alapon. A jegybank előrejelzése minden felhasználás oldali tétel esetében alacsonyabb a költségvetési prognózisnál, a legnagyobb eltérés a bruttó állóeszköz-felhalmozás esetében mutatkozik. 2023-ban az alacsony gazdasági teljesítmény hátterében elsősorban a magas infláció és az állami beruházások visszafogása áll a jegybanki prognózis szerint.

---

¹ A Magyar Nemzeti Bank a Költségvetési jelentés – Féléves elemzés az államháztartási folyamatokról című kiadvánnyal rendszeresen támogatja a Költségvetési Tanács munkáját. Tanulmányunk ezen kiadvány alapján, annak kivonatát tartalmazva készült el. A kézirat leadásának időpontja: 2023. október 12.

1. táblázat: A költségvetési törvény és az MNB makrogazdasági előrejelzésének összehasonlítása

	Költségvetési törvény	MNB	Eltérés
GDP	1,5	(-0,5) - 0,5	(-2,0) - (-1,0)
Háztartások fogyasztási kiadása	0,8	(-2,0) - (-1,8)	(-2,8) - (-2,6)
Közösségi fogyasztás	0,5	(-0,7) - (-0,3)	(-1,2) - (-0,8)
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	-1,0	(-8,5) - (-7,5)	(-7,5) - (-6,5)
Export	2,8	1,6 - 2,2	(-1,2) - (-0,6)
Import	1,4	(-2,6) - (-2,0)	(-4,0) - (-3,4)
GDP-deflátor	14,9	17,9	3,0
Infláció	15,0	17,6 - 18,1	2,6 - 3,1
Nemzetgazdasági bruttó keresettömeg	15,8	13,8 - 14,1	(-2,0) - (-1,7)
Nemzetgazdasági bruttó átlagkereset	15,8	13,4 - 13,7	(-2,4) - (-2,1)
Foglalkoztatottak száma a nemzetgazdaságban	0,0	0,5 - 0,6	0,5 - 0,6

Forrás: A 2023 márciusában módosított 2023. évi költségvetési törvény, MNB 2023. szeptemberi Inflációs jelentés

Míg az MNB előrejelzésében a foglalkoztatás további emelkedésére számít, addig a 2023 márciusában módosított költségvetési törvény prognózisa szerint a foglalkoztatottak száma a 2022. évi szintjén maradhat idén. Az MNB legfrissebb előrejelzése szerint a foglalkoztatás 0,5 – 0,6 százalékkal emelkedhet 2023-ban, a költségvetési törvény azonban nem számít érdemi változásra a foglalkoztatottak létszámában (1. táblázat). Az MNB szeptemberi prognózisa szerint a nemzetgazdasági bruttó átlagkereset a költségvetési várakozástól (15,8 százalék) elmaradó mértékben, 13,4 – 13,7 százalékkal nőhet. A 2023. eleji bérdinamikát a minimálbér év eleji jelentős emelése, az inflációs várakozások és a munkaerőpiac historikusan magas feszessége határozta meg, míg az infláció erősödő ütemű csökkenése és a reálbérek ennek köszönhető növekedése visszafogottabb bérdinamikát eredményez az év második felében.

A 2023 márciusában módosított 2023. évi költségvetési törvényt 15 százalékos inflációval tervezték, az MNB szeptemberi Inflációs jelentésében 17,6 – 18,1 százalékos inflációra számít az idei évben. Az MNB előrejelzése szerint 2023 folyamán egyre markánsabban jelentkezik a szigorú monetáris politika, a tavalyi évhez képest mérsékeltebb globális nyersanyagárak, a visszafogott hazai fogyasztás és a kormányzat piaci versenyt élénkítő intézkedéseinek árleszorító hatása. Az idei infláció gyors ütemű csökkenését bázishatások is támogatják. Ugyanakkor a kőolaj világgiazi árának elmúlt hónapokban megfigyelhető emelkedése erőteljesen érezte hatását a hazai üzemanyagárakban, ami lassítja a dezinflációs folyamatot.

A hazai költségvetési egyenleg

A költségvetési egyenleg várható alakulása

Előrejelzésünk szerint 2023-ban az államháztartás eredményszemléletű hiánya a GDP 5,2 százaléka lehet, ami alapján teljesülhet az EDP-jelentés publikálásával egyidőben 5,2 százalékra megemelt kormányzati hiánycél (2. táblázat). A 2022 júliusában elfogadott 2023. évi költségvetési törvény 2023-ra 3,5 százalékos hiánycélt határozott meg, amit a kormány 2022 végén 3,9 százalékra, majd a 2023. októberi EDP-jelentés publikálásával párhuzamosan 5,2 százalékra emelt. Előrejelzésünk szerint a bevételek 1 979 milliárd forinttal alacsonyabbak lehetnek a költségvetésben tervezetthez képest, azon belül a központi alrendszer adó- és járulékbételei 1 449 milliárd forinttal, az EU-támogatásokkal kapcsolatos bevételek 510 milliárd forinttal maradhatnak el az előirányzattól. Az elsődleges kiadások 984 milliárd forintos megtakarítása mellett 493 milliárd forinttal több kamatkiadás várható 2023-ban a költségvetésben tervezetthez képest. Az októberi EDP-jelentés alapján a várható pénzforgalmi hiány magasabb lehet az előirányzatnál és 4 450 milliárd forintot tehet ki.

2. táblázat: A kormányzati szektor 2023. évi egyenlege

	Törvényi előirány- zat	EDP szerint várható	MNB- előrejel- zés	Törvényi előirány- zat	EDP szerint várható	MNB- előrejel- zés	Eltérés (MNB- EDP)
	milliárd forint			a GDP százaléka			
1. Központi alrendszer egyenlege	-3 400	-4 450	-4 888	-4,4	-6,0	-6,3	-0,3
2. Önkormányzatok egyenlege	-124	87	127	-0,2	0,1	0,2	0,0
3. Államháztartás pénzforgalmi (GFS) egyenlege (1+2)	-3 524	-4 363	4 761	-4,5	-5,8	-6,1	-0,3
4. ESA-híd	462	461	751	0,6	0,6	1,0	0,4
5. Kormányzati szektor ESA egyenlege (3+4)	-3 062	-3 902	-4 010	-3,9	-5,2	-5,2	0,0

Forrás: A 2023 márciusában módosított 2023. évi költségvetési törvény, 2023. októberi EDP-jelentés, MNB 2023. szeptemberi Inflációs jelentés

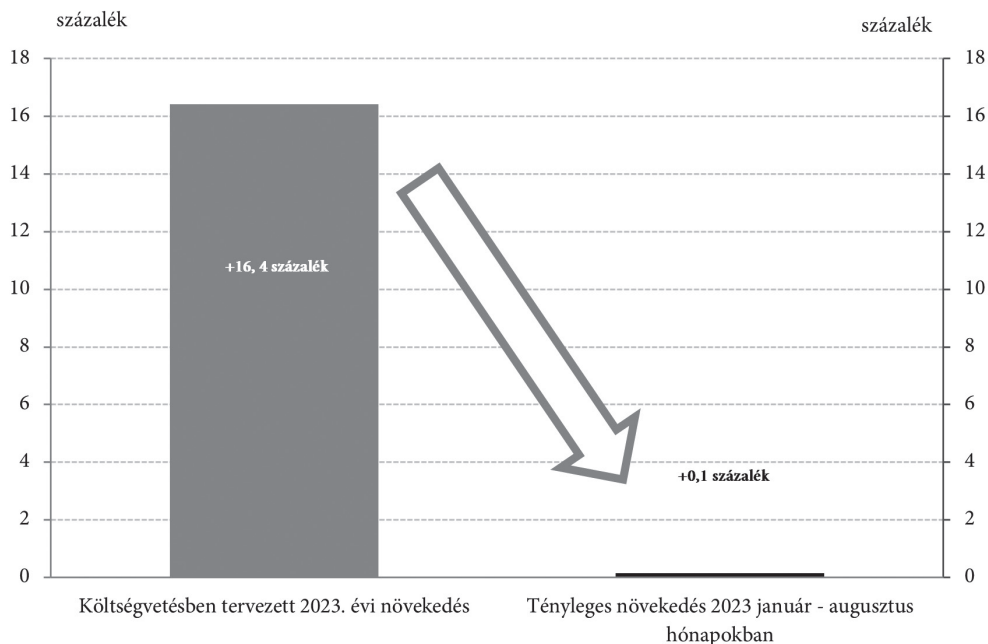
Megjegyzés: A táblázatban kerekítések miatt eltérések adódhatnak. A GDP-arányos értékek eltérő GDP-előrejelzések alapján kerültek kiszámításra

2023-ban a magas infláció egyértelműen negatívan hat az államháztartásra, ugyanis egyidejűleg növeli a kiadásokat és apasztja a fogyasztási adók alapját. A magyar költségvetés a 2010-es évek elején végrehajtott adóreform következtében a fogyasztási, forgalmi adókra

helyezte a bevételek súlypontját. Az infláció emelkedése azonban 2023-ban a reálbérek csökkenése következtében jelentősen mérsékelte a fogyasztást, és így negatívan hatott a költségvetés egyik legnagyobb súlyú adóalapjára. Ezzel egyidejűleg a kiadások is emelkedtek az infláció hatására, ugyanis a költségvetési kiadások között több (a nyugdíjak és a kamatkidások egy része) közvetlenül hozzá van kapcsolva az inflációhoz.

Az infláció visszaveti a fogyasztást, aminek következtében az áfabevételek emelkedése lényegében megállt 2023-ban. A bruttó áfabevétel augusztusban mindössze 1 százalékkal nőtt tavalyhoz képest. A költségvetésben várt több mint 16 százalékos nettó áfabevétel-emelkedés helyett pedig a tényleges növekedés csak 0,1 százalék volt idén augusztusig (1. ábra). A bruttó bevételi dinamika csökkenését elsősorban a megemelkedett infláció következtében visszaeső fogyasztás eredményezte: a kiskereskedelmi forgalom január és augusztus között 9,6 százalékkal csökkent az előző év azonos időszakához képest.

1. ábra: A nettó áfabevételek változása a tervezett előirányzat és az első nyolc hónap tényadatai alapján

Forrás: Magyar Államkincstár, 2023. évi költségvetési törvény

Prognózisunk a törvényben szereplőnél alacsonyabb gazdasági növekedéssel, bérdinamikával és fogyasztásbővüléssel számol, aminek következtében az adó- és járulékbévételek jelentősen elmaradhatnak az előirányzattól. Az önkormányzati egyenlegre vonatkozó várakozásunk lényegében megegyezik, míg a statisztikai korrekciókra vonatkozó előrejelzésünk a GDP 0,4

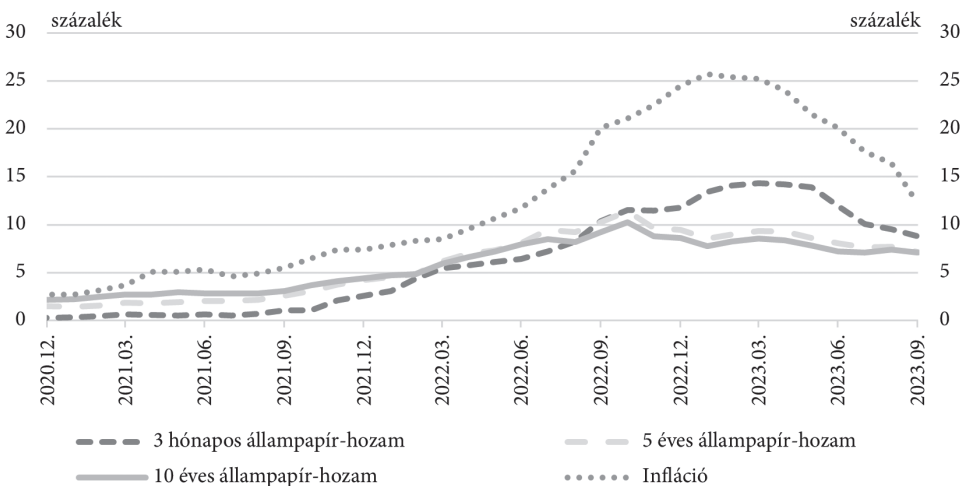
százalékával kedvezőbb hiány irányába mutat, így az ESA-egyenlegre vonatkozó prognózisunk összességében megegyezik a 2023. októberi EDP-jelentésben szereplő várható ideai deficittel.

Az infláció jelentősen növeli az állami kamatkiadásokat

Az állami kamatkiadások 2023-ban mintegy 1 170 milliárd forinttal a GDP 3,9 százalékára emelkedhetnek, amelyen belül az emelkedés felét a magas infláció következtében az inflációkövető állampapírok okozzák. Az infláció jelentős szerepet játszik a kamatkiadások növekedésében: az infláció és az inflációkövető állampapír-állomány emelkedése miatt az inflációhoz kötött kamatkiadások 2022 és 2023 között 560 milliárd forinttal nőnek, ami az állami kamatkiadások ideai emelkedésének mintegy felét teszi ki. Az infláció letörése ezért az állami kamatkiadásokat is közvetlenül mérsékli. A lakossági állampapírok magas aránya következtében ugyanakkor az állam magasabb kamatkiadásának kedvezőtlen hatását részben tompítja, hogy ennek nagy része a lakossághoz kerül.

Az állami kamatkiadásokra ható tényezők közül az infláció emelkedett a legnagyobb mértékben (2. ábra). A tavaly éves átlagban 14,5 százalékra emelkedő infláció az adósság 13 százalékát képviselő inflációkövető lakossági állampapírok kamatát közvetlenül határozza meg, míg az inflációs várakozások jelentősen befolyásolják további mintegy 72 százalékát (az összes fix és változó kamatozású forint papírt). A közepes és hosszú forint állampapírok hozama 2022-ben éves átlagban 7-9 százalékot tett ki, míg a rövid hozamok éves átlaga 7-8 százalék volt. 2023-ban a hosszú hozamok átlagosan 7-10 százalék között alakultak, míg a rövid hozamok átlaga 11-12 százalék körül volt.

2. ábra: Az infláció és a benchmark állampapír-piaci hozamok alakulása

Forrás: ÁKK, KSH

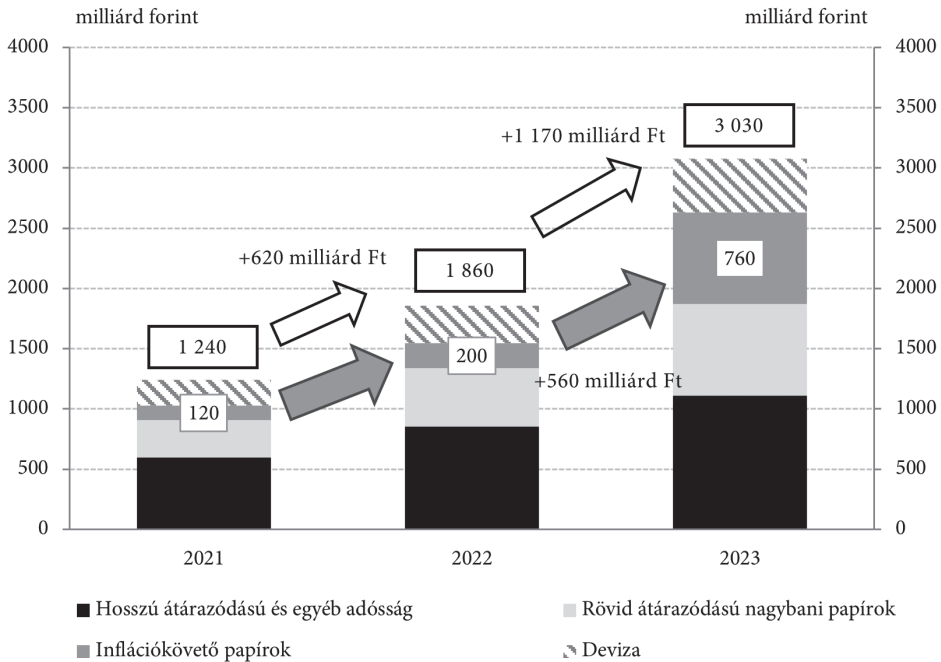

Az inflációs várakozások érdemben befolyásolják a forint állampapírok hozamát. A hozamok szintjének egyik meghatározó eleme az inflációra vonatkozó várakozás, illetve az ennek bizonytalan alakulásából fakadó prémium, ezért az infláció közvetve is befolyásolja az állampapírhozamokat. A hozamok változását gyorsan lekövető rövid átárazódási idejű DKJk és a változó kamatozású papírok kamatkiadása együttesen közel 270 milliárd forinttal nőhet tavalyhoz képest (3. ábra). A hosszú átárazódási idejű fix kamatozású nagybani és lakossági forintadósság kamatkiadása várhatóan mintegy 260 milliárd forinttal emelkedik. Ezt főként a fix kamatozású nagybani forintkötvények után fizetett kamatok emelkedése okozza. A MÁP Plusz után fizetett kamatok várható mérséklődését az állomány jelentős csökkenése magyarázza.

A devizaadósság kamatkiadása mintegy 130 milliárd forinttal, az előző évi másfél-szeresére emelkedik 2023-ban. A kiadásnövekedést a hozamemelkedés mellett a tavalyi devizakibocsátások következtében emelkedő állomány magyarázza. Az adósságkezelő 2022 során összesen több mint 2 300 milliárd forint értékben bocsátott ki devizakötvényt. 2022. februárban 205 milliárd forint összegben japán jen kötvények, majd júniusban összesen 1 441 milliárd forint összegben két dollárban és egy euróban denominált devizakötvény kibocsátására került sor, amit novemberben 521 milliárd forint összegű zöld euro és panda-kötvény-kibocsátás követett. Ezek mellett egy korábban kibocsátott dollárkötvény esetében 158 milliárd forintos ráemelés is megvalósult. 2023 januárjában jelentős, 4,25 milliárd dollárt elérő nemzetközi devizakötvény-kibocsátás történt, amit szintén januárban mintegy 1 milliárd dollár névértékű rövid hátra-lévő futamidővel rendelkező kötvénykibocsátás követett, majd szeptemberben újabb, 1,75 milliárd euro értékű kötvényértékesítésre került sor.

A jegybank piacstabilizáló lépései a hazai kockázati felárak és az árfolyam stabilizálásán keresztül fogták vissza a deviza kamatkiadások emelkedését. A forintárfolyam változása több csatornán keresztül is hat a kamatkiadások alakulására, míg a deviza hozamfelár közvetlenül érinti az állam kamatkiadásait. A deviza kamatkiadás megemelkedik 2023-ban, azonban a jegybank piacstabilizáló lépéseinek köszönhetően az emelkedés mérsékeltebb marad.

3. ábra: A kamatkiadások alakulása 2021-2023

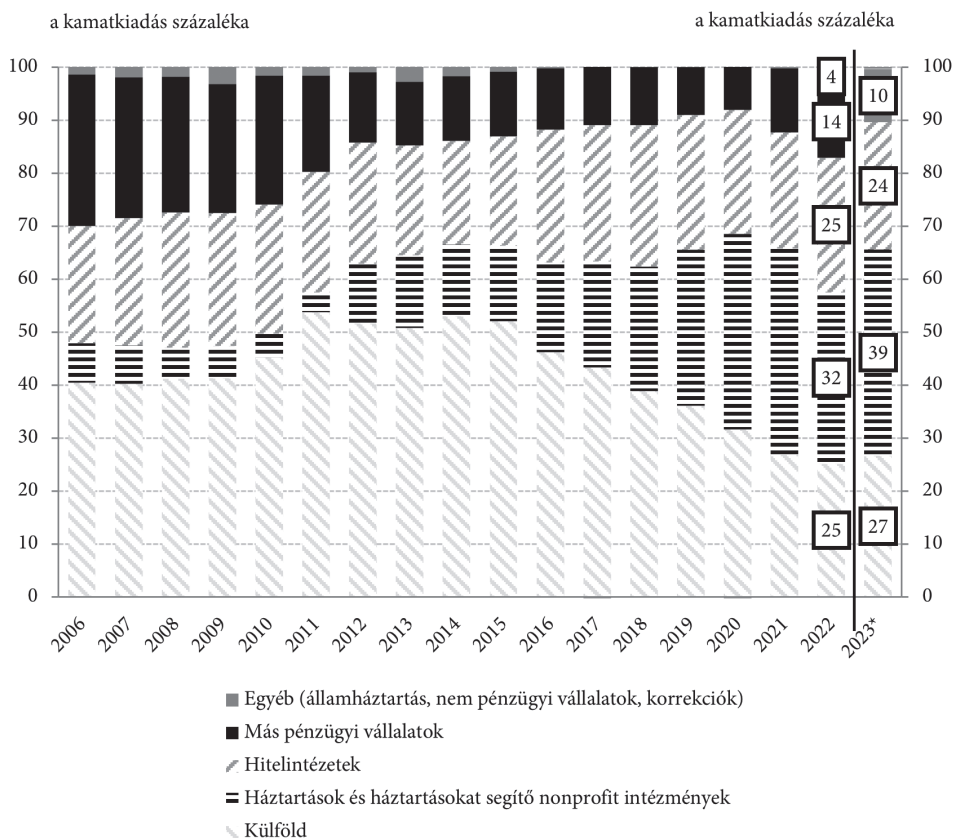

Forrás: ÁKK, Eurostat, MNB

Az állami kamatfizetés negyede kerül külföldi szereplőkhöz, míg közel háromnegyede belföldön marad. A belföldiek részesedése az állami kamatfizetésből az államadósságon belüli belföldi tulajdon arányával párhuzamosan fokozatosan nőtt 2011 óta, és míg korábban az adósság mintegy harmada volt hazai kézben, addig 2022-ben ez az arány már közel kétharmad volt. Ezen belül a lakossági tulajdoni hányad tavaly megközelítette a GDP 16 százalékát és meghaladta a teljes adósság 21 százalékát, ami a legmagasabb érték az EU-n belül, és ez 2023-ban is várhatóan így marad majd. Tavaly az összes állami kamatkiadás közel harmadát a lakosság (a GDP 0,9 százaléka), negyedét a hitelintézetek (a GDP 0,7 százaléka), 14 százalékát (a GDP 0,4 százaléka) más pénzügyi vállalatok (biztosítók, pénztárak, MNB) kapták. A külföldi szereplők részesedése a teljes állami kamatkiadásból mindössze egynegyed (a GDP 0,7 százaléka) volt (4. ábra).

A kamatkiadásokon belül a lakosságnak fizetett kamatfizetés emelkedik a leginkább, így a lakosság részesedése a 2022. évi 32 százalékról (a GDP 0,9 százaléka) 39 százalékra (a GDP 1,5 százaléka) emelkedik 2023-ban (4. ábra). Előrejelzésünk szerint a lakosság mellett a külföldnek fizetett kamatok részaránya emelkedhet még a nagy összegű idei devizakibocsátások következtében, miközben a többi szektor állami kamatfizetésből való részesedése csökkenést mutathat idén.

4. ábra: Az állami kamatkiadások felbontása szektorok szerint a teljes adósság arányában

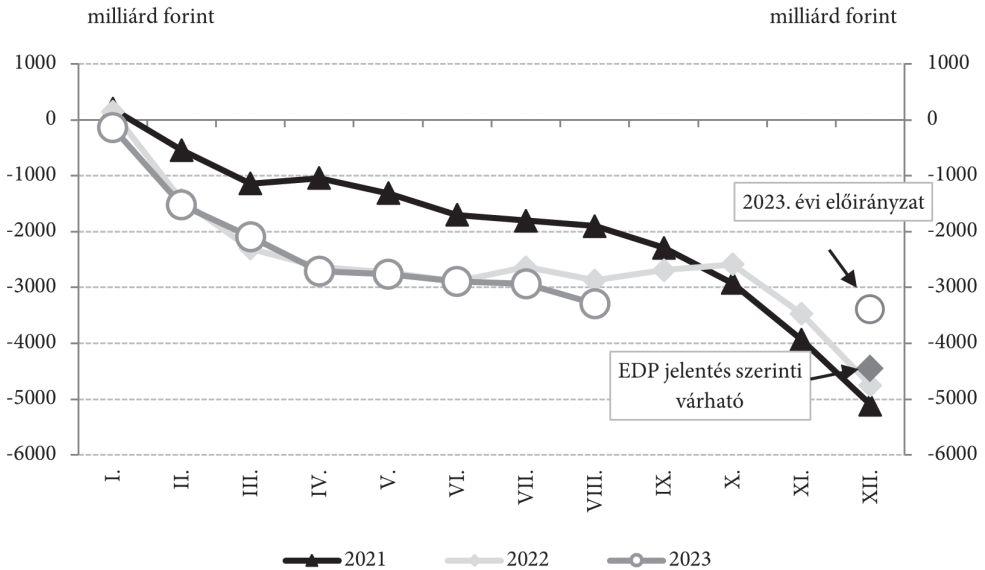
Forrás: MNB

Megjegyzés: 2023-ra MNB előrejelzés

A költségvetés 2023. évi alakulásával kapcsolatos tényadatok bemutatása

A központi alrendszer kumulált pénzforgalmi hiánya augusztus végéig 3 299 milliárd forint volt, ami a 2023 márciusában módosított éves előirányzat 97 százaléka (5. ábra). A központi alrendszer adó- és járulékbefüvételei több mint 2 600 milliárd forinttal magasabban alakultak az év első 8 hónapjában, míg a központi alrendszer kiadásai közel 3 500 milliárd forinttal haladták meg a tavalyi év azonos időszakának értékét. A kiadások emelkedésének nagyobb része a nyugdíjkiadásokhoz, illetve a kamatkiadásokhoz köthető, amit a tavaly bevezetett extraprofit adók, valamint a munkát terhelő adó- és járulékbefüvételek növekedése részben ellensúlyozott az év első nyolc hónapjában. A fogyasztási és forgalmi adók a magas infláció következtében számottevően elmaradtak a tervezettől, ami a magasabb költségvetési hiány kialakulásának fő oka.

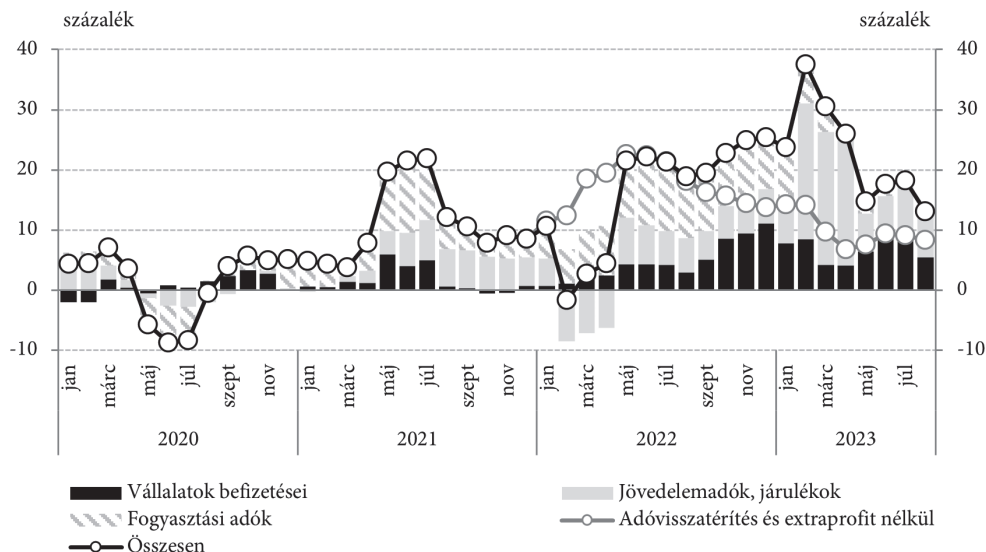
5. ábra: A központi alrendszer éven belüli kumulált pénzforgalmi egyenlege

Forrás: A 2023 márciusában módosított 2023. évi költségvetési törvény, Magyar Államkincstár, 2023. októberi EDP-jelentés

A költségvetés központi alrendszerének adó- és járulékbevételei az első nyolc hónapban jelentősen, 20 százalékkal meghaladták a tavalyi év azonos időszakának befizetéseit. Az adó- és járulékbevételek első nyolchavi növekedési dinamikájában a makrogazdasági alapfolyamatok mellett szerepet játszott a 2022 első felében a gyermekes családoknak folyósított adóvisszatérítés miatt kialakult alacsonyabb tavalyi bázis, valamint a 2022 második felében bevezetett extraprofit adók idei első félévi hatása, amelyek kiszűrése után az adó- és járulékbevételek augusztusig 9,2 százalékkal emelkedtek a tavalyi év azonos időszakához képest (6. ábra). A költségvetés részlegesen konszolidált bevételei az idei első nyolc hónapban összességében több mint 3 000 milliárd forinttal meghaladták a tavaly augusztusig beérkezett bevételeket.

6. ábra: A központi alrendszer adó- és járulékbefvételei éves változásának szerkezete (3 havi mozgóátlag)

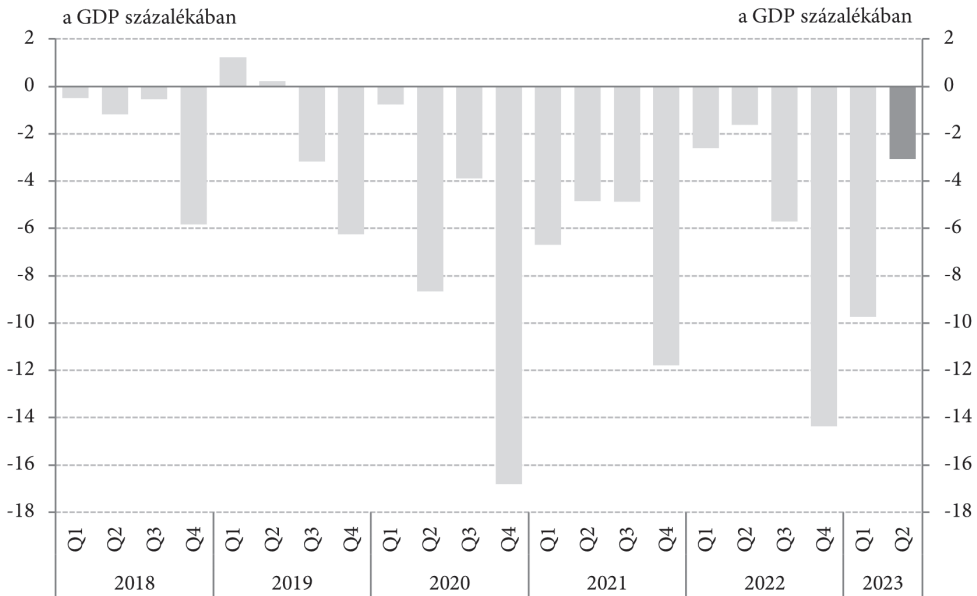
Forrás: Magyar Államkincstár, MNB

Az államháztartás központi alrendszerének elsődleges pénzforgalmi kiadásai idén augusztusig csaknem 3 000 milliárd forinttal voltak magasabbak, mint egy évvel korábban.

A kiadások emelkedését elsősorban az infláció emelkedéséhez kötődő állami energiakiadások és nyugdíjkiadások növekedése okozta. A költségvetés nettó pénzforgalmi kamatkiadásai emellett további mintegy 450 milliárd forinttal növelték a kiadások szintjét az előző évhez képest, így a költségvetési kiadások augusztusig 3 450 milliárd forintot meghaladó összeggel magasabban alakultak, mint a tavalyi első nyolc hónapban.

2023 első félévében az eredményszemléletű hiány a féléves GDP 6,3 százaléka volt. Az első negyedéves eredményszemléletű hiány a negyedéves GDP 9,7 százalékát tette ki, ami a korábbi évekhez képest magas deficitnek számít, míg a második negyedévben a negyedéves GDP 3,1 százaléka volt (7. ábra). A magas hiányhoz jelentősen hozzájárultak a megnövekedett energiaköltségek után fizetett támogatások, melyek összege a Magyar Államkincstár adatai alapján az első félév során megközelítette az 1 200 milliárd forintot.

7. ábra: A költségvetés eredményszámlázatú egyenlegének alakulása

Forrás: KSH, MNB

Az államháztartás 2023. első féléves halmozott eredményszámlázatú hiánya 2 296 milliárd forint volt, ami 600 milliárd forinttal kedvezőbb a 2 896 milliárd forintos pénzforgalmi hiánynál. Az eltérést főként az uniós támogatások megelőlegezése és a csak pénzforgalmi számlázatban elszámolt Vodafone felvásárlás mintegy 360 milliárd forintos összege okozhatta, amelyeket részben ellensúlyozott, hogy az idén bevételként elszámolt EU-források többsége a tavalyi évben érkezett be. Az első félévben az uniós támogatásokhoz kapcsolódó pénzforgalmi kiadás 1 461 milliárd forint, míg a bevétel 772 milliárd forint volt.

Az államadósság alakulása

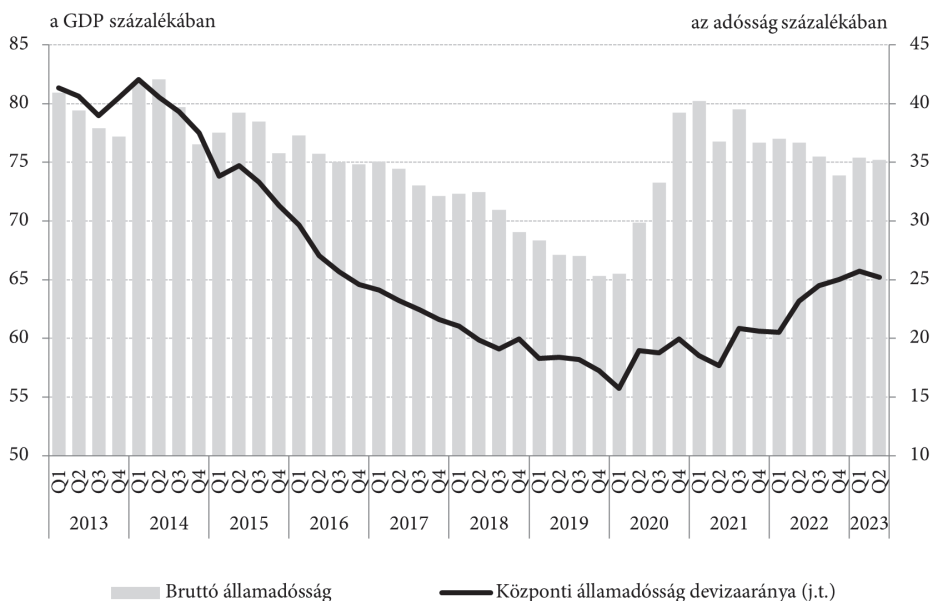
2023 első félévének végén a GDP-arányos bruttó államadósság 75,2 százalék volt (8. ábra). Az adósságráta az előző év azonos időszakához képest 1,5 százalékponttal csökkent, míg a 2022. év végi értékhez képest 1,3 százalékponttal emelkedett. Az államadósság emelkedését a magas nettó kibocsátás okozta, ami alapján az éves kibocsátás döntő része már teljesült az év első felében. A központi államadósság devizaaránya a devizakötvény-kibocsátások következtében 2023 első félévében 25,2 százalékra nőtt a tavalyi év végi 25 százalékról.

Előrejelzésünk szerint a GDP-arányos bruttó államadósság 2023. év végére 71 százalékra csökken a tavalyi év végi 73,9 százalékról. Idén az államadósság-ráta az adósságkezelő kibocsátási tervének teljesülése esetén a nominális GDP dinamikus bővülése és az év második

felében várhatóan visszafogottabb adósságkibocsátás következtében csökken. Az államadósság-ráta az előrejelzési horizonton évente átlagosan közel 2,5 százalékponttal csökkenhet, így 2025 végére 66 százalékra mérséklődhet.

Előrejelzésünk szerint 2023-ban az érdemi devizakibocsátás következtében a központi költségvetés adósságán belül a devizaarány az év végén 27,5 százalékra emelkedhet. A forint-euro árfolyam változása a devizaadósság átértékelődésén keresztül hatást gyakorol az adósságrátára. Ez a hatás annál kisebb, minél alacsonyabb az államadósságon belüli devizaadósság aránya. Jelenleg a forint-euro árfolyam 10 forintnyi változása mintegy 0,5 százalékponttal módosítja a GDP-arányos államadósságot.

8. ábra: A költségvetés eredményszemléletű egyenlegének alakulása

Forrás: ÁKK, MNB

A költségvetési szabályok teljesülése 2023-ban

A magyar államháztartásra a 2023-as költségvetési évben összesen nyolc költségvetési szabály vonatkozik, amelyből négy magyar, négy pedig európai uniós kritériumot támaszt a hazai költségvetési gazdálkodás elé. A szabályok között két helyen átfedés van, ezek: a maastrichti 3 százalékos hiánykritérium, illetve a középtávú költségvetési célra vonatkozó szabály. A másik két magyar szabály az Alaptörvény adósságszabálya, illetve a Stabilitási törvény adósságszabálya. A csak európai uniós jogrendben felmerülő előírások pedig a kiadási szabály, valamint a maastrichti adósságszabály.

Az **Alaptörvény adósságszabályát** tekintve a hazai államadósság-ráta a GDP 50 százaléka felett alakul, így a szabály értelmében az adósságráta csökkenése szükséges.² Az adósságszabálynak való megfelelés a költségvetés elfogadásának feltétele, amit a Költségvetési Tanács vizsgál. A 2023. évi költségvetési törvény 2022-ben úgy került elfogadásra, hogy az az államadósság-ráta várható csökkenését az akkori kilátások szerint tartalmazta, így a szabálynak való megfelelés biztosított volt. A mentesítési záradékok alapján a szabályban foglaltaktól azonban év közben el lehet térni, amennyiben a nemzetgazdaság tartós és jelentős visszaesése következik be, illetve különleges jogrend bevezetése válik szükségessé.³ Tartós és jelentős gazdasági visszaesésként kell értelmezni a bruttó hazai termék reál értékének akár egy éves csökkenését, míg különleges jogrendnek minősül a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a terrorveszélyhelyzet, a váratlan támadás, illetve a veszélyhelyzet.⁴ A 2022-ben kirobbant orosz-ukrán háború következtében elrendelt veszélyhelyzet életbe léptette a mentesítő záradékot. Az adósságráta ezzel együtt is várhatóan mérséklődik az idei évben, így a szabály teljesülne.

Az államadósságra vonatkozó másik hazai költségvetési szabály a Stabilitási törvény **adósságszabálya**. Az előírás alapján az adósságrátának az európai uniós szabályok érvényesítése mellett évente legalább 0,1 százalékponttal csökkennie kell.⁵ Az adósságráta az idei évben mintegy 2,9 százalékponttal csökkenhet, ami megfelel a Stabilitási törvényben foglalt adósságszabály előírásának.

A hazai és uniós költségvetési keretrendszerben egyaránt szereplő **maastrichti hiánykritérium** előírja, hogy a kormányzati szektor eredményszemléletű hiánya nem lehet magasabb a GDP 3 százalékánál.⁶ A hazai költségvetés 2023. évi hiánya a GDP 5,2 százaléka lehet, ami ugyan magasabb az előírásban rögzített küszöbértéknél, de a maastrichti hiánycélra mind az európai uniós, mind a hazai költségvetési keretrendszerben vonatkozik mentesítési záradék. Az EU-ban életbe léptetett általános mentesítési záradék a költségvetés egyenlegére vonatkozó referenciaértéktől, valamint a középtávú költségvetési céltól és az ahhoz vezető korrekciós pályáról való átmeneti eltérést engedélyezi, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az államháztartás középtávú fenntarthatóságát.⁷ Az uniós intézmények a mentesítési záradék hatálya alatt a Stabilitási és Növekedési Egyezmény korrekciós ágához tartozó szabályok, így a hiánykritérium esetén diszkrecionális döntés szerint nem indítanak túlzothiány-eljárást, ezzel szemben tevékenységük a felülvizsgált országspecifikus gazdaságpolitikai ajánlások megfogalmazására korlátozódik. Az uniós szervek döntése alapján az általános mentesítési záradék alkalmazása 2023-ben is fennmaradt. A **magyar jogrendben** a 3 százalékos deficitszabálynak való megfelelés alól a bruttó hazai termék reálértékének csökkenése ad felmentést.⁸ A GDP-arányos államháztartási deficit az idei évben meghaladja a 3 százalékos küszöbértéket, azonban

² Magyarország Alaptörvénye, 36. cikk (4)-(5), 37. cikk (2)-(3).

³ Magyarország Alaptörvénye, 36. cikk (6), 37. cikk (3)

⁴ Magyarország Alaptörvénye, 48-54. cikk

⁵ 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, 4. § (2a)

⁶ 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, 3/A. § (2) b)

⁷ A Tanács 1466/97/EK rendelete, 5. cikk (1), 6. cikk (3), 9. cikk (1), 10. cikk (3); A Tanács 1467/97/EK rendelete, 3. cikk (5), 5. cikk (2)

⁸ 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, 7. § (1)-(2)

módosításra került a Stabilitási törvény vonatkozó bekezdése, így az átmeneti rendelkezés értelmében a szabályt a 2021 és 2023 közötti költségvetési években nem kell alkalmazni.

A hazai és uniós jogrendben egyaránt megtalálható **középtávú költségvetési célra** vonatkozó szabályrendszer értelmében a kormányzati szektor egyenlegét úgy kell meghatározni, hogy az összhangban legyen a középtávú költségvetési cél elérésével.⁹ A célhoz vezető pálya mérésére szolgál a strukturális egyenleg, ami az egyedi és az átmeneti tételek hatásától szűrt ciklikusan kiigazított egyenleg. Magyarország számára 2021-2023 között a középtávú költségvetési cél (medium-term budgetary objective, MTO) a GDP -1 százaléka. Az általános mentesítési záradék európai uniós életbe léptetése után, annak hatálya alatt a Bizottság nem szankcionálja és nem is vizsgálja a Stabilitási és Növekedési Egyezmény preventív ágához tartozó szabályoknak való megfelelést. Így a középtávú költségvetési cél, illetve az annak elmulasztása esetén a korrekciós pályát kijelölő **kiadási szabály** alól ideiglenes felmentést kapnak a tagállamok. A hazai jogrendben található MTO-ra vonatkozó szabály módosításra került, így a Stabilitási törvény átmeneti rendelkezése értelmében 2021-2023 között ezen előírásnak nem kell megfelelni.

Az **európai uniós adósságszabály** kimondja, hogy a tagállamok államadósság-rátája nem haladhatja meg a GDP 60 százalékát, vagy ha mégis meghaladja, akkor az adósságráta kielégítő mértékű csökkentésére van szükség. Az adósság megfelelő mérséklődését az egyhuszados adósságszabály számszerűsíti, e szerint három év átlagában az adósságráta 60 százalék feletti részének hozzávetőleg egyhuzadával szükséges évente csökkenteni az adósságrátát. Az Európai Bizottság saját előrejelzése alapján háromféle módszertannal (előrettekintő, visszatekintő, ciklikusan igazított) kiszámolja az adósságráta változásának mértékét, és amennyiben legalább az egyik alapján megvalósul a szükséges egyhuzados csökkenés, úgy a szabály teljesítettnek tekinthető.

A hazai bruttó államadósság-ráta 2023-ban meghaladja a GDP 60 százalékát, így az adósság csökkentése szükséges. Az általános mentesítési klauzula hatálya 2023-ban is fennmaradt, azonban az Európai Bizottság értékelése szerint a magyar GDP-arányos államadósság alakulása ennek ellenére az idei évben megfelelne az átmenetileg felfüggesztett adósságszabály előírásainak.¹⁰

⁹ 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, 3/A. § (2a)

¹⁰ Report from the Commission – Report prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union, Európai Bizottság, 2023. május 24., 1. és 4. táblázat

AZ ÁFA-BEVÉTELEK NYOMÁBAN

A KÖLTSÉGVETÉSI TANÁCS MUNKÁJÁT TÁMOGATÓ SZÁMVEVŐSZÉKI ELEMZÉSEK NÉHÁNY KIEMELT ÖSSZEFÜGGÉSE

Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) – szemben a konferencián előadást tartó több szervezettel – nem készít makrogazdasági előrejelzéseket, hanem elsősorban a makrogazdasági folyamatok és a költségvetési folyamatok főbb összefüggéseit feltáró elemzéseivel segíti a Költségvetési Tanács munkáját. A költségvetési bevételek meghatározó része és néhány jelentősebb költségvetési kiadás (pl. kamatkiadások, nyugdíjkiadások) alapvetően függ a makrogazdasági folyamatok alakulásától. Ez a kapcsolatrendszer azonban meglehetősen összetett, azaz egy-egy költségvetési bevétel alakulását több makrogazdasági tényező is befolyásolja. Például a háztartások jövedelmének növekedése pozitívan hat a lakossági fogyasztás alakulására, de ezt a hatást módosítja a megtakarítások alakulása. Ez utóbbira pedig megint számos tényező (pl. kamatszint, várakozások, jövedelmek összetétele) hat. Következésképpen az összefüggéseket célszerű minél mélyebben feltárni ahhoz, hogy a kormányzati makrogazdasági prognózis ismeretében megalapozott véleményt lehessen mondani a költségvetési hiánynak, vagy a kormányzati szektor adósságának a várható mértékéről.

Az ÁSZ Költségvetési Tanács részére készült elemzéseai nyilvánosak, azok az ÁSZ honlapjáról letölthetők. Ezért előadásomban a 2022. évi és a 2023. I. félévi költségvetési folyamatokról készített számvevőszéki elemzések által fókuszba állított összefüggéseknek csak néhány érdekességét emelem ki. Azokat, amelyek valószínűleg az elemzőket is leginkább érdeklik, és amelyek segítségével szemléltetni tudom, hogy az ÁSZ elemzéseai konkrétan milyen segítséget képesek adni a Költségvetési Tanács munkájához. A tavalyi és az idei év legizgalmasabb költségvetési jelensége az „áfafordulat”, azaz az áfabevételek dinamikus növekedése 2022-ben, és messzi elmaradásuk a költségvetési előirányzattól 2023. I. félévében. Milyen mélyebb összefüggések állnak az „áfafordulat” mögött? E kérdésre keresem a választ, szándékosan távolról indítva, hogy ezzel is szemléltessem az összefüggések összetettségét.

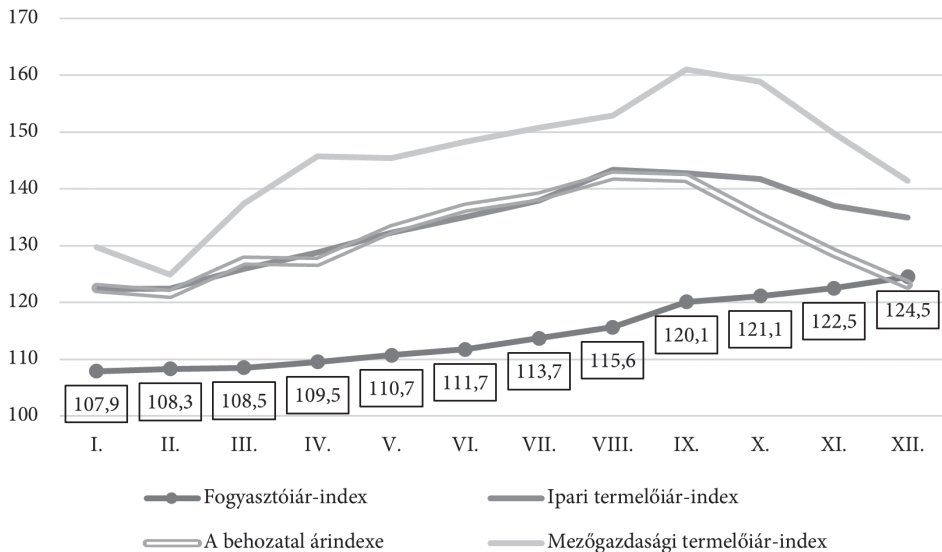
¹ Vezető közgazdász, Állami Számvevőszék, tanszékvezető egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem. A kézirat leadásának időpontja: 2023. október 12.

Az áremelkedések felgyorsulása 2022. II. félévében

Az elemzést az áremelkedések 2022. II. félévében bekövetkezett ugrásszerű emelkedésétől kezdjük. A folyamatot az 1. ábra mutatja be.

Az ábráról az olvasható le, hogy a mezőgazdasági termelői árak növekedése már 2022 elején felgyorsult, és növekedési üteme mindvégig meghaladta a behozatali és az ipari termelői ár emelkedési ütemét. Az ipari termelői árindex sokáig együtt mozgott a behozatali árindexszel, de annak októbertől bekövetkezett gyors csökkenését, csak lassan követte az ipari termelői árindex mérséklődése. Ezzel szemben a fogyasztói árindex emelkedése sokáig elmaradt a három másik árindex emelkedési üteme mögött, azonban az infláció még akkor is növekedett, amikor a behozatali árindex már jelentősen visszaesett. Mindez azt támasztja alá, hogy a magas inflációt meghatározó mértékben külső tényezők gerjesztették, de évvégi felgyorsulásában és fennmaradásában hazai tényezők is szerepet játszhattak.

1. ábra: Főbb árindexek alakulása 2022. január és december között
(előző év azonos időszaka= 100%)

Forrás: KSH STADAT 1.2.1.1. alapján, ÁSZ szerkesztés

A magasabb infláció egy lehetséges oka, hogy azt a költségoldali nyomás mellett a keresleti szívó hatás is erősítette, amely aztán táptalajt jelentett a költségoldalról nem megalapozott, profitnövelési célú további áremelkedéseknek. E lehetőség igazolása vagy elvetése érdekében célszerű több évre visszamenőleg megvizsgálni a munkatermelékenység, az átlagkereset, és az infláció alakulását, bekapcsolva a képbe a megtakarítási ráta változását is. Ezeket az adatokat rendszerezi az 1. táblázat.

1. táblázat: A termelékenység és a bruttó átlagkereset változása, valamint a háztartások bruttó megtakarítási rátája és a fogyasztói ár-index (2016-2022)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A termelékenység változása (%)	-1,5	2,3	3	3,7	-3,5	6	3,8
Bruttó átlagkereset változása (%)	6,1	12,9	11,3	11,3	9,8	8,9	17,4
Háztartások bruttó megtakarítási rátája (%)	11,7	12,7	15,4	15	15,5	18,1	13,7
Fogyasztói árindex (éves átlagos)	0,4	2,4	2,8	3,4	3,3	5,1	14,5

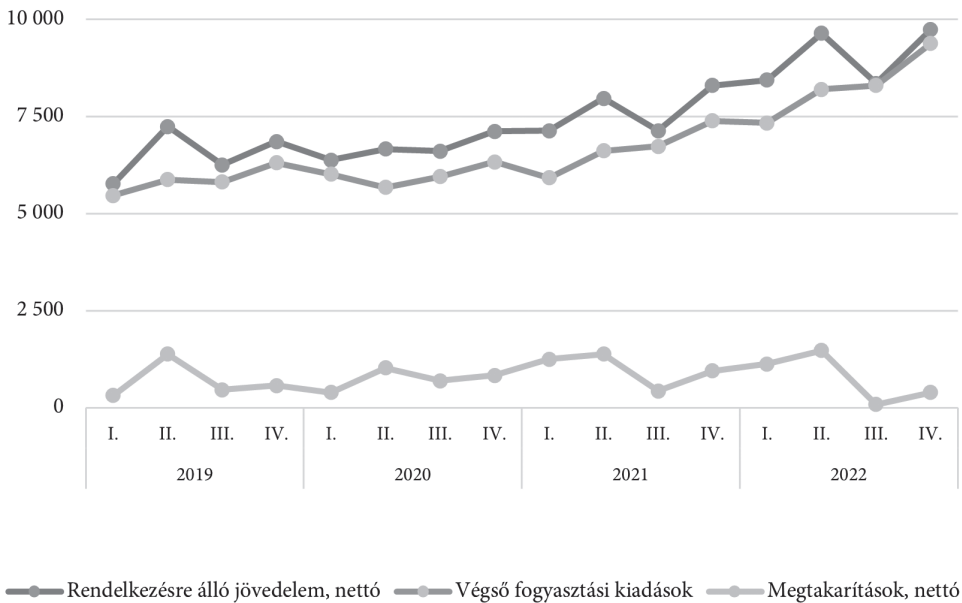
Forrás: A KSH STADAT adatai alapján ÁSZ számítás és szerkesztés

2016 után a magyar gazdaságpolitikában növekedési fordulat következett be. A korábban exportorientált gazdasági növekedést felváltotta a belföldi felhasználás bővülésének előtérbe állítása. Ennek egy fontos eleme volt az átlagkeresetnek a munka termelékenysége növekedését jelentősen meghaladó emelése, ami az 1. táblázat első és második sora adatainak összevetéséből jól látható. A tankönyvek szerint az átlagkeresetnek a munka termelékenységénél gyorsabb emelkedése növeli az infláció kockázatát. A negyedik sor adatai azonban azt mutatják, hogy a fogyasztói árindex 2016-hoz képest 2021-ig némileg emelkedett, de alacsony szinten maradt. Az infláció 2022. I. félévétől kezdett felgyorsulni, majd – mint az 1. ábrán láttuk – 2022-ben váltott rohanó tempóra. A négy éven keresztül tartó visszafogott áremelkedés – többek között – annak volt köszönhető, hogy ez idő alatt a háztartások megtakarítási rátája is számottevően emelkedett. Következésképpen a keresetek növekedésénél kevésbé nőtt a háztartások jövedelme, mivel a többletjövedelem egy része megtakarítások formájában csapódott ki. 2022-ben azonban nem ez volt a helyzet, hanem a háztartások megtakarítási rátája 4,4 százalékponttal, azaz a negyedével esett vissza, azaz kereseteknek a munka termelékenységénél gyorsabb növekedéséből adódó inflációs szívó hatást nem volt képes mérsékelni.

Miként befolyásolta az infláció felgyorsulása a háztartások fogyasztását és megtakarításait?

A keresetek azonban a háztartások jövedelmének csak egy – igaz, a legfontosabb – elemét jelentik, így célszerű az összefüggések keresését a háztartások rendelkezésére álló jövedelmére – ami tartalmazza még a nyugdíjakat, az egyéb szociális jövedelmeket és a háztartások tulajdonosi jövedelmét is – kiterjeszteni. A 2. ábra a háztartások rendelkezésére álló jövedelem és végső fogyasztási kiadásainak, valamint a kettő különbségét tükröző megtakarításaik negyedévenkénti alakulását mutatja be.

2. ábra: A háztartások rendelkezésre álló jövedelme, végső fogyasztási kiadásai, megtakarításai, 2019-2022 (milliárd Ft)

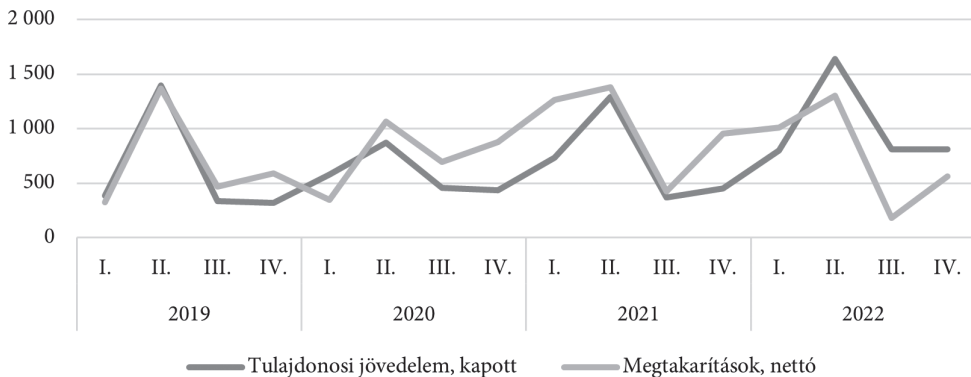

Forrás: KSH STADAT 21.2.1.24. alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábrán látható kiemelést érdemlő összefüggés, hogy 2019. I. negyedétől kezdve a háztartások végső fogyasztási kiadásai minden negyedévben alatta maradtak a rendelkezésükre álló jövedelmnek, azaz a háztartásoknak nettó megtakarítása keletkezett. Ez a megtakarítás azonban 2022. III. és IV. negyedévében minimálisra zsugorodott, azaz a háztartások a rendelkezésükre álló jövedelmet szinte teljes egészében elfogyasztották.

Egy másik érdekesség az, hogy a háztartások rendelkezésre álló jövedelem az egyes negyedévek között jelentősen hullámzik, és ezzel együtt mozog a megtakarítások alakulása is. Miközben a végső fogyasztási kiadások tekintetében sokkal kisebb amplitúdójú a hullámzás. A lakosság jövedelme szerkezetét megvizsgálva azt vettem észre, hogy az ábrán látható hullámzás a háztartások tulajdonosi jövedelmeinek az alakulását jellemzi, és ennek a tovagűrűző hatása mutatkozik meg a teljes rendelkezésre álló jövedelem ingadozásában. Az pedig, hogy a megtakarítások is átveszik ezt a hullámzást arra utal, hogy a megtakarítások jelentős része a tulajdonosi jövedelmekből keletkezik. Ezt szemlélteti a 3. ábra.

3. ábra: A nettó megtakarítások és a kapott tulajdonosi jövedelem negyedéves alakulása, 2019-2022 (milliárd Ft)

Forrás: KSH STADAT 21.2.1.24. alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábrán jól látszik a szoros együttmozgás a háztartások tulajdonosi jövedelmei² és megtakarításai között. A tulajdonosi jövedelmek minden évben a II. negyedévben érnek a csúcra, mert ilyenkor fizetik ki az osztalék jövedelmet. Ugyanezek a csúcsok jellemzik a háztartások megtakarításainak alakulását is, egyértelműen jelezve, hogy a háztartások megtakarításainak a fő forrása a tulajdonosi jövedelmek újrabefektetése. Természetesen a munkából származó és az egyéb jövedelmek befektetésének is van jelentősége, amint azt a megtakarítások és a tulajdonosi jövedelmek közötti különbség (a két görbe közötti rés) reprezentálja.

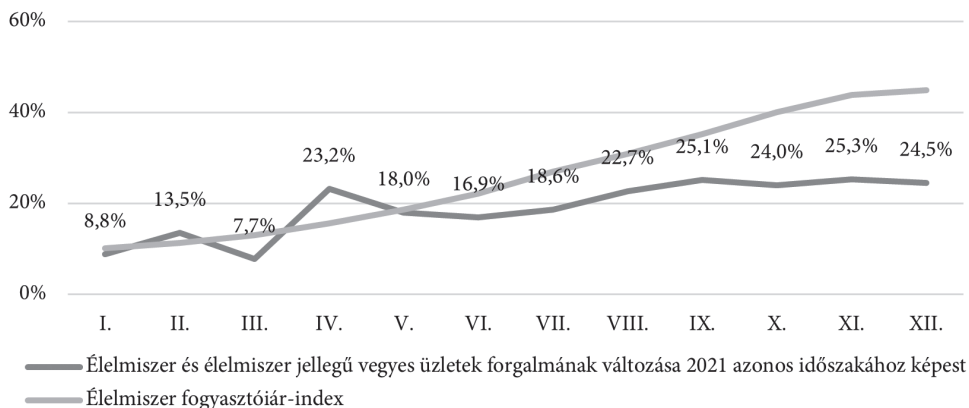
Figyelemreméltó, hogy 2020-ban, amikor a COVID-járvány miatt a háztartások nem tudták elkölteni a keresetüket, a megtakarítások jelentősen gyarapodtak, jóval meghaladva a tulajdonosi jövedelmek növekedését, és 2021-ben is meghaladták a megtakarítások a tulajdonosi jövedelmeket, elsősorban a megtakarítási ráta 2,6 százalékpontos emelkedésének köszönhetően. 2022. II. félévétől kezdve azonban fordulat következett be: a megtakarítások összege alatta maradt a tulajdonosi jövedelmeknek, a III. negyedévben pedig szinte bezuhantak, messze a tulajdonosi jövedelmek alá. Ez az ábra is jól illusztrálja, hogy a háztartások az infláció negatív hatásainak ellensúlyozása érdekében jelentősen mérsékeltek potenciális³ megtakarításaikat. (Ez valószínűleg sok háztartás esetében a tényleges megtakarítások egy részének felélését is jelentette.)

² Háztartások tulajdonosi jövedelmei alatt azokat a jövedelmeket (pl. osztalék, kamat) értjük, amelyek a háztartás tagjai, mint vagyonrészeknek (részvény-, üzletrész, kötvény stb.) a tulajdonosi szereznek.

³ Potenciális megtakarítás alatt azt az összeget értjük, amit a háztartások megtakarítottak volna, ha megtakarítási hajlandóságuk, amit a megtakarítási ráta segítségével közelítünk változatlan lett volna.

Mire utal ez? Arra, hogy az infláció 2022. II. félévétől meglódult, és a háztartások⁴ fogyasztási kiadásai növelésével próbálták az infláció negatív hatását ellensúlyozni, azaz jövedelmüket még az előtt elkölteni, hogy az infláció elértéktelenítene azt. Az inflációval folytatott versenyfutást az élelmiszerek esetében a 4. ábra szemlélteti.

4. ábra: Élelmiszer-, és élelmiszer jellegű vegyes üzletek forgalmának változása 2021-hez képest, valamint az élelmiszer fogyasztóiár-indexe, 2022 (%)

Forrás: KSH STADAT 2.2.1.5. és 1.2.1.2. alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábráról leolvasható, hogy az éveleji rendkívüli jövedelmek (fegyverpénz, 13. havi nyugdíj, családostok SZJA visszatérítése) kiváltotta fogyasztásnövekedést követően, júniusra az élelmiszer-, és élelmiszerjellegű vegyes üzletek forgalmának növekedése visszatért a keresetek nominális növekedésének a szintjére⁵, majd júliustól a forgalom dinamikus emelkedni kezdett, messze meghaladva a keresetek nominális növekedésének ütemét, ami mögött az áll, hogy a háztartások keresetük növekedésénél lényegesen nagyobb ütemben növelték az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletekben elköltött kiadásukat. A versenyt mégis az élelmiszer fogyasztói árindex nyerte, amely – nem függetlenül az egyre növekvő kereslettől – év végére csillagászati magasságba (közel 45 %-ra) emelkedett. Az infláció és a fogyasztói kiadások más területeken is megmutatkozó versenyfutásának végeredményét szemléletesen mutatja be az 5. ábra.

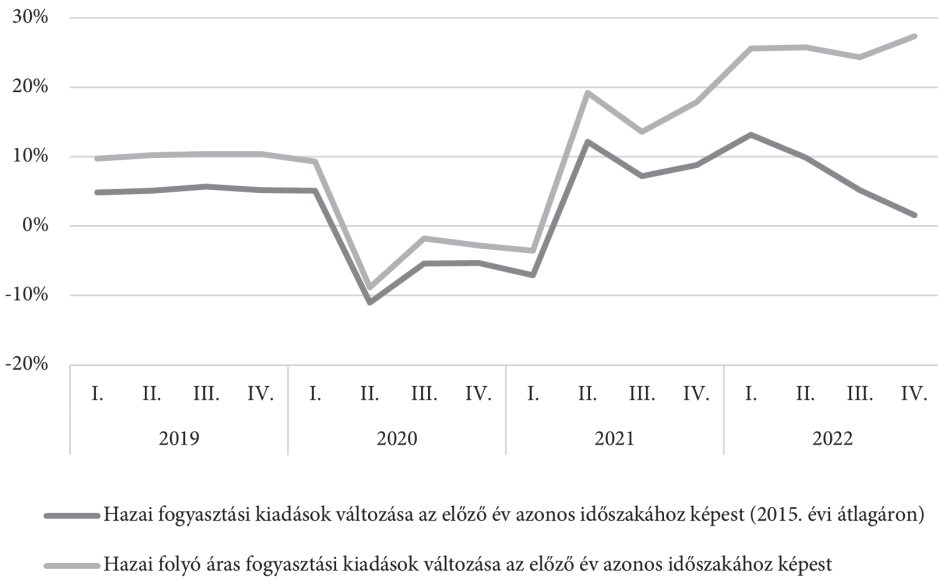
Mit látunk az ábrán? Azt, hogy a fogyasztási kiadások folyó áron mért összege és reálértéke (2015. évi összehasonlító áron számolt összege) 2021. II. negyedévéig nagyjából együtt mozgott, ettől kezdve azonban eltávolodott egymástól. 2022. III. negyedétől kezdve ez az

⁴ Mindig a háztartások összességéről beszélünk, ami mögött a különböző helyzetű (pl. megtakarítással már eleve nem rendelkező) háztartásoknak a fő tendenciától eltérő magatartása is meghúzódhat.

⁵ Éves szinten 17,4 % volt a növekedés.

eltávolodás rendkívül felgyorsult, olyannyira, hogy 2022. IV. negyedévében a fogyasztási kiadások folyó áron több mint 25 %-os ütemben emelkedtek az előző év azonos időszakához képest, míg reálértéken lényegében stagnáltak. Ez azt jelenti, hogy a háztartások hiába növelték egy év alatt több, mint 25 %-kal a fogyasztási kiadásaikat, a pénzükért ugyanannyi értékű árut kaptak, mint egy évvel ezelőtt. Az ábra két görbéje közötti különbség a háztartásokat ért veszteséget mutatja. Ennek alapján nem túlzás azt állítani, hogy a rendkívül magas infláció, és némileg az azzal folytatott – az előzőekben bemutatott – verseny kifosztotta a háztartásokat. Így nem meglepő, hogy 2023-ban már csak nagyon visszafogottan tudták fogyasztási kiadásukat folyó áron számítva is növelni.

5. ábra: A háztartások folyó áron és 2015. évi átlagáron mért fogyasztási kiadásainak változása az előző év azonos időszakához képest, 2019-2022 (%)

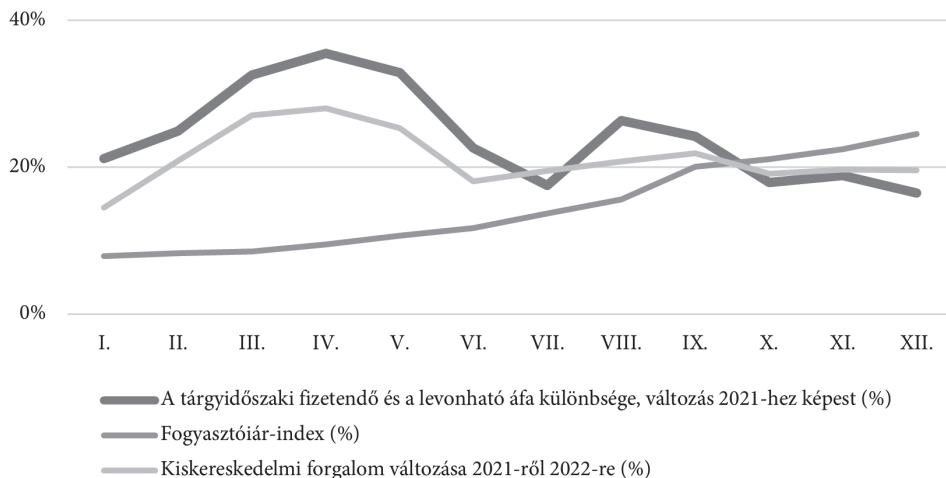
Forrás: KSH STADAT 21.2.1.12. alapján ÁSZ szerkesztés

Az áfafordulat első felvonása

A bemutatott folyamatok miként függenek össze az áfabevételek 2022. évi alakulásával? Erre ad választ a 6. ábra.

6. ábra: A le nem vonható áfának⁶, a kiskereskedelmi forgalomnak és a fogyasztói áraknak a havi változása 2022-ben az előző év azonos időszakához képest (%)

Forrás: KSH STADAT 2.2.1.5., 1.2.1.1., valamint NAV adatszolgáltatás (áfabevallás adatok) alapján ÁSZ számítás és szerkesztés

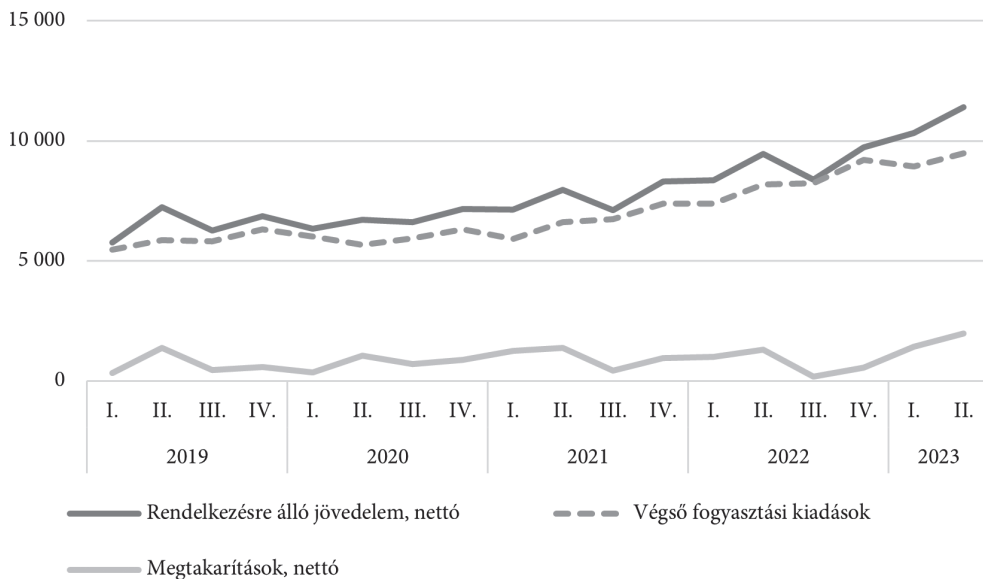
Látható, hogy a le nem vonható áfa változása 2022. évben nem mutatott szoros kapcsolatot az infláció alakulásával. Ezzel szemben – némi eltéréssel – együtt mozgott a kiskereskedelmi forgalom alakulásával. Az együttmozgás és a némi eltérés is jól indokolható, hiszen a legtöbb le nem vonható áfa a kiskereskedelmi forgalom után keletkezik, ugyanakkor máshol teljesített kiadások (pl. szolgáltatások, beruházási tevékenységek) után is keletkezik vissza nem térítendő áfabevétel. Az év első felében az előző év azonos időszakához viszonyított jelentős (25 % feletti) kiskereskedelmi forgalmi többlettel párhuzamosan a le nem vonható áfa havi összege is látványosan (kb. 35 %-kal) nőtt. A második félév végén a lassuló kiskereskedelmi forgalommnövekedés, és egyéb tényezők fékezően hatottak az áfabevételek emelkedésére. A IV. negyedévben a nem levonható áfa összege még így is 16,5 százalékkal meghaladta a 2021. év azonos időszakának adatát.

Mi történt 2023 I. félévében?

E kérdés megválaszolása érdekében visszatérünk a második ábrához, kiegészítve azt a 2023. I. és II. negyedévének adataival. Ezt tartalmazza a 7. ábra.

⁶ Egyes adóalanyok az áfát havonta, mások negyedévente fizetik be, illetve igénylik vissza, ami egy ingadozást okoz a nettó áfabevételek havi alakulásában. Ennek kiszűrése érdekében a NAV adatai alapján kiszámoltuk, hogy havonta miként alakul a le nem vonható, azaz befizetett, de vissza nem igényelhető áfa.

7. ábra: A le nem vonható áfának⁷, a kiskereskedelmi forgalomnak és a fogyasztói áraknak a havi változása az előző év azonos időszakához képest (%)

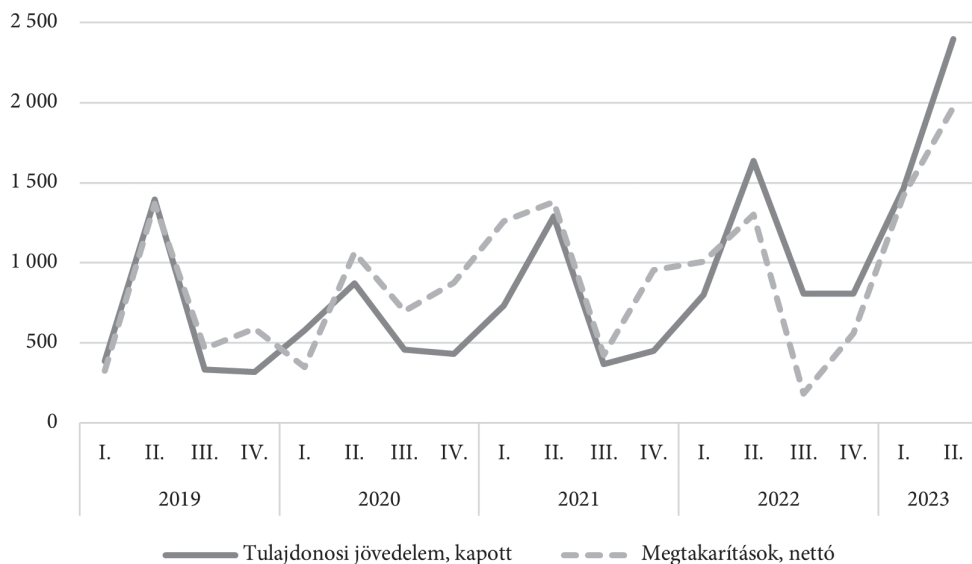

Forrás: KSH STADAT 21.2.1.24. alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábra azt mutatja, hogy a háztartások rendelkezésre álló jövedelem 2023. első két negyedévében viszonylag dinamikusan nőtt, a háztartások fogyasztási kiadásai azonban lényegében stagnáltak. Következésképpen a megtakarítások ismét emelkedtek. Ebből akár arra is következtethetnénk, hogy van a háztartásoknak pénze, csak a magas árak miatt egyelőre visszafogottan költenek. Korábban azonban láttuk, hogy a megtakarítások nagyobb részt a háztartások tulajdonosi jövedelmeihez kötődnek. Így a 8. ábra segítségével tekintsük át miként alakult a háztartások tulajdonosi jövedelmei és megtakarítása 2023. I. félévében!

⁷ Egyes adóalanyok az áfát havonta, mások negyedévente fizetik be, illetve igénylik vissza, ami egy ingadozást okoz a nettó áfabevételek havi alakulásában. Ennek kiszűrése érdekében a NAV adatai alapján kiszámoltuk, hogy havonta miként alakul a le nem vonható, azaz befizetett, de vissza nem igényelhető áfa.

8. ábra: A háztartások nettó megtakarításai és a kapott tulajdonosi jövedelem negyedéves alakulása, 2019-2023. I. félév (milliárd Ft)

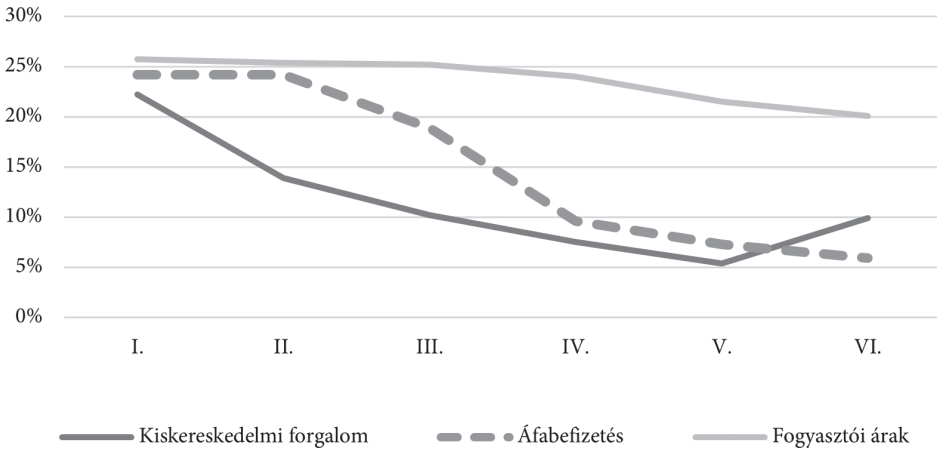
Forrás: KSH STADAT 21.2.1.24. alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábráról az olvasható le, hogy a háztartások tulajdonosi jövedelmei dinamikusan nőttek 2023. első két negyedévében, ami érthető, hiszen magas kamatszint miatt a kamatbevételek jelentősen emelkedtek, az infláció pedig az osztlékok nominális összegére is növelően hatott. A megtakarítások azonban a tulajdonosi jövedelmek szintje alatt maradtak, jelezve, hogy a bérből és fizetésből, nyugdíjkból, illetve szociális jövedelmekből élő háztartásoknak nem nagyon volt pénze megtakarításra, háztartási költségvetésük megfeszült, fogyasztási kiadásaitak legfeljebb folyó bevételeik növekedésének mértékéig tudták növelni, ami azonban elmaradt az infláció mögött. Következésképpen fogyasztásuk reálértékben csökkent.

Az áfafordulat második felvonása

Miként hatott mindez az áfabevételekre? A választ a 9. ábráról olvashatjuk le.

9. ábra: A kiskereskedelmi forgalom, a bruttó áfabefizetések értékének és a fogyasztói áraknak a változása az előző év azonos időszakához képest, 2023. január-június (%)

Forrás: KSH STADAT 2.2.1.5., 1.2.1.1., valamint NAV adatszolgáltatás alapján ÁSZ számítás és szerkesztés

A számok azt mutatják, hogy az áfabevételek az év elején – az előző év végi nagyobb fogyasztásnak köszönhetően – magas színtről indultak, majd egyre kevésbé haladták meg a tavalyi bevételeket, annak ellenére, hogy a magas infláció csak lassan mérséklődött. Az áfabevételek alakulása sokkal inkább a kiskereskedelmi forgalom folyó áron is egyre kisebb növekedését tükrözi, azzal a különbséggel, hogy a fűtési hónapok áfabevételeit növelte a háztartások egy részének többszörösére növekedett energiakiadási után fizetett 27 százalékos áfa.

Tanulság

A legfőbb tanulság az, hogy véglegesen el kell vetni, azt a tévhitet, hogy az infláció összességében pozitívan hat az áfabevételekre. A látványos áfafordulat éppen azt húzza alá, hogy a kezdeti időszakban a növekvő inflációnak áttételesen lehet az áfabevételeket növelő hatása. A magas infláció azonban kifosztja a bérből, nyugdíjból, illetve szociális jövedelmekből élő családokat, így ők fogyasztásuk visszafogására kényszerülnek, ami pedig negatívan hat az áfabevételekre.

Felhasznált irodalom

Állami Számvevőszék (2023): Elemzés a Költségvetési Tanács részére a 2023. I. félévi folyamatoktól, kitekintéssel a VII_VIII. hónapokra. https://www.asz.hu/dokumentumok/elemzes_KT_2023_I.felevi-_koltsegyvetesi-folyamatokrol.pdf

Állami Számvevőszék (2023): Elemzés a 2022. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről a zárszámadás ellenőrzéséhez kapcsolódóan

KÖZÉPTÁVÚ MAKROGAZDASÁGI KITEKINTÉS, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS VÁRHATÓ FOLYAMATAIRA

A 2008-2009-es pénzügyi válság óta a globalizáció üteme egyre lassul, miközben a regionalizáció és nemzet- és ellátásbiztonsági kérdések egyre jobban felértékelődnek a politikai és a vállalati döntéshozók köreiből. Ezek a folyamatok változásokat indítanak be úgy a világgazdaságban, mint a geopolitikában. A reshoring, nearshoring és friendshoring olyan gazdasági tevékenységeket takar, amelyek kapcsán a gyártási tevékenység politikai vagy ellátásilánc-biztonsági megfontolások nyomán átkerül egy kedvezőtlené vált országból egy kedvezőbbbe. Habár ezek az átrendeződések az esetek többségében gazdasági veszteséggel járnak, mégis a biztonsági és kiszámíthatósági szempontok miatt egyre nagyobb szerepet kapnak, melyet a vállalatok és a kormányok is az ipari automatizációval és a technológiai fejlesztésekkel igyekeznek kompenzálni.

Ahogy a globalizációnak, úgy a deglobalizáció által hajtott gazdasági folyamatoknak is vannak potenciális győztesei. Várhatóan a feltörekvő államok fogják az adott regionalizációs blokkon belül a legkedvezőbb feltételeket nyújtani a nagyvállalatok számára. Ide sorolhatóak többek között Mexikó, India, Brazília, az ASEAN- és a kelet-közép-európai régió is, benne Magyarországgal.

Az elmúlt évek kihívásai nyomán az európai ipar versenyképességének romlása egyértelműen megmutatkozott. Ahhoz, hogy Európa lépést tudjon tartani az Egyesült Államok és Kína által dominált globális gazdasági folyamatokkal, az európai vállalatoknak növelniük kell az innovációt és a termelékenységet, vagyis hatékonyabban kell a megszerzett tudást piacépes termékekbe átültetniük. Ehhez elengedhetetlen az energiaválság megfelelő kezelése és az olyan kiemelt szektorok, mint például járműipar, stratégiájának újragondolása.

Az Európai Unió gazdasági teljesítményét vizsgálva 2023 első félévében, elmondható, hogy a tagországok átlagosan minimális növekedést értek el (0,8 százalék). Az első negyedévben összesítve 1,1, a másodikban 0,4 százalékkal nőtt az EU GDP-je éves alapon. A visegrádi országok közül azonban egyedül Szlovákia GDP-je tudott bővülni az év első hat hónapjában, 1,2 százalékkal. Németországban kismértékű visszaesés volt megfigyelhető (0,2 százalék), míg az Egyesült Államokban növekedés (2,2 százalék). Míg termelési oldalon országonként vegyes képet mutatnak az egyes iparágak, addig felhasználási oldalon jellemzően a fogyasztás és a bruttó felhalmozás mérséklődése fogta vissza a gazdasági növekedést.

Nemzetközi szinten az inflációs nyomás további enyhülésével szembesülhettünk 2023 első féléve során. Az Egyesült Államokban a mérséklődő trend 2023 első félévében még kitartott, júniusban már 3,0 százalékot tett ki az inflációs mutató értéke. Az árak emelkedését leginkább az élelmiszerek és a szolgáltatások árnövekedése hajtotta, viszont az energia árának év/év ala-

---

¹ Makronóm Intézet. A kézirat leadásának ideje 2023. szeptember 22.

pú csökkenése visszafogta azt az első félévben. Júliusban azonban megfordult a pénzromlás mértékének csökkenő trendje, az árak ugyanis 3,2, míg augusztusban már 3,7 százalékkal emelkedtek éves alapon. A fordulat oka elsősorban az üzemanyagárak növekedésében keresendő, ami augusztusban a benzin esetében hó/hó alapon 10,1, a gázolajnál pedig 9,1 százalékot tett ki. Az üzemanyagárak növekedését az olajárak emelkedése magyarázza, amelyet elsősorban az OPEC+ kitermeléscsökkentése idéz elő.

Az Európai Unióban a 2023-as évben mérséklődő trend volt megfigyelhető január és augusztus között az infláció tekintetében, utóbbi hónapban annak mértéke már 5,9 százalékot tett ki az év eleji 10,0 százalékot követően. A pénzromlás mértékét az EU-ban is az élelmiszerárak alakulása határozta meg, míg az energiaárak egyre kisebb hatást gyakoroltak rá éves alapon, legalábbis az első félévben. Augusztusban havi alapon – január óta először – ismét nőttek az energiaárak (0,6 százalékkal), ami elsősorban az üzemanyagok árának egy hónap alatti jelentős, 10 százalék feletti emelkedésének tudható be. Az EU-ban 2023 első félévében hazánkban volt megfigyelhető a legmagasabb infláció átlagosan, amit a balti, illetve a visegrádi országok követtek. Ez augusztusra sem változott, habár ebben a hónapban éves alapon 11 országban is növekedés volt megfigyelhető az inflációs mutató tekintetében júliushoz képest. A visegrádi országokban viszont a júliusi és az augusztusi hónapokban is tovább mérséklődött a pénzromlás üteme, aminek eredményeként Csehországban és Szlovákiában már egyszámjegyű értékek voltak megfigyelhetők.

A Fed és az EKB az idei ülésein tovább folytatta a kamatkondíciók szigorítását a továbbra is érdemben az inflációs cél feletti áremelkedés miatt. Különbség ugyanakkor, hogy amíg az EKB az idei összes ülésén kamatemelésről döntött, így szeptemberig 4,5 százalékra emelkedett az alapkamat, addig a Fed két alkalommal is szünetet tartott és az 5,25-5,5 százalékos sávba növelte irányadó rátáját szeptemberig. Az EKB kommunikációjában a kamatemelések végét emelte ki, míg a Fed esetében további egy emelésre lehet idén számítani. A régiós jegybankok (cseh, román) ezzel szemben nem módosítottak kamatkondícióikon az idei évben. A lengyel jegybank szeptemberben a piaci várakozásoknál nagyobb mértékben 75 bázisponttal 6 százalékra mérsékelte irányadó rátáját, amely a zloty jelentős gyengülését hozta el. Ezzel szemben a cseh jegybank ősszel kezdheti meg a 7 százalékos alapkamat csökkentésének előkészítését, míg Romániában a szintén 7 százalékos irányadó ráta mérséklésére várhatóan csak jövőre kerül majd sor.

A magyarországi tőzsdei villamosenergia-ár (HUPX day ahead) 2023. június–augusztus időszakában átlagosan 97 EUR/MWh volt, ami a 2022 azonos időszakában regisztrált extrém magas árszintnél 70 %-kal alacsonyabb, így az ár gyakorlatilag a 2021-es árszintjére tért vissza. A jelentős árcsökkenés elsősorban a földgázár meredek esésének volt köszönhető, hiszen továbbra is döntően a földgáztermékek termelési költsége határozza meg a villamosenergia-árat a kontinentális Európában. A kedvező trend ellenére ugyanakkor Magyarországon a tőzsdei villamosenergia-ár 3–6 EUR/MWh-val, azaz 4–7 %-kal magasabb volt, mint a régiós versenytárs országokban.

A magyar és az európai földgázpiacokon június kezdetétől hullámzó mozgás volt megfigyelhető az árakban. Míg június elejére 30 EUR/MWh szintre csökkentek az árak szerte az EU-ban, addigra a hónap közepén már a 40 EUR/MWh-t is meghaladta a jegyzések jellemző árszínvonala, amelyet előbb egy oldalazás, majd egy enyhe csökkenés követett, így júli-

us végére ismét a 30-35 EUR/MWh sávban mozogtak a másnapi termékek árai. Augusztus elején azonban ismét növekedés volt megfigyelhető, a hónap végére ismét 45 EUR/MWh közelébe ugrottak a jegyzések, hogy szeptember közepére visszatérjenek a 35 EUR/MWh sávhoz. Az egyes tőzsdék jegyzései között az eddig megszokott árprémiumok fedezhetők fel, a holland TTF-hez képest a nyáron 1,6 EUR/MWh volt a magyar CEEGEX prémiuma, az osztrák CEGH-hez képest azonban csak 0,93 EUR/MWh, azonban az ősz első napjaiban ez a prémium eltűnt, a magyar piac a jó ellátottságának köszönhetően olcsóbb is tudott lenni, mint osztrák szomszédja.

Mindazonáltal 2023 nyári hónapjaiban már a 2021-es hasonló időszakban tapasztalt árak alá csökkent a magyar tőzsde árszínvonala, annak ellenére, hogy akkor még az orosz hosszú távú szerződésekbe foglalt szállítások zavartalanul érkeztek a kontinensre, csak az azonnali értékesítések apadtak el. Ugyanakkor jelentős különbség, hogy míg 2021. szeptember 15-én mindösszesen 71 százalékos volt az EU-s tárolók töltöttsége, addig 2023. szeptember 15-én 94 százalékos, tehát a fűtési időszak derekán 2023-ban egy látszólag jobb helyzetben lévő piac eredményez a 2021-eshez hasonló árszínvonalat, ezzel is mutatva a piac idegességét, szűkösségét. Ilyen környezetben nem meglepő, hogy globális események hírei komolyabb kilengéseket is okoznak az európai gázárakban; az LNG források nagyobb aránya miatt egy más struktúrájú piac a 2023-as, mint a 2021-es, immáron az EU is részt vesz az LNG források globális versenyében.

2023 első hat hónapjában a magyar gazdaság teljesítménye 1,7 százalékkal mérséklődött a 2022-es év azonos időszakához képest. 2023 első negyedévében a hazai GDP a nyers adatok szerint 0,9, a második negyedévben pedig 2,4 százalékkal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. A szezonálisan és naptárhatástól megtisztított és kiegyensúlyozott adatok alapján rendre 1,2, illetve 2,3 százalékkal mérséklődött a GDP. Az első negyedévben 0,4, a másodikban 0,3 százalékkal maradt el az előző három hónaptól, ezzel negyedéves alapon negyedik negyedévé csökken a gazdaság teljesítménye. Termelési oldalról megközelítve, az egyes iparágak közül a szolgáltatások és ipar teljesítménye húzta vissza leginkább a gazdaságot, amelyhez az energiaválság, illetve annak okán a belső kereslet csökkenése nagymértékben hozzájárult. Ugyanakkor a tavalyi aszályos év alacsony bázisának okán jelentős növekedést mutató mezőgazdaság méréskelte a recessziót. Felhasználási oldalon elsősorban a bruttó állóeszköz-felhalmozás vetette vissza a hazai gazdaságot, de a magas inflációs környezetben csökkenő reálbérek a fogyasztásban is visszaesést indukáltak. A nemzetközi környezethez hasonlóan a külkereskedelemben kiviteli oldalon minimális növekedés, míg a behozatal viszonylatában csökkenés következett be 2023 második negyedévében. Az energiaválságon és az infláció okozta vásárlóerő-csökkenésen felül a mérséklődéshez járult hozzá a beruházásokat fékező magas kamatkörnyezet, valamint az uniós források visszatartása is.

A hazai infláció 2021 júliusában kezdődött emelkedő trendje már 2023 első hónapjában elérte fordulópontját, 25,7 százalékon tetőzött. Ezt követően a fő inflációs mutató mérséklődő pályára állt, a pénzromlás mértéke 2023 első félévében átlagosan 23,7 százalékon alakult Magyarországon. Az első negyedévben még lassabb, néhány tized százalékpontos csökkenés volt megfigyelhető, azonban a mérséklődés ezt követően fokozatosan felgyorsult. Ez a vásárlóerő és egyúttal a vállalatok átárazási erejének visszaesésével, a forint erősödésével, valamint a különböző kormányzati intézkedésekkel (pl. kötelező akciózás, online árfigyelő) magyarázható.

Ezek eredményeként az inflációs ráta júniusban 20,1 százalékon alakult, illetve a bázishatások felerősödésének is köszönhetően júliusban 17,6, augusztusban pedig már 16,4 százalékot tett ki. Az infláció alakulásában jelentős szerepet játszottak az élelmiszerárak, amelyek az első féléves infláció közel feléért voltak felelősek. Havi alapon az élelmiszerárak azonban már mérséklődést mutattak júniusban és júliusban egyaránt. Ezt a kedvező tendenciát törte meg az augusztusi hónap, amikor az élelmiszer-árstop kivezetésének hatására egyes, korábban az árstop hatálya alá tartozó termékek (pl. sertéshús, cukor) jelentősebb hó/hó alapú áremelkedése az élelmiszerek árának havi alapú növekedése mellett hatott. Jelentősebb szerepet játszott a fogyasztói árak alakulásában a háztartási energia árának átlag feletti növekedése is, amely így 2,3 százalékponttal növelte az inflációs mutató értékét. Fontos azonban kiemelni, hogy az év kilencedik hónapjától a bázishatásoknak köszönhetően a háztartási energia árának alakulása már nem fűti tovább az inflációt. A többi fő termék- és szolgáltatáscsoportban az átlagosnál alacsonyabb mértékű áremelkedés figyelhető meg az első félévben, azonban az egyéb cikkek, üzemanyagok az átlag alatti áremelkedésükkel is 4,5 százalékpontot adtak az inflációhoz. Ez a járműüzemanyagok jelentős súlyának és áruk 26,5 százalékos átlagos első féléves emelkedésének volt köszönhető, amely áremelkedést a bázishatások – az előző évben fennálló hatósági üzemanyagárak – magyarázzák. Havi alapon februártól májusig mérséklődtek az üzemanyagárak, azonban júniustól az olajárak emelkedésével (kisebb részt a forint gyengülésével) már havi alapú növekedést figyelhetünk meg, amely augusztusban kirívóan magasán, 8,2 százalékon alakult, lassítva ezáltal az infláció mérséklődésének ütemét.

A magyar munkaerőpiac az energiaválság időszakában is stabil maradt, a foglalkoztatottak szezonálisan kiigazított létszáma éves alapon a második negyedévre 29,9 ezer fővel 4 millió 728 ezer főre emelkedett. A foglalkoztatás bővülésének fedezetét az aktivitás fokozódása adta, miközben emelkedett a munkanélküliek száma is, ugyanakkor a második negyedéves 4,0 százalékos munkanélküliségi ráta továbbra is alacsony. Enyhült a munkaerőhiány, a második negyedévben már csak az állások 2,4 százaléka volt betöltetlen, azonban egyes területeken, főleg a közsférában, továbbra is rengeteg üres álláshely található. A bruttó átlagkereset az idei első félévben a fegyverpénz hatását is figyelembe véve 13,6, míg azt kiszűrve 16,4 százalékkal emelkedett, amelyben a minimálbér és a garantált bérminimum emelése, a munkaerőhiány és az infláció játszott szerepet. A reálbérek azonban ezzel együtt is a fegyverpénz okozta bázishatás nyomán 8,1, míg anélkül 5,8 százalékkal csökkentek.

Az MNB áprilisban megkezdte a monetáris politika lazítását az egynapos hitelkamat csökkentésével, majd májustól 4 lépésben 18 százalékról 14 százalékra mérsékelte az egynapos betéti eszköz kamatát, miközben az alapkamat nem változott. A kamatcsökkentéseket az infláció lassulása, a forint erősödése, a folyó fizetési mérleg javulása tette lehetővé, ugyanakkor a kedvezőtlen piaci környezet, valamint a Fed és az EKB folytatódó kamatemelései korlátozzák a jegybank mozgásterét. Az MNB a kommunikációjában továbbra is óvatos maradt, amely tartósan szigorú kamatkondíciókat vetít előre.

A jegybanki kamatcsökkentések, illetve a befektetési alapokat érintő szabályozás változtatás nyomán érdemben csökkentek az állampapírpiaci hozamok, legfeljebb 1 éves lejáratig 5 százalékponttal április vége és augusztus vége között, de a hosszabb lejáratokon is érdemi mérséklődés következett be. A csökkenő hozamok ellenére jelentős kereslet mutatkozott a magyar állampapírok iránt, így az ÁKK nem szembesült finanszírozási problémákkal. Erre szükség is

volt, figyelembe véve, hogy szeptember elején a költségvetés finanszírozási igényére tekintettel emelte éves kibocsátási tervét, valamint ismét sor került devizakötvény kibocsátására, az év eleji dollárkötvény után ezúttal euróban, 1,75 milliárd euró értékben.

Magyarország adósságbesorolása év elején még mindhárom nagy hitelminősítőnél a bővli kategória felett volt két fokozattal, azonban a Fitch január 20-i döntésekor az ehhez kapcsolódó stabil kilátást negatívra rontotta, ami kétéves távon a leminősítés kockázatát jelzi, míg a Standard & Poor's január 27-én egy kategóriával leminősítette hazánkat, ugyanakkor stabil kilátással látta el a besorolást. Ezzel szemben a Moody's szeptember 1-jén megerősítette hazánk besorolását, illetőleg a kilátást is stabilan hagyta. A hitelminősítők értékelésükben egyetértettek abban, hogy a magyar gazdaságot erős strukturális alapok jellemzik, továbbá, hogy az év folyamán jelentős mértékben javultak az egyensúlyi mutatók (folyó fizetési mérleg egyenlege, infláció). A legfőbb kockázati tényezők hazánk vonatkozásában az uniós források körüli viták és az energiaellátás biztonsága – ezek kapcsán akár pozitív, akár negatív fejlemény következhet be, az befolyásolhatja Magyarország adósságbesorolását.

A forint árfolyama az idei év elején erősödött az euróval szemben a 400-as szintről a 370-es szintre, amelyet a jelentős kamatkülönbözet, valamint a folyó fizetési mérleg egyenlegének javulása támogatott. Ugyanakkor a jegybanki kamatcsökkentések eredményeként június végétől kezdődően a forint gyengült az euróval szemben, azonban augusztus végi 380-as szintje még ezzel együtt is 5 százalékos felértékelődést jelent az év eleje óta. A régiós devizák közül a zloty szintén erősödött az euróval szemben, augusztus végéig 4 százalékkal, miközben a cseh korona kismértékben, 0,4 százalékkal felértékelődött, a román lej pedig 0,3 százalékkal gyengült.

2023 első nyolc hónapjában a központi költségvetés egyenlege 3 298,7 milliárd forint, az éves terv 97,0 százalékának megfelelő hiányt mutatott. Ehhez a központi költségvetés, valamint a társadalombiztosítási alapok deficitje járult hozzá, míg az elkülönített állami pénzalapok többsége kismértékben ellensúlyozta. Az első héthavi részletes adatok alapján legfőbb adónemek közül a társasági adóból, a személyi jövedelemadóból és a szociális hozzájárulási adóból és járulékokból származó bevételek is érdemi növekedést mutattak nominálisan – bár itt hangsúlyozandó a 2022. évi szja-visszatérítés bázishatása is. Reál értelemben azonban a szocho bevételek mérséklődtek az előző év első hét hónapjához képest. Az általános forgalmi adóból, valamint a jövedéki adóból származó bevételek csak mérsékelt ütemben emelkedtek nominálisan, míg reálértelemben számottevően visszaestek, köszönhetően a magas infláció nyomán visszaeső keresletnek, illetőleg a jövedéki adó esetében az adómérték-emelésnek. Kiadási oldalon az egyedi és normatív támogatások az előző évi teljesülés több mint ötszörösén álltak az év hetedik hónapjában nominálisan, de reálértelemben is négyszeres növekedés látható, amelyet a rezsivédelemhez köthető kiadások számottevő emelkedése indokolt. Jelentősen nőttek az államháztartás alrendszerének támogatásai is úgy nominálisan, mint reálértéken, elsősorban a társadalombiztosítási ellátásokhoz nyújtott garanciák és támogatások növekedésének köszönhetően, de számottevő emelkedés figyelhető meg a kamatkidadásoknál is, amit a gyorsuló inflációra válaszul szigorodó monetáris politika magyaráz. A nettó kamategyenleg éves alapon jelentősen romlott, nominálisan 55,6, reálértéken pedig 34,4 százalékkal mutatott magasabb kiadást, mint 2022 január–júliusában. Az állami vagyonnal kapcsolatos kiadások közel duplájára nőttek, amely háttérben a Vodafone és a Posta Biztosító állami

felvásárlása áll. Az uniós programokhoz köthetően az év első hét hónapjában 802,6 milliárd forint bevétel érkezett az államkasszába, míg az ezekre fordított összegek 1 638,4 milliárd forintot alakultak.

A központi költségvetés adóssága a július végi adatok alapján 8,9 százalékkal növekedett az előző évi szintjéhez képest, továbbá az államadósságon belül a devizaadósság részaránya is a 2022. július végi 23,58 százalékos szintjéről 2023 júliusának végére 26,0 százalékra nőtt. Ugyanakkor ez összhangban van az Államadósság Kezelő Központ 2023-ra meghatározott, 30 százalékos felső korlátjával. A Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 2023 második félévében az államháztartás GDP-arányos bruttó konszolidált névértéken számított adóssága 75,0 százalékot tett ki szemben a 2022 végi 73,3 százalékkal, míg a KSH adatközlése szerint a 2023 első negyedéves GDP-arányos deficit 9,8 százalékon alakult a 2022-es 6,2 százalék után.

A második negyedéves kedvezőtlen GDP-adat alapvetően írta át a korábbi várakozásainkat, amíg júniusban még arra számítottunk, hogy éves alapon elkerülhetjük a recessziót, legfrissebb előrejelzésünk szerint a magyar gazdaság teljesítménye idén kismértékben, 0,2 százalékkal zsugorodhat. A jövő évtől viszont a gazdaság visszatérhet a dinamikus növekedési pályára, várakozásaink szerint a GDP 2024-ben 3,8, míg 2025-ben 4,4 százalékkal emelkedhet. Idén a magas infláció miatti vásárlóerő-csökkenés a fogyasztást 1,6 százalékkal mérsékli, ugyanakkor az infláció letörésével az idei év végétől már ismét emelkedhet. A magas infláció miatt alkalmazott szigorú jegybanki kamatpolitika, kiegészülve az uniós források visszatartásával és az önkormányzati, állami forráshiánnyal pedig a beruházásokat veti vissza 8,6 százalékkal. A fentieket csak részben tudja ellensúlyozni a magas külső kereslet, a beruházások termőre fordulása, valamint a nemzetközi turizmus koronavírus-járvány utáni helyreállása nyomán 4,1 százalékkal emelkedő export és a belső kereslet visszaesése következtében stagnáló import eredőjeként érdemben javuló külkereskedelmi egyenleg.

Az infláció letörésével és a bérdinamika fennmaradásával a fogyasztás már az idei év végével ismét növekedésnek indulhat, míg 2024-ben 3,8, 2025-ben pedig 3,7 százalékkal bővíülhet. A mérséklődő infláció következtében a jegybank is tovább folytathatja a kamatkondíciók lazítását, amely a beruházási hajlandóság javulását vonja maga után, amennyiben az uniós források legalább részben folyósításra kerülnek. Ennek eredményeként a beruházások jövőre 3,2, 2025-ben pedig 5,1 százalékkal emelkedhetnek. Az export esetében a következő két évben 6 százalék feletti növekedésre számítunk, míg az import esetében a belső kereslet felpattanása nyomán 5 százalékot meghaladó éves bővülésre. Így a külkereskedelmi mérleg növekedési hozzájárulása az előrejelzési horizonton pozitív maradhat.

A munkaerőpiacra a gazdasági visszaesés nem gyakorolt érdemi negatív hatást, sőt a foglalkoztatás még növekedni is tudott az idei első félévben, így éves szinten is a foglalkoztatás emelkedésére számítunk, amely az előrejelzési horizonton a gazdasági növekedés újraindulásával, illetve a feldolgozóipari beruházások termőre fordulásával tovább folytatódhat. Ennek köszönhetően az utóbbi időszakban a megélhetési költségek növekedése és az ukrainai menekültek munkaerőpiaci integrációja nyomán fokozódó aktivitás nyomán idén 3,9 százalékra emelkedő munkanélküliségi ráta 2025-ig 3,2 százalékra mérséklődhet. Az idei évben a munkaerőhiány a versenyszférában ugyan enyhült, de a következő években is fennmaradhat, amely kiegészülve a magas inflációs várakozásokkal 2024-ben és 2025-ben is 12 százalékot meghaladó bruttó keresetemelkedést vetít előre. Ennek ugyanakkor feltétele, hogy a minimál-

bér és a garantált bérminimum is 10 százalék feletti ütemben emelkedjen és a közszférában is érdemi bérfejlesztések valósuljanak meg. Így az idei 1,9 százalékos reálbércsökkenést jövőre 5,7, 2025-ben pedig 6,7 százalékos növekedés követheti.

Az infláció üteme a korábban vártnál gyorsabban lassul, így már novemberben (szerencsés esetben októberben) egyszámjegyű lehet, amellyel kapcsolatban a legnagyobb kockázatot az energiaárak, azon belül is az utóbbi időszakban emelkedő olajárak, valamint a forint árfolyam jelentik. Ezzel együtt is éves szinten 17,8 százalékkal emelkedhetnek idén a fogyasztói árak. Az előrejelzési horizonton ugyanakkor az inflációs cél elérését több tényező is hátráltatja: a magas inflációs várakozások, a munkaerőhiány bérfelhajtó hatása, az útdíj és a jövedéki adó emelése, valamint a zöld átállás költségei. Éves átlagban így a pénzromlás üteme 2025-ben sem éri el a jegybanki célt, 2024-ben előrejelzésünk szerint 6,4, 2025-ben pedig 5,1 százalékot tehet ki. Az infláció lassulása lehetővé teszi a monetáris kondíciók további lazítását, az irányadó ráta így 2023 végén 11,0, 2024 végén 5,8, míg 2025 végén 5,2 százalékon állhat.

A nettó export növekedése, valamint az energiaárak normalizálódásából következő cse-rearány-javulás a folyó fizetési mérleg egyenlegét is javítja, annak hiánya idén a GDP 1,4 százalékára mérséklődhet, miközben a nettó finanszírozási képesség egyensúlyban lehet. A folyó fizetési mérleg egyenlege a következő években is tovább javulhat, annak többlete 2025-re elérheti a GDP 0,8 százalékát, a nettó finanszírozási képesség pedig a külföldi működő tőke beáramlása nyomán 2,4 százalékra emelkedhet.

A Makronóm Intézet előrejelzése alapján 2023-ban úgy a gazdálkodó szervezetek, mint a lakosság befizetései, illetőleg a fogyasztáshoz kapcsolt adók teljesülése is a 2023. évi költségvetési törvényben vártnál kedvezőtlenebbül alakul majd. Ennek oka, hogy minden főbb adónem (tao, áfa, jövedéki adó, szja) teljesülése elmaradhat a költségvetési törvényben rögzített irányszámtól, amelyet a gazdaság vártnál rosszabb teljesítménye, az elszabadult infláció nyomán mérséklődő kereslet, illetőleg az adómérték-emelések indokolnak. Jelentős negatív kockázat azonosítható az uniós forrásokhoz köthetően is, várakozásunk szerint az év végéig csak a tervezett összeg 80 százaléka érkezhethet meg, feltéve, hogy az uniós viták még az év vége előtt rendezésre kerülnek.

Kiadási oldalon azon intézkedések hatását vettük figyelembe, amelyek a 2023. évi költségvetési törvény módosításának benyújtását követően kerültek bejelentésre. A vármegyebérlet és országbérlet bevezetése, valamint az utazási támogatás emelése a költségvetésnek az idei évben 19,2 milliárd forint többletbevételt eredményezhetnek, míg a támogatott programok növekvő igénybevétele és a 2022. év végén zárult otthonfelújítási program áthúzódó hatása további 7,3 milliárd forint többletkiadást generálhat. A családtámogatások 2023-ban 38,2 milliárd forinttal haladhatják meg a tervezettet, köszönhetően a korhatár alatti ellátások, illetőleg a jövedelempótló és jövedelemkiegészítő szociális támogatások jelentős emelésének és a 13. havi támogatás kifizetésének. A kvk-knak nyújtott gázár- és áramár-támogatás összességében 60,0 milliárd forinttal emeli a költségvetés kiadásait, míg a gazdáknek biztosított ingyenes öntözővíz 5,4 milliárd forinttal. A Dunaferr dolgozóinak bérfizetését az állam átvállalta 6 hónapra, ami 16,0 milliárd forint többletkiadást eredményezett, míg a Diákhitel kamatfixálása, majd kamatemelése 17,7, a Baross Gábor Újraiparosítási Program kamattámogatása 119,9 milliárd forint többletráfordítást eredményezhet 2023-ban. A nyugellátásokra fordított összegeket is alulbecsültnek ítéljük, tekintettel a várakozásokat meghaladó inflációra, itt 185,5 milliárd

forint többletkiadást valószínűsítünk, ugyanakkor az idei évben nem kerül sor nyugdíjprémium megfizetésére, mivel annak törvényi feltételei nem teljesülnek, amely 24,9 milliárd forintos céltartalékja így szabad forrásként jelentkezik. A Start munkaprogramhoz köthetően 9,3 milliárd forint többletkiadást prognosztizálunk, köszönhetően annak, hogy a béremelés kompenzálja a csökkenő létszámot. Az elszabadult infláció nyomán szigorodó monetáris politika eredményeképp a költségvetés kamatkiadásai is emelkednek, amely miatt a nettó kamatkiadások 265,7 milliárd forinttal meghaladhatják 2023-ban a költségvetési törvényben várt szintet. Végezetül a váratlan gazdasági helyzetek kezelésére képzett tartalékok esetében teljes felhasználással számoltunk, ugyanakkor a normalizálódó energiaárak és a honvédelmi beruházások elhalasztása, elhúzódása nyomán várakozásunk szerint a Rezsivédelmi és Honvédelmi Alap forrásaiból 642,3 milliárd forint megtakarításra került.

A fentiek nyomán a GDP-arányos eredményszemléletű hiánya a 2022. évi 6,2 százalékról 2023-ra 4,9 százalékra csökkenhet, szemben a 3,9 százalékos idei hiánycéllal. Ugyanakkor jelentős, felfelé mutató kockázatok azonosíthatók: a vártnál nagyobb gazdasági visszaesés és lassabban csökkenő infláció, illetőleg az energiaárak ismételt elszabadulása érdemben emelheti az eredményszemléletű deficit nagyságát. A GDP-arányos bruttó államadósság 2023-ban 72,0 százalékra mérséklődhet a megelőző évi 73,3 százalékos szintjéről, míg a költségvetési törvény 69,7 százalékos értéket vár. Ennek ugyanakkor feltétele, hogy a Budapest Airport megvásárlása 2024-ben valósuljon meg, továbbá, hogy az uniós források beérkezzenek.

2024-ben a gazdálkodó szervezetek befizetései és a fogyasztáshoz kapcsolt adók is elmaradhatnak a 2024. évi költségvetésben várt teljesülésüktől, míg a lakossági befizetések kedvezőbben alakulhatnak annál. Kiadási oldalon a vármegyebérlet és országbérlet bevezetése, az utazási támogatás emelése, a családi támogatások emelkedése, a Diákhitel kamatának fixálása és a Baross Gábor Újraiparosítási Program kiadásai változatlanul éreztetik kiadásnövelő hatásukat. Előrejelzésünk azzal számol, hogy a Budapest Airport többségi tulajdonrészének megvásárlása 2024-ben valósul meg, 870,7 milliárd forint értékben. A nyugellátások kismértékben meghaladhatják a tervezettet a magasabb inflációs várakozásunk nyomán, míg a nyugdíjprémiumhoz köthetően megtakarítást prognosztizálunk. Továbbá a Start munkaprogram és a kamategyenleg is kedvezőbben alakulhat, mint a 2024. évi költségvetésben foglalt teljesülés. A Rezsivédelmi és Honvédelmi Alapok esetében várakozásunk szerint ismét megtakarítása keletkezhet az államkasszában 2024-ben.

2025-ben ellenben a gazdálkodó szervezetek befizetései, a fogyasztáshoz kapcsolt adók és a lakossági befizetések is elmaradhatnak a Pénzügyminisztérium 2022. évi költségvetési prognózisában foglaltakhoz képest. Kiadási oldalon megtakarítás azonosítható a közszolgálati műsorszolgáltatás támogatása, a családtámogatások és a kamategyenleg vonatkozásában, míg a nyugellátások és a nyugdíjprémium kapcsán többletkiadása keletkezhet a költségvetésnek.

A fenti folyamatok eredményeképp a GDP-arányos egyenleg 2024-ben 3,0, 2025-ben pedig 2,4 százalékon alakulhat, míg az államadósságráta tovább csökken és jövőre 71,0, 2025-ben pedig 67,9 százalékot tehet ki.

MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP ÉS KITEKINTÉS 2023–2026

2022-re a világgazdaság végleg kilábalta a koronavírus okozta recesszióból, a lezárások miatti kínálati korlátok és logisztikai nehézségek megoldódtak, az ellátási láncok nagyrészt visszaépültek. Az ukrajnai háború ugyanakkor új globális sokkokat hozott: rekordmagasságba emelkedett mind az energiahordozók, mind az élelmiszerek ára, miután újabb termelési kapacitások estek ki a világgazdaságból (elsősorban a megtámadott Ukrajnában és az erőforrásait a harctérre átcsoportosító Oroszországban). Ráadásul a megugró nyersanyagárak meglehetősen túlfűtött állapotban találták a világ országait, hiszen a koronavírus okozta visszaesést a kormányok a megelőző két évben a kereslet folyamatos élénkítésével próbálták tompítani. Így aztán a költségsokkok hamar átgyűrűztek a termékek szélesebb körébe: a tavalyi év a világszintű inflációs veszély felismeréséről szólt. A jegybankok az év folyamán fokozatos szigorításba kezdtek, hogy megtörjék az inflációs nyomást.

A globális folyamatok nagyban meghatározták Magyarország pályáját és lehetőségeit is. Ráadásul kis, nagyon nyitott, erősen energiaimportőr és Ukrajnával határos országgént hazánk az uniós átlagnál lényegesen erősebben reagált a negatív impulzusokra. A tavalyi év második felében a magyar gazdaság kibocsátása (az EU átlagától jócskán elmaradva) csökkent, az infláció pedig az egész EU legmagasabb szintjére emelkedett. Hozzá kell tennünk azonban, hogy a hazai gazdaságpolitika autonóm (a globális fejleményektől független) lépései is rontottak a helyzeten. A fiskális politika ugyanis a választási ciklussal összefüggően erősen lazított az év elején, pont akkor, amikor a járvány utáni visszapattanás miatt a kibocsátás amúgy is meghaladta a potenciális szintjét. Bár a monetáris politika – a nagy globális jegybankokat megelőzve – már 2021-ben elkezdte a kamatkondíciók szigorítását, az inflációtól összességében elmaradó kamatszint negatív reálkamathoz vezetett, és az év első felében szintén hozzájárult az amúgy is túlfűtött gazdaság élénkítéséhez. Ráadásul a fiskális és a monetáris politika összhangja is erősen sérült, a kormányzat bankrendszert érintő beavatkozásai (kamatstop) ugyanis csökkentették a monetáris politika transzmisszióját. Végül: a megugró infláció visszafordítására irányuló unortodox kormányzati lépések (árstopok) az áremelkedés ütemét nem tudták megállítani, viszont ellátási problémákat és hiányt okoztak. Összességében a hazai gazdaságpolitika a tavalyi évben erősen prociklikus volt, vagyis tovább erősítette a globális sokkok kedvezőtlen hatását.

Az előrejelzési horizonton (2023-26) a legtöbb nemzetközi intézménnyel összhangban azt várjuk, hogy a világgazdasági helyzet lényegesen rosszabb lesz, mint amit a járványt megelőző években megszokhattunk (2013-19). Valamennyi országcsoportban és régióban érdemben lassul a gazdasági teljesítmény, és tartósan magasabb lesz az infláció. A világszerte megugró

---

¹ OGRResearch. A kézirat leadásának időpontja: 2023. május 15.

infláció nyomán a reálkamatok fokozatos emelkedésére, a járvány hatását tompító kormányzati költségek után szűkülő fiskális mozgástérre és erősödő konszolidációs kényszerre számítunk. Ezek a folyamatok Magyarország lehetőségeit is erősen meghatározzák.

Idén és a következő években itthon is folytatódik a fiskális kiigazítás. A ma tudható kormányzati tervek alapján arra számítunk, hogy a kormányzat elsősorban „mágán” spórol, vagyis leginkább a költségvetési szervek működési kiadásait fogja vissza. Bevételi oldalon pedig a vállalati szektorra kivetett, átmenetinek szánt különadók növelik a költségvetés forrásait. Idén ugyanakkor nem számítunk a hiány érdemi csökkenésére, mert a Rezsivédelmi Alap feltöltése, a magas tartalékok, a gazdaság érdemi lassulása és az emelkedő kamatszint csak nagyon lassú konszolidációt tesz lehetővé. A makrogazdasági pálya és a költségvetési automatizmusok alapján az előrejelzés 2024-26 közötti szakaszán is a 3 százalékos célt meghaladó hiányra számítunk. Bár az elmúlt évek tapasztalatai alapján a kormány egyszeri intézkedésekkel, diszkrecionális, átmeneti adókiivetésekkel, illetve a beruházások visszafogásával és késleltetésével képes teljesíteni a kitűzött hiánycélt, az előrejelzésünk arra világít rá, hogy a ma ismert intézkedések egyelőre kevésnek bizonyulhatnak ehhez. Tehát: a 2024-től ismét érvényes uniós fiskális szabályoknak való megfelelés a ma ismert intézkedéseknél több kiigazítást tesz majd szükségessé, a makrogazdasági pálya önmagában nem lesz elegendő a hiány érdemi csökkentéséhez.

Az előrejelzési horizonton arra számítunk, hogy a 2020-as megugrást követően tovább folytatódik az adósságráta csökkenése. Fontos azonban, hogy a GDP-arányos államadósság csökkenése szinte kizárólag az ún. dinamikus komponensen, vagyis a makrogazdasági pályának a felhalmozott adósságra gyakorolt hatásán keresztül történik. A megugró infláció csökkenti a forintadósságra fizetett reálkamatot, a tavalyi forintgyengülés korrekciója erősíti a reálárfolyamot (így csökkenti a devizaadósság reálértelemben vett kamatterhét), a gazdasági növekedés pedig önmagában bővíti az adósságfizetési képességet. Ez a kormányzat szempontjából az adósságráta csökkentésének leginkább fájdalommentes módja, hiszen érdemi fiskális megszorítás (az elsődleges egyenleg számottevő emelése) nélkül is lehetővé teszi az adósság lefaragását. Még úgy is, hogy közben a kormányzat újabb államosítási terveket jelentett be (a Vodafone után a repülőter is állami kézbe kerülhet), amelyek a folyó hiányt nem, a bruttó államadósságot azonban tovább emelik.

A fájó fiskális kiigazítást elodázó és a kedvező makropályára hagyatkozó, némiképp oppor-tunista kormányzati megközelítés az elmúlt évtizedben kétségkívül működött: a GDP-arányos államadósság az alacsony kamatok és a stabilan magas növekedés miatt 2012 és 2019 között drámai gyorsasággal csökkent. Ez a stratégia azonban a jövőben nehezebbé válik. Egyrészt azért, mert a világgazdaság alapvetően kockázatosabb lett: az ukrajnai háború végkifejlete egy év után sem látszik, az amerikai-kínai viszony éleződik, az emelkedő kamatok pedig világszerte felszínre hozzák a bankrendszer feszültségeit. Márpedig a kedvezőtlen globális sokkok idején az adósságráta igen gyorsan növekedhet, így történt ez Magyarországon is 2008-09-es pénzügyi válság alatt és 2020-ban, a koronavírus-járvány idején is. Másrészt: mint arra egy keretes írás erejéig külön kitérünk, a magyar növekedés extenzív tartalékai (a munkaerő és a tőkeállomány) kimerülőben vannak, így még a hatékonyságra tett optimista feltevésünk mellett is arra számíthatunk, hogy a magyar potenciális növekedés a következő években lassulni fog. A hazai fiskális mozgástér érdemi növeléséhez, az adósságpálya számottevő csökkentéséhez középtávon nélkülözhetetlen lesz tehát az elsődleges egyenleg javítása is.

KIIGAZÍTÁS RECESSZIÓVAL ÉS ELHÚZÓDÓ INFLÁCIÓVAL

Világgazdasági kilátások

Az IMF nyári előrejelzése szerint (IMF 2023b) a világgazdaság növekedésének üteme 2023-ban az előző évihez képest mintegy fél százalékponttal, 3 százalékra visszaeshet a pandémia, illetve az orosz-ukrán háború okozta válságból való kilábalás lassulása következtében. A lassulásban jelentős szerepük van az infláció letörését célzó jegybanki szigorításoknak számos gazdaságban, illetve régióban. A nemzetközi ellátási láncok ugyan nagyrészt helyreálltak, a kínai gazdasági növekedés lassulása azonban visszafoghatja a világgazdaság dinamikáját. A Világbank némileg pesszimistább a növekedési kilátásokkal kapcsolatban: az alacsony jövedelmű országok harmadának teljesítménye még 2024-ben is érezhetően elmaradhat a pandémia előtti szintekhez képest. A fejlődő gazdaságoknak mérsékelt növekedési ütemekkel, viszonylag magas inflációval és államadóssággal kell megküzdeniük. Az OECD is a növekedési kockázatokra hívja fel a figyelmet (OECD 2023). A magas kamatok ellenére csak lassan csökkenő inflációra számítanak a tagországok gazdaságaiban.

Az Európai Bizottság az Unióra vonatkozó növekedési előrejelzését, ha csekély mértékben is, de javította a vártnál könnyebben átvészelt téli időszak után (European Commission 2023b). Az energiaellátás diverzifikációja sikeresnek bizonyult, a csökkenő energiaárak támogatják az EU gazdaságának mérsékelt dinamizálódását. A munkapiac rugalmassága is segítette a növekedést: a munkanélküliségi ráta az EU-ban rekord alacsony szintre süllyedt. A magánfogyasztás ugyanakkor visszafogott maradt az inflációtól elmaradó bérdinamika következtében. A várhatóan elhúzódó orosz-ukrán háború ellenére az energiaárak további csökkenését is elképzelhetőnek tartja a Bizottság. A maginfláció viszonylag lassabb csökkenése miatt ugyanakkor további monetáris szigorú várható, 2023-2024-ben mindössze 1,2, illetve 1,4 százalékos növekedés valószínűsíthető az EU-ban.

A Brent olajár a 2022. júniusi csúcstól egy évig tendenciaszerűen csökkent, majd 2023 augusztusában 86 dollárig emelkedett. A magyar szempontból releváns magas kéntartalmú Ural olaj ára hasonló tendenciát követett, az ár augusztus végén 70 dollár körül alakult. A holland tőzsdei gázár a 2022. augusztusi irreális magas értékről 2023 májusáig folyamatosan csökkent, majd 35 euró körül állapodott meg. A US Energy Information Administration előrejelzése szerint 2024-ben a Brent olaj 5 százalékkal, a gázárak viszont akár 25 százalékkal is nőhetnek.

---

¹ Budapesti Corvinus Egyetem. A kézirat leadásának időpontja: 2023. október 12.

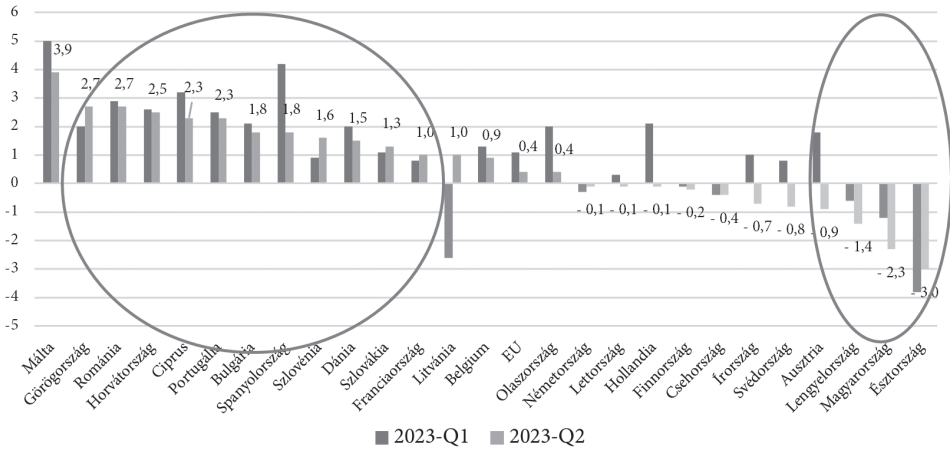
Makrogazdasági helyzetkép és projekció négy negyedév recesszió után

2022-ben a magyar gazdaság teljesítménye 4,6 százalékkal nőtt, ami a 12. legjobb teljesítmény volt az Európai Unióban. Az év során a magyar gazdaság növekedése folyamatos lassulását figyelhettük meg: a nyers adatok szerint az első negyedéves 8,2 százalékos növekedést a második negyedévben még mindig dinamikus, 6,5 százalékos növekedés követte, és a harmadik negyedévben pedig 4 százalékkal haladta meg a hazai GDP volumen az előző év azonos időszaki értékét. Ezt követően viszont növekedési ütemünk jelentősen csökkent, a negyedik negyedévben már csak 0,4 százalékos volt a gazdaság bővülése. 2023-ban már visszaesett a gazdaság: a 2023 első negyedévi 0,9 százalékos visszaesést követően a második negyedévben már 2,4 százalékkal kisebb volt a gazdaság teljesítménye, mint az előző év azonos időszakában, a nyers adatok szerint.

Nemzetközi összehasonlításban látszik a belső, alapvetően politikai okok miatti növekedés-stimulálás 2022 közepéig, és egyben a késlekedés a megváltozott nemzetközi energiaárakhoz, kínálati viszonyokhoz. Bizonyos késéssel a makrokorrekció megindult nálunk is, amelynek következtében viszont a magyar növekedési adat az egyik leggyengébb lett az Európai Unióban. Az első félév gazdasági teljesítményét az 1. ábrában foglaltuk össze, ahol a szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok láthatók. Ezek alapján egyértelmű, hogy az uniós gazdaságok többsége már túljutott a gazdasági válság mélypontján: az első negyedévben 12, a második negyedévben már 13 gazdaság produkált legalább 1 százalékos növekedést, 1 százaléknál nagyobb visszaesést pedig csak 3-3 ország mutatott 2023 első két negyedévében. Magyarország teljesítménye mindkét időszakban a második legrosszabb lett 1,2 százalékos és 2,3 százalékos visszaesést mutatva. Az év második felére pozitív jelként gondolhatunk arra, hogy a gyenge éves növekedési indexek részben a 2022. év eleji jelentős keresletkiáramlás miatt kialakult magas bázis következményei, ami az év második felére már nem lesz jelentős hatással. A legnagyobb visszaesést mindkét időszakban az észt gazdaság produkálta, ahol 3,8 és 3 százalékos volt a visszaesés.

A magyar gazdaság már negyedik negyedéve recesszióban van (az előző negyedév teljesítményéhez mért, szezonálisan és naptárhatással kiigazított negyedéves indexek alapján), a csökkenés mértéke viszont csökkent: 2023 harmadik negyedév 1 százalékos visszaesését követően 2024 második negyedévében a zsugorodás már csak 0,3 százalékos volt.

1. ábra: A GDP növekedési üteme az EU-ban, 2023 I-II. negyedév (az előző év azonos időszakához képest (százalék), szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok)

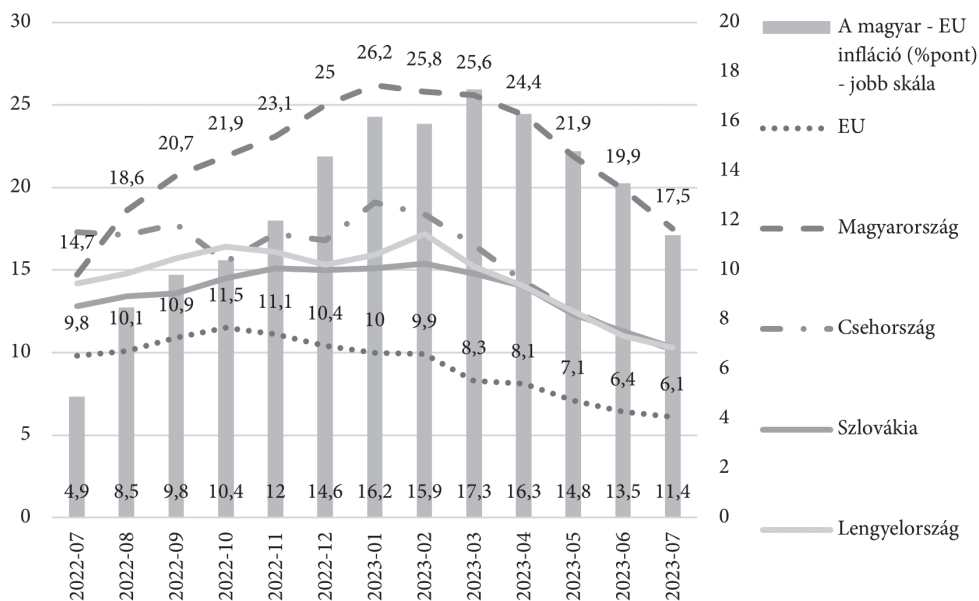

Forrás: Eurostat

Az Európai Unió harmonizált inflációja a 2022. júliusi 9,8 százalékos szintről indulva októberben érte el a 11,5 százalékos maximumát, ezt követően viszont folyamatosan csökkent, 2023 januárjában 10 százalékos volt, 2023 augusztusában már 5,3 százalékra csökkent. A Visegrádi Négyek esetében a folyamat 3-4 hónappal késleltetve, és az EU átlagához képest 3-9,1 százalékos inflációs többlet mellett zajlott le: 2023. januárban Csehországban 19,1 százalékos, februárban Lengyelországban 17,2 százalékos, míg Szlovákiában 15,4 százalékos volt a maximális éves áremelkedés. Ezen országok inflációs többlete egyetlen hónapban sem haladta meg a 10 százalékpontot. A magyar inflációs folyamat még ennél is kedvezőtlenebbül alakult: a 2022 júliusában még 15 százalék alatti az inflációs ráta (és 5 százaléknál kisebb inflációs többlet) meredeken emelkedni kezdett, és 2023 januárra elérte 26,2 százalékos maximumát, majd ezt követően csak nagyon lassan csökkent (2023. április: 24,4 százalék, július 17,5 százalék). Összességében az látható, hogy a magyar inflációs pálya a visegrádi országok trendjétől 2022 augusztusától egyértelműen elvált, 2023 júliusára Lengyelország, Csehország és Szlovákia esetében a harmonizált infláció 10 százalék közelébe zsugorodott, míg Magyarországon még mindig 17,5 százalékos volt.

Magyarországon az EU átlagához képesti többlet-infláció 2023 márciusában érte el a maximumát (17,3 %pont), de még júliusban is 11,4 százalékpontos volt (2. ábra). Az év hátralévő részében a bázishatás miatt jelentősen javulnia kell az inflációs mutatónak, de még ezt figyelembe véve is, 2023-ra átlagosan 17,7 százalékos, decemberre 7 százalék körüli inflációs rátát valószínűsítünk. Összességében a bemutatott növekedési és inflációs trendek a 2023. évi gazdasági kilátásokat elég bizonytalaná teszik, összességében stagnálásközeli állapotot valószínűsítünk.

2. ábra: A harmonizált havi infláció alakulása, 2022. július - 2023. április (az előző év azonos időszakához képest, százalék)

Forrás: Eurostat

A növekedés szerkezete

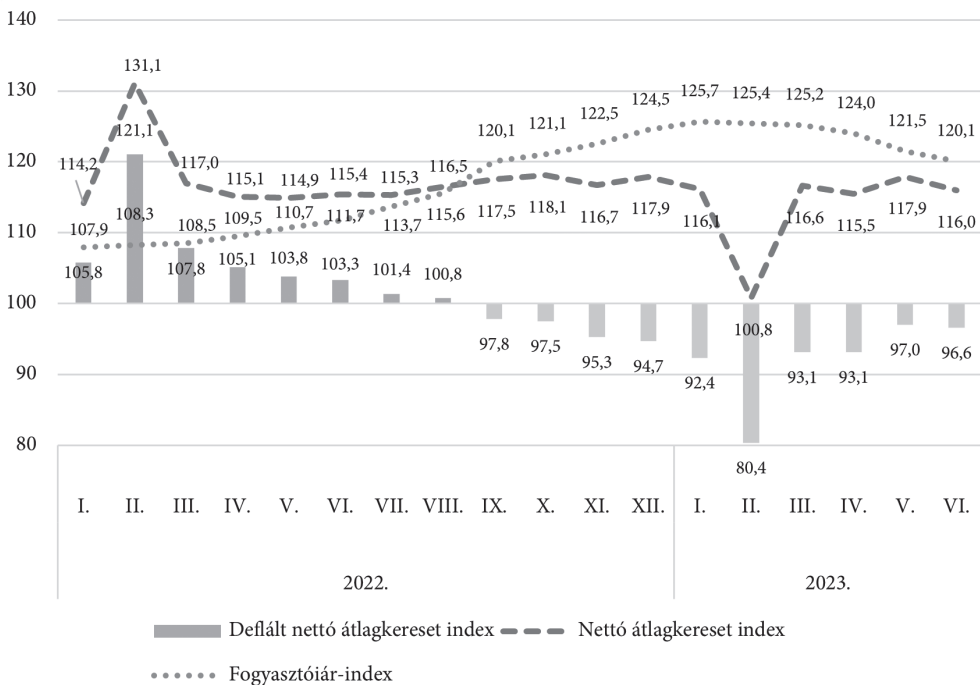
Fogyasztás 2023-ban

A háztartások fogyasztási kiadásai 12 százalékkal nőttek 2022 első negyedében, ami az új típusú negyedéves GDP számítás bevezetése óta még nem fordult elő. Ez a keresletrobbanás egyértelműen a 2022 elején lebonyolított szja visszatérítések determinálta dinamikus jövedelemkiáramlás következménye volt. Az év második felétől a fogyasztási dinamika csökkent, rámutatva az egyszerű keresletélénkítés egyszerű növekedésösztönző hatására. Éves szinten még így is 6,5 százalékkal nőttek a fogyasztási kiadások. A természetbeni juttatások viszonylag alacsony szinten stabilizálódtak, a közösségi fogyasztás növekedési üteme éves szinten csökkent, így összességében 4,7 százalékos fogyasztásbővülést figyelhattunk meg 2022-ben. A bruttó hazai termék ennél kisebb ütemben nőtt, amiből látható, hogy a 2022. évi viszonylag magas növekedésnek jelentős jövedelemkiáramlás kiváltotta fogyasztásbővülés volt a motorja, de ezek a források 2022 végére már teljesen kimerültek. Úgy tűnik, az emberek nem kívánták megtakarításaikból fenntartani a megszokott fogyasztásukat, a rekordmagas inflációra inkább fogyasztáscsökkenéssel reagáltak.

A vásárlóerő szintjét alapvetően a reáljövedelmek alakulása határozza meg. A háztartások jövedelmének legnagyobb része a munkajövedelem, ezen belül is a nettó keresetalakulás.

A deflálással képzett havi nettó „reálkereset index” (12 havi keresetindex/12 havi fogyasztói árindex) révén közvetlenül nyomon követhető a bérek vásárlóerejének alakulása. Ez a mutató 2022 februárjától folyamatosan csökkent, de 2022 augusztusáig még a pozitív tartományban maradt, szeptembertől viszont az éves infláció üteme folyamatosan magasabb a nettó átlagkeresetek növekedési üteménél (3. ábra). 2023 februárjában a reálkeresetek rekord mértékben, 19,6 százalékkal csökkentek. Ezt utóbbi kiugró érték részben a 2022. februári bázishatásnak köszönhető: a KSH számításai szerint a reálkereset csökkenéséből 11,8 százalékpontot magyaráz a 2022. februárban kifizetett fejelet, így enélkül az egyszeri intézkedés nélkül a reálkereset 7,8 százalékkal csökkent volna 2023 februárjában, ami még így is tovább romlott a januári 7,6 százalékos csökkenést követően. Ezt követően a reálbér végig a negatív tartományban némileg javuló tendenciát mutatott, de a félév átlagában 8 százalékos körüli mértékben csökkent. Az év második felében az infláció lecsengésével a reálbérek szerény növekedést mutathatnak, de éves szinten 3-4 százalékos közötti reálbér-csökkenést valószínűsítünk. Ennek következtében az ár-bér spirál kialakulásának esélye viszonylag csekély, mind a vállalkozók, mind a kormányzat igen óvatos bérpolitikát folytat.

3. ábra: A fogyasztóiár-index, a kedvezmények nélküli 12 havi átlagkeresetindex és a deflált keresetindex alakulása, 2022 január – 2023 április (az előző év azonos időszaka=100)

Forrás: KSH és saját számítás

A reálbérek alakulásával összhangban a háztartások fogyasztási kiadásai várhatóan 2 százalékos körüli mértékben csökkennek 2023-ban. A kormányzattól kapott természetbeni társadalmi juttatások év első felében várakozáson felül növekedtek, éves szinten ezért ennek a keresleti elemnek 3 százalékos körüli növekedését várjuk, míg a közösségi fogyasztás stagnálását valószínűsítjük. Összességében a magas inflációs szint és kamatszintek hatását is figyelembe véve a háztartások tényleges fogyasztásának 1,2 százalékos körüli visszaesését prognosztizáljuk 2023-ra (1. táblázat).

Felhalmozás 2023-ban

2022 egészében a bruttó állóeszközfelhalmozás volumene 2,2 százalékkal bővült, a negyedik negyedévben azonban már 8,6 százalékos visszaesés volt megfigyelhető. Ennek hátterében a magas kamatszintek, a hektikus árfolyamingadozások, a kevésbé előrelátható külső-belső feltételrendszer miatt elbizonytalanodó vállalkozó szektor, valamint az európai uniós források beruházásösztönző hatásának elmaradása állhat.

A felhalmozási trendekben kimutatható negatív folyamatok jelentős kockázatokat jelentettek a 2023. évi kilátásokra, amelyek sajnos beigazolódtak:

- a többszintű ár-, keresleti- és beszerzési bizonytalanság és a magas finanszírozási költségek visszafogták a vállalkozások beruházási kedvét,
- a kormányzati egyensúlyjavító intézkedéscsomagok hatására az állami beruházások rendkívüli mértékben visszaestek,
- az európai uniós forrásokkal kapcsolatos megállapodás elmaradt, a késlekedés súlyos beruházásvisszafogást és növekedés lassulást eredményezett.

A 2023 tavaszi modellszámításaink egyik alapfeltevése volt, hogy az EU forrásokhoz való hozzáférésünkre vonatkozóan megállapodás születik. A megállapodás jelenleg még nem körvonalazódik, itt azt feltételezzük, hogy a helyzet 2024-ben végre rendeződik. A forráshiány következtében 2023 első felében nagyon súlyos, 15-20 százalékos bruttó állóeszköz-felhalmozás és felhalmozás-csökkenést szenvedett el a magyar gazdaság. 2023 második félévében a bázishatás miatt megkezdődhet némi visszarendeződés, de 2023 egészére még így is a bruttó állóeszköz-felhalmozás 8, a bruttó felhalmozás 10 százalékos körüli visszaesése várható.

Összességében 2023-ra a fogyasztási kereslet kisebb, a felhalmozási kereslet súlyos csökkenését valószínűsítjük, így a belföldi felhasználás is jelentős mértékben, 3,5 százalékos körüli mértékben csökkenhet, a GDP növekedési üteme a pozitív külső egyenleg miatt (-0,5) -0 % közötti sávban mozoghat.

Fogyasztás, felhalmozás és a belföldi kereslet alakulása 2024-2026-ban

A felhalmozás a hosszú távú növekedés legfontosabb alapfeltétele, ezért kiemelten fontosnak tartjuk, hogy olyan nemzetközi környezet, ár- és kamatkörnyezet, valamint belső szabályozási keretek alakuljanak ki, amelyek elősegítik a vállalkozói bizalom helyreállítását, így a beruházások ismét dinamikus növekedésnek indulhassanak. Előrejelzésünkben azt feltételezzük, hogy semmilyen további külső zavar nem hátráltatja a magyar gazdaság növekedését, az infláció csökkenésére a monetáris politika kamatcsökkenéssel reagál, és 2024-től már az uniós források is segítik a finanszírozást. Ebben az esetben 2024-re a bruttó állóeszköz-felhalmozás 2,5 százalékos növekedését valószínűsítjük, míg 2025-ben és 2026-ra már 5 százalékos körüli

bővülést várunk (2. táblázat). A felhalmozás dinamikája 2024-2026 közötti periódusban – a visszarendeződési szakaszban szokásos módon – meghaladja mind a fogyasztás, mind pedig a belföldi kereslet átlagos dinamikáját.

2025-2026-ra a gazdasági növekedés visszatérhet a 3-4 százalékos sávba a dinamikusabb felhalmozási pálya és a kedvező külső egyenleg következtében. Hangsúlyozni kell, hogy ennek az alappályának fontos előfeltétele a kedvező külső-belső feltételrendszer mellett az uniós forrásokhoz való hozzáférésünk.

1. táblázat: A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználásának negyedéves volumenindexei 2015. évi átlagáron (előző év azonos időszaka = 100)

	2022					2023		
	I.	II.	III.	IV.	I-IV.	I.	II.	I-IV.
Háztartások fogyasztási kiadása	112,0	108,4	104,7	101,8	106,5	96,1	96,8	98,0
Természetbeni társadalmi juttatás a kormányzattól	103,9	107,2	104,9	100,1	104,7	104,7	106,2	103,1
Társadalmi juttatás a nonprofit intézményektől	97,9	105,6	103,8	99,4	101,7	99,8	101,8	100,4
Háztartások tényleges fogyasztása	110,3	108,4	104,3	101,7	106,0	97,5	98,4	98,8
Közösségi fogyasztás	105,4	99,8	99,5	95,5	99,8	95,4	102,3	99,9
Végső fogyasztás összesen	109,5	107,0	103,6	100,7	105,0	97,2	99,0	99,0
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	110,6	106,2	104,1	91,4	102,2	96,0	84,4	91,9
Bruttó felhalmozás összesen	116,9	103,4	95,3	97,6	101,4	91,9	78,7	89,9
Belföldi felhasználás összesen	110,7	105,9	101,0	99,8	103,9	95,1	92,4	96,5
Export	107,1	108,9	115,7	109,8	110,3	106,6	100,2	103,0
Import	109,4	108,1	111,5	109,2	109,5	101,9	94,4	98,8
Bruttó hazai termék (GDP) összesen	108,2	106,5	104,0	100,4	104,6	99,1	97,6	99,5

Forrás: KSH STADAT és saját előrejelzés

2. táblázat: Makrogazdasági előrejelzés 2023-2026-ra (növekedési index, előző év = 100)

	2023	2024	2025	2026
GDP	99,5	102,3	103,4	103,9
GDP belföldi felhasználása	96,5	101,4	103,4	103,2
Háztartások tényleges fogyasztása	98,8	101,0	103,0	102,5
Bruttó állóeszközfelhalmozás	91,9	102,5	104,5	105,0

	2023	2024	2025	2026
Export (áru+szolgáltatás)	103,0	105,2	107,0	107,6
Import (áru+szolgáltatás)	98,8	104,5	107,2	107,2
Fogyasztóiár-index éves átlaga	117,9	106,7	105,0	104,0
Fogyasztóiár-index az év végén	107,6	106,1	104,8	103,6
Államháztartás egyenlege a GDP százalékában (ESA 2010)	-4,6	-3,0	-2,4	-2,8

Forrás: saját előrejelzés

A külső egyensúlyi viszonyok gyors korrekciója 2023-ban – hogyan tovább?

A KSH 2022. évi adatainak revíziója szerint az év egészében a termék-külkereskedelmi mérleg passzívuma 9,1 milliárd euró, míg a szolgáltatás-külkereskedelmi többlet 9 milliárd euró lett. 2023 első felében az áruforgalom egyenlege is pozitívvá vált, a termékgazdálkodási egyenleg 4,4 milliárd euró volt a január-júniusi időszakban. A változás egyik oka, hogy 2023-ban a belső felhasználás (mind a lakossági fogyasztás, mind a bruttó állóeszközfelhalmozás) jelentősen visszaesett, amely az importigényt mérsékelte. A recesszió ugyanakkor viszonylag kevésbé érintette az exportorientált ágazatokat, ami szintén hozzájárult az egyenleg javulásához. A szolgáltatások külkereskedelmében 5,1 milliárd többletet értünk el. 2022-ben a cserearány drasztikusan, 6,5 százalékkal romlott, ennek oka elsősorban az energiahordozók árának növekedése volt. Az elhúzódó orosz-ukrán háború ellenére, az energiahordozók árai visszatértek a korábbi szintekre nagyrészt a csökkenő kereslet és az európai energiaellátás diverzifikációjának köszönhetően. A termékek külkereskedelmére számított egy évre visszatekintő cserearány 2023-ban jelentősen javult, március-június között átlagosan közel 5 százalék volt. A 2024-re vonatkozó fenti árprognózisok szerint hasonló mértékű javulásra nem számíthatunk, a 2026-ig szóló előrejelzéseinkben jelentősebb mértékű cserearány változásokkal nem számolunk.

Az elsődleges és másodlagos jövedelmekről egyelőre csak a 2023 első negyedévi adatok állnak rendelkezésre. Az elsődleges jövedelmek egyenlege az előző év első negyedéhez képest jelentősen romlott, amit elsősorban a külföldi tulajdonú vállalkozások profitjának emelkedése okozott. A munkavállalói jövedelmek egyenlege viszonylagos stabilitást mutat. Romlott a viszonylag kisebb súlyú másodlagos jövedelmek egyenlege is. Összességében a folyó fizetési mérleg deficitessé lett 2023 első negyedévében, de a hiány csak harmada az előző év azonos időszakában mért értéknek. A külső pénzügyi pozícióban jelentős szerepet játszanak az uniós tőkejuttatások is. A külfölddel szembeni nettó finanszírozási képesség/igény a folyómérleg és a tőkemérleg egyenlegének az összege. A tőkemérleg alakulásában alapvetően az unióból érkező tőkeáramlások a meghatározó tényezők. A tőkemérleg egyenlege mindössze 425 milliárd euró lett az első negyedévben, ami csak egynegyede az előző év első negyedévi értéknek. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz 5,8 milliárd eurós vissza nem térítendő támogatása a korábbi feltételezéseinkkel ellentétben 2023-ban várhatóan nem érkezik be.

2023-ban a folyó fizetési mérleg hiánya várhatóan jelentősen csökkenni fog az előző évi 13,7 milliárd eurós hiányhoz képest. Figyelembe véve a korábbi, 2023 végéig meghosszabbított pénzügyi ciklusból várhatóan még beérkező transzfereket, a folyómérleg hiánya 4 mil-

liárd, a külső finanszírozási igény 2 milliárd euró körül alakulhat. 2024-ben várakozásaink szerint a magyar gazdaság kikerül a technikai recesszióból, az élénkülés a folyó fizetési mérleg hiányát csekély mértékben növelheti. Az előrejelzési időszak végéig a külső pénzügyi pozíció várhatóan javulni fog a következő uniós pénzügyi ciklushoz kapcsolódó tőketranszfereknek köszönhetően. A – nem zárolt – tőketranszfernek 2024-től érkehetnek, de érdemi beáramlásra inkább 2025-2026-ban számítunk.

Költségvetési feszültségek

A 2022. évi költségvetési folyamatok alakulásában alapvetően a hazai fiskális és monetáris politikai döntések játszották a meghatározó szerepet, ugyanis az EU legmagasabb inflációs rátája elsősorban a belső folyamatok hatására alakult ki, és csak kisebb volt magyarázható külső okokkal.

A költségvetés kiadási oldalát alapvetően az befolyásolta, hogy a fiskális kormányzat a gazdaság újraindítására hivatkozva az indokoltnál sokkal hosszabb ideig költött nagyon jelentős összegeket különböző élénkítő programokra. Ez a tendencia csak 2022 közepén változott meg, amikor átfogó intézkedések születtek az államháztartási egyensúly visszaállítására. Azonban mindez igen egyoldalúan valósult meg: a kiadások csökkentése szinte kizárólag az állami beruházások visszafogását jelentette.

A bevételi oldalon a költségvetés kiegyensúlyozását szolgáló intézkedések elsősorban a külföldi adórendszerének csúcsra járatásában merültek ki. Nagyrészt ennek köszönhető, hogy a gazdálkodó szervezetek befizetései nagyjából másfélszeresükre nőttek a 2021. évihez képest. Ugyanakkor a legfontosabb egyensúlyteremtő „eszköz” nem ez volt, hanem az infláció, hiszen a nominális GDP emelkedése automatikusan növeli a bevételeket. Ennek leglátványosabb példája a fogyasztáshoz kapcsolt adókból származó bevételek alakulása, amely soron 23 százalékos fölülti bővülést regisztráltak 2022-ben, ami közel 1 700 milliárd forintnak felelt meg.

2022-ben az államháztartás pénzforgalmi hiánya meghaladta az 4 750 milliárd forintot, ami a tavalyi folyó áras GDP 7,1 %-ának felelt meg. Az ESA-híd tavaly is javította az egyenleget – elsősorban az uniós támogatások megelőlegezése, valamint az szja-visszatérítés miatt –, így az ESA deficit ennél alacsonyabb volt, és a GDP 6,1 százalékát tette ki. 2023-ra a kormány a központi alrendszer 3 400 milliárd forint körüli pénzforgalmi hiányával és 3,9 százalékos ESA deficittel kalkulál, amiből az következne, hogy az ESA-híd nagyjából 350 milliárd forintra csökkenne a tavalyi 700 milliárd körüli szintről.

Mi ezzel szemben arra számítunk, hogy idén ennél mérsékeltebb ütemű lesz a hiány lefaragása – az első hét hónap adatai is megerősítik ezt a várakozást. A legnagyobb kérdőjelek az áfa-bevételek kapcsán fogalmazódnak meg; ezen a soron ugyanis a január-júliusi adatok a korábbinál is rosszabb képet mutatnak. A tavalyi inflációs és fogyasztási boom lecsengésével lényegében megállt az áfa-bevételek növekedése (alig 2 százalékos volt a bővülés ezen a soron), pedig az infláció átlagosan 22,8 százalék volt az első hét hónapban. Ezek alapján 1000 milliárd forint feletti bevételkiesés várható a módosított előirányzathoz képest.

Az szja esetében viszonylag kedvezően alakulnak a bevételek, a gazdálkodó szervezetek befizetései pedig nagyjából a tervezettnek megfelelően alakulnak. A kormány jelentős nö-

vekedést tervezett be ez utóbbi a soron, és terveik szerint a növekmény közel fele az energia ágazat befizetéseiből jön majd össze. Itt van némi elmaradás az időarányos bevételhez képest, de véleményünk szerint ezt kompenzálhatja a többi tétel enyhe túlteljesülése.

Számításaink szerint idén a pénzforgalmi deficit mintegy 500 milliárd forinttal lett volna magasabb az eredetileg tervezettnél, ami összességében 3 550 milliárd forintos ESA hiányt eredményezett volna, ami a várható GDP 4,6 százalékának felelt volna meg. Ezzel szemben október elején a kormány 5,2 százalékra emelte az idei hiánycélt. Ezt mi is beillesztettük az idei előrejelzésünkbe, de értékelésünk szerint tartható lett volna az általunk számított 4,6 százalékos hiány. Tartunk tőle, hogy a jelentős emelés a szokásos decemberi osztogatásnak ágyaz meg, amit szerencsés lett volna elkerülni a jelenlegi gazdasági helyzetben.

2020-ban megtört az államadósság korábban csökkenő trendje, mintegy 14 százalékponttal emelkedett a GDP arányos mutató. Ezt követően érezhető csökkenés következett be, ami jelentős részben annak köszönhető, hogy a gyorsuló infláció számottevően emelte a nominális GDP értékét. 2023-ban folytatódhat a mérséklődés, az év végére 70 százalék alá csökkenhet a kormányzati szektor bruttó adóssága.

Összességében elmondható, hogy a költségvetési előrejelzést az idén is sok bizonytalanság övezi. Arra számítunk, hogy a kormány továbbra is csak annyira lesz elkötelezett a stabilizációban, amennyire a külső körülmények (EU, hitelminősítők) erre rákényszerítik, így az államháztartás hiánya csak lassan mérséklődik. A 2023-re várt 4,6 százalékos ESA deficit jelentős előrelépés a tavalyi 6,1 százalékhoz képest, jövőre akár teljesülhet is a 3 százalékos elvárás. Azt azonban valószínűtlennek tartjuk, hogy a Konvergencia Programban foglaltaknak megfelelően a cél elérése után fokozatosan tovább csökkenjen a deficit. A korábbi évek tapasztalatai alapján reálisabbnak tűnik, hogy a 2026-os választási évben újra növekedésnek induljon a hiány, és megközelítse a 3 százalékos határt.

Örvendetes, hogy a 2020-as megugrást követően az államadósság újra csökkenő pályára állt, azonban ez szinte kizárólag a növekvő inflációnak volt köszönhető. Ahhoz, hogy középtávon az árstabilitásnak megfelelő 3 százalékos infláció mellett is évről-évre csökkenjen a bruttó államadósság GDP-hez viszonyított értéke, véleményünk szerint három feltételnek kell teljesülnie. Egyrészt ne következzen be jelentős forintgyengülés – az átértékelődés miatt ugyanis automatikusan növelné az adósságállományt –, másrészt ne legyen drámaibb a dekonjunkcióra a jelenleg várhatónál, harmadrészt pedig a kormány tartsa a 3 százalék alatti ESA hiányt.

3. táblázat: A kormányzati szektor hiánymutatóinak és adósságának alakulása

	2023	2024	2025	2026
GDP folyó áron (millió ft)	77 219 459	85 710 125	93 055 483	100 522 032
Pénzforgalmi egyenleg (millió ft)	-4 365 000	-2 350 000	-1 900 000	-2 500 000
ESA egyenleg (millió ft)	-4 015 000	-2 600 000	-2 210 000	-2 810 000
Strukturális egyenleg (millió ft)	-3 813 843	-2 236 782	-2 067 898	-3 131 459
Pénzforgalmi egyenleg a GDP %-ában	-5,7 %	-2,7 %	-2,0 %	-2,5 %
ESA egyenleg a GDP %-ában	-5,2 %	-3,0 %	-2,4 %	-2,8 %

	2023	2024	2025	2026
Strukturális egyenleg a GDP %-ában	-4,9 %	-2,6 %	-2,2 %	-3,1 %
Bruttó államadósság (millió Ft)	54 205 000	57 305 000	59 955 000	62 955 000
Bruttó államadósság a GDP %-ában	70,2 %	66,9 %	64,4 %	62,6 %

Forrás: KSH, saját előrejelzés

Munkaerőpiaci fejlemények és kilátások

A 2020-ban kitört COVID-válság a munkapiacot viszonylag csekély mértékben érintette, holott a hazai válságkezelés a foglalkoztatásban jelentős szerepű kis- és középvállalkozások irányában az uniós országokhoz képest kisebb mértékű volt. A munkanélküliségi ráta 2020 átlagában 4,1 százalék lett az előző évi 3,3 százalék után, de a válság kezdetekor prognosztizálnál kisebb mértékű emelkedés részben annak volt köszönhető, hogy a munkahelyüket elvesztők részben inaktívaként kerültek a statisztikába. A korlátozások feloldása után a viszonylag gyors kilábalásnak köszönhetően 2022-ben a munkanélküliségi ráta éves átlagban 3,6 százalékra esett vissza, ami a 2018-as átlagos rátának felelt meg. Az országos szinten kedvező mutató elfedi a jelentős mértékű, krónikus regionális munkapiaci egyenlőtlenségeket. 2022 átlagában Észak-Alföld és Észak-Magyarország 6 százalék feletti munkanélküliségi rátája három és félszerese volt a legkedvezőbb helyzetű Közép-Dunántúlnak, de közel háromszorosa lett Közép-Magyarország nagyregió munkanélküliségi rátájának is. A megfelelően kvalifikált munkaerő hiánya, és a munkaerőpiaci rugalmatlanság miatt nem számolunk középtávon sem a regionális egyenlőtlenségek csökkenésével.

2023-ban a munkanélküliség enyhe növekedését prognosztizáljuk. A havi munkanélküliségi ráta már 2022 közepétől emelkedést mutat. Az első félévben még visszaeső, és várhatóan csak a negyedik negyedévben növekedésnek induló gazdaságban a munkanélküliségi ráta újra 4 százalék fölé kerül az év átlagában. 2024-2026-ban az alapfogatatókönyv szerint dinamizálódni fog a gazdaság, ennek megfelelően ismét 3,5-4 százalék közötti rátákkal számolunk. A kivándorolt munkaerő jelentős visszaáramlását nem valószínűsítjük középtávon sem, ugyanakkor a külföldi vendégmunkások számának további növekedése várható. A kormányzat kommunikációja szerint a jelenlegi munkaerőhiány, illetve elsősorban az ország keleti felében kiépülő új ipari kapacitások miatt 500 ezer új munkavállalóra lenne szükség, amelyet részben belső, részben külső munkaerő-tartalékokból lehetne kielégíteni. Ami a belső tartalékokat illeti, az inaktívak közül elsősorban a frissen nyugdíjba vonultakat próbálnák meg minél nagyobb számban visszacsábítani a munkaerőpiacra, illetve a még tanuló nagykorúak részmunkaidős foglalkoztatását kívánnák ösztönözni.

A külső tartalékokon elsősorban a határon túli magyar munkavállalókat, másodsorban nem magyar ajkú vendégmunkásokat kell érteni. Utóbbiak az elképzelések szerint azonban csak „határozott időre” jöhetnek munkát vállalni. A harmadik országból érkezettek foglalkoztatását a vendégmunkásokra vonatkozó törvény fogja szabályozni (a korábbi, 2023. évi L. törvényt meg a hatályba lépése előtt visszavonták). A törvény hatásvizsgálati dokumentumai

szerint a munkaerőhiány és a hazai munkapiac merevsége miatt szükséges a vendégmunkások foglalkoztatása a beruházások működőképességének fenntartásához.

A következő néhány évben 500 ezer új munkavállaló bevonása azonban megítélésünk szerint meglehetősen illuzórikus terv. A frissen nyugdíjba vonultak közül néhány tízezer munkavállaló bevonása reális, a kisgyermekes anyákat tekintve is hasonló nagyságrenddel lehet számolni. A két említett, kiemelkedően magas munkanélküliségi rátával rendelkező régióban megfelelő ösztönzők és eszközök alkalmazásával növelni lehetne a foglalkoztatottságot. A külföldről érkezőkkel együtt is kevésbé valószínű, hogy a 2023-2026-os előrejelzési időszakban 150 ezernél több új munkavállalóval lehetne reálisan számolni. A jövőbeli gazdasági növekedést elsősorban nem a viszonylag alacsony hozzáadott értékű termelés extenzív bővítésével, sokkal inkább a magas szakképzettséget igénylő, magas fajlagos hozzáadott értékű tevékenységekre volna kívánatos alapozni.

Kérdőjelek, kockázatok és cselekvési kényszerek

A gazdasági folyamatok Magyarországon – az európai gazdaság egészéhez hasonlóan – 2022-re nagyrészt túljutottak a COVID-válság utáni helyreállítási szakaszon. A különösen magasra felfutó infláció és a fizetési mérleghiány hirtelen kieleződése viszont nyilvánvalóvá tette a makrogazdasági kiigazítás szükségességét. A korrekció a fentiekben bemutatott módon és mértékben megindult 2022 közepétől. 2023 nyarán a külső mérleg erőteljes visszakorrigálásában már az eredményei is látszottak, ugyanakkor elmaradt a remélt és betervezett, noha szerény gazdasági növekedés, sőt recesszió következett be a belső felhasználás nagymértékű visszaesése mellett. A belső kereslet gyengesége segítette a dezinflációt és komoly külső egyensúlyromlás korrigálását, ám fennmaradtak az államháztartás egyensúlyi bajai, és azokkal együtt a gazdaságpolitikát övező kérdőjelek.

A politikai elvárások szerint 2024-től érezhető, erőteljes növekedésnek kellene követnie a be nem tervezett 2023-as recessziót. A makrogazdasági stabilizálás megoldatlan teendői azonban áthúzódtak a 2024-re évre, így a növekedési pályára való visszaállítás politikai ígéretének megvalósulását számos belső tényező képes keresztetni. A külső környezetben is találhatók lefelé mutató kockázati tényezők.

A számos bizonytalansági faktor között politikai súlya miatt az infláció kiemelt helyen áll. Kétséges, hogy 2022-2023 kétszámjegyű éves fogyasztói áremelkedését követően sikerül-e 2024 végére valóban visszatérni a MNB által előrevetített árstabilitási tartományba. A magyar gazdaság ugyanis jó ideje inflációsabb nemcsak az uniós átlagnál, hanem a térségi gazdaságokénál is. Ilyen előzmények után a hazai inflációs várakozások is meglehetősen magasak; a kilátásokat rontja a forintvaluta volatilitása és gyengülési hajlama, amely az utóbbi évek magyarországi többletinflációjának lényeges okozója.

Nem segített a pénzromlás megfékezésében és gyors megállításában a hatósági intervenciók sokasága sem. Sőt inkább az a szakmai konszenzus, hogy a dezinflációs folyamat elhúzódását, és közvetve a piaci verseny fegyelmező erejének romlását okozta a vállalati ár-döntésekbe való gyakori belenyúlás. Kérdéses, hogy az egy számjegyű árnövekedés tartományába lépve

a kormányzat képes-e lezárni a vállalati árazásba, a banki kamatviszonyokba való közvetlen beavatkozás gyakorlatát.

Az inflációs nyomás elhúzódásának további tényezője a költségvetés bevételi igénye. A vártnál gyengébb belső felhasználás miatt 2023-ban a fogyasztási adókból származó bevétel-tömeg még a gyors infláció ellenére is elmaradt a tervezettől. Erre reagálva a kormány folytatta a nemzetközi szervezetek (IMF, OECD, Európai Bizottság) és a szakértői körök által sokat kritizált gyakorlatát: a deficit mérsékléséhez a vállalatok adott körében külön-adókat vetnek ki.

Amint láttuk, az államháztartásban rendkívüli feszültségek fejlődtek ki a gazdasági konjunktúra 2020-2023-as nagy kilengéseinek időszakában, nagyrészt a politikai ciklus következtében. A költségvetés belső feszültségei nehezen prognosztizálható módon jutnak felszínre kormányzati intézkedések formájában az áttekintett időszak alatt. 2023-ban markánsan megállapítottuk, hogy a bevételi oldal gyengeségeivel szemben nehezen visszavágható kiadási tételek állnak a korábbi elígérkezések, elhanyagolt szakmai területek fokozódó pénzügyi igénye, megkezdett állami fejlesztések leállításának gondjai nyomán. Eközben nőnek a védelmi kiadások, és különösen nagy ütemben emelkednek az adósságszolgálati terhek.

Ezen túlmenően az állami szektor stratégiai kiterjesztéséhez költséges államosítási akciókat finanszírozott a kormányzat egyebek között a telefónia, légiközlekedés területén, hitelforrások bevonásával. Az eredményszemléletű hiányt nem emeli a vagyonnövelési célú hitelfelvétel, de a nagy állami aktívavásárlási ügyletek növelik a pénzforgalmi hiányt.

A nagyütemű iparbővítési program keretében jelentős állami kiadások merülnek fel, készpénzben vagy a befektető által igényelt infrastrukturális fejlesztés átvállalásával. Az aktivista gazdaságpolitika amiatt folyamatos feszültségeket teremt az államháztartásban, még akkor is, ha annak külső finanszírozhatósága könnyen garantálható lenne. Ez azonban nincsen így. Amint a Moody's is megjegyezte a szuverén államadósság Baa2 besorolás 2023. szeptember 1-i megerősítése kapcsán, a hasonló besorolású országok csoportjához képest a magyar állam kamatterhe kétszer nagyobb (Moody's, 2023). Az okok között megtalálható a térségi átlagot meghaladó GDP-arányos államadósságunk, amelynek a finanszírozása drága: az európai benchmarkoknál mintegy 200 bázisponttal magasabb a devizaforrás költsége, a forintalapú finanszírozás is jóval drágább a néhány évvel korábinál. A számításaink arra a feltételezésre épülnek, hogy a hitelminősítők az áttekintett időszakban megtartják a 2023 végi besorolásukat. A külkereskedelmi és fizetési mérleg javulása számukra fontos pozitívum, de érzékenyek az államháztartás finanszírozásának drágulására. A besorolás megadásánál abból indultak ki, hogy az uniós források zöméhez Magyarország hozzáfér. Ettől eltérő fejlemények esetén bekövetkezne a szuverén kockázati visszaminősítés, ami pedig tovább drágítaná az adósságfinanszírozást, forintgyengülést és tőkekiáramlást is előidézhetne.

A lefele mutató kockázat közé számít a nemzetközi energiahelyzet előnytelen alakulásának eshetősége. A földgázimporttól különösen nagymértékben függ a gazdaságunk, a folyamatban levő autóipari, akkumulátorgyártó beruházások pedig folyamatos fogyasztásnövekedést vetítenek elő. Az előnytelen ármozgások és az ellátási zavarok így a magyar gazdaságot az európai átlagnál jobban sújtják.

A nehezen becsülhető kockázati tényezők között meg kell említeni a munkaerőpiaci viszonyokat. A COVID alatti és közvetlenül azutáni időszakban átmenetileg mérséklődött a kép-

zett munkaerő kiáramlása, azonban az itt áttekintett években a magyar gazdasági migráció célországaiiban erősödő munkaerőkereslet nyomán a hazai átlagnál képzetesebb és fiatalabb munkavállalói körben az elvándorlás gyorsulásával kell számolnunk. Mennyiségileg talán kompenzálja ezt a munkaerőkölcsönzők által behozott, főleg ázsiai háttérű vendégmunkás-növekmény. Az utóbbi vonatkozásban azonban különféle szociális és politikai gondok léphetnek fel. Legfőképpen az okoz már rövid-közép távon komoly gondot, hogy a nagyméretű ipari üzemek munkaerőigénye néhány településre koncentrálódik, az oda vonzott hazai és (feltehetően többségében) szerződéses külföldi munkavállalók ott okoz területi gondokat. Eközben az ország peremvidékein folytatódik a térségi lesüllyedés, amire a közszolgáltatások visszahúzódása, az oktatási és egészségügyi viszonyok és a közlekedési körülmények romlása rá is erősít. A társadalmi feszültségek enyhítése többlet költségvetési forrásokat igényelne, amire nem látszik mozgástér.

A gazdasági növekedés belföldi komponensében komoly kockázatot hordoz a gazdasági szereplők széles körében a hiteltörlesztési terhek, banki költségei jelentős megnövekedése. Az MNB pozitív reálkammat fenntartását meghirdető irányvétele komoly mérséklő hatással jár a vállalati körben a forgóeszköz- és beruházási hitelek felvételénél.

A magyarországi jogállamisági ügy kimenete mindenképpen kritikus pontja a gazdaság finanszírozásának. Illúzió, hogy az uniós források tartós és jelentős kiesése kompenzálható lenne a közvetlen tőkebeáramlás (FDI) felgyorsításával. Bár látszólag összemérhető nagyságról van szó, azonban gazdasági természetük eltérő. A külföldi nagybefektetések keretében alapvetően gépek, berendezések érkeznek be, nem pedig készpénz; az ilyen tőkemozgás nem adósságfinanszírozási forrás. A nagy projektekhez rendszerint jelentős állami támogatás is járul hozzá, ami – akár készpénz, akár a cég igénye szerinti infrastruktúra megépítése a formája – költségvetési erőforrásokat köt le.

Hivatkozások

- Budapesti Corvinus Egyetem (2023): Recessziós félelmek, lassan javuló egyensúlyi mutatók. *Külgazdaság*, 67. évf. 3-4. szám. DOI: <https://doi.org/10.47630/KULG.2023.67.3-4.5>
- European Commission (2023a): In-depth review for Hungary. Institutional Papers 219. https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-05/ip219_en.pdf
- European Commission (2023b): Spring 2023 Economic Forecast: an improved outlook amid persistent challenges.
- IMF (2023a): Hungary: 2022 Article IV Consultation. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/02/02/Hungary-2022-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-529090>
- IMF (2023b): World Economic Outlook Update. July 2023.
- Magyarország Kormánya (2023): Magyarország Konvergencia Programja, 2023-2027.
- Moody's Investors Service (2023): Moody's affirms the Baa2 ratings of Hungary; maintains stable outlook. https://www.moody's.com/research/Moodys-affirms-the-Baa2-ratings-of-Hungary-maintains-stable-outlook-Rating-Action--PR_478592
- OECD (2023): Economic Outlook. June 2023

VILÁGGAZDASÁGI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ EU-RA, MINDEZEK HATÁSA MAGYARORSZÁG GAZDASÁGÁRA ÉS ÁLLAMHÁZTARTÁSÁRA

A magyar GDP-arányos államadósság 2011 után csökkenő pályára állt, és az akkori 81 százalékos csúcсарól 2019 végére 65 százalék közelébe süllyedt. 2020-ban a világméretű recesszió és a koronavírus-járvány miatt megugró költségvetési hiány hatására az adósságráta ismét a GDP 80 százaléka fölé emelkedett, és alig egy év alatt semlegesítette a korábbi évtized eredményeit. Bár a gazdaság a 2021-ben fokozatosan leküzdötte a járvány okozta nehézségeket, a gazdaság újraindításához szükséges többletkiadások miatt a költségvetési hiány továbbra is magas maradt. 2022-ben pedig újabb nehézségekkel kellett szembesülnünk: az orosz-ukrán háború számos csatornán keresztül szűkítette a fiskális mozgásteret. A visszaeső külső kereslet és a drasztikusan megugró importárak (különösen a gáz- és energiaárak) is erőteljes nyomást helyeztek a forint árfolyamára és az inflációra, amelyre a jegybank a monetáris kondíciók szigorításával reagált. Ráadásul a kormány év eleji (választás előtti) költekezése is hozzájárult ahhoz, hogy az év első felében még dinamikusabban bővülő gazdasági teljesítmény ellenére sem csökkent érdemben a költségvetési hiány. A magas deficit ellenére az államadósság rátája az elmúlt két évben érdemben csökkent, elsősorban azért, mert a viszonyítás alapja, a nominális GDP (a felpörgő infláció és a járványt követő visszapattanás okozta dinamikus gazdasági teljesítmény miatt) sokkal magasabb lett.

Előrejelzésünk szerint idén és a következő évtizedben is folytatódik a GDP-arányos államadósság mérséklődése, de a csökkenés üteme a járványt megelőző évtizednél jóval mérsékeltebb, a módja pedig fájdalmasabb lesz. Az idei évben arra számítunk, hogy a nyomott külső környezet, a csökkenő reáljövedelmek és a szigorú monetáris kondíciók nyomán a gazdaság recesszióba kerül, vagyis nem lesz lehetőségünk arra, hogy az adósságunkat egyszerűen a nagyobb gazdasági potenciállal állítsuk szembe („kinőjünk”). Az év eddigi adatai alapján a belső kereslet gyengélkedése a vártnál jóval nagyobb lyukat üt a költségvetésben, így az idei évben a kormány csak a költségvetési kiigazításával biztosíthatja a fiskális folyamatok fenntarthatóságát. A magas inflációs környezetben, tartósan cél fölött ragadó maginflációs adatok mellett ráadásul a jegybanknak is csak megfontolt monetáris lazításra van lehetősége. Vagyis a gazdaságpolitika mindkét nagy szereplője továbbra is erősen prociklikus hatást gyakorol a magyar gazdaságra: a kanyarban előzés éveit után ezúttal az emelkedőn fékezünk.

Előrejelzésünk alappályája arra is felhívja a figyelmet, hogy a magyar gazdaság nehézségei messze túlmutatnak a ciklikus recesszió átmeneti hatásain. A következő évtized a gazdaság növekedési kilátásai és a költségvetési politika lehetőségei szempontjából nehezebb lesz, mint a megelőző. A pesszimizmusunk elsősorban abból adódik, hogy – mint arra a tavalyi elemzésünkben részletesen kitértünk – a magyar gazdaság kimerítette a gazdasági növekedés

---

¹ OGRResearch. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 11.

legkönnyebben kiaknázható forrását. A demográfiai folyamatok ismeretében a munkaerő extenzív bővülése már nem nagyon tudja támogatni a kibocsátást, a termelékenység érdemi felpörgetéséhez pedig új növekedési modellre lenne szükség. Ráadásul az emberi erőforrások hatékonyabbá tételéhez komolyabb költségvetési forrásokra is szükség volna, elsősorban az elmúlt évtized vesztes ágazataihoz sorolható oktatás és az egészségügy területén. A potenciális növekedési kilátások körüli baljós jelek sorát idén az is bővíti, hogy a legfontosabb külkereskedelmi partnerünk is gyengélkedik. Elemzésünk arra is felhívja a figyelmet, hogy a német gazdaság előtti nehézségek nem kizárólag ciklikus jellegűek, jó okunk van azt gondolni, hogy a külpiacaink számottevő, strukturális eredetű, elhúzódó lassulásával is számolnunk kell.

Összességében arra számítunk, hogy a következő tíz évben a magyar gazdaság növekedési potenciálja alacsonyabb, így költségvetési lehetőségei korlátozottabbak lesznek. A tartós költségvetési fegyelem mellett az államadósság GDP-arányos rátája még így is csökken, de jóval mérsékeltébb ütemben: közel tíz évre lesz szükségünk ahhoz, hogy koronavírus járványt megelőző szintre tornásszuk vissza az értékét, amely régiós összehasonlításban továbbra is kiugróan magas marad.

A magas adósságráta erősen behatárolja az ország mozgásterét abban, hogy az esetleges negatív külső sokkokat semlegesíteni tudja. Az ország nyitottsága, valamint a nemzetközi piacokba való beágyazottsága is abba az irányba hat, hogy a magyar gazdaság teljesítménye és az államháztartás helyzete továbbra is igen érzékeny a külső fejleményekre. Elemzésünkben az alappálya mellett három alternatív forgatókönyvet vizsgáltunk. Ezek mind olyan külső feltételezéseket jelenítenek meg, amelyek az alappályánkhöz képest kisebb valószínűségűek, de nem tekinthetőek szélsőséges, válságszerű eseményeknek.

Az első forgatókönyvben azt tesszük fel, hogy az EU (különösen a magyar szempontból kiemelten fontos német gazdaság) az ukrajnai háború elhúzódása és/vagy a nyersanyagárak újbóli felívelése miatt tartós recesszió kerül. A visszaeső termelés és a magas importárak miatt romlik a külső egyensúly, ami az euró gyengüléséhez vezet, ez pedig – még a gyenge növekedési teljesítmény mellett is – kikényszeríti a reálkamat emelkedését. Ezt a hagyományosan negatív forgatókönyvet idén annyival egészítettük ki, hogy feltettük: a magországok gyengélkedése tovább feszíti a magyar uniós politikai viszonyt, ami a hazai gazdaság szempontjából az euróval szembeni kockázati prémium emelkedésében jelentkezik. Ez a scenárió tehát mind az EU-ban, mind Magyarországon jelentősen rontja a növekedési és a fiskális fenntarthatósággal kapcsolatos kilátásokat.

A második forgatókönyvben azzal a feltevéssel élünk, hogy az uniós és a magyar politikások is felismerik a klímaváltozás okozta alkalmazkodási kényszert, és hatékony választ adnak rá. Ez a scenárió számol tehát egyrészt a klímaváltozás természeti következményeivel (elsősorban a mezőgazdaságban jelentkező negatív kínálati sokkal, így tartósan magasabb élelmiszerárakkal és inflációval), másrészt azokkal a gazdaságpolitikai válaszokkal, amelyekkel az uniós országok és hazánk is reagálnak rá (így a zöld átállást támogató beruházások felfutásával, a költségvetési támogatások átmeneti megugrásával, majd hosszú távon a növekedési potenciál emelkedésével). Ez a forgatókönyv a rövid és a hosszú táv közötti átváltást szemlélteti: egy komolyan vett és következetesen végig vitt energia-átmenet rövid távon megterheli ugyan a költségvetést, de hosszabb távon javítja a fiskális fenntarthatóságot is.

A harmadik forgatókönyvben azzal számolunk, hogy a következő évtizedeket a nemzetközi konfliktusok és az ezekre adott gazdaságpolitikai válaszok uralják. Ebben a forgatókönyvben a globalizáció megfordul, vagyis a kormányok és a vállalatok – akár rövid távú veszteségek árán is – termelő kapacitásokat telepítenek vissza a működőtőke hagyományos forrásországaiba. Ez a deglobalizációs folyamat felerősítheti a magyar kormány különutas politikáját, erősebbé válhatnak a keleti kapcsolatok, és Magyarország távolabbra kerülhet a nyugati szövetségi rendszertől. Ebben az esetben az átváltás hazánkra gyakorolt hatása éppen fordított, mint az előző forgatókönyvben: rövid távon a működőtőke új, keleti beruházói által felfuttatott kapacitások magasabb növekedési teljesítményt jelentenek, és javítják a fiskális kilátásokat. Hosszabb távon azonban a hagyományos partnerektől és iparágaktól eltérő termelési potenciál növekedési hozzájárulása alacsonyabb lehet, így a növekedés fenntarthatóságát és az adósság dinamikáját is kedvezőtlenül érintheti.

FENNTARTHATÓSÁG, GAZDASÁGI-TÁRSADALMI FEJLŐDÉS ÉS VERSENYKÉPESSÉG MAGYARORSZÁGON

A tanulmány elsődleges célja a magyar gazdaság versenyképességének értékelése nemzetközi összehasonlításban a legfrissebb nemzetközi elemzések és adatok figyelembevételével. Másrészt rámutat a versenyképesség, a fenntarthatóság és az ellenállóképesség összefüggéseire kitérve arra, hogy ezek a jellemzők korunkban már csak együtt értelmezhetők, ezért eredményeket is mindhárom területen együttesen kell elérni. Ehhez kapcsolódva azt bizonyítja, hogy mindhárom fogalom esetén meghatározó tényező az innováció és a termelékenység. A tanulmány egy, a témakör szempontjából szokatlanul vélt területre is kimerészkedik, bár nagyon nagy mélységben nem vizsgálja. Ez pedig a regionális fejlettségi különbségek és a fenntarthatóság kapcsolata, arra irányítva a figyelmet, hogy az innováció korunkban különösen fontos területe a természeti környezet védelmére összpontosító innováció kiváló módszer lehet a regionális különbségek csökkentésére.

Az elemzések alapján a tanulmány levonja azt a következtetést, hogy korunk gyorsan változó, nehezen becsülhető viszonyai közepette a fenntarthatóságra és az ellenállóképésre egyaránt figyelő gazdaság- és társadalompolitika nélkül egy ország könnyen rekedhet meg egy, legjobb esetben közepes fejlettségi szintet jelentő periféria helyzetben. Éppen ezért a gazdasági-társadalmi döntéseket többváltozós és a döntések jövőbeli hatásait is értékelő elemzésekkel kell alátámasztani.

A tanulmány három átfogóbb területet elemez figyelembe véve ezek egymásra hatását is. Az első terület a versenyképesség, amely részletesen elemzi az IMD svájci versenyképességkutató legfrissebb, 2023. évi tanulmányának eredményeit, következtetéseit. A tanulmány számukra legfontosabb megállapítása Magyarország 7 helynyi visszacsúszása a 64 országot tartalmazó versenyképességi rangsorban. A részletesebb vizsgálatok a lecsúszás legfőbb okai között a gyenge termelékenységet, az alacsony szintű innovativitást és a gyengülő ellenállóképességet hangsúlyozzák. Az ellenállóképességet gyengíti a gazdasági szerkezet, amelyben nagy arányt képviselnek a válságnak kitett ágazatok, továbbá az is, hogy túlzottan koncentrált az exportpiac, kevés országba kerülnek a Magyarországon gyártott termékek. Arra is felhívja az elemzés a figyelmet, hogy 2022-ről 2023-ra csökkent a magyar gazdaság aránya a világgazdaságban. A második téma az innovációs teljesítmény három adatbázisra támaszkodó vizsgálata.

Ezen belül a tanulmány értékeli az Eurostat által két évente elvégzett közösségi innovációs felmérés (Community Innovation Survey) főbb megállapításait. Elemzi továbbá az Európai Innovációs Teljesítménytábla tanulmány (European Innovation Scoreboard 2022) követke-

---

¹ Leadership Kft. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 8.

tetéseit, végül pedig megvizsgálja a legfrissebb KSH innovációs adatokat. A három adatbázis alapján a következő problémák merülnek fel:

- Magyarországon, nemzetközi összehasonlításban nagyon alacsony az innovatív cégek aránya. Ez jellemzi az összes cégtípust mérettől és tevékenységtől függetlenül. Feltűnő, hogy Magyarországon a nagyvállalatok sem innovatívak. Ez nyilvánvalóan összefügg az összeszerelő tevékenység magas arányával, ami egyben alacsony hozzáadott érték előállításal és gyengébb termelékenységi szinttel jár együtt.
- Különösen kevés a nemzetközi piacokon újak tekinthető termékek aránya valamennyi ágazatban.
- Alacsony az árbevételen belül az innovatív termékből, szolgáltatásokból származó árbevétel aránya, ami arra enged következtetni, hogy Magyarország még mindig az alacsony bérekre építő költségalapú versenyzéssel van jelen a világpiacon.
- A leginnovatívabb ágazatok (például gyógyszeripar, infokommunikáció) aránya alacsony a gazdaságban, viszont a magas arányt képviselő feldolgozóipar általános innovációs szintje alacsony. A feldolgozóiparban nemcsak a cég, de a piac számára is új termékek aránya csupán 2,9 százalék.
- Az innovációs teljesítménytáblán már hosszú ideje nem tud Magyarország érdemben előrelépni: aminek – mások mellett – négy fő oka van:
  - alacsony tudásteremtési szint (lemaradás az intellektuális tőketermelésben). Ennek egyik oka, hogy az állami beruházások döntő többsége fizikai, infrastrukturális és gépi beruházás. A tudásberuházások aránya (K+F, szoftver, felnőttképzés, szervezetfejlesztés stb.) alacsony;
  - az előzővel összehangban alacsony tudástartalom az exportban;
  - gyenge innovációs teljesítmény a feltörekvő ágazatokban, például a környezetgazdaság területén;
  - elmaradás a digitalizációs lehetőségek társadalmi és üzleti hasznosításában.

Az új ágazatok hiányával kapcsolatban megemlíthető, hogy az azok megtelepedését segítő kockázati tőke rendelkezésre állása területén is le van Magyarország maradva. Összességében a magyar innovációs teljesítmény 2016 és 2023 között 7,7 pontnyit javult (az innovációs index értékével mérve), míg például a cseh előrelépés 21 pontnyi volt.

A két EU-s tanulmányban megfogalmazott problémák mellett pedig további rossz hír a KSH 2023. évi innovációs jelentése, amely szerint 2022-ben csökkent a GDP arányos K+F ráfordítás, a K+F létszám az összes foglalkoztatott arányában, valamint a K+F beruházások aránya a nemzetgazdasági beruházásokon belül.

Végül a tanulmány a versenyképesség és innováció témakört a fenntarthatóság és az ellenállóképesség oldaláról vizsgálja elsősorban Eurostat adatokra támaszkodva. Megállapítja, hogy

- az alacsony termelékenységi szint egyben fenntarthatósági és ellenállóképességi problémát is okoz;
- rosszul áll Magyarország az anyaghatékonyság, valamint a megújuló energia arány tekintetében, ami rontja a termelékenységet és az ellenállóképességet egyaránt;
- a környezeti problémák csökkentését segítő innovatív megoldások terén (termék és szolgáltatás) pedig alig észrevehető a magyar teljesítmény: alacsony az ilyen tevékenységek kibocsátása, hozzáadott érték aránya és az exportban játszott szerepe egyaránt.

A problémák két okra vezethetők vissza: az ágazati szerkezet problémáira és az innovációs teljesítmény általános gyengeségeire.

Ezek a problémák egyben gátolják a növekedés magasabb szintre emelését, ezzel együtt az életszínvonal javíthatóságát. A tanulmány arra is kitér, hogy a gazdasági fejlettségben hatalmas regionális eltérések vannak Magyarországon. Az új ágazatok megtelepülése, a környezetgazdasági innováció viszont lehetőséget kínálna a regionális különbségek csökkentésére is. A meglévő szerkezeten belül ugyanis korlátozott az innovációs teljesítmény további erősítésének esélye (a nagy arányt képviselő összeszerelő üzemek nem fogják Magyarországra hozni a kutató-fejlesztő részlegeiket).

A gazdaság dinamizálását, ellenállóképessége (és válságállóképessége) erősítését segítené az új, feltörekvő ágazatok (pl. a környezetgazdaság ágazatainak) gyorsabb megtelepedése, illetve a hazai KKV szektor elmozdulása ebbe az irányba. Viszont követelmény, hogy a meglévő gazdasági szerkezet szereplői is javítsák környezeti hatékonyságukat (anyag-, energia-, vízfelhasználási hatékonyság javítása), valamint áttérjenek a körforgásos működésre. Az állami beruházási források odaítélésénél ezeket a szempontokat határozottabban kellene érvényesíteni.

AZ EU HELYREÁLLÍTÁSI TERVÉNEK HATÁSA AZ UNIÓ ÉS HAZÁNK GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSÉRE

Az európai növekedési folyamatok és a növekedési potenciál lassú és differenciált kilábalása a COVID-19 válság kitörése után megszakadt. A válságot követően megindult helyreállítás folyamatát addig nem alkalmazott uniós finanszírozási konstrukciókkal is támogatni kívánták. Ugyanakkor a 2022 elejétől érvényesülő háborús sokk egyúttal geopolitikai recesszió veszélyével jár. Egyes EU tagállamokban tartós növekedési problémák mutatkoznak. Utóbbi mélyebb mechanizmusainak feltárása az európai és nemzeti reformfolyamatok, továbbá az európai közpénzügyek tekintetében is kiemelkedő jelentőséggel bír.

Fentiekre figyelemmel az elvégzett kutatás *fő céljai* a következők voltak:

- a COVID-19 válság kitörése óta eltelt időszak európai növekedési folyamatainak áttekintése az EU, az euróövezet, illetve az egyes főbb országcsoportok, továbbá meghatározó tagállamok szintjén;
- az időszak potenciális növekedési jellemzőinek vizsgálata növekedési számviteli (growth accounting) módszerek alkalmazásával;
- a növekedési potenciál közép- és hosszútávú alakulása fő tényezőinek feltárása, középtávú projekció az aktuális és a potenciális növekedés alakulásáról, a növekedési képességet erősítő egyes tényezők azonosítása;
- az EU Next Generation programja lehetséges makrogazdasági, azon belül növekedési hatásainak bemutatása az EU-ban és a magyar gazdaságban.

A potenciális kibocsátás a gazdaság –fenntartható, nem inflációt keltő növekedést megalapozó – kapacitásának összesítő indikátora. („Természetes” bruttó hazai terméknek is nevezik. Ld. eredetileg Okun (1962, 1970)) A potenciális kibocsátás szintjén a munkanélküliség egyenlő a NAIRU-val, másként a munkanélküliség természetes rátájával. A potenciális kibocsátás növekedési üteme a tartósan fenntartható gazdasági dinamikát (másként: *növekedési potenciált*) mutatja. Az aktuális növekedés ütemétől eltérően a *potenciális növekedés* nem tartalmaz ciklikus tényezőket.

A növekedés témakörében jellemzően az aktuális növekedés irányzatait tárgyaló művek dominálnak. Az aktuális növekedés alakulása az üzleti (illetve egyéb) ciklusokat tükrözi. Mindezek rendkívül lényeges információk. Ám az aktuális növekedés tartósan nem szakadhat el a potenciális növekedéstől. A gazdaság strukturálisan fenntartható teljesítményét, a *kibocsátás egyensúlyi szintjét* a potenciális output, illetve annak *fenntartható dinamikáját* a növekedési potenciál fejezik ki.

A potenciális növekedés kiszámítása (illetve becslése) lehetővé teszi a strukturális és a ciklikus fejlődés szétválasztását a gazdaságban. (Ugyanakkor e számítások jelentős módszer-

---

¹ Profconsult Kft. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 8.

tani nehézségekkel járnak.) A potenciális növekedés alapvető tényezői a munka, a tőke és a termelékenység. A potenciális növekedés és a növekedési potenciál irányzatainak elemzése alapvető fenntarthatósági összefüggéseket exponálhat, elsősorban a fenntarthatóság közgazdaságtudományi aspektusairól.

A növekedés egyensúlyi pályája a potenciális növekedés, amely hosszú távon kínálati oldali tényezőktől függ. A meghatározó strukturális tényezők a demográfiai összefüggések és a teljes tényezőtermelékenység (TFP) alakulása. A világgazdaság fejlett országaiban egyre inkább utóbbi lehet a növekedés fő hordozója. A teljes tényezőtermelékenység átfogó kategória, amelyben a technológiai színvonalon túl intézményi, szakpolitikai és kulturális tényezők is meghatározó szerepet töltenek be. Ugyanakkor nagy figyelmet igényel a demográfiai feltételek alakulása is, beleértve a gazdasági és társadalmi fenntarthatóság tekintetében kulcsfontosságú időszedés (ageing) témaköre.²

Az európai növekedési potenciál előbb latens, majd egyre nyíltabb eróziója több évtizedes folyamat. Annak háttérét mindenekelőtt a világ legfejlettebb gazdaságához képest az 1990-es évek közepétől kialakult, s azóta is fennálló termelékenységi rés képezi. Az elmúlt két évtizedben a potenciális növekedés dinamikája az Európai Unióban megfeleződött, s a további lassulás sem zárható ki. Mindez egészében az európai növekedési modell kifulladását jelenti. Súlyos kihívást jelent a konvergencia mechanizmus tekintetében is, amely az európai integráció gazdasági és társadalmi fenntarthatóságának alapvető tényezője.

A *potenciális növekedést érő tartós hatások* valószínűsége a „nagy krízisek” után jóval nagyobb, mint a korábbi recessziók esetében. E tényezők a *kezdeti szinthez túl közép- és hosszú távon a potenciális növekedés ütemének csökkenését is eredményezhetik* az Európai Unió tagállamaiban. Alapvető kérdés: a sokkoknak lesznek-e tartós hatásai az európai növekedési potenciálra? A potenciális növekedésre tartós hatást gyakorolhat a beruházások csökkenése és a munkapiaci hiszterézis. Előbbiek a kedvezőtlenül érinthetik a termelékenységet. Mindezek az egyenlőtlenségek növekedéséhez vezethetnek, s negatív hatást gyakorolhatnak a társadalmi kohézióra. Nagyon lényeges az egyes EU-tagállamok közötti divergenciák jövőbeni alakulása.

A potenciális növekedés tartós forrása az EU tagállamokban a *termelékenység növekedése* lehet. Annak központi jelentőségű strukturális tényezője a *teljes tényezőtermelékenység* dinamikája. E területen az egyes tagállamok teljesítményének szintje és dinamikája rendkívül eltérő. Az élvonallal szemben fennálló teljesítményrések – mélyreható strukturális reformok révén történő – mérséklése a növekedési potenciál erősítésének meghatározó tényezője lehet.

A potenciális növekedés kiszámításához a *növekedési számvitel, a termelési függvény megközelítés* alkalmazása nyújthat lehetőséget. Az elsősorban a gazdaság kínálati oldalára, a munka mennyiségére és minőségére, a tőke felhalmozására, továbbá a teljes tényezőtermelékenységre, mint a kibocsátás fő hajtóerőire összpontosít. A cél e hajtóerők hatásának azonosítása, a kibocsátás növekedési ütemének felbontása (dekompozíciója) azok hatása szerint. A termelési függvény rendszerében a potenciális növekedés a munka- és tőkeinputok, illetve a teljes tényezőtermelékenység alakulása alapján számítható ki. A módszer alkalmazásához

² Ugyanakkor a természeti tőke számszerűsítése és a modellbe történő beépítése az elemzés újabb dimenzióit nyithatja meg.

a munkanélküliség normál (egyensúlyi) rátái is szükségesek. Azokat a már jelzett NAIRU, vagy a NAWRU megközelítések nyújthatják.

A termelési függvény megközelítés keretében közvetlenül a neoklasszikus növekedési modell meghatározó tényezői kerülhetnek számbavételre. Az újabb növekedési elméletek (akár csak a fejlődéseméletek) a további, jellemzően *minőségi tényezők* (innováció, földrajzi fekvés, nyitottság, intézményi rendszer, makrogazdasági politika stb.) fontosságát is hangsúlyozzák. Ez utóbbi tényezők az ex post elemzésekben is fontosak. Ám különösen nagy bizonytalansággal mérhetőek fel az ex ante vizsgálatok esetében. E tényezők a termelési függvény rendszerében mindenekelőtt a *teljes tényezőtermelékenység* alakulása révén fejtik ki hatásukat. (A gazdasági rendszer fontos kvalitatív tényezői implicit módon kerülhetnek figyelembevételre.) Ugyanakkor nehézséget jelent egyes említett tényezők kvantifikálása. Mindezek miatt az ex ante elemzések során különleges figyelem és óvatosság szükséges.

A *termelési függvény* megközelítés tehát a *gazdaság kínálati potenciáljára összpontosít*. A termelési függvény megközelítés szerint a potenciális GDP a termelési tényező- (faktor-) inputok kombinációja és a szélesebb értelemben vett technológiai szint (a teljes tényezőtermelékenység, TFP) alapján alakul. A potenciális kibocsátás felmérések a ciklikus tényezőket a munka és a teljes tényezőtermelékenység esetében egyaránt eltávolítják.

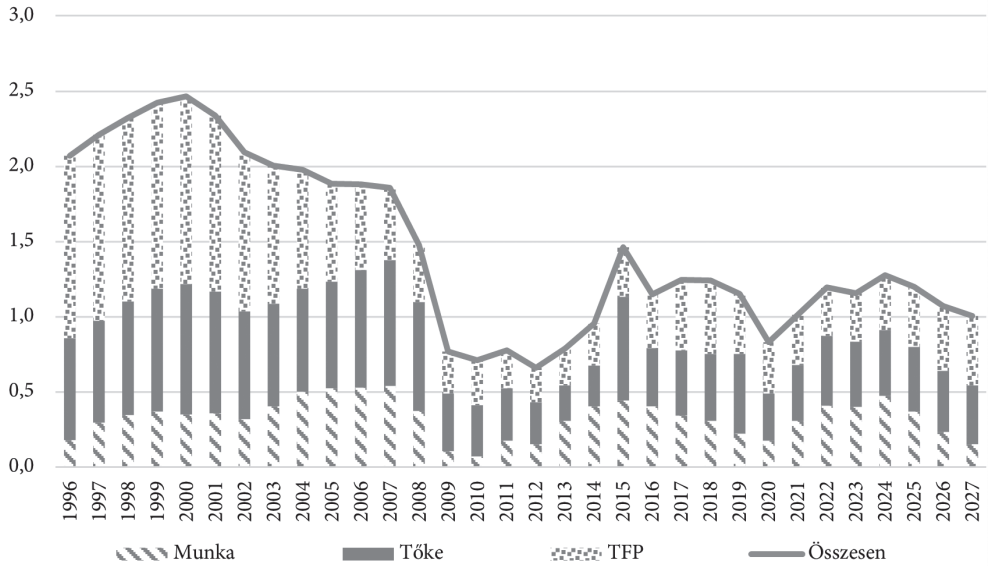
Az EU14 országokban a potenciális növekedési ütem az 1990-es évek közepétől fokozatosan és folyamatosan mérséklődött. A potenciális kibocsátás dinamikája 2002-től már 2 % alá került. 2007 után pedig a pénzügyi krízis időszakában jelentősen tovább csökkent. Annak üteme az EU14 átlagában csak 2015-től emelkedett ismét 1 % fölé.

E csökkenés a munkatermelékenység alakulásával magyarázható. (A munka-tényező hozzájárulása 1986-2008 között végig pozitív előjelű volt.) A munkatermelékenység növekedési üteme 1991-től folyamatosan mérséklődött. Minthogy a tőke-tényező hozzájárulása a potenciális növekedéshez 2009-ig nem csökkent lényegesen (végig évi 0,7-0,9 % között ingadozott), *a munkatermelékenység csökkenésének strukturális tényezője a teljes tényezőtermelékenység kedvezőtlen alakulása volt.* (Annak évi aránya három évtized alatt nagyjából a harmadára csökkent. Az EU14 növekedési modelljét az 1. ábra foglalja össze.)

Az EU14-ben az egyes vizsgált országsoportok, az egyes növekedési modellek fő sajátosságai között lényeges különbségek tárhatók fel. (Ld. 2. ábra) Ugyanakkor jelentős különbségek mutatkoznak az egyes országok között. A jellemző irányzat e tekintetben a divergencia.

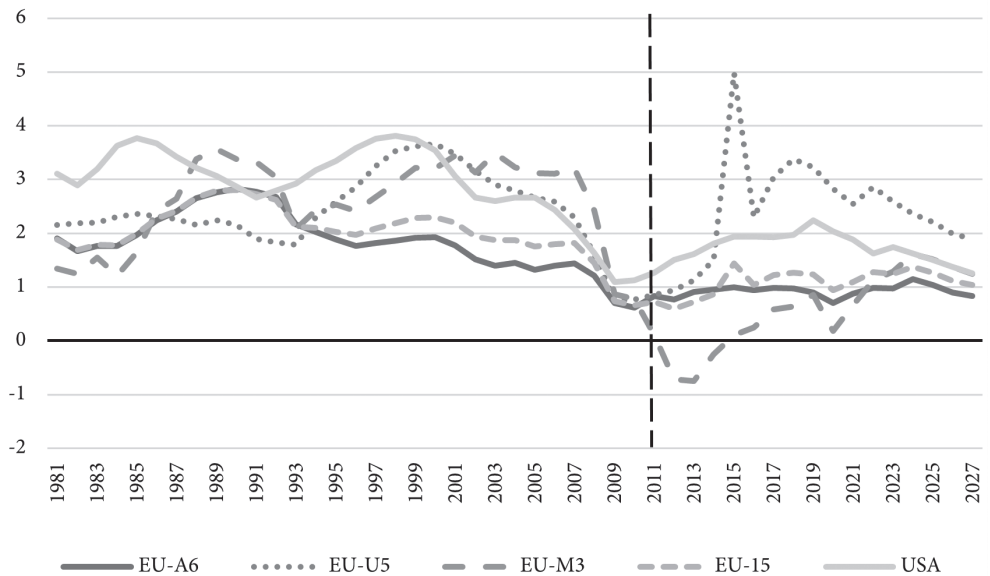
Az EU14-nél fentebb már jelzett irányzatok jellemzik az alapító tagállamok, A6 növekedési modelljét is. A növekedés lassulása az alapító tagállamokban, A6 országokban már az 1990-es évek első felében megindult: 1994 után a potenciális növekedés évi üteme 2 % alá mérséklődött, majd fokozatos és folyamatos csökkenés során 2009-re – a nagy krízis mélypontján – 0,7 %-ra, majd 2010-ben 0,6 %-ra esett vissza. (Ld. 2. ábra) 2014-2019 között megközelítette az évi 1 %-ot. (Hasonló dinamikát teljesít a COVID-krízis két éve után, 2022-től kezdődően is.) Azaz a három évtizeddel korábbi potenciális növekedési ütem mintegy egyharmadát éri el.

1. ábra: Az EU14 növekedési modellje (potenciális növekedés és annak fő tényezői)

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A potenciális növekedés alakulása a vizsgált országcsoportok átlagában

Forrás: saját szerkesztés

Ugyanakkor az újabb, fejlett tagállamok, az U5 országcsoporthoz magas termelékenységi teljesítménnyel jellemezhető. Kiemelést igényel a nagy krízis utáni kilábalás: 2015-től a potenciális növekedési ütem évi 2,3-3 %. E dinamika meghatározó tényezője a termelékenység növekedése. A tőketényező évi hozzájárulása 2015-2019 között évi 0,8-1,3 %, a TFP pedig 0,6-1,9 % volt. U5 tehát – lényegében a vizsgált országcsoporthoz közül egyedülként – nagyjából elérte a nagy krízis előtti dinamikát. (Ld. 2. ábra) 2015-2019 között az átlagos évi potenciális növekedés 3,4 %, azaz a nagy krízis előtti dinamikát is meghaladta, s az 1997-2002 közötti ütemhez volt hasonló. Ugyanakkor a COVID-19 krízis éveiben e dinamika némileg visszaesett, majd a 2022-2023-ban még relatíve magas, ám 2024-től már csökkenő U5 potenciális növekedési üteme. E mérséklődés fő oka a tőke némileg csökkenő arányú hozzájárulása a potenciális növekedéshez: 2024-től várhatóan évi 0,6 %. A TFP hozzájárulása meglepően magas, évi 1,5 % volt 2020-2021-ben, s 2022-től is évi 1,1-1,3 % lehet. Az A6 növekedési ütemét az U5 teljesítménye minden vizsgált időszakban szignifikáns módon meghaladja.

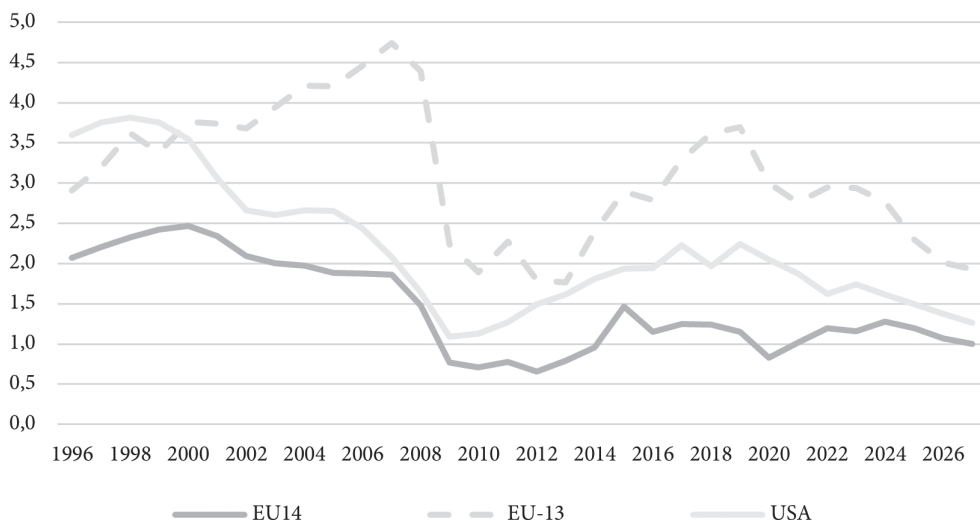
A vizsgált időszakban az *Egyesült Államok potenciális növekedésének üteme végig meghaladta az EU14 átlagát*. (Ld. 3. ábra) Következésképpen a vizsgált európai országok átlagában nem volt kimutatható felzárkózási potenciál, illetve felzárkózási növekedés, azok nem kerültek közelebb az amerikai fejlettségi szinthez. Sőt valójában tartós divergencia mutatkozott, illetve mutatkozik. A legnagyobb eltérés az EU14 országcsoporthoz képest az M3-mal szemben, míg a legkisebb az U5 országait tekintve mutatkozik a tárgyalt időszakban. Felzárkózási potenciál a vizsgált időszakban az EU15 átlagát tekintve nem volt kimutatható. (Ld. 3. ábra)

A termelési függvény megközelítésen alapuló szimulációk szerint *2020–2021-ben az EU14 évi potenciális növekedési üteme alig a fele az Egyesült Államokénak*. Az eltérés döntő részét a termelékenységnövekedés eltérő dinamikája magyarázza. Ugyanakkor az EU U5 országcsoporthoz képest potenciális növekedési üteme 2015-től folyamatosan, s a COVID³ krízis időszakában is némileg felülmúlja az amerikai dinamikát. A termelékenység dinamikája hasonló az Egyesült Államokéhoz. (Azon belül a tőkefelhalmozás hatása 2022-ig nagyobb az USA-ban, míg a teljes tényezőtermelékenység a TFP mindvégig az EU-U5 esetében.) A potenciális növekedés dinamikája U5-ben a szimulációk szerint 2022-2025 között évi 2,2-2,9 % körül alakulhat.

³ A COVID-19 krízis növekedési hatásairól ld. pl. Autor – Reynold (2020), Baker et al. (2020), Bodnár et al. (2020), Boissay - Rungcharoenkitkul, P. (2020), Donadelli et al. (2020), Fornaro – Wolf (2020), Furceri et al. (2021), Halmi (2021, 2022), Heimberger (2020), Ilzetzki (2021), Licchetta - Mattozzi (2022), Pollit (2020), Pujol (2020), Pfeiffer et al. (2020).

3. ábra: A potenciális növekedés alakulása az Európai Unióban és az Egyesült Államokban

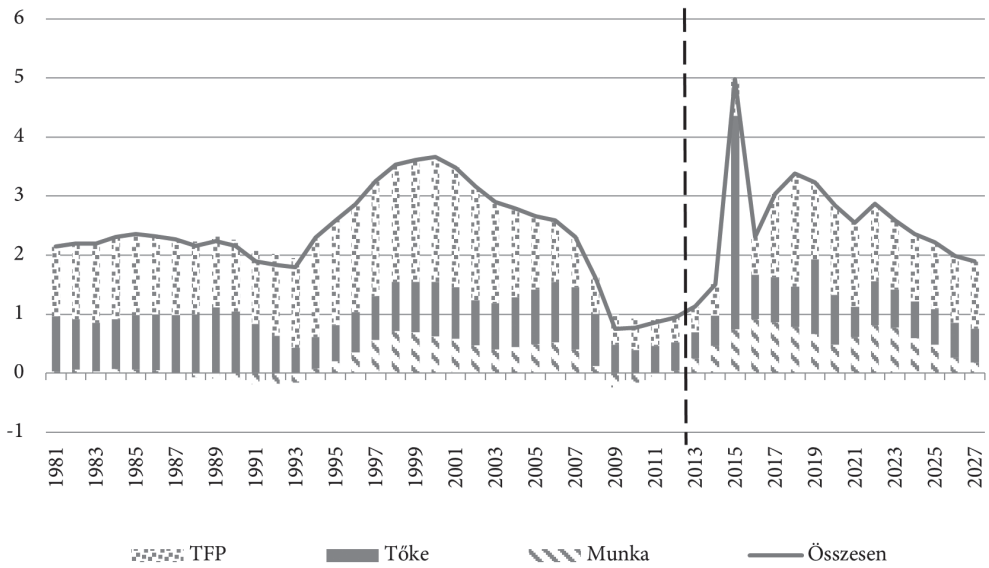
Forrás: saját szerkesztés

A „fejlett” EU tagállamok⁴ évi potenciális növekedési üteme 2009-től jóval meghaladta a mediterrán tagállamok hasonló dinamikáját. E *divergencia* komoly zavarokat jelzett az euróövezet működése, kívánatos homogenitásának hiánya tekintetében. Az eltérés a COVID-krízis időszakában is fennmaradt. Annak döntő oka a termelékenység kedvezőtlen alakulása. 2024-től között M6 ismét elérheti a „fejlett” EU tagállamok potenciális kibocsátásának, illetve termelékenységének átlagos dinamikáját. Konvergencia kapacitás azonban a mediterrán tagállamok tekintetében a legutóbb jelzett időszakban sem mutatható ki.

Szemléletes képet nyújt a két említett tagállam-csoport (U5, illetve M6) növekedési modelljéről a 4. és a 5. ábra. U5 potenciális növekedése a nagy recesszió, a 2008-2009. évi pénzügyi és gazdasági válságot követően a kilábalás éveit követően megközelítette a megelőző időszak növekedési teljesítményét. Annak meghatározó tényezője a termelékenység, döntő súllyal a teljes tényezőtermelékenység. (Ld. 4. ábra) Ezzel szemben a „rég” mediterrán országokban (M3) drámai strukturális törés következett be 2008 után, s a termelékenység növekedése hosszú évekre leállt. Utóbbi a szimulációk szerint 2024-től ismét nagyobb dinamikát érhet el. (5. ábra) Ám az elveszett évtized pótlására e termelékenységnövekedés nem lesz képes. Valójában még a *divergencia* sem csökkenhet a jelzett időszakban a mediterrán tagállamok és „fejlett” EU tagállamok között.

⁴ EU15 tagállamok M3 és IT nélkül.

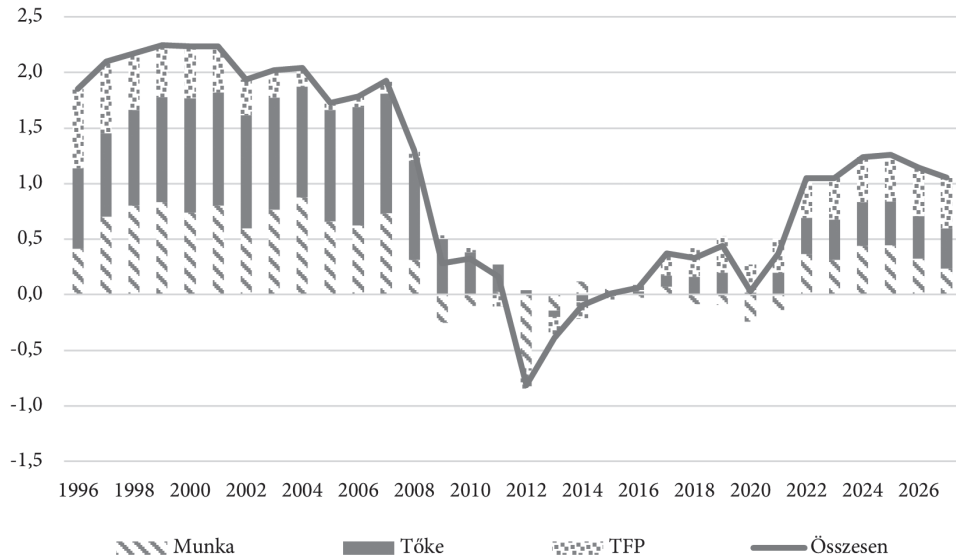
4. ábra: Az EU U5 növekedési modellje (potenciális növekedés és annak fő tényezői)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

5. ábra: Az EU M6 növekedési modellje (potenciális növekedés és annak fő tényezői)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

Fentiekől több tekintetben eltérő irányzatok mutatkoznak a közép- és kelet-európai „új” tagállamok esetében. (Ld. 1. táblázat)

A bemutatott szimulációk szerint a *potenciális növekedés dinamikája a COVID-krízis miatt nem csökken tartósan*. (Ld. 2., 3. ábrák) Ugyanakkor a háborús sokk, s a további világgazdasági turbulenciák 2022-től törést okozhatnak, egyúttal jelentős további kockázatokat hordoznak a növekedési potenciál tekintetében. E bizonytalanságoktól függetlenül is megállapítható: a COVID-krízis *tartós szinthatást* okozhat. E veszteség a krízist követő években a szimuláció alapfeltevései (köztük változatlan politikák) mellett nem dolgozható le. A poszt-COVID időszak eddigi tényei s az elvégzett szimulációk szerint a *növekedési potenciál további erőzítője* következhet be a vizsgált országcsoportokban. A potenciális növekedés és a termelékenység dinamikája 2022-2027 között várhatóan fokozatosan, de folyamatosan csökken, s – a mediterrán tagállamokat kivéve – egyetlen vizsgált országcsoport esetében sem éri el a 2016-2019. évi átlagot. (Az USA-t is beleértve.)

1. táblázat: Potenciális növekedés és tényezői az EU fejlett tagállamaiban, illetve az új tagállamokban

	Fejlett ország- gok	EU- 10	BG	CZ	EE	LT	LV	HU	PL	RO	SK	SI
Potenciális növekedés (évi, %)												
1999-2008	2,07	3,78	4,12	3,29	5,69	5,86	6,51	3,30	4,07	4,47	4,83	3,44
2009-2014	1,06	2,03	1,18	1,27	0,80	1,23	-0,45	0,51	3,60	1,54	2,74	1,19
2015-2019	1,56	3,10	2,56	2,80	3,33	2,83	2,76	3,12	3,64	4,29	2,36	1,63
2020-2021	1,14	2,71	2,20	0,99	3,38	4,29	2,78	3,56	3,61	3,10	1,54	2,45
2022-2027	1,16	2,31	2,12	1,52	1,67	2,62	1,76	2,58	2,85	2,81	1,81	2,84
A potenciális növekedés fő tényezőinek hozzájárulása												
Munka												
1999-2008	0,34	-0,13	0,72	-0,06	0,15	0,03	-0,20	-0,49	0,07	-1,30	0,15	0,23
2009-2014	0,33	-0,01	-1,03	-0,11	-0,51	-0,60	-1,65	0,22	0,46	-0,87	0,41	0,02
2015-2019	0,45	0,32	0,27	0,65	0,46	0,32	-0,29	1,01	0,27	0,07	-0,14	0,17
2020-2021	0,37	0,23	-0,35	-0,42	0,68	0,82	-0,09	0,46	0,66	0,04	-0,51	0,61
2022-2027	0,34	0,05	-0,18	0,32	0,45	0,10	-0,32	0,06	0,11	-0,30	-0,17	0,43
Tőke												
1999-2008	0,68	1,22	1,50	0,99	2,63	1,93	2,88	1,28	1,23	1,26	0,69	1,55
2009-2014	0,35	1,05	1,15	0,60	1,19	0,82	0,89	0,47	1,62	1,39	0,76	0,03
2015-2019	0,62	1,04	0,75	0,70	1,32	1,47	0,76	1,20	1,39	1,01	1,19	-0,12
2020-2021	0,41	1,03	0,61	0,58	1,81	1,70	0,86	1,47	1,20	1,49	0,50	0,15

	Fejlett ország- gok	EU- 10	BG	CZ	EE	LT	LV	HU	PL	RO	SK	SI
2022-2027	0,45	1,02	0,54	0,69	0,96	1,48	0,85	1,10	1,16	1,58	0,82	0,77
Teljes tényezőtermelékenység												
1999-2008	1,05	2,70	1,89	2,36	2,91	3,91	3,83	2,51	2,77	4,51	3,99	1,67
2009-2014	0,38	0,99	1,05	0,78	0,12	1,01	0,31	-0,18	1,51	1,03	1,56	1,14
2015-2019	0,48	1,75	1,55	1,44	1,55	1,04	2,29	0,92	1,98	3,21	1,31	1,58
2020-2021	0,36	1,46	1,94	0,83	0,89	1,78	2,01	1,63	1,74	1,57	1,55	1,69
2022-2027	0,38	1,24	1,75	0,51	0,26	1,04	1,23	1,43	1,58	1,53	1,16	1,64

Forrás: saját számítás

További veszélyek is aláhúzást igényelnek. Az elhúzódó sokkok sorozata tartósan mérsékelné a növekedési potenciált. Azaz a *permanens sokkok* az európai növekedési képesség egyébként is fennálló problémáival együttesen súlyos következményekhez vezetnének. E veszélyes irányzat elkerülése alapvető érdeke valamennyi EU tagállamnak.

A magyar növekedési potenciál már a válság előtt, az EU csatlakozás után csökkenésnek indult, s megfeleződött. A krízis kitörése után tovább csökkent, majd három éven át gyakorlatilag megszűnt a potenciális növekedés. Annak dinamikája csak 2013-ban haladta meg az évi 1 %-ot. 2017-2019 között évi 3 % fölé emelkedett, s nagyjából elérte a 2006 előtti dinamikát. A COVID-19 krízis kezdetétől a magyar potenciális növekedés dinamikája csökkenésnek indult. E tendencia a projekció által átfogott időszakot is jellemzi. Az elvégzett szimulációk szerint potenciális növekedés évi üteme 2024-2025-ben évi 2,5 %, 2026-2027-ben évi 2,3 % lehet.

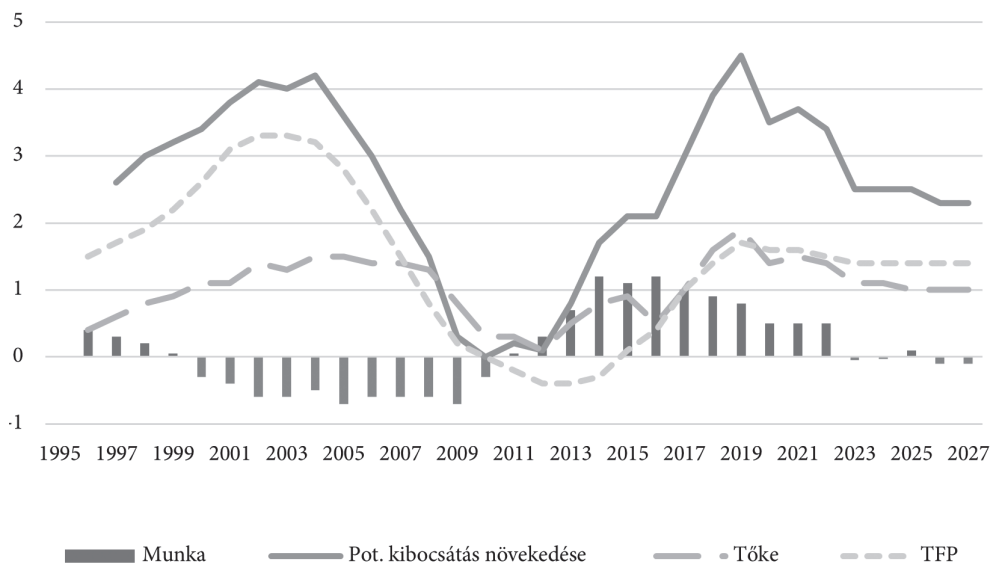
A munka 1999-2011 között egyáltalán nem járult hozzá a hazai potenciális növekedéshez. 2012-től azonban már pozitív hozzájárulást teljesített. 2014-2016 között – az előző időszakokkal is összefüggésbe – hatás különösen magas, évi 1,1-1,2 %. egyidejűleg csökken az átmenetileg megnövekvő NAWRU: a 2010. évi 8,2 %-ról az azt követő időszakban folyamatosan csökkent. Korábban példátlanul alacsony szintre. (2022-ben 2,8 %-ra.) Egyidejűleg megnőtt a részvételi ráta: a nagy krízis előtti 56,5 %-ról 66,6 %-ra. A tőketényező hatása a nagy krízis előtti évi 1,4-1,5 %-ról 2010-2012 között 0,1-0,3 %-ra csökkent, majd ismét nőtt. (2019-ben 1,9 % volt.) A beruházási ráta a nagy krízis előtti 23 %-os arányról 2012-re 18,4 %-ra mérséklődött, majd ismét emelkedett. 2018-2019-ben – az EU-tól érkező források erőteljes bővülésével párhuzamosan – példátlanul magas (25,4-27,5 %-os) arányra növekedett. A teljes tényezőtermelékenység a korábbi évi 3 %-ról már a nagy krízis előtt évi 1 %-ra mérséklődött. 2011-2014 között negatív előjelű (évi -0,1 és -0,4 % volt. 2017-ben 1 %-ra, 2018-2019-ben 1,1-1,3 %-ra emelkedett. (A magyar növekedési modell fő jellemzőit a 6. ábra foglalja össze.)

Mindezek alapján összefoglalhatók a magyar növekedési képesség, annak dinamikája lényeges tényezői:

- a potenciális növekedés, még inkább az aktuális a 2008-2013 közötti időszakban, de facto megszűnt, a növekedési potenciál felélesztése elemi gazdaságpolitikai feladattá vált;

- minthogy a kibocsátási rés 2009-2014. között negatív előjelű volt, az aktuális növekedés dinamikája átmenetileg magasabb lehetett a potenciális növekedés üteménél⁵;
- a növekedési képesség helyreállításának központi tényezője 2012-2016. között a munkatényező növekvő igénybevétele, majd 2015-től egyre inkább a tőketényező hozzájárulása vált meghatározóvá, azaz a növekedés *extenzív tényezői* domináltak, e tényezők további növelésének a lehetőségei behatároltak;

6. ábra: Magyar növekedési modell: a potenciális kibocsátás és tényezői alakulása

Forrás: saját szerkesztés

- a teljes tényezőtermelékenység hosszú évekig nem járult hozzá a potenciális növekedéshez, hatása csak a legutóbbi években nőtt meg;
- a potenciális növekedés forrásai között a kilábalás során a termelékenység csak 2017-től múlta felül a munkatényező hatását;
- fenntartható, dinamikus növekedési pálya csak a potenciális növekedés ütemét tartósan növelő, *mélyreható strukturális reformok* révén lehet megalapozható.

A 2022-ben átdolgozott magyar HRT összesen 57 projektet tartalmaz. E reformok/beruházások összesen 9 nemzetstratégiai cél/reform alá kerültek besorolásra. Az 57 projekt megvalósítása az HEE keretében összesen 2 191,4 milliárd forintot tesz ki. Évekre lebontva 2021-ben 56,99 milliárd forint, 2022-ben 264,66 milliárd forint, 2023-ban 515,43 milliárd fo-

⁵ Ugyanakkor 2018-2019-ben a mintegy 3,5-4,9 % nagyságú pozitív előjelű GDP rés kialakulása a gazdaság túlfűtöttségére utalhat.

rint, 2024-ben 655,23 milliárd forint, 2025-ben 380,32 milliárd forint, 2026-ban pedig 318,73 milliárd forintnak megfelelő összeg befektetése valósul meg.

Magyarország részesedése a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközből (RRF) eredetileg 16 830 millió EUR volt. Előbbi összegből 7 176 millió EUR vissza nem térítendő támogatás, 9 663 millió EUR pedig hitel (az utóbbi összeg 2023 augusztusáig állt rendelkezésre). Magyarország a rendelkezésre álló vissza nem térítendő támogatások teljes becsült összegét kérte, a hiteleket azonban – egészen 2023. augusztus 31-éig – nem. Figyelembe véve az aktualizált – Magyarország 2020–2021. évi bruttó hazai termékére (GDP) vonatkozó – adatokat, továbbá a 2022 júniusában valamennyi uniós tagállamra alkalmazott felülvizsgálat szabályait, a vissza nem térítendő támogatásra vonatkozó magyar forráshatár 1 363 millió EUR-val csökkentésre került. Ennek eredményeként az EU Tanácsa által 2022. december 5-én jóváhagyott magyar nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv 5 811 millió EUR összegű uniós vissza nem térítendő támogatást tartalmaz, ami az ország 2019. évi GDP-jének 4 %-át és a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz egészének 0,8 %-át teszi ki. Ugyanakkor a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközzel szülő rendelet módosítását követően, amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy új vagy megerősített energetikai intézkedéseket tartalmazó REPowerEU-fejezeteket építsenek be nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveikbe, Magyarország további 701,6 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatásban részesülhet, amennyiben ilyen fejezetet nyújt be és azt jóváhagyják.

Magyarország 2021. május 11-én nyújtotta be első hivatalos Helyreállítási és Rezilienciaépítési Tervét az Európai Bizottságnak „Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve” címen⁶, és azt a Bizottsággal folytatott megbeszélések követően két alkalommal aktualizálta, mielőtt előterjesztette végleges nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervét⁷. E végleges terv, amelyet a Tanács utolsóként hagyott jóvá a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz keretében, széles körű beruházási és reformorientált programot tartalmaz a magyar gazdaság rezilienciájának és fenntarthatóságának fokozása érdekében. Ugyanakkor teljesíti a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközzel szülő rendelet minimális éghajlat-politikai (37 %) és digitális (20 %) beruházási célkitűzéseit, és a források 48,1 %-a a zöld átálláshoz, 29,8 %-a pedig a digitális átálláshoz járul hozzá. Az allokáció folyósítását hét részletben tervezik, amelyeket az eredeti tervek szerint 2023 júniusa és 2026 szeptembere között kell igényelni. A terv kései jóváhagyása miatt az EU nem nyújtott előfinanszírozást. Emellett a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz keretében teljesítendő kifizetésekhez Magyarországnak teljesítenie kell mind a 27 mérföldkövet, amelyekről a tervvel összefüggésben a Bizottsággal a jogállamisági reformokkal kapcsolatban állapodott meg.

Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervének célja elsősorban a koronavírus-járvány gazdasági és társadalmi hatásainak ellensúlyozása, illetve a gazdaság ellenállóképességének, fenntarthatóságának és a zöld és a digitális átmenettel kapcsolatos kihívások és lehetőségekre iránti felkészültségének a növelése.

⁶ Ld. Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve, benyújtva 2021. május 11. <https://www.palyazat.gov.hu/helyreallitasi-es-ellenallokepességi-eszkoz-rrf#>

⁷ Ld. részletesen a <https://www.palyazat.gov.hu/helyreallitasi-es-ellenallokepességi-eszkoz-rrf> kormányzati web-helyen az RRP_HUN_22 c. dokumentumot.

A magyar helyreállítási terv céljai között szerepel a 21. századi minőségi oktatás biztosítása, a hátrányosabb helyzetű települések és régiók fejlesztése, a gyermekvállalás támogatása, a felszíni és felszínalatti vízkészletek védelme, a klímaváltozás negatív hatásainak ellensúlyozása, az energiatünetlenség és önállóság növelése, a körforgásos gazdaságra történő átállás biztosítása, a korszerű digitális technológiák alkalmazása és fejlesztése, valamint az egészségügyi szolgáltatások színvonalának növelése.

Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve 2026-ig összesen 2 300 milliárd forintnyi stratégiai fejlesztési projektet tartalmaz és teljes mértékben megfelel a közös uniós célkitűzéseknek és minden területen megjelennek a klímavédelmi és a digitalizációs fejlesztések.

A magyar HRT lehetséges növekedési hatásai a következőképpen foglalhatók össze. E GDP hatás rövidtávon a HRT beruházások, illetve reformok megvalósítása következtében az egyes termékek, illetve szolgáltatások iránt kialakuló többletkereslet révén keletkezik. Ehhez kapcsolódóan bemutatatható, hogy a reformok és beruházások végrehajtása milyen nagyságú ad-dicionális munkaerőkeresletet gerjeszt, illetve mekkora adóbevételt generál a költségvetés számára.

A két évre számított rövidtávú GDP hatás 2020. évi árakon számítva meghaladja az 2 100 milliárd forintot⁸. A keresleti hatások között a Fenntartható zöld közlekedés, az Energetika (zöld átállás), illetve az Egészségügy dominálnak, közel 1 500 milliárd forint nagyságrendű rövidtávú GDP hatással.

2. táblázat: A HRT rövidtávú növekedési és foglalkoztatási hatása

	RRF (milliárd Ft)	Reál GDP (milliárd Ft)	Foglalkoztatás (ezer fő)
A. Demográfia és köznevelés	245	132,2	12,84
B. Magasan képzett, versenyképes munkaerő	273	248,5	21,01
C. Felzárkózó települések	89	103,8	9,16
D. Vízgazdálkodás	57	57,8	5,55
E. Fenntartható zöld közlekedés	558	663,07	45,16
F. Energetika (zöld átállás)	492	394,81	25,57
G. Átállás a körforgásos gazdaságra	43	42,7	4,08
H. Egészségügy	492	434,01	34,8
I. Állam és közigazgatás	26	31,83	2,21
Összesen	2 300	2 109,0	160,4

Forrás: saját szerkesztés

⁸ Ld. részletesen a <https://www.palyazat.gov.hu/helyreallitasi-es-ellenallokepességi-eszköz-rrf> kormányzati web-helyen az RRP_HUN_22 c. dokumentumot.

3. táblázat: A HRT középtávú (5 év) növekedési és foglalkoztatási hatásai

	RRF (milliárd Ft)	Reál GDP (milliárd Ft)	Foglalkoztatás (ezer fő)
A. Demográfia és köznevelés	245	490,74	17,14
B. Magasan képzett, versenyképes munkaerő	273	793,77	25,77
C. Felzárkózó települések	89	129,61	9,24
D. Vízgazdálkodás	57	502,2	9,07
E. Fenntartható zöld közlekedés	558	1 245,33	51,34
F. Energetika (zöld átállás)	492	7 655,23	29,84
G. Átállás a körforgásos gazdaságra	43	52,63	4,16
H. Egészségügy	492	949,71	40,68
I. Állam és közigazgatás	26	80,72	2,86
Összesen	2 300	5 015,94	190,1

Forrás: saját szerkesztés

4. táblázat: A HRT hosszú távú (10 év) növekedési és foglalkoztatási hatásai

	RRF (milliárd Ft)	Reál GDP (milliárd Ft)	Foglalkoztatás (ezer fő)
A. Demográfia és köznevelés	245	880,02	21,54
B. Magasan képzett, versenyképes munkaerő	273	1 694,86	32,84
C. Felzárkózó települések	89	276,01	9,51
D. Vízgazdálkodás	57	1 242,5	14,93
E. Fenntartható zöld közlekedés	558	1 705,18	56,17
F. Energetika (zöld átállás)	492	1 213,11	34,72
G. Átállás a körforgásos gazdaságra	43	69,19	4,29
H. Egészségügy	492	1 543,46	46,98
I. Állam és közigazgatás	26	129,62	3,5
Összesen	2 300	8 753,9	224,5

Forrás: saját szerkesztés

A közép- és hosszú távú gazdasági hatások számszerűsítése a kínálati oldalra koncentrál. Pl. a közútfejlesztés, vagy a munkaerő minőségének javítása a projektek megvalósításának időszakában többletkeresletet generálnak, annak révén gyakorolnak rövidtávon hatást a kibocsátásra. Ugyanakkor a közútfejlesztések révén javul az infrastruktúra. Annak révén erősödhet a gazdaság produktivitása. Az oktatás fejlesztése eredményeképpen nőhet a munkaerőállomány termelékenysége. A számítások projektek (pontosabban projektcsoportok) szintjén végezhetőek el. A középtávú hatás minden esetben az egyes komponensek, illetőleg reformok/beruházások megvalósulását követően 5 éven belül létrejövő gazdasági többletteljesítményt

tartalmazza kumuláltan a rövidtávú hatással együtt. A hosszú táv a 10 év alatt létrejövő teljes pótlólagos gazdasági teljesítményt mutatja.

A középtávú hatások összesen 5 016 milliárd Ft. nagyságrendűek. Közöttük kiemelkedő az A, a B, az E, az F és a H komponensek hozzájárulása. (Együttesen 3 760 milliárd Ft.) A hosszútávú hatások 8 753,9 milliárd Ft. összegűek. Közöttük az A, a B, a D, az E, az F és a H komponensek hozzájárulása meghatározó. (Ez utóbbiak összege 7 066 milliárd Ft.)

A HEE hatásának számszerűsítéséhez alappályának a 2023. évi Konvergencia Programban szereplő makrogazdasági projekciót tekintettük. E pálya a HRT hatásait is tartalmazza. A dokumentum a 2022. évi 4,6 %-os bővülés után – különböző tényezők hatására - 2023-ra jelentős lassulást, csak 1,5 százalékos GDP-növekedést jelez, amelyet 2024-ben 4,0 százalékos bővülés követhet. 2025-ben a program szerint a GDP 4,3 százalékkal nőhet. A következő két évben pedig a dokumentum szerint 4,5, illetve 4,2 százalék lehet az évi bővülés üteme.

Összességében véve stabilan, kis mértékben növekvő szinten alakulhat a foglalkoztatottak száma. A 2022. évi 1,3 %-os növekedés után 2023-ban nem nő a foglalkoztatottak száma, majd 2024-ben 0,4, 2025-2027 között pedig évi 0,1 százalékkal haladhatja meg az előző évi szintjét.

5. táblázat: Makrogazdasági kilátások a HRT megvalósulása esetén, illetve annak hiányában

	2022 szint	2022	2023	2024	2025	2026	2027
		változás %-ban					
GDP alappálya (2020. évi áron, milliárd Ft, illetve az előző év %-a)	57 784,7	4,6	1,5	4,0	4,3	4,5	4,2
GDP alternatív pálya (2020. évi áron, milliárd Ft, illetve az előző év %-a)	57 784,7	4,3	0,9	3,3	3,1	3,5	4,1
Foglalkoztatottak száma (ezer fő, 15-74)	4 634,6	0,7	0,7	0,3	0,2	0,1	0,1

Forrás: Konvergencia Program, saját számítás

Megjegyzések: A Konvergencia Programban számított alappálya a HRT megvalósításának a hatásait is tartalmazza. Az alternatív pálya előbbi alappálya a HRT megvalósításának rövidtávú (keresleti) hatásai nélkül.

Mindezek alapján szélesebb összefüggésben a HRT növekedési hatásai a következőképpen összegezhethetők. (Ld. 5. táblázat) Az elvégzett számítások szerint rövid távon (a programok megvalósulása nyomán 2 éven belül) a HRT reformok és reformok/beruházások 2 109,0 milliárd forint bruttó hozzáadott érték előállításához járulnak hozzá. Középtávon (5 éven belül) a fejlesztések révén a növekedési többlet 5 015,9 milliárd forint lehet, figyelembe véve a rövidtávú hatásokat is. Egyes reformok/beruházások, illetve reformok ennél is hosszabb távon fejthetik ki hatásukat. A HRT megvalósítása – a számítások szerint – hosszú (10 éves) időtávban kumuláltan 8 753,9 milliárd forint bruttó hozzáadott érték létrejöttét eredményezheti.

A növekedési hatásokkal együtt jelentősek a HRT megvalósításának a munkaerőpiaci hatásai is. A hazai gazdaságban rövidtávon (vagyis amíg a programok zajlanak) a HRT megvalósításával összefüggésben megközelítőleg 160 ezer fő nagyságrendű munkaerőigény merül

fél. Azaz egy évre számítva átlagosan 80 ezer fő. Ez utóbbi a 2021. évi foglalkoztatotti létszám 1,75 százalékát teszi ki. Ugyanakkor a már bemutatott módszertani sajátosságok következtében nem jelenti a foglalkoztatás ilyen mértékű növekedését rövidtávon. Az alkalmazott módszertan révén ugyanis nem határozható meg, hogy a rövidtávú foglalkoztatási hatás mekkora része jelenik meg új munkahelyek létrehozásában és mekkora arányban szerepelnek abban a megőrzött munkahelyek. Következésképpen a munkanélküliség várható alakulására sem becsülhető.

A 5. táblázat és a 7. ábra alapján jól látható: a magyar GDP növekedési üteme kizárólag a rövidtávú keresleti hatásokat alapul véve 2023-ban 0,6 %-kal, míg a 2024-2026. években évi 0,7-1,0 százalékponttal magasabb az alternatív pályához, vagyis a számított HRT nélküli növekedési szinthez viszonyítva. A fentebbiekben bemutatott számításához képest alternatív (a beruházási multiplikatort is tartalmazó) módszert is alkalmaztunk a rövidtávú keresleti hatások modellezéséhez. Utóbbi szerint 2022-2026 között a GDP többlete a HRT megvalósításával összefüggésben összesen 4 %. A legnagyobb évi többlet 1,2 % lenne 2025-ben. Az alternatív módszer eredményei is közel helyezkednek el az elsőként alkalmazott módszer eredményeihez.

A közép- és hosszú távú számítások az előbbi lényegesen meghaladó hatásokat jeleznek. A HRT megvalósítása révén a GDP 2023-2027 között évente 1,5 százalékkal haladhatja meg az alternatív pályán előrejelezhető szintet. A 2023-2032 között számított hosszútávú GDP többlet pedig évi átlagban 1,2 % feletti mértékben haladhatja meg az alternatív pályát. (A közép- és hosszútávú hatások esetében alternatív pályaként az EPC előrejelzése szerepel a 2023. évre, a 2023-2027 évekre, 2028-2029-re a 2027. évi előrejelzett ütem, majd 2030-2032-re az EPC 2021. évi Ageing Report-jában előrejelzett értékek kerültek figyelembevételre.)

A QUEST modell használatával elvégzett modellszimulációk (ld. 6. táblázat) szerint az NGEU magyarországi gazdasági hatása 1,0 % és 1,4 % közötti GDP-növekedéshez vezethet. 20 év elteltével a GDP 0,4 %-kal lehet magasabb az NGEU nélküli forgatókönyvhöz képest. A hatás jelentős részét a tovagyrúzó hatások teszik ki. A szimulációk szerint ez mintegy 22 ezer új munkahely létrejöttét eredményezné. A határokon átgyrúzó GDP-hatások 2026-ban 0,4 százalékpontot tesznek ki, vagyis ennyi a tagállamok közötti szinkronizált kiadások hozzáadott értéke (2. vonal). A hatás még akkor is jelentős lenne, ha az NGEU-források végül alacsony hatásfokúnak bizonyulnának.

6. táblázat: A QUEST-szimuláció eredményei (a reál-GDP-szint %-os eltérése az NGEU nélküli forgatókönyv értékeitől)

Forgatókönyv	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2040
Alap	0,0	0,5	1,0	1,3	1,4	1,3	1,0	0,6	0,6	0,6	0,4
ebből tova- gyrúzó hatás	-0,3	0,0	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1
Alacsony ha- tásfok	0,0	0,2	0,7	1,0	1,0	0,9	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2

Forrás: Konvergencia Program, saját számítás

E stilizált szimuláció nem tartalmazza a strukturális reformok lehetséges pozitív hatását, amely jelentős lehet. Modellalapú teljesítményértékelés szerint Magyarország GDP-je 20 év alatt 14 %-kal növekedhetne – szemben az uniós 11 %-kal –, ha az ország olyan strukturális reformokat hajtana végre, amelyek eredményeképpen a legjobban teljesítőkhez képest a felére csökkenne a strukturális reformok mutatói terén fennálló lemaradás:

Aláhúzást igényelnek a következők:

A számítások nem tartalmazzák a REPowerEU program keretében a tanulmány lezárása után igényelt vissza nem térítendő, illetve hitel források lehetséges növekedési hatását. azok figyelembevétele a bemutatottnál még magasabb hatásokat jelezne.

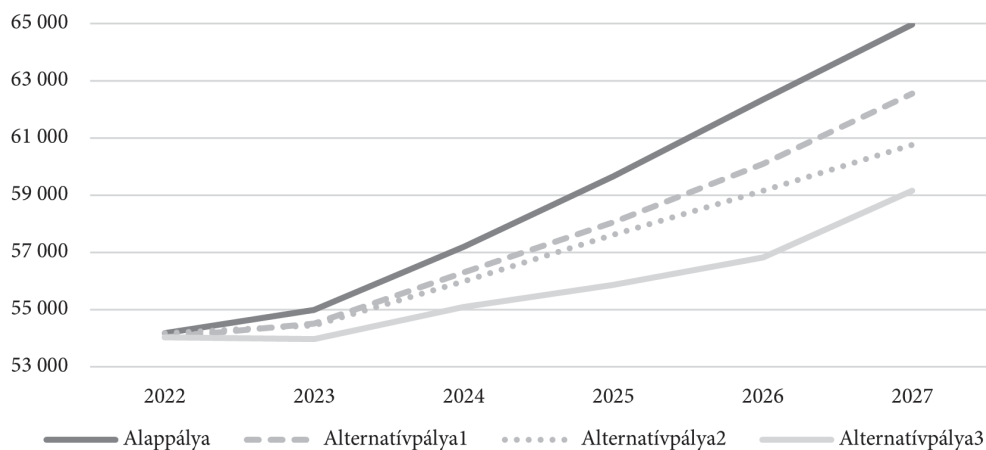
A bemutatott számítások konzervatív módon, a legtöbb esetben a lehetséges tovagyrúzó hatások korlátozott mértékű figyelembevételével készültek, azért *a HRT valóságos hatásait szükségképpen alábecsülhetik.*

Hasonló hatással járhat a növekedési projekciók esetleges túlzott optimizmusa. A Konvergencia Programban bemutatott növekedési pálya az időközben felmerült világgazdasági és egyensúlyi problémák ismeretében rövid távon nehezen valósulhat meg. Ezért a HRT rövidtávú növekedési hatásai valószínűleg jóval nagyobbak lehetnek, mint a bemutatott alappályához képest jelezhető hatások.

A mennyiségi hatásokon túl kiemelkedő jelentőségű a növekedés *minősége*. E tekintetben a HRT prioritásai kiemelkedő jelentőségűek, akár a zöld átment, akár a digitális átalakulás előmozdítását tekintjük. Ráadásul mindez a fenntartható és inkluzív növekedés minőségi erősítését szolgálhatja.

Mindezek miatt *a HRT makrogazdasági jelentősége aligha becsülhető túl.* A bemutatott becslések világosan mutatják: valójában brutális erejű kvázi fiskális impulzusról van szó a HRT teljes megvalósítása esetén. A recesszió egyik oka éppen a HRT és a további EU források beáramlásának a hiánya, az egyidejű brutális erejű külső sokkok időszakában. A magyar gazdaság jelenlegi problémái megoldásában, a recesszióból történő kilábalásban kiemelkedő jelentőségű lenne a HRT megvalósítása, a program keretében igénybe vehető EU források maximális hatékonysággal történő felhasználása.

7. ábra: Gazdasági növekedés Magyarországon a HRT megvalósítása esetén, illetve annak hiányában (GDP, 2020. évi árakon)

Forrás: KSH, Konvergencia Program, EPC adatbázis, saját számítás, saját szerkesztés
 Megjegyzések:

Alappálya: GDP a HRT megvalósítása esetén a Konvergencia Program szerint

Alternatív pálya 1: alappálya a HRT megvalósítása nélkül

Alternatív pálya 2: EPC prognózis, a HRT megvalósítását feltételezve

Alternatív pálya 3: Alternatív pálya 2. a HRT megvalósítása nélkül

Az érintett EU források elérésének lehetősége nagymértékben javítaná a magyar gazdaság nemzetközi megítélését, növelné a befektetői bizalmat hazánk iránt. E források elérésének esetleges megghiúsulása pedig ellenkező irányú, igen negatív hatások, akár nemzetközi pénzügyi sokk kiváltásával fenyegetne.

Fenti elemzés kizárólag a HRT keretében elérhető vissza nem térítendő támogatás (grant) lehetséges növekedési hatásait foglalta össze. További lényeges lehetőség azonban az NGEU keretében hozzáférhető *kedvezményes hitellehetőség igénybevétele*. Ez utóbbi tárgyban csak az utolsó pillanatban született döntés, s azt a benyújtott HRT sem tartalmazta. A jelenlegi rendkívüli feltételek, a súlyos geopolitikai sokk, egyidejűleg a hazai gazdaság alapvető egyensúlyi problémái egyaránt komolyan megfontolandóvá tehetik e lehetőség felhasználását is.

AZ EGÉSZSÉGÜGYI, BENNE A FINANSZÍROZÁSI REFORMELGONDOLÁSOK MEGVALÓSÍTÁSA ÉS ENNEK HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSI FENNTARTHATÓSÁGRA

Az egészségügy működésével kapcsolatos problémák egy országban sem vizsgálhatók függetlenül az egészségi állapottól, mivel ezek egymásra kölcsönösen ható tényezők. Az egészségi állapotot befolyásoló tényezők nem csak az egyént, de az egész társadalmat terhelő kockázati tényezők is. **A társadalom egészségi állapota befolyásolja többek között az ellátórendszer iránti mindenkori szükségletet. Ugyanakkor az egészségi állapotot jelentősen befolyásolja az ellátórendszer mindenkori állapota, működési hatékonysága.** A legfontosabb ellátórendszerrel kapcsolatos kihívásokat, melyek sürgős megoldása elengedhetetlen az ellátás színvonalának és fenntarthatóságának javítása érdekében a teljesség igénye nélkül **az alábbiakban lehet összefoglalni:**

- Több mint **kilencszázezer magyar él** olyan körzetben, ahol **nincs betöltve a háziiorvosi praxis.**
- A háziorvosok korfájából kiindulva öt-hat éven belül várhatóan a megmaradt **háziorvosok elsöprő többsége lesz már a nyugdíjkorhatár felett.** Nemcsak az állandó háziorvos nélküliek óriási száma miatt, de a betöltetlen praxisok eloszlásán is látszik, hogy mindez országos probléma.
- Félő, hogy ha az ellátórendszerben túl gyors, radikális változások történnek, akkor a meglévő háziiorvosi kollektíva már nem tudja vállalni a szolgáltatást, és inkább a nyugdíjas életet választja, amely jelentős hiányhoz vezethet.
- A háziiorvosi ügyeleti rendszer átalakítása (Országos Mentőszolgálat alá rendelése) többletforrások hiányában romló ellátást eredményez, ahogy erre néhány kiragadott, a sajtóban megjelent eset is rávilágít.
- Az ellátás színvonalának javítása érdekében a **humán erőforrással kapcsolatos problémákat is rendezni kell** (szakdolgozói fizetések méltányos rendezése, orvosutánpótlás biztosítása).
- A szakrendelői hálózatot elsősorban az önkormányzatok tartják fenn, aminek finanszírozásához jelentős támogatást biztosítanak (a NEAK mellett). Az önkormányzati forráselvonások veszélyeztetik a pótlólagos finanszírozást, ami a rendszer fenntarthatóságát korlátozza.
- A bázis jellegű finanszírozás miatt a kórházak átalány szerint kapják a forrást egy módosított, 2019-es betegforgalom után. Azóta a betegforgalom és a költségek változása miatt 2019-hez képest jelentősen alulteljesítenek, kevesebb tervezett beavatkozást bonyolítanak le. Ebből adódóan **rendszer feszültség alatt áll, nőnek a várólisták,** az előjegyzési

---

¹ GKI Gazdaságkutató Zrt. A kézirat leadásának időpontja: 2023. szeptember 8.

idők, a betegek tovább kénytelenek elviselni a betegségükből következő hátrányokat, fájdalmakat.

- A kórházi ellátást jelentősen terhelik az újabb feladatok (védőnői szolgálat működtetése pl.), mind finanszírozási, mind szervezeti oldalról.
- Az orvosbéremelés segítette az elvándorlás mérséklését az ágazatból, ugyanakkor csökkentette a túlmunkára való késztetést is, ami mérsékelte az ellátások számát is. Ugyanakkor azt is megmutatta, hogy csak a folyamatos bérbantartás tudja fenntartani a megfelelő ellátást. Ez azt jelenti, hogy évente legalább a nemzetgazdasági átlagnak megfelelő béremelésre lenne szükség, aminek jelei nem látszanak. Így viszont rövid időn belül elinflálódna a bérek, s újraindul az elvándorlás.
- Júliustól 18 %-kal emelkedett az ápolók és az egészségügy nem gyógyító területein dolgozók alapbére, amit tervek szerint jövőre újabb emelés követ. Ez idén átlagosan 9 %-os emelés (a hivatalos 15 %-os, illetve az MNB 16,5-18,5 %-os inflációs várakozása mellett), ami valójában reálkereset csökkenést jelent.

A fenti egészségügyi rendszert érintő problémák megoldása és az egészségügyi ellátórendszer megújítása érdekében az illetékes Belügyminisztérium egyebek mellett **az alábbi kiemelt intézkedéseket tervezi, melyeknek a megvalósítása folyamatban van**²:

- az alapellátásban a praxiskörzetek meghatározása állami szerepvállalással;
- az 1 200 fő alatti praxisok megszüntetése;
- az ügyeleti rendszerben az OMSZ korábbi pilotprogramjának kiterjesztése;
- a járóbeteg-ellátásban az állami szerepvállalás növelése;
- a kórházi rendszer további koncentrálása (vármegyei kórházak központi szerepe a vármegyékben), vármegyén belül az egészségügyi személyzet feladatellátási helyének meghatározása (kötelező elfogadni a kiküldetést);
- a laborvizsgálatok központosítása, a magán CT és MRI ellátások közfinanszírozásának csökkentése;
- az egészségügyi dolgozók illetményének szabályainak pontosítása, áttekintése;
- várólisták csökkentése.

A fentiek mellett változik az alapellátás kivételével a szabad orvosválasztás szabályozása, az egészségügyi adatkezelés, változnak a látogatási szabályok fekvőbeteg-ellátásban, az egészségügyi szűrési rendszerek, az egészségügyben történő közreműködési jogviszonyok, valamint a szakápolási rendszer.

A törvény olyan **új háziiorvosi ellátási rendszer kialakítását szorgalmazza**, ahol a háziiorvosok terhelése lehetőség szerint egyenletes, az üres körzetek száma minimális, és a megfelelő üzemméret optimális ellátást biztosít a betegek számára. Első lépésben az OKFŐ, mint praxiskezelő számára átadásra kerül a körzethatárok átalakításának, kijelölésének joga, továbbá a betöltetlen körzetek kezelése. **2028-ig a gazdaságtalan üzemméretű körzetek (praxisok) kivezetésre kerülnek.**

² Előterjesztés a Kormány részére az egészségügyi ellátórendszer megújításához szükséges intézkedésekről Budapest, 2022. október Belügyminiszter, Igazságügyi Miniszter Szám: BM/14539/2022. https://mok.hu/public/media/source/E%3C%BC_%3C%A1talak%3C%ADt%3C%A1s_el%3C%91terjeszt%3C%A9s.pdf

A jelenlegi struktúrában 1 500-2 000 lakos látható el hatékonyan egy praxisban. E felett már a betegellátási, gondozási és az egyre inkább előtérbe kerülő prevenciós tevékenységek minőségének romlásával jár, nem véletlenül lép már itt érvénybe a degresszió a NEAK finanszírozásában. A 2 500 vagy ennél nagyobb lélekszámú körzetek ellátása nagyon megterhelő. A szabadságolás, a továbbképzés helyettesítési kérdése gondot fog jelenteni. Ráadásul **a körzethatárok átrajzolása a szórt településszerkezetben az ellátáshoz jutás feltételeit rontja**. Emellett az idősödő házi orvosokra rak újabb terheket, miközben érdemben nem jut újabb humán erőforrás a területre (a diplomás nővérek felruházása újabb, korábban házi orvosokkal ellátott feladatokkal erősen kétséges út).

2023. július 1-től a védőnők feletti munkáltatói jogokat többé nem az önkormányzatok gyakorolják, hanem a vármegyei irányító kórház alkalmazottai. A központosítással megnehezül a védőnő azon feladata, hogy a helyi problémákra helyi forrásokkal, helyi támogatottsággal tudjon reagálni. Jelentősen nehezíti a települések szerepvállalását abban, hogy plusz juttatással vonzzák a szakmailag kiemelkedő védőnőket. A törvényt módosítás bírálói szerint aggályos a jogalkotó lépése, mivel az önkormányzatok, főleg a kisebb települési önkormányzatok az elmúlt években sokat dolgoztak és tettek azért, hogy a településükön legyen védőnői szolgálat. Ugyanakkor az is igaz, hogy a gyerekszám csökkenése miatt a területi egyenlőségek növekedtek: a hátrányos helyzetű, rossz szociális mutatókkal rendelkező településeken kevésbé esett vissza a születésszám, mint a jobb helyzetben levő településeken, településrészekben. Ugyanakkor a védőnői szolgálat jó működésére pont a hátrányos helyzetű településeken lenne nagyobb szükség.

Az **alapelletési ügyelet** ellátórendszer is átlakul, melyhez mintaként a Hajdú-Bihar vármegyei pilot program szolgált, amelynek lényege, hogy a rendelési idő végétől a házi orvosi ügyeletet az OMSZ szervezi és látja el. Ugyanakkor ez hozzáférési romlást, vagy szabadság/táppénz igénybevételét fogja igényelni a munkavállalók részéről, mivel a munkaidő után nehezebben jutnak el házi orvoshoz. Másrészt mivel az orvosok átlagéletkora 60 év feletti, kérdéses, hogy vállalják-e ezt a beosztást, valamint az esti és a hétvégi ügyeletet. Így kockázat, hogy esetlegesen visszaadják a praxist, növelve ezzel a betöltetlen körzetek számát. Kérdés, hogy érdemes-e a helyi közösségeket megbontani, ahol a területen dolgozó házi orvosok régóta jól működő ügyeleti rendszerben, egymás mellett lévő praxisok orvosainak kooperatív és folyamatos kommunikáción alapuló szakmai műhelyeként működnek. Az OMSZ 2024. márciusig tervezi az összes vármegye bevonását az új ügyeleti rendszerbe.

Az egészségügy átalakításának egészségpolitikai céljaként jelenik meg az önkormányzati járóbeteg-szakellátó intézmények tevékenységének vármegyei ellátórendszerbe történő, a mostaninál szorosabb integrációja. Az egységes szempontok alapján működő ellátórendszer megteremtése érdekében az előterjesztés az **önkormányzati fenntartás alá tartozó egészségügyi szakellátást nyújtó intézmények állami átvételét célozza** az OKFŐ és a vármegyei irányító intézmények bevonásával.

A járóbeteg-ellátók állami tulajdonba vétele kapcsán léteznek támogató és ellentmondó érvek. A betegutakat és a szakmai kapacitásokat egységesen kell szervezni a járó- és fekvőbeteg-ellátásban, melyhez egy integráltabb rendszerre van szükség. **Az integráció pozitív hozadéka lehet a fekvőbeteg és a járóbeteg ellátás szakmai közeledése**, például a manuális beavatkozások egynapos irányba tolódhatnak, ami a szakrendelőben fejlesztést jelenthet,

a kórházban pedig a műtéti profil egyes elemeinek központosítását. Az integráció **veszélye** ugyanakkor, hogy a döntések, a fenntartói figyelem és felelősség távol kerül a járóbeteg szakellátóktól. **Csökken a helyi igényekre történő rugalmasabb és gyorsabb alkalmazkodás**, valamint személytelenné válnak, kiüresednek a helyi társadalom szereplőivel való együttműködések, amelyek mozgatórugói a preventív tevékenységeknek.

Félő, hogy a járóbeteg szakellátás nem lesz prioritásként kezelve a munkaerő- és eszköz-alkotás szempontjából. Betegelégedettségi szempontból a lakhely közelében gyorsan problémamegoldás lenne a kívánatos cél. A megnövekedett utazási költség mind a betegek, mind az ellátórendszer részéről többletköltséggel járna. A megnövekedett várakozási idők és/vagy utazással töltött idővesztés miatt jelentősen nőne a munkából kiesett napok száma.

A fenntartó önkormányzatok biztosították eddig a felújítási és fejlesztési forrásokat, illetve biztosították működési támogatást (a saját egészségügyi intézményük nagy presztízzsel bír a lakosság szemében). Az állami tulajdonba vétel után ezek a források elvesznek, így az államosítás a magyar egészségügyi rendszerből történő nettó forráskivonást jelentene. Egy ilyen átalakítás veszélyeit, valamint plusz terheit felvállalni, főleg egy nehéz gazdasági környezetben, nagy kockázattal bír.

A kórházfüggetlen járóbeteg ellátás, a jelenlegi finanszírozási keretek között jelentős, rendszeres adósságállomány képződése nélkül működik, amiben szerepe van a gondoskodó önkormányzatoknak éppúgy, mint a jobban megtestesülő helyi vezetői és fenntartói felelősségnek is. Költséghatékonysági okból minden egészségügyi rendszerben cél a beteg kórházon kívüli ellátása, gondozása. Szoros járóbeteg szakellátási gondozással elkerülhető számos kórházi felvétel, ez pedig a független járóbeteg szakellátásban valósulhat meg leginkább.

A kórházak államosításakor is a nagyobb hatékonyság, az egységes beszerzések költségcsökkentő hatása volt a fő érv. Az eltelt évtizedben ezek a pozitív hatások nem látszanak, a kinnlevőségek folyamatosan újra termelődtek és növekszik a ki nem fizetett számlák állománya is. Mindez nem a hatékonyság javulását mutatja (nem beszélve a növekvő városlistákról). **Az objektív kép kialakításához szükség lenne egy független vizsgálatra**, amely bemutatja a kórházállamosítás tényleges hatásait, és az eredményeket (ha voltak). Ezt követően érdemes további államosításon gondolkodni.

A tervezet javasolja továbbá az **ellátási struktúra optimalizációját**. Ennek értelmében kórház nem kerül bezárásra, járási egészségközpontok kerülnek kialakításra, amelyek új funkciót is kapnak (prevenció, ügyeletszervezés). Vármegyénként egy önálló jogi személyiséggel rendelkező szakellátó egészségügyi intézmény jön létre. **Minden állami tulajdonú kórház egészségügyi dolgozójának munkáltatója a vármegyei kórház lesz, a dolgozók változó telephellyel kapnak munkaszerződést**, így a tervezet értelmében rotációjuk megoldható a központ és a városi telephelyek között. A lakóhelyhez közeli ellátás megerősítésre kerül, így az alapellátás, a népegészségügyi prevenció és a központi ügyelet járási központja a városi kórház lesz. Itt végzik az egy napos műtéteket, belgyógyászati alaptevékenységet, valamint a szülészeti és sürgősségi ellátásokat. A szakrendelések megmaradnak a lakóhely közelben. A nagy humán erőforrás igényű szakmák a vármegyei egészségügyi fekvőbeteg ellátó intézménybe költöznek. A vármegyei szintű kórházak elektív és magas minőség/volumen összefüggésű ellátásokat nyújtanak, képesek a különleges esetek kezelésére. A műtétes osztályok

kiváltása szükséges modern egynapos sebészeti egységekkel ott, ahol földrajzi-közlekedési szempontok miatt indokolt.

A kórházszektor jelentős kapacitáscsökkentése, szerkezetátalakítása elkerülhetlenné vált már az elmúlt két évtizedben. A struktúraváltás egyfajta versenyfutás az idővel, hogy sikerül-e az orvos és szakdolgozói hiányhoz igazodva tartósan fenntarthatóra csökkentve a kapacitásokat racionalizálni az ellátórendszert. A vármegyei kórház hatáskörébe tartozó munkaerő-beosztás működőképessége kétséges, különösen az invazív beavatkozást végző osztályokon (pl. sebészeti szakmák, radiológia, kardiológia stb.) veszélyezteti a biztonságos betegellátást. Másrészt az összevonás, központosítás, humán erőforrás tologatás inkább elriasztja a dolgozókat a szakmától. Sokkal inkább modernizációra, betegútszervezésre, teljesítmény-alapú ösztönzésre, a NEAK hatékonyságot és minőségjavítást célzó szolgáltatásvásárlásának erősítésére lenne szükség.

Az egészségügy humán erőforrásaival kapcsolatban az **ápolók ügye már túlmutat az egészségügy határain is**. Kedvező fejlemény, hogy az orvosi bérekhez viszonyítva rögzíti az ápolói béreket, a kilátásba helyezett béremelés-mértékek is előre mutatóak, és differenciáltan valósulna meg az emelés a diplomás és nem diplomás csoportokra vonatkozóan. 2023 júliusától 18 %-kal emelkedett az ápolók és az egészségügy nem gyógyító területein (gazdasági, műszaki, pénzügy-számviteli stb.) dolgozók alapbére. Mindez összesen 84 ezer egészségügyi szakdolgozót érint. A 2022. decemberi kormánydöntés azt is tartalmazza, hogy az alapbér-emelés 2024 márciusában folytatódni fog, melynek mértékéről később döntenek.

Nagyon fontos az ápolói lét életpályája, társadalmi megbecsülése. Egyre idősödik a társadalom, az ápolókra az egészségügyben, a családok mellett, valamint a szociális ellátásban is nagy szükség van. Az ápolói szakma társadalmi presztízse emelésének a béremelés mellett fontos a lakhatás és az egyéb támogatások megléte. Ugyanakkor **az ad-hoc béremelések pályán tartó hatása csekély**.

A hatékony ellátáshoz mielőbb **csökkennie kell a kórházi várólistáknak**, mind a műtétre várakozók számának, mind a várakozási időnek a csökkentését prioritásként kellene kezelni. Cél, hogy a pandémia előtti átlagos várakozási idővel jellemző helyzet (így a 2019-es rendszer) minél előbb újra elérhetővé váljon. Az intézkedés eredményeként kikerülnek a várólistákról az esedékes időpontban – indokolás nélkül – távolmaradó betegek, valamint azok, akiknél valamilyen oknál fogva megszűnt a műtéttel kapcsolatos orvosi indikáció.

A várólisták növekedésének fő oka a 2020 óta működő bázis jellegű finanszírozás, melyben a kórházak átalány szerint kapják a forrást egy módosított, 2019-es betegforgalom után. Azóta a betegforgalom és a költségek változása miatt 2019-hez képest jelentősen alulteljesítenek, **kevesebb tervezett beavatkozást bonyolítanak le**. A várólisták hosszának növekedésének hátterében utóbbi tényezők húzódnak meg, a listák hosszának csökkenéséhez alapvetően a finanszírozási szabályok változtatása szükséges. Ezt kiegészítendő kedvező irány a nyilvántartási metódusok pontosítása. Ugyanakkor a várólisták hosszára a magánellátás is hatással van, a hosszú várakozási idő miatt sokan a magánellátást választják, így a várólisták csak azért nem hosszabbak, mert a magánellátás sok területen mérsékli a növekedés ütemét. Itt is **szükség lenne egy objektív, független vizsgálatra, amely kitér az egynapos ellátások problémájára is (miért kevés az ilyen beavatkozás)**.

Az intézményfinanszírozás egyik legnagyobb **problémája a dinamikusan növekvő kórházi adósságállomány**, melynek fő oka a teljesítményfinanszírozás intézményi teljesítményt motiváló pillérének hiánya. Ezt a folyamatot erősítette az orvosi béremelés, mely úgy valósult meg, hogy nem került mellé teljesítményelvárás, illetve ösztönző rendszer. Ezzel párhuzamosan kivezetésre került a korábbi évtizedek ugyan torz, de hatékony motivációs eleme, a hálapénz. E három intézkedés együttes következménye lett a közfinanszírozott szakellátó intézményekben a teljesítmény visszaesése, a várakozási idők meghosszabbodása, és a magán egészségügyi szektor szárnyalása.

Újra kellene gondolni az intézményfinanszírozás rendszerét, beleértve ebbe az állami intézményeket és a magánszférát is (az azt igénybe vevők indokolt költségeinek megtérítésével). Ennek előfeltétele az egészségügy szakmai és költségvetési stratégiájának elkészítésre és végig vitelére képes kormányzati irányítás kialakítása, s az egész magyar gazdasági modell, illetve gazdaság- és ezen belül költségvetési politika átalakítása. A költségvetés struktúrájának átalakítása mindenekelőtt az egészségügy előtérbe helyezését kellene, hogy jelentse (az oktatás és a szociálpolitika mellett).

Jelen formában a kiadások mérséklése érdekében az egészségügy átalakítása alapvetően az irányítási centralizációt, az ellátói kapacitások további koncentrációját célozza. A versenyképesség, a magánegészségügyi szolgáltatások arányának emelése a közfinanszírozott ellátásokban népegészségügyi célok vagy a hozzáférés javítása érdekében, illetve a minőségfejlesztés egyáltalán nem jelenik meg a célkitűzések között. Így rövidtávon ezektől az intézkedésektől nem várható, hogy a betegek hatékonyabban gyógyulnak vagy a rendszerben dolgozók elégedettebbé, motiváltabbá válnának.

A hatékony ellátási struktúra, **a valós költségeken alapuló finanszírozás** és az átlátható és hatékony kórházi gazdálkodás segítheti elő a kórházi adósság újratermelődésének és az évenkénti feltőkésítésének az elkerülését, s ennek eredményeként a fenntartható működés elérését. A magán és állami egészségügy szigorú szétválasztása a finanszírozás megújításának fontos, de nem kizárólagos problémája, mivel ennek megoldásával elkülöníthető és átlátható a kórházon belül és kívül ugyanazon orvos által végzett állami és magán ellátás.

Az ellátórendszer fenntarthatósága felszínre hoz olyan új megoldásokat, amelyek akár üzleti keretek között engednek hozzáférést a közfinanszírozott egészségügyi kapacitásokhoz. Ilyen megoldás lehet egyfajta kiegészítő egészségbiztosítás, amely az egészségbiztosítási alapba a munkáltató részéről kerül befizetésre azért, hogy a munkavállalói az ellátórendszer szabad kapacitásaihoz az igénynek megfelelő helyen és időben juthassanak hozzá. Egy ilyen megoldás a társadalom részére is előnyökkel járhat, mivel a többletbefizetés az ellátórendszer fejlesztésére fordítható.

A tanulmányban részletesen bemutatott egészségügyi reformlépések nem jelennek meg külön költségvetési soron, illetve az intézkedések többségének részletei sem ismertek így ezek hatásai csak nagy vonalakban becsülhetők. Legjobb tudomásunk szerint nem készült (vagy legalábbis nincs erre utalás, hogy készült volna) az intézkedésekhez költség-haszon elemzés, független vizsgálat. **Nem láthatók a hosszú távú hatások, illetve a korrekciós beavatkozások ütemezése sem.**

A kormány a 2024-es költségvetés tervezetében **3 225 milliárd forintot szán egészségügyi célokra, ez 426 milliárd forinttal több, mint 2023-ban.** A 2024. évi költségvetés tartalmazza

az egészségügyi szakdolgozókat megillető 2023-ban elkezdett bérfejlesztési program két ütemének, valamint az alap-, a szakellátásban, a járványügyben dolgozó orvosokat és szakdolgozókat a korábbi bérfejlesztési program alapján megillető béremelések fedezetét. Ugyanakkor **nem láthatók a 2023-as várható teljesülési értékek, így nem látható az sem, hogy mennyi a tényleges forrásbővülés. Már csak azért is, mert a faladatbővülés** (ügyeleti rendszer, védőnői szolgálat államosítása, béremelések áthúzó hatása stb.) is többlet forrásigénnyel jár.

Az Egészségügyi alap kiadásain belül a „**Háziorvosi, háziorvosi ügyeleti ellátás**” 2024. évre tervezett kiadási előirányzata **259 milliárd forint, ami mindössze 1 milliárd forinttal haladja meg a 2023. évi előirányzatot.** A tervezési dokumentáció szerint a többlet az orvosbéremelés plusz egy havi fedezetéhez szükséges, azonban a 2023. évi várható összeghez viszonyított 2024. évre tervezett alacsony növekményre vonatkozóan kellő részletezettségű szöveges indokolást a tervezési dokumentáció nem tartalmaz, az előirányzat összege így szöveges indokolásokkal nem megalapozott. Az alacsony növekményt feltehetően az ügyeleti ellátás mentőszolgálatokhoz telepítéséből történő megtakarítás indokolja, azonban erre a törvényjavaslat indokolása nem tér ki. Ugyanakkor ez nem magyarázza az alacsony összeget, tekintettel arra, hogy a nővérek, asszisztensek bérét a háziorvosi praxisban is emelni kell júliustól, amiből fél év a jövő évi áthúzó hatása. Emellett az egyéb költségeknek (rezsi, takarítás, gyógyszerek és eszközök költségei) is inkább növekedése várható.

A **járó- és fekvőbetegszakellátás finanszírozására 904 milliárd forintot, az ideinél is 23 milliárd forinttal kevesebbet irányoztak elő,** de az egészségügyi finanszírozás egyéb területein is súlyos feszültségek várhatók.

Összességében **299 milliárd forinttal emelkedik egészségügyre (gyógyító-megelőző ellátásokra) fordított kiadás, elérve a 2 553 milliárd Ft-ot, mely kizárólag a célelőirányzat növekedésének eredménye.**

A **szakdolgozói és egyéb kiegészítő munkaköröket érintő béremelés 2024-ben – mivel ennek fele már a bázis részét képezi – számításaink szerint 50 milliárd Ft-os plusz terhet jelent a költségvetésnek,** míg a CT- és MR-eszközeinek megvásárlása és üzemeltetése 5-10 milliárd Ft-os nagyságrendet képvisel.

